

ZIEMIANIE Z POLSCY XX WIEKU

**SŁOWNIK BIOGRAFICZNY
CZĘŚĆ 2**

ŻYCIORYSY: ARKUSZEWSKI — ZDZIARSKI

Warszawa 1994

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Digitalizacja i udostępnienie w internecie finansowane w ramach umowy 518/P-DUN/2016 ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego przeznaczonych na działalność upowszechniającą naukę

ARCHIWUM RODZINY POLSKIEJ I OBCEJ
Tom III

Ziemiańscy polscy XX wieku. Słownik biograficzny
część 2

Komitet Redakcyjny:

Antoni Arkuszewski (z-ca red.)
Maria Dembińska
Tadeusz Epsztein
Sławomir Górzyński
Barbara Konarska
Janina Leskiewiczowa (red.)

Projekt okładki

Adam Jońca

© by Wydawnictwo DiG

ISBN 83-85490-23-X

Spis treści

Wstęp	V
Wykaz skrótów	VII
Wykaz życiorysów	XI
Życiorysy	1
Indeks nazwisk	149
Wykaz ilustracji	157
Sprostowania i uzupełnienia do części 1	159
Wykaz życiorysów zamieszczonych w 1 i 2 części słownika	165

Wstęp

Po dłuższej przerwie oddajemy Państwu kolejny tom słownika biograficznego *Ziemiańscy polscy XX wieku*¹. Przedstawiony w nim materiał źródłowy został zebrany w wyniku współpracy Redakcji ze środowiskiem ziemiańskim. Życiorysy w większości bazują na osobistych wspomnieniach rodzin. Przepojone są one sentymentem, jaki cechuje zwykle opowieści o własnych latach dzieciństwa i młodości, o osiągniętych w życiu sukcesach widzianych z perspektywy przeżytych dziesięcioleci — podobnie uczuciowe zaangażowanie przenika wyraźnie z przekazywanych czytelnikom wizerunków najbliższych: rodziców, braci, sióstr, przyjaciół, którzy już od nas odeszli. Owe osobiste odczucia mają jednak w drukowanych tu materiałach, wymiar szczególny. Losy ostatnich dwóch pokoleń ziemiańców — a o nich tu głównie mowa — to przecież nie tylko klęska jednostek, rodzin i warstwy, ale jednocześnie zagłada dorobku pokoleń, katastrofalne zubożenie polskiej kultury o wyniszczone i zagrabione dobra materialne i duchowe. Pełną tego świadomość mają Autorzy publikowanych tu życiorysów, przekazując nam w formie prostych opisów faktów i ludzi, panujący w ich środowisku system wartości. To też Redakcja starała się jak najmniej ingerować w treść otrzymywanych tekstów, które stały się podstawą do opracowania biogramów. Jednak pewne ich ujednoczenie, ułatwiające wykorzystanie prezentowanego materiału, było konieczne. W miarę możliwości wprowadzaliśmy do tekstów niewielkie uzupełnienia i poprawki, odsyłając jednocześnie do wykorzystanych źródeł i literatury. Nadaliśmy jednolite oznaczenie przynależności administracyjnej dla wszystkich majątków — dla dóbr leżących w granicach Polski z lat 1921-39, według podziału administracyjnego II Rzeczypospolitej (1937), zaś dla własności znajdujących się poza tym obszarem, według odpowiednich podziałów administracyjnych państw zaborczych. Nie zmienia to faktu, iż drukowane tu życiorysy mają bardzo różnorodny charakter, a całe wydawnictwo odbiega w swym układzie od rozpowszechnionych u nas licznych słowników biograficznych. O tej odmienności decyduje również układ materiałów. Wprawdzie porządek alfabetyczny nazwisk stanowi jego podstawę, lecz w ramach jednego nazwiska staramy się odtworzyć strukturę genealogiczną danej rodziny. Dzięki temu zarysowują się przed Czytelnikami nie tylko dzieje jednostek, lecz także losy ziemiańskiej rodziny schyłku XIX wieku i pierwszej połowy następnego stulecia. Uwzględnienie pokolenia dzieci i wnuków głównych postaci biogramów umożliwia uchwycenie przemian tej rodziny

¹ Pierwsza część słownika *Ziemiańscy polscy XX wieku*, ukazała się w 1992 roku.

po utracie ziemi – dotychczasowej podstawy bytu – w zupełnie nowych politycznych, gospodarczych i społecznych warunkach, jakie powstały po 1944/5 roku.

Przyjęliśmy zasadę, że raczej nie zamieszczamy życiorysów osób, których biogramy zostały opracowane i wydrukowane w *Polskim słowniku biograficznym* (PSB). Od tej reguły jednak robimy wyjątki dla opracowań zawierających nieznane informacje, uzupełniające lub prostujące dane zawarte w PSB. W przypadku, gdy otrzymany przez Redakcję biogram niewiele różnił się od drukowanego umieszczaliśmy wyłącznie jego skrót, odsyłając Czytelników do odpowiedniego tomu PSB. Fotografie znajdujące się w pierwszej i drugiej części *Ziemi polskiej XX wieku* pochodzą ze zbiorów prywatnych i zostały nadesłane przez zainteresowane rodziny.

Obecna część słownika, tak jak i poprzednia, została opublikowana przez to samo wydawnictwo, którego nazwa w międzyczasie uległa zmianie z ARBOR DiG na Wydawnictwo DiG. Kontynuujemy współpracę licząc na opublikowanie następnych tomów.

Tę parę ogólnych uwag zakończyć muszę wyrazami przeprosin skierowanymi do licznych Autorów, których teksty nie doczekały się jeszcze publikacji. Mam nadzieję, iż wydanie w tym jeszcze roku następnego tomu umożliwi likwidację tych tak przykrych zaległości. Pragnę podkreślić, iż dla kontynuowania i rozbudowy naszych prac wydawniczych istotne znaczenie miała udzielona nam przed paru laty pomoc Państwa: Jerzego Edwarda Kleszczyńskiego, Adę Bajor, Jadwigę Bogusz-Bajorek, Wacława Bnińskiego, Helenę i Stanisława Chądzyńskich, Stanisława Michałowskiego, Wojciecha Narbut-Łuczyńskiego, Marię i Bolesława Rozwadowskich. W imieniu Redakcji i Autorów serdecznie za tę pomoc dziękuję.

Janina Leskiewicz

Wykaz skrótów

abp	— arcybiskup
abs.	— absolwent, absolwentka
adm.	— administrator
Aftanazy, <i>Materiały</i>	— R. Aftanazy, <i>Materiały do dziejów rezydencji</i> , t. I-X, W. 1986-1993
AK	— Armia Krajowa
AR	— Akademia Rolnicza
art.	— artyleria
AU	— Akademia Umiejętności w Krakowie
B.K.	— Barbara Konarska
BBWR	— Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem
BGK	— Bank Gospodarstwa Krajowego
bibl.	— biblioteka
Bigo, 1886 lub 1918	— J. Bigo, <i>Najnowszy skorowidz wszystkich miejscowości z przysiółkami w Królestwie Galicji, Wielkiem Księstwie Krakowskim i Księstwie Bukowieńskim</i> , Złoczów 1886 lub Lwów 1918
BJ	— Biblioteka Jagiellońska w Krakowie
BN	— Biblioteka Narodowa w Warszawie
Boniecki, <i>Herbarz</i>	— A. Boniecki, <i>Herbarz polski</i> , t. I-XVI, W. 1899-1913
Borkowski, <i>Almanach</i>	— J.S. Borkowski, <i>Almanach błękitny. Genealogie żyjących rodów polskich</i> , Lwów 1909
Borkowski, <i>Rocznik</i>	— J.S. Borkowski, <i>Rocznik szlachty polskiej</i> , t. I-II, Lwów 1881-1883
bp	— biskup
Brzozowski, <i>Dzieje</i>	— S. Brzozowski, <i>Dzieje Szkoły Rolniczej w Czernichowie</i> , W. 1962
Brzozowski, <i>Polacy na studiach</i>	— S. Brzozowski, <i>Polacy na studiach gospodarstwa wiejskiego w Niemczech w XIX i XX wieku</i> , Wr. 1989
Brzozowski, <i>Studia</i>	— S. Brzozowski, <i>Studia rolnicze, leśne i weterynaryjne Polaków w Wiedniu od XVIII do XX wieku</i> , Wr. 1967.
CKO	— Centralny Komitet Obywatelski
cm.	— cmentarz
CTG	— Centralne Towarzystwo Gospodarcze
CTR	— Centralne Towarzystwo Rolnicze
O.Cumft, H. <i>Kujawa, Księga lotników polskich</i>	— O. Cumft, H. Kujawa, <i>Księga lotników polskich poległych, zmarłych i zaginionych 1939-1946</i> , W. 1989
D.R.	— Danuta Rzepiewska
D.S.P.	— Dywizja Strzelców Pieszych
DAK	— Dywizjon Artylerii Konnej
DOK	— Dowództwo Okręgu Kraków
Dok.	— Dokumentacja
dr	— doktor
dypl.	— dyplomowany
<i>Dzieje studiów</i>	— <i>Dzieje studiów rolniczych w Krakowie 1890-1962</i> , Kr. 1965
J. Fierich, <i>Studium Rolnicze</i>	— J. Fierich, <i>Studium Rolnicze (1890-1923)</i> . Wydział Rolniczy Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kr. 1934
fol.	— folwark

Gerber	— R. Gerber, <i>Studenci Uniwersytetu Warszawskiego 1808-1831</i> , Wr. 1977
GG	— Generalne Gubernatorstwo
gimn.	— gimnazjum
gm.	— gmina
Güter-Adressbuch	— E. Seyfert, <i>Güter-Adressbuch für die Provinz Posen</i> , Leipzig 1913
Inf. nauki polskiej	— <i>Informator nauki polskiej</i> , W.
inż.	— inżynier
Kal. Sądowy	— „Kalendarz Sądowy”
KAP	— <i>Księga adresowa Polski (wraz z W.M. Gdańskiem) dla handlu, przemysłu, rzemiosła i rolnictwa</i> , W. 1926-1930
KAKP 1905	— <i>Księga adresowa Królestwa Polskiego na rok 1905</i> , W. 1905
Kasztelewicz	— S. Kasztelewicz, <i>Spis ziemian ziemi kaliskiej, kieleckiej, łomżyńskiej, piotrkowskiej, płockiej, radomskiej, siedleckiej, suwalskiej i warszawskiej</i> , W. 1919
Kawaleria polska	— J. Wielhorski, <i>Kawaleria polska i bronie towarzyszące w kampanii wrześniowej 1939</i> , Londyn 1979
Kawalerowie Virtuti Militari	— <i>Kawalerowie Virtuti Militari 1792-1945. Słownik biograficzny</i> , Koszalin 1992
kl.	— klasa
kpt.	— kapitan
Kr.	— Kraków
Król. Pol.	— Królestwo Polskie
ks.	— książę, ksiądz
Księga adresowa woj. poznańskiego	— <i>Księga adresowa gospodarstw rolnych województwa poznańskiego</i> , P. 1926
Księga pamiątkowa „Arkonii”	— „Księga pamiątkowa „Arkonii” 1879-1929, W. 1929
l.	— lata(ch)
Lista członków Tow. Rol.	— <i>Lista członków czynnych Towarzystwa Rolniczego w Królestwie Polskim na rok 1861</i> , b.r. i m.w.
Lista katyńska	— A. Moszyński, <i>Lista katyńska. Jeńcy obozów: Kozielsk, Ostaszków, Starobielsk, zaginieni w Rosji Sowieckiej</i> , Londyn 1982
Łoza	— St. Łoza, <i>Czy wiesz kto to jest?</i> , t. I, W. 1938, t. II, W. 1939.
LOP	— Liga Ochrony Przyrody
M.D.	— Maria Dembińska
maj.	— majątek
MBGHiP	— <i>Materiały do biografii, genealogii i heraldyki polskiej</i> , Buenos Aires-Paryż-Rzym-Sztokholm 1963
mgr	— magister
mjr	— major
mps	— maszynopis
NOT	— Naczelna Organizacja Techniczna
OOP	— Order Odrodzenia Polski
Ossolineum	— Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Lwowie (obecnie we Wrocławiu)
OTOiKR	— Okręgowe Towarzystwo Organizacji i Kółek Rolniczych
oż.	— ożenił się, ożeniony
P.	— Poznań
p. sz.	— pułk szwoleżerów

VIII

p. ul.	— pułk ułanów
P.O.W.	— Polska Organizacja Wojskowa
p.p.	— pułk piechoty
p.s.k.	— pułk strzelców konnych
PAU	— Polska Akademia Umiejętności w Krakowie
pchor.	— podchorąży
PCK	— Polski Czerwony Krzyż
PG	— Politechnika Gdańska
PGR	— Państwowe Gospodarstwo Rolne
plut.	— plutonowy
PŁ	— Politechnika Łódzka
płk	— pułkownik
PNZ	— Państwowe Nieruchomości Ziemskie
Polit.	— Politechnika
por.	— porucznik
pow.	— powiat, powierzchnia
PP	— Politechnika Poznańska
ppor., podpor.	— podporucznik
PSB	— <i>Polski słownik biograficzny</i> , t. I-XXXIV, Kr.-W.-Wr. 1935-1994
pseud.	— pseudonim
PTE	— Polskie Towarzystwo Ekonomiczne
PTPN	— Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Poznaniu
PTTK	— Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze
PTZ	— Polskie Towarzystwo Ziemiańskie
PW	— Politechnika Warszawska
PWK	— Powszechna Wystawa Krajowa (Poznań)
PZŁ	— Polski Związek Łowiecki
Radomyski	— S. Radomyski, <i>Zarys historii Szkoły Podchorążych Rezerwy Kawalerii w Grudziądzu 1926-1939</i> , Pruszków 1992.
red.	— redakcja
Reychman	— K. Reychman, <i>Szkice genealogiczne</i> , W. 1936
rez.	— rezerwy
RGO	— Rada Główna Opiekuńcza
Rocz. Sąd.	— „Rocznik Sądowy”
rps	— rękopis
rtm., rotm.	— rotmistrz
RTN	— Radomskie Towarzystwo Naukowe
Słownik artystów	— <i>Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających</i> , Wr. 1971
Słownik pracowników książki	— <i>Słownik pracowników książki polskiej</i> , W. 1972, suplement, W. 1986.
S.G.	— Sławomir Górzyński
SGGW	— Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
SGKP	— <i>Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich</i> , t. I-XV, W. 1880-1902
SGPiS	— Szkoła Główna Planowania i Statystyki w Warszawie
Skorowidz dóbr	— <i>Skorowidz dóbr tabularnych w Galicji z W. Ks. Krakowskiem</i> , Kr. 1905.
Spis członków Kresowego ZZ	— <i>Alfabetyczny spis członków Kresowego Związku Ziemiaków</i> , Wilno 1938

- Spis obywateli**
Spis ziemian
- SZP — *Spis alfabetyczny obywateli ziemskich Królestwa Polskiego*, W. 1909
- T.E. — T. Epsztejn, S. Górczyński, *Spis ziemian Rzeczypospolitej Polskiej w roku 1930*, W. 1990-1992
- TKR — Służba Zwycięstwu Polski
- TKZ — Tadeusz Epsztejn
- tow. — Towarzystwo Kótek Rolniczych
- U Lw. — Towarzystwo Kredytowe Ziemskie
- U Sz. — towarzystwo
- U Śl. — Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie
- UŁ — Uniwersytet Szczeciński
- UB — Uniwersytet Śląski w Katowicach.
- UJ — Uniwersytet Łódzki
- UMK — Urząd Bezpieczeństwa
- Uniw. Gdań. — Uniwersytet Jagielloński
- UP — Uniwersytet im. Mikołaja Kopernika w Toruniu
- ur. — Uniwersytet Gdański
- Uruski, *Rodzina* — Uniwersytet Poznański
- USB — urodzony
- UW — S. Uruski, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. I-XV, W. 1904-1931
- UWr. — Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie
- W. — Uniwersytet Warszawski
- W. Lednicki, *Pamiętniki* — Uniwersytet Wrocławski
- WEP — Warszawa
- Wielkopolski *Słownik Biograficzny* — Wacław Lednicki, *Pamiętniki*, t. I-II, Londyn 1963
- woj. — *Wielka Encyklopedia Powszechna*, t. I-XIII, W. 1962-1970
- WP — *Wielkopolski słownik biograficzny*, W.-P. 1983
- W.R. — województwo
- WSE — Wojsko Polskie
- WSH — Wojciech Roszkowski
- współwł. — Wyższa Szkoła Ekonomiczna
- Wydz. — Wyższa Szkoła Handlowa
- zam. — współwłaściciel
- Zarozyc, *Wykaz* — Wydział
- Zbiory polskie* — zamieszkuje, przebywa na stałe.
- ZBOWiD — D. Zarozyc, *Wykaz właścicieli ziemskich dawnego województwa łódzkiego*, W. 1991
- Zestawienie ilości koni* — E. Chwalenik, *Zbiory polskie*, t. I-II, W.-Kr. 1926-1927.
- Ziemiaństwo polskie 1920-1945* — Związek Bojowników o Wolność i Demokrację
- ZK — *Zestawienie ilości koni zakupionych przez Komisje Remontowe MSWojsk. i MSW od członków Związku Hodowców Koni przy Lubelskiej Izbie Rolniczej*, b.r. i m.w.
- zm. — *Ziemiaństwo polskie 1920-1945. Zbiór prac o dziejach warstwy i ludzi*, pod red. Janiny Leskiewiczowej, W. 1988
- ZWZ — *Złota księga szlachty polskiej*, t. I-XXXI, P. 1879-1908
- ZZ — Związek Walki Zbrojnej
- Związek Ziemian
- X

ARKUSZEWSKI JAN TEOFIL h. Jastrzębiec (20.12.1859-26.12.1929), wł. maj. Lubiec (pow. piotrkowski). Syn Grzegorza i Heleny z Zarębskich, wł. maj. Dąbrowa Widdawska (1050 ha) w pow. Łask. wnuk Wincentego, wł. dóbr Helenów i Nadarzyn w pow. Błonie. Ok. 1875 Grzegorz sprzedał majątek i rodzina przeniósł się do Piotrkowa Tryb., a potem do Warszawy.

J. A. do gimn. uczęszczał i zdał maturę w Piotrkowie, następnie ukończył Instytut Technologiczny w Petersburgu. Potem wyjechał za granicę. Uzyskał patent amerykański na urządzenie do zmiękczenia wody dla parowozów.

Dzięki zdobytym środkom otworzył w Łodzi warsztat mechaniczny, a potem fabrykę maszyn, która była pierwszym zakładem przemysłowym polskim w tym mieście. Po paru latach przyjął do spółki swego stryjecznego brata, a jednocześnie szwagra → Kazimierza Arkuszeńskiego. Ich fabryka rozwijała się bardzo dobrze. Po kilku latach mieli już 10 oddziałów w Moskwie, Petersburgu, Charkowie, Kijowie, Odessie i innych miastach imperium rosyjskiego. Przedsiębiorstwo wyspecjalizowało się w urządzeniach centralnego ogrzewania. Dotychczas istnieją w Moskwie i Petersburgu, między innymi w Pałacu Zimowym te urządzenia z napisem J. Arkuszeński i S-ka. J. A. był człowiekiem bardzo prawnym, o dużym poczuciu sprawiedliwości społecznej. Jako pierwszy z właścicieli fabryk w Polsce wprowadził płatne urlopy dla pracowników fizycznych. Zyskał dużą popularność wśród robotników Łodzi, którzy w 1905 w okresie rewolucji wybrali go swoim przedstawicielem do pertraktacji z fabrykantami łódzkimi, wówczas w większości niepolskiej narodowości.

Jan Arkuszeński

W 1908 sprzedał fabrykę i kupił maj. Lubiec (1400 ha). Utrzymał jednak nadal w swoim ręku biura ajencyjne firmy w głębi Rosji, czynne aż do 1917. W Lubcu postawił gospodarstwo na wysokim poziomie: duże gospodarstwo rybne, kopalnię torfu zw. „Święte Ługi” oraz wytwórnię papy. W 1913 zm. stryjeczny brat Jana. Aleksander i zapisał Janowi piękny maj. Stróża k. Częstochowy. Jan sprzedał Stróżę i cały uzyskany kapitał ofiarował dla Kasy Mianowskiego, założonej dla wspomaganie osób pracujących naukowo. Zm. w Lubcu, pochowany w Warszawie na Powązkach w grobie rodzinnym.

W 1897 r. J. A. oż. z Joanną Tyrawską, nauczycielką, pochodzącą z Litwy.

Dzieci: 1) → Mieczysław (1898-1972); 2) Przemysław (ur. 1901); 3) Danuta (ur. 1905); 4. Stefania (ur. 1908).

Wanda z Dobrowolskich Mieczysławowa Arkuszeńska

ARKUSZEWSKI MIECZYŚLAW GRZEGORZ h. Jastrzębiec (6.11.1898-23.11.1972), wł. maj. Lubiec. Syn → Jana. Ur. w Warszawie.

Uczęszczał do prywatnej szkoły księdza Gralewskiego w Starej Wsi, a następnie w Surochowie w Małopolsce. Od 1915 uczył się w domu i maturę zdał jako ekstern w Szkole Handlowej w Kielcach w 1917. Jeszcze przed maturą rozpoczął pracę w zakładzie radiologicznym Tow. Nauk. Warsz. Potem ukończył Wydział Mechaniczny PW i pracował jako asystent w katedrze silników wodnych i pomp oraz w Komisji Normalizacji Min. Spraw Wojskowych. Po śmierci ojca objął w 1930 zarząd maj. Lubiec, gdzie

rozbudował znacznie gospodarstwo rybne. W 1935 rozpoczął budowę fabryki tektury w niedalekim Łasku, ale nie skończył jej do 1939.

W czasie okupacji niemieckiej Lubiec został włączony do Rzeszy do tzw. Wartergau. Aby uniknąć aresztowania M. A. przeniósł się z rodziną do Warszawy. Brał udział w konspiracji, współpracując w organizacji dla przyszłego zagospodarowania przemysłowego w wolnej Polsce Zachodnich Ziem Odzyskanych. Powstanie zastało go na Ochocie, wywieziony do Pruszkowa zdołał zbiec przed wywózką do Oświęcimia.

W 1945 pracował w biurze konstrukcyjnym Zjednoczenia Budowy Maszyn i Pomp, a od 1948 został kierownikiem Zakładu Silników i Pomp PW. Od 1956 na stanowisku docenta. Jednocześnie studiował i ukończył Wydział Fizyki na UW. Zm. w Warszawie, pochowany na Powązkach.

W 1931 M. A. oż. z Wandą Dobrowolską h. Nałęcz z Podola.

Dzieci: 1) Magdalena żonata za Donatem Hogl, Szwajcarem, inż. sanitarny, ukończyła PW, od 1960 mieszka w Zürichu; 2) Jacek, absolwent UW, dr fizyki, od 1978 mieszka w Szwajcarii, pracuje w swoim zawodzie w Würelingen, żonaty z Teresą Kuhnke (ur. 1939), adwokatem; mają syna Dominika (ur. 1967), studenta prawa na Uniw. w Zürichu.

Wanda Arkuszevska

ARKUSZEWSKI LESZEK HENRYK GRZEGORZ h. Jastrzębiec (29.10.1897 - 1940), wł. Nowej Wsi Książęcej (pow. Kępno), rolnik, ekonomista, syn Wacława Kacpra (1866-1921) i Jadwigi z von Eitnerów, wnuk Grzegorza (1830-1913) i Heleny z Zarebskich, wł. maj. Dąbrowa Widawska (1050 ha) w pow. Łask, którzy po stracie maj. od ok. 1890 mieszkali w Piotrkowie Tryb. Wacław gospodarował początkowo w maj. Wólka Prósiecka w pow. koneckim, należącym do rodziny żony. Następnie dzierżawił nieduży folwark Giebło w pow. olkuskim. W 1916 kupił maj. Wyszanów-Mieczków, o pow. 436 ha, w pow. Kępno i tam mieszkał do końca życia. Po śmierci Wacława żona sprzedała maj. i przeniosła się do Poznania. Dzieci było dwoje. Wanda wyszła za mąż za Mariana Falkowskiego i Leszek, ur. w maj. Mrowina w pow. koneckim, należącym do rodziców jego matki.

Leszek Arkuszewski

L. A. po ukończeniu szkoły średniej studiował rolnictwo w Warszawie, następnie handel w K. K. Exportakademie w Wiedniu.

W 1919 wstąpił jako ochotnik do wojska, walczył w wojnie obronnej 1920 i był ranny. Został odznaczony medalem: „Polska Swemu Obrońcy.” Po wojnie pracował w bankach. Początkowo w Warszawie, potem był dyrektorem banku w Ostrowie Wlkp., następnie prokurentem w bankach w Bydgoszczy i w Poznaniu. W 1936 L. A. zakupił żonie maj. Nowa Wieś Książęca (177 ha, z ładnym dworem i gorzelnią) i w nim gospodarował do 1939.

Całe życie zajmował się pracą społeczną. Należał do Pol. Tow. Pomocy Ofiarom I wojny światowej. Działał aktywnie w Związku Oficerów Rezerwy. W sierpniu 1939 zgodził się pełnić obowiązki zastępcy komendanta policji powiatu, brał udział w kampanii

wrześniowej. Wzięty do niewoli sowieckiej, 18.11.1939 został następnie przewieziony do obozu w Starobielsku i zamordowany w 1940.

Oż. 24.04.1923 z Haliną Krzywoszyńską (7.02.1902-25.04.1988), ur. w Środzie Wlkp., córką Władysława, inż. melioranta, wł. maj. Domanin, (pow. Kępno). Halina wraz z dziećmi i rodzicami przejechała z chwilą wybuchu wojny do rodziny męża do Chruściechowa w pow. radomskim, a następnie do Pilicy w pow. olkuskim. Po wojnie nie mogąc wrócić do rozparcelowanego maj. osiedliła się w Ostrzeszowie, później w Poznaniu, gdzie zmarła, pochowana w Środzie Wlkp.

Dzieci: 1) Zbigniew (10.03.1924-31.01.1956), ur. w Warszawie, oż. z Kazimierą Sikorzanką z Ostrzeszowa, zm. w Poznaniu i tam jest pochowany. Pozostał syn Janusz (ur. 2.11.1949 w Ostrzeszowie), inż. budowlany, rozwiedziony, ma syna Arkadiusza (ur. 1977); 2) Stefania (ur. 18.07.1925 w Warszawie), zamężna I^ov za Czesławem Mańkowskim, 2^ov za Hipolitem Kosteczką, bezdzietna, mieszka w Poznaniu.

Dok.: Inf. Stefanii Kosteczki; *Lista katyńska*, 261.

Antoni Arkuszewski

BAEHR MARIAN h. Ursus (16.6.1879-9.12.1943), wł. maj. Mościcha. Wnuk Ottona, ostatniego z wyboru marszałka szlachty powiatu sokólskiego i syn Ottona, skazanego na karę śmierci za organizowanie powstania 1863, następnie ułaskawionego i zesłanego na Syberię do Tomsku i Kuźniecka. Towarzyszyła mu dobrowolnie żona Zofia z Kleczkowskich h. Cholewa, ur. w Kurhanie na Syberii, córka zesłańców po 1831, Erazma i Anieli z Wańkowiczów h. Lis. W l. 70-ych Ottonowie B. wrócili z zesłania do rodzinnych Makowlan. Otton B. był pod koniec XIX w. współorganizatorem i pierwszym prezesem Tow. Rolniczego Guberni Grodzieńskiej, które rozwijał z dużą energią. Ur. w Makowlanach (pow. sokólski)

Bracia M. B.: 1) Henryk (zm. 1914), inż. rolnik, wł. maj. Makowlany; 2) Wacław (zm. 1939), wł. maj. Jałówka, cytolog, znany ze swych prac nad determinacją płci, kandydat do nagrody Nobla, prof. UW.

M. B. rozpoczął naukę w gimn. w Grodnie, mieszkając na stacji u Elizy Orzeszkowej, zaprzyjaźnionej z jego ojcem, następnie studiował architekturę na Politechnice w Rydze, należąc tam do korporacji „Arkonia”, a później studiował malarstwo w Monachium i Paryżu. W czasie I wojny światowej przebywał w Rosji pracując społecznie w Komitecie ks. Konstantego Świątopełk Czetwertyńskiego dla wysiedlonych i uciekinierów, mając pod swoją opieką gubernie moskiewską i kazańską. Po powrocie do Makowlan w 1918 od razu zaangażował się do tworzenia polskiego życia politycznego i społecznego. Już w grudniu 1918 został wybrany naczelnikiem powiatu sokólskiego i równocześnie przewodniczącym rady powiatowej. Zasadą rady było powołanie milicji powiatowej złożonej ze 120 milicjantów i sądu powiatowego. W krótkim czasie wyteplono w powiecie bandytyzm i koniokradytstwo, bardzo rozpowszechnione w czasie wojny. Pod kierownictwem M. B. rada prowadziła całokształt administracji powiatu — sądownictwo, bezpieczeństwo publiczne, leśnictwo, zarząd dróg, szpitalnictwo, szkolnictwo, aprowizację. Nie było to łatwe, ponieważ do 30.04.1919 powiat sokólski znajdował się pod okupacją niemiecką. Rada potajemnie współpracowała z Rządem Polskim, przeciwstawiając się próbom Niemców zorganizowania administracji i wojska białoruskiego. Również potajemnie werbowano i wysyłano ochotników do WP. Ochotnicy w liczbie kilkuset ludzi z powiatu weszli później do dywizji litewsko-białoruskiej, która odznaczyła się w latach 1919-1920. Akcję tę organizował por. Nikodem Sulik, syn miejscowego

rolnika, późniejszy generał, dowódca 5 Kresowej DP. która wslawiła się pod Monte Cas-sino. Zaraz po wycofaniu się Niemców M. B. został mianowany starostą sokólskim. Na-stępnie był starostą w Bielsku Podlaskim i Grajewie. W 1929 roku osiadł w Mościszce, jednym z folwarków klucza makowańskiego, w którym gospodarował do 1939. We wrześniu 1939 udało mu się uniknąć aresztowania przez wojska bolszewickie. Uciekł dopiero z Mościchy po nadejściu pierwszego bolszewickiego czołgu. Przez kilka tygodni ukrywał się w małym zaścianku szlachty zagrodowej w lasach pod Suchowolą. Stamtąd po różnych przygodach dotarł do Warszawy w grudniu 1939. dokąd szczęśliwie udało się dotrzeć jego żonie z dwojgiem dzieci.

W czasie I i II wojny pracował społecznie aż do śmierci pełniąc funkcję pełnomocni-ka RGO na okręg warszawski. Zm. w Warszawie.

Żoną M. B. była Irena ze Skarbek-Kiełczewskich h. Abdank (30.9.1893-8.11.1984), ur. w maj. Janin pow. bobrujskiego.

Dzieci: 1) Olgierd (ur. 11.03.1927 w Grajewie), zamieszkały do 1939 r. w maj. Mo-ścicha. W czasie wojny uczęszczał w Warszawie na tajne komplety gimn. i liceum im. J. Zamoyskiego. Od 1945 zamieszkały w Poznaniu. Studia ekonomiczne ukończył na UP w l. 1946-1950. dr nauk prawnych (1965). Pracował w NBP, a następnie w Instytucie Krajowych Włókien Naturalnych. Na początku stanu wojennego zmuszony do przejścia na wczesną emeryturę. Wieloletni członek Zarządu Klubu Inteligencji Katolickiej w Po-znaniu, w l. 1984-91 prezes. Członek Prymasowskiej Rady Społecznej w l. 1981-1984. Założyciel i b. prezes Fundacji Poznań — Ille-et-Vilaine (Francja), członek Komitetu Obywatelskiego przy Lechu Wałęsie. W 1959 oż. z Marią Tyszkiewicz h. Leliwa, córką Jerzego i Leontyny Janta-Polczyńskiej h. Bończa. Synowie: a) Jerzy (ur. 14.04.1961), dr praw; b) Andrzej (ur. 17.06.1962). mgr zootechnik; c) Jan (ur. 2.06.1965). mgr zoo-technik; 2) Wacław (ur. 6.08.1928 w Grajewie), zamieszkały do 1939 w maj. Mościcha. W czasie wojny w Warszawie uczęszczał na tajne komplety gimn. im. Jana Zamoyskie-go. Maturę zdał w Poznaniu w 1947 w liceum im. św. Marii Magdaleny. W l. 1947-1950 studiował w Szkole Inżynierskiej w Szczecinie. W l. 1950-1956 odbył 6-letnią przymu-sową służbę wojskową. W l. 1956-1958 zrobił studia magisterskie na P P. Od 1956 do chwili obecnej pracuje w Zakładach Cegielskiego jako elektronik przy komputerach. Wieloletni działacz harcerski. a następnie w służbie ruchu niepełnosprawnych („mumin-ków”). Kawaler.

Olgierd Baehr

BAGIEŃSKI WIKTOR WINCENTY h. Ślepowron (10.11.1891 — 04.1943), wł. maj. Radzimowice (336 ha) w pow. mławskim. Syn Zygmunta i Marii Jadwigi z Rościszew-skich. Ur. w rodzinnym maj. Kliczewo w pow. sierpeckim.

Siostra W. B. Helena Maria. ur. 16.06.1898 w Kliczewie.

Po zakończeniu I wojny światowej. Zygmunt B. przekazał w posagu córce swojej He-lenie Marii maj. Kliczewo o pow. 248 ha. zaś dla W. B. kupił od Haniewskich maj. Ra-dzimowice o pow. 336 ha. położony malowniczo na wysokim brzegu rzeki Wkry. W. B. w okresie międzywojennym działał społecznie wraz z żoną w ZZ. W Radzimowicach udoskonalił gospodarkę rolną. założył hodowlę bydła rasy czerwonej polskiej, wybu-dował cegielnię i zaprowadził stawy rybne na pow. 12 ha.

Po zakończeniu działań wojennych. w październiku 1939, Niemcy przejęli zarząd maj. Radzimowice. wysiedlając W. B. wraz z rodziną do pobliskiej miejscowości Staro-guby. Wiosną 1943 zarządcą maj. Radzimowice został, przysłany z Prus Wschodnich,

Niemiec Donath, na którego w dniu 01.04.1943, przebrani po cywilnemu gestapowcy, sfingowali napad. Była to celowa prowokacja, mająca dostarczyć powodów do przeprowadzenia aresztowań wśród polskiej ludności. W następstwie tego wydarzenia gestapo uwięziło około 30 osób, w tym W. B. wraz z całą rodziną, których wywieziono do Strzegowa i umieszczono w budynku szkoły. W toku przesłuchań W. B. został na śmierć zakatowany kijami i zakopany w ziemi bez pogrzebu. W kilka dni później miejscowa ludność po kryjomu odkopała zwłoki i pochowała je na cmentarzu parafialnym w Strzegowie. Grób znajduje się tam do dzisiaj. W czasie przesłuchań w Strzegowie oprócz W. B. śmierć ponieśli jego teściowie Rozalia i Lucjan Sokołowski, utopieni w wannach napełnionych zimną wodą.

W dn. 24.09.1918 W. B. pojął za żonę Izabellę Marię Sokołowską (ur. 1897 w Głuszynie, zm. 17.12.1943), c. Lucjana i Rozalii z Rościszewskich, wł. Dalanówka (pow. płoński). Izabella została uwięziona razem z mężem, a po jego śmierci przeniesiona na Pawiak w Warszawie, skąd 4.06.1943 wywieziono ją do obozu w Oświęcimiu-Brzezinie (nr. obozowy 45911). Na skutek przeżytych tragedii, utraty najbliższych i tortur w obozie, jesienią 1943 postradała zmysły i została skierowana do krematorium, gdzie zginęła.

W. B. miał z Izabellą syna Zdzisława (ur. 4.09.1919 w Dalanówku). Do szkoły Z. B. uczęszczał w Mławie, otrzymując w 1937 świadectwo dojrzałości w Liceum im. St. Wyspiańskiego. W tym samym roku od jesieni rozpoczął studia na SGGW w Warszawie. W czasie działań wojennych w 1939 przebywał wraz z rodziną w maj. Radzimowice, a następnie w Starogubach gdzie działał w konspiracji. W kwietniu 1943 był aresztowany przez gestapo razem z całą rodziną, po nieludzkich torturach, jako więzień polityczny został przewieziony do obozu przejściowego w Działdowie, potem do więzienia w Płocku, skąd 15.04.1943 trafił do obozu koncentracyjnego w Stutthofie, gdzie oznaczony został numerem 21696. Zmarł tego samego dnia w obozie, w godzinach wieczornych, nie odzyskując przytomności po kolejnych przesłuchaniach i męczarniach.

Witold Podczaski (T. E.)

BARTHEL de WEYDENTHAL JAN MARIA (08.03.1895-19.07.1941), wł. maj. Bądkowo w pow. niezawskim, działacz organizacji ziemiańskich, członek BBWR, syn Zdzisława i Anieli z Różańskich. Ur. w Bądkowie. Ojciec J. B., wł. maj. Bądkowo, rolnik, działacz społeczny, przez okres 5 lat administrator dóbr ks. Teresy Sapieżyny w Warkłanach w Inflantach Polskich, zesłaniec na okres 2 lat w głąb Rosji, zmarł w Bądkowie w 1922. Matka J.B., córka zamożnych ziemian z maj. Padniewo w Poznańskiem, działaczka społeczna, tłumaczka dla Legionów Piłsudskiego podręczników wojskowości, szczególnie z zakresu artylerii, przesyłanych z Akademii Artyleryjskiej w Mödling pod Wiedniem przez syna Przemysława, który tam studiował.

Rodzeństwo: 1) Jerzy (3.11.1882-16.03.1960), poseł polski w Chinach, zmarł po wojnie w Anglii; 2) Jadwiga (22.08.1884-25.04.1961), działaczka niepodległościowa, od lutego 1916 Komendantka Oddziałów Żeńskich POW w Warszawie. Po I wojnie światowej sekretarka generalna organizacji Unia Polskich Związków Obrończyń Ojczyzny (sekcja polska „Fidac Auxiliiere”), była matką chrzestną statku „Batory”; 3) Przemysław (13.06.1893-07.04.1919) był pułk. Legionów Piłsudskiego. Zginął w obronie odwrotu wojsk francuskich z Odessy w 1919; 4) Maria (31.08.1886-22.10.1970), zakonnica urszulanka, była zasłużoną działaczką w pracy niepodległościowej w Legionach Piłsudskiego i w ZHP we Lwowie przed pierwszą wojną światową; 5) Irena-Maria (13.10.1889-06.01.1973), zakonnica urszulanka.

J. B. wychowany był przez rodziców w atmosferze głęboko patriotycznej. Maturę zdał w szkole Konopczyńskiego w Warszawie w czerwcu 1914. Wybuch I wojny świa-

towej uniemożliwił mu podjęcie studiów na SGGW w Warszawie. Do Legionów nie został przyjęty z powodu złego stanu zdrowia. Wyjechał więc do Warklan i pomagał ojcu w administrowaniu dóbr ks. Sapieżyny. W 1915, gdy ojciec jego został aresztowany i zesłany w głąb Rosji, administrował dobrami w Warklanach w zastępstwie ojca. Po wybuchu rewolucji w Rosji, ojcu udało się uciec z zesłania i powrócić do domu. J. B. został wówczas pełnomocnikiem do spraw rejestracji szkód wyrządzonych Polakom na Inflantach przez anarchię rosyjską z ramienia Rady Polskiej w Inflantach. Po wyjeździe rodziny z Warklan do Bądkowa, w 1919 rozpoczął studia na SGGW w Warszawie, lecz wojna w 1920 je przerwała. W działaniach wojennych J. B. nie mógł brać udziału ze względu na stan zdrowia, wyjechał więc na praktykę rolniczą w Poznańskie. W 1920, po powrocie z praktyki objął gospodarstwo w maj. Bądkowo (180 ha dobrej ziemi o wysokiej kulturze rolnej) i prowadził je do maja 1940, t. j. do momentu aresztowania przez Niemców. W okresie międzywojennym pracował społecznie, należał do sejmiku powiatowego, działał na rzecz wsi Bądkowo, dzięki czemu podniósł się bardzo poziom cywilizacyjny wsi. Zorganizował dla służby folwarcznej świetlicę w czworakach i urządził w niej m.in. choinki dla dzieci. Należał do ZZ i do BBWR. W organizacjach tych aktywnie pracował. Pisał artykuły do „Gazety Rolniczej” i „Drogi” — pisma kulturalno-społeczne, opracował wzór księgowości maj. ziemskich i według niego prowadził księgowość własnego maj. Napisał dwie broszurki: *Polska Wieśniacza* i *Pod znakiem produkcji*, które wydało czasopismo „Droga”. Starał się o zachowanie tradycji ludowych i folkloru kujawskiego. Jesienią 1939 Niemcy przysłali do Bądkowa Treuchändera — Niemca, który zarządzał maj., a J. B. zamieszkiwał kątem w swoim domu wraz z rodziną. Dn. 2.05.1940 został aresztowany przez Niemców i wywieziony do obozu koncentracyjnego w Dachau. Przebywał tam do lata 1940, poczym zostaje przeniesiony do Mauthhasen-Gusen, gdzie zm. Pozostała rodzina została przez Niemców wysiedlona z Bądkowa w sierpniu 1940.

J. B. oż. 10.10.1922 z Anną z Dmochowskich, córką Jana, wł. maj. Jeleniec w pow. łukowskim, i Jadwigi z Rakowieckich.

Mieli 5 dzieci: 1) Elżbieta (ur. 30.08.1923) ma wykształcenie średnie zawodowe (ogrodnictwo), była w czasie okupacji przez rok na przymusowych robotach w Niemczech. Wyszła za mąż za Rudolfa Olbrychta. Obecnie jest wdową. Mąż jej po studiach rolniczych był pracownikiem umysłowym. Ma córkę, która jest prof. i dziekanem Filii U. Śl. w Cieszynie i syna, który jest burmistrzem Cieszyna; 2) Aniela (ur. 04.11.1924). Wyszła za mąż za Edwarda Mojskiego, prof. geologii i pracownika naukowego. Ma 3 synów; 3) Jadwiga (ur. 28.06.1928) ma ukończone studia socjologii i dziennikarstwo w Krakowie. Wyszła za mąż za Jacka Fedorowicza, inż. Ma troje dzieci — dwóch synów i córkę. Jeden z synów jest księdzem; 4) Danuta (ur. 08.12.1930) ma ukończone studia na architekturze w Krakowie i kurs specjalistyczny konserwacji zabytków. Wyszła za mąż za Karola Jakubowskiego, architekta i ma dwóch synów. Jeden z nich jest malarzem i studiuje w Paryżu. 5) Jan Zygmunt (1.12.1938) ukończył studia prawnicze w Krakowie i dziennikarstwo w Warszawie. Mieszka i pracuje za granicą i ma obywatelstwo amerykańskie. Oż. się z Ewą z Cielepów, która kończyła architekturę w Paryżu. Ma dwóch synów.

Dok.: Wspomnienia siostr Jana Barthel de Weydenthal, spisane przez nie, a zachowane w maszynopisie. Dokumenty rodzinne i wszystkie papiery spaliły się podczas Powstania Warszawskiego; PSB, I, 312-313 (biogram Przemysława B.) i *Encyklopedia wojskowa*, 1931; Łoza, I, 27.

Elżbieta Olbrycht

BIELIŃSKI ANTONI h. Szeliga (27.4.1864-11.1.1930), współwł. maj. Bidziny w pow. opatowskim, działacz polityczny. Syn Aleksandra (1818-1877), sybiraka, i Marii Hynke-Piotrowskiej h. Abdank (zm. 25.11.1890). Ur. w maj. Turka pod Lublinem.

Do szkoły średniej uczęszczał w Lublinie, gdzie należał do tajnych kół młodzieżowych. Ukończył prawo na UW, a potem kontynuował studia na wydz. polityczno-ekonomicznym w Genewie. Był współzałożycielem Związku Młodzieży Akademickiej (ZET 1886-1894). Przez kilka lat pracował w referacie prawnym Sosnowieckiego Tow. Kopalń Węgla.

Po poślubieniu w 1895 → Marii Jasińskiej, przeniósł się do majątku żony do Bidzin. Rozpoczął tam szeroką działalność społeczną i oświatową. Był prezesem Tow. Rolniczego w Radomiu, radcą komitetu TKZ w Warszawie. W 1905 został wójtem gminy Wojciechowice. Po zalegalizowaniu w 1906 Macierzy Szkolnej, został jej przewodniczącym w Opatowie, założył ognisko w Bidzinach. Przy współpracy żony utworzył bibliotekę i ochronkę dla dzieci ze wsi i służby folwarcznej, gdzie prowadzona była nauka czytania i pisania. Zarówno biblioteka, jak i tajne nauczanie przetrwały po rozwiązaniu Macierzy w 1907 przez władze rosyjskie.

W 1907 został wybrany z ramienia Stronnictwa Demokratyczno-Narodowego do II Dumy w Petersburgu. Podczas I wojny światowej działał w RGO, był też wybrany do Rady Banku Ziemiańskiego, a w lutym 1918 prezesem Związku Budowy Państwa Polskiego. Za rządów Rady Regencyjnej był członkiem Rady Stanu. W 1919 wszedł w skład Stronnictwa Budowy Zjednoczonej Polski. Ze względu na zły stan zdrowia, już na 10 lat przed śmiercią musiał wycofać się z czynnego życia społecznego i politycznego. Zm. w Bidzinach i tam został pochowany.

Dzieci: 1) → August (1896-1944); 2) Maria Krystyna (1900-1993), zamężna za Janem Dębskim, senatorem RP, ukończyła gimn. ss. urszulanek w Krakowie. Od 11.1918 do 11.1920 pracowała w szpitalach i pociągach sanitarnych. W czasie II wojny światowej należała do AK. Po wojnie zamieszkała w Szczecinie, następnie w Warszawie. 3) → Adam (1904-1988). Dok.: PSB. II. 44-45 (biogram A. B. i ojca A. B.); S. Kozicki, *Historia Ligi Narodowej*. Londyn 1964; Przemówienie na pogrzebie ks. Romualda Śmiechowskiego: Wł. Jasiński „Esquisse genealogique”, 1973 (mps powielany); St. Dzierzbicki, *Pamiętnik z lat wojny 1915-1918*, 109. 115. 283-284. 331; Wspomnienia córki Marii Krystyny Dębskiej i syna płk. Adama Bielińskiego.

Antoni Bieliński

Stanisława Ciepłowska

BIELIŃSKA MARIA Z JASIEŃSKICH h. Szeliga (15.8.1876-19.3.1934), wł. maj. Bidziny (674 ha) w pow. opatowskim, córka Augusta Jasińskiego h. Dołęga i Zofii z Osniałowskich h. Trąby. Ur. w Winiarach. Siostra → Stanisławy Kiniorskiej.

M. B. była bardzo, jak na owe czasy wykształcona, miała gruntowną wiedzę z zakresu literatury i historii swego kraju oraz literatury i historii Francji, której język знаła doskonale.

W 1895 wyszła za mąż za → Antoniego Bielińskiego i po kilku latach mieszkania w Warszawie przeniósł się z mężem do Bidzin, gdzie została jego czynną współpracowniczką na polu społecznym i politycznym. Zainicjowała i prowadziła ubezpieczenia społeczne pracowników dworskich. Założyła w Bidzinach bibliotekę, tajne kursa dla analfabetów, ochronkę dla dzieci pracowników i gospodarzy z Bidzin. Rozwijiała działalność kulturalno-oświatową m.in. w Macierzy Szkolnej, a po jej rozwiązaniu kontynuowała podjęte prace tajnie. Aktywnie pracowała w Kole Ziemianek. W czasie wojny 1914-1918 zorganizowała dla rannych żołnierzy rosyjskich przewożonych przez Bidziny punkt żywnościowy. Działała w Lidze Kobiet i Kole Polek.

Maria Bielińska

Obdarzona dużymi zdolnościami literackimi i temperamentem dziennikarskim publikowała artykuły, początkowo w pismach ludowych, następnie w innych jak: „Życie Polskie”, „Tygodnik Polski”, „Gazeta Radomska”. „Głos Lubelski”, „Kurier Warszawski”. W czasie I wojny światowej często dziennikarze krajowi i zagraniczni cytowali wyjątki z jej artykułów politycznych, pisanych z dużą znajomością rzeczy i bojowym nerwem. Nakładem Macierzy ukazały się szkice popularno-propagandowe: *Opis ziem polskich* (ok. 1915) i *Dwaj przyjaciele*. (W. 1917). W 1909 ukazał się epos rodzinny *Dwa pokolenia* — oparty na dokumentach historycznych, relacjach rodzinnych i listach, które były w posiadaniu rodziny. Listy te pisane przez Aleksandra Bielińskiego, zesańca z Syberii, teścia Marii Bielińskiej, zostały przed 1939 złożone wraz z innymi dokumentami

w Bibliotece Krasieńskich, gdzie spłonęły w czasie II wojny światowej.

Dok.: PSB; II, 44 (biogram M. B.); Wspomnienia rodzinne córki Marii Krystyny Dębskiej i syna płk. Adama Bielińskiego.

Stanisława Cieptowska

BIELIŃSKI AUGUST JAN h. Szeliga (20.10.1896-19.8.1944), wł. maj. Wojciechowice (453 ha) i folwarku Bidziny (pow. opatowski), rolnik. Syn → Antoniego (1864-1930) i → Marii z Jasięńskich (1876-1934).

Gimn. zaczynał w szkole ks. Gralewskiego, edukację przerwał mu wybuch I wojny światowej, dopiero po stabilizacji frontu mógł kontynuować naukę i zdać maturę. Następnie ukończył Studium Rolnicze UJ w 1920.

W czasie I wojny światowej pracował w Wydziale Rolniczym Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich w Brześciu Litewskim, a w 1920 był gospodarzem kompanii sanitarnej dla 3 Brygady Jazdy. Po wojnie działał w organizacjach rolniczych, w ZZ, Kółkach Porad Sąsiedzkich, w Zarządzie Spółki Rolnej. Był prezesem mleczarni opatowskiej, komendantem straży ogniowej w Wojciechowicach. Należał do Akcji Katolickiej.

August Jan Bieliński

Aresztowany we wrześniu 1939 przez gestapo na skutek fałszywego donosu, skazany został na karę śmierci. Usilne starania doprowadziły do zwolnienia, po paru miesiącach przebywania w więzieniu w Kielcach. W maju 1940 został ponownie aresztowany i na wznowionym procesie w Radomiu skazany znów na karę śmierci. Tylko dzięki nieustannym staraniom wyrok nie został wykonany. Przebywał w więzieniu w Sandomierzu, następnie w Warszawie, przy ul. Daniłowiczowskiej. Zwolniony po wieloletnich wysiłkach rodziny w końcu lipca 1944, zginął w Warszawie.

A. B. oż. 14.1.1922 z Heleną Gabrielą z Baczyńskich h. Sas (27.4.1899-4.10.1976) z Wojciechowic (pow. opatowski), absolwentką gimn. Sacré Coeur w Zbylitowskiej Górze oraz kursów ogrodniczych w Warszawie. Żona A. B. całe życie pracowała społecznie. Była jedną z założycielek i działaczek Sodalicii Mariańskiej Pań Wiejskich Zie-

mi Sandomierskiej, aktywnie uczestniczyła w pracach Akcji Katolickiej wśród kobiet wiejskich i w kółkach różańcowych. Zajmowała się chorymi udzielając pomocy, robiąc zastrzyki, opatrunki. Założyła w Wojciechowicach ochronkę dla dzieci pracowników.

Zm. w Warszawie, pochowana w grobie rodzinnym Bielińskich w Bidzinach, gdzie znajdują się również symboliczne groby Augusta i Aleksandra.

Dzieci: 1) Aleksander, pseud. „Sęp” (12.7.1924-9.4.1945), żołnierz AK, zginął w obozie koncentracyjnym Mauthausen; 2) Stanisława zamężna za Benicjuszem Cieplowskim.

Dok.: A. Hohengarten. *Vom Halbmond zum Ziegenkopf. Die Geschichte der Luxemburger Häftlinge in Lublin 1942-1945*, 1992, 155-156; M. Langer, *Lasy i ludzie. Wspomnienia z lasów starachowickich*, W. 1991, (mps); Wspomnienia żony Heleny Bielińskiej, córki Stanisławy Cieplowskiej i siostry Marii Krystyny Dębskiej.

Stanisława Cieplowska

BIELIŃSKI ADAM ANTONI h. Szeliga (18.8.1904-5.4.1988), wł. maj. Bidziny, dowódca 15 P. Uł. Poznańskich w l. 1944-1946, syn → Antoniego (1864-1930) i → Marii z Jasieńskich (1876-1934).

Jako 16-letni ochotnik 1 P. Szwol. był ranny pod Płońskiem w 1920 i odznaczony Krzyżem Walecznych. Powołany z rezerwy do służby czynnej (ppor. ze starszeństwem od 1.1.1928) w 1929-1939 służył w 7 P. Uł. Lubelskich. Był dowódcą szwadronu. W 1939 w stopniu rotm. został adiutantem I wiceministra spraw wojskowych gen. dywizji Janusza Głuchowskiego.

W Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie w 1939-1942 służył początkowo we Francji, następnie w Wielkiej Brytanii. W sierpniu 1942 przeniesiony został do 2 Korpusu Polskiego na Środkowym Wschodzie. W Iraku 12.11.1942 został mianowany zastępcą dowódcy zmotoryzowanego 15 P. Uł. Poznańskich, pułku rozpoznawczego 5 Kresowej Dywizji Piechoty. W Iraku był do 7.9.1943, skąd przez Palestynę i Egipt przybył 16.3.1944 do Włoch. Mianowany 1.3.1944 majorem, a 2.8.1944 podpułkownikiem. Brał udział w walkach o Monte Cassino, Ankonę oraz Linie Gotów. Od 7.8.1944 do 30.10.1944 był dowódcą zmotoryzowanego, rozpoznawczego 12 P. Uł. Podolskich. Dn. 4.11.1944 objął dowództwo 15. P. Uł. Poznańskich, z pułkiem tym został wycofany do Egiptu, gdzie przeprowadzono jego reorganizację na pułk pancerno-czołgowy. Po powrocie do Włoch pozostał w Italii do 22.6.1946. skąd pojechał do Wielkiej Brytanii. We wrześniu 1948 został zdemobilizowany jako ostatni ułan poznański.

Oż. był z Janiną Jadwigą Skarzyńską h. Bończa, córką Antoniego, wł. maj. Pobórz w pow. kutnowskim. Ślub odbył się 27.6.1933 w Kościele Garnizonowym przy ul. Długiej w Warszawie. Po II wojnie światowej zamieszkał z żoną w Londynie. Udzielał się w pracach koła pułkowego, był do śmierci jego prezesem. Zm. bezdzietnie w Londynie. Pochowany w grobie rodzinnym w Bidzinach.

Ordery i odznaczenia: Krzyż Walecznych — trzykrotnie; Medal za wojnę 1918-1921: Brązowy Medal za długoletnią służbę; Virtuti Militari kl. V; Pamiątkowy Krzyż Monte Cassino; Złoty Krzyż Zasługi z Mieczami; „War Star” 1939-1945; „Itali Star”; „Croce di Valor Militare”; „Legion of Merit USA”; Medal Wojska — czterokrotnie.

Dok.: Rocznik oficerski 1932; M. Wańkiewicz, *Bitwa o Monte Cassino, t. II-III, Rzym 1946-47; Dzieje 15 Pułku Ułanów Poznańskich (1 Pułku Ułanów Wielkopolskich)*, pod red. P. Zaremby, Londyn 1962; *Księga dziejów 7 Pułku Ułanów Lubelskich im. gen. Kazimierza Sosnkowskiego*, pod red. J. Smoleńskiego i M. W. Żebrowskiego, Londyn 1969; *15 Pułk Ułanów Poznańskich w obronie Ojczyzny*. Praca zbiorowa pod red. Z. Grota i B. Polaka, Poznań 1982; T. Jeziorowski, *Wielkopolska kawaleria pancerna i zmotoryzowana w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie*, w: *Lance do boju. Szkice historyczne z dziejów Jazdy wielkopolskiej X wiek-1945*. Red. B. Polak, Poznań 1986; Wspomnienia siostry Marii Krystyny Dębskiej.

Stanisława Cieplowska, Andrzej Skarzyński

BOCHDAN JÓZEF h. Bończa (25.04.1908-22.09.1980), wł. maj. Zadwórze (pow. Przemysłany), prawnik. Syn Tadeusza i Anny z hr. Koziembrodzkich. Ur. w Zadwórze.

Do szkół uczęszczał we Lwowie. W listopadzie 1918 brał udział w obronie miasta jako jeden z najmłodszych „Orląt”. Po wojnie ukończył Wydział Prawa ULw.

J. B. po studiach i objął maj. Zadwórze, który był w posiadaniu rodziny Bochdanów od początku XVIII w.

W l. 1939-1941 ukrywał się we Lwowie przed aresztowaniem przez NKWD pod fałszywym nazwiskiem. W l. 1943-45 ppor. AK w krakowskim okręgu AK. W marcu 1945 cudem uniknął aresztowania i był poszukiwany przez UB.

Od czerwca 1945 mieszkał w Elblągu pracując na różnych stanowiskach: jako nadleśniczy Lasów Miejskich, urzędnik Stanu Cywilnego, dyrektor Przemontowni oraz ostatnio jako kierownik oddziału „Herbapol” w Elblągu. Więziony w l. 1952-54 za działalność w AK. Od 1974 na emeryturze. Zm. na zawał serca w Nowym Dworze Gdańskim.

J. B. w 1932 oż. z Marią Aleksandrą Jełowicką (zm. 1976).

Pozostawił z nią syna Marka, którego synowie: Paweł i Jan.

Marek Bochdan

BRZESKI JULIAN h. Oksza (09.01.1849-25.03.1929), wł. maj. Krotoszyn (pow. szubiński). Syn Amilkara i Rozalii-Teresy Karskiej. Ur. w Krotoszynie. Brat → Erazma (1846-1928).

J. B. maj. Krotoszyn (914 ha) objął po powrocie z wojny francusko-pruskiej. Był znany wielkopolskim działaczem społecznym. Czynny członek CTG i PTPW, współpracował z Maksymilianem Jackowskim. Założył kółka rolnicze w Szczepanowie i Barcinie (pow. szubiński) i przez 50 lat był ich prezesem. Był też założycielem kółek rolniczych w miejscowościach: Lubiszyn, Szubin, Żnin, Kcynia, Rynarzewo, Gąsawa, Rogowo, Janowiec, Kołodrąb, Srebrnogóra, Brzoza, Chomąża Kościelna, Słup, Cerekwica. Przez 50 lat prawie w każdą niedzielę objeżdżał założone przez siebie kółka w dwóch powiatach: Szubin i Żnin, służąc im radą. Pośredniczył w sporach granicznych. Urządził wystawę kółek rolniczych w swoim folwarku Stary Dwór pod Barcinem, brał czynny udział w podobnej wystawie zorganizowanej przez E. Rogalińskiego w Królikowie. W 1886 był współzałożycielem i członkiem Rady Nadzorczej Banku Ziemińskiego, którego zadaniem było kupowanie majątków, zwłaszcza ekonomicznie zagrożonych i parcelowanie ich między Polaków. Jako członek Centr. Komitetu Wykonawczego urządzał zebrania przedwyborcze i kierował akcją wyborczą w powiatach szubińskim i żnińskim. Znany był również z udziału w zwalczaniu Kulturkampfu. Był uczestnikiem słynnych wydarzeń na odpuszcie w Wenecji k. Żnina.

Był jednym z członków założycieli PTPN (od 1892). J. B. wybudował dwór w Krotoszynie wg. projektu architekta Jędrzeja Moraczewskiego.

J. B. 22.11.1876 poślubił Józefę hr. Węsierską (06.10.1855-08.10.1928), ur. w Zakrzewie, córkę Albina i Ludwika z hr. Kwileckich. Józefa była wł. dóbr Zakrzewo (3115 ha), które zostały rozprzedane w 1878. Zakrzewo z Kamionkiem, Gorzuchowo, Czechy, Sławno, Imiołki kupił Wojciech Chełmicki, Myszki i Ujazd Janczakowski.

J. i Józefa B. są pochowani w Szczepanowie.

Dzieci: 1) Ludwika (ur. w Zakrzewie 05.08.1878, zm. 05.06.1908 w Rzymie), zakonnica w klasztorze ss nazaretanek Zgrom. Najśw. Rodziny pod imieniem Marii Fidelii; 2) Maria (1879-1965), poślubiła Jana Chrzanowskiego, wł. Mieczownicy i Sławoszewka (pow.

koniński), mieszkając w Poznaniu w latach 30-tych przepisywała książki dla niewidomych metodą Braille, organizowała zbieranie odzieży dla ubogiej inteligencji oraz szybie i hafty ornatów dla biednych kościołów na Kresach Wschodnich. Zm. w Poznaniu; 3) Zdzisław (1881-02.09.1921), wł. Manieczek, zmarł w Śremie, pochowany w Szczepanowie w pow. szubińskim, nieżonaty; 4) Janina (1882-1902), poślubiła Kazimierza Milickiego; 5) Celina (1884-1977) poślubiła Konrada Korytowskiego, wł. Grochowski Szlacheckich (pow. inowrocławski), zm. w Londynie; 6) Józefa (21.11.1886-1959), poślubiła w 1904 Stanisława Pągowskiego, wł. Łubowic (w pow. gnieźnieńskim). Przed 1918 uczyła dzieci wiejskie języka polskiego i historii. W okresie międzywojennym założyła w Łubowicach koło włościanek, dla których organizowała kursy gospodarstwa domowego, teatru amatorskiego i zabawy taneczne. Udzielała się w Zw. Ziemianek pow. gnieźnieńskiego. Wspomagała finansowo kościół parafialny w Kiszkwie przyczyniając się do rozwoju życia religijnego, np. przez grę na organach, prowadzenie chórów kościelnych; 7) Alfred — zm. w Krotoszynie w wieku dziecięcym; 8) Witold — zm. w Krotoszynie w wieku dziecięcym; 9) ➔Erazm (1891-1980); 10) Wanda 19.02.1893-10.03.1978), dr filozofii na UP, literatka, dr etnografii, działaczka społeczna, redaktorka dodatku literackiego do „Dziennika Poznańskiego” i Rozgłośni Polskiego Radia; publikowała swoje prace pod pseud. Wanda Topór, należała do Klubu Poetów Prom. Ukończyła również Wydział Teologii KUL. Ostatnie lata życia spędziła u ss pasterek w Jabłonowie Poznańskim, pomagając im w pracy wychowawczej, zmarła tamże.

Dok.: W. Brzeska, Pamiątniki, rkps; *Veritate et Scientia, 125 lat P. T. P. N.*, Poznań 1982.

Maria Brzeska (T. E.)

BRZESKI ERAZM h. Oksza (21.01.1891-20.09.1980), wł. maj. Krotoszyn (pow. szubiński), syn ➔Juliana i Józefy z Węsierskich.

Studiował rolnictwo na Uniwersytecie w Berlinie w l. 1912-1914, a w l. 1912-1915 był studentem berlińskiej Wyższej Szkoły Rolniczej. Brał udział w Powstaniu Wielkopolskim. Do 1939 gospodarzył w swoim maj. o pow. 914 ha.

W listopadzie 1918 poślubił Olę Marię Jadwigę Watta-Skrzydlewską (1891-1989), córkę Franciszka, wł. Ocieszyna, i Marii z Lutomskich ze Stawu i Grzybowa. Mieli trzy córki ur. w Krotoszynie: 1) Renatę (ur. 1919), w 1947 poślubiła Witolda Prabuckiego; 2) Weronikę (ur. 1926), zamężną za Tadeuszem Prabuckim (ślub 1956); 3) Zulejkę-Elżbietę (ur. 1921), poślubiła Henryka Ossowskiego z Kunic (pow. opoczyński).

Dok.: Brzozowski, *Polacy na studiach*, 171, 176; *Spis ziemian Woj. poznańskie*, 8; Inf. rodziny.

Maria Brzeska (T. E.)

BUDZYŃSKI WIKTOR (06.03.1888-15.02.1976), wł. maj. Eustachów w pow. wołkowyskim, rolnik. Syn Edwarda i Idy Henke.

Gimn. ukończył w Rydze w 1907, a studia rolnicze na UJ w Krakowie w 1911. Praktykę rolną odbył w maj. doświadczalnym Studium Rolniczego Mydliki k/Krakowa oraz w maj. Dobrojewo w Wielkopolsce. Następnie zarządzał maj. Poszyrwinty w pow. wiłkomierskim i maj. Terebnie k/Pińska.

Z wybuchem I wojny światowej wyjechał do Mohylewa, gdzie pracował jako inspektor w CKO (Okręg Mohylew, Oddział Rohaczew). Tam poznał swoją przyszłą żonę Marię Łuniewską z Radogoszczy (pow. ostrołęcki), z którą w 1917 zawarł związek małżeński, po czym wrócił do rodzinnego Eustachowa i objął gospodarstwo.

W. B. od chwili uzyskania przez Litwę niepodległości, włączył się aktywnie do walki o zachowanie polskości w społeczeństwie polskim na Litwie Kowieńskiej. W 1923-1926

Wiktor Budzyński

był przez dwie kadencje posłem na Sejm Litewski z ramienia polskiej mniejszości narodowej i liderem frakcji polskiej. Był współtwórcą Tow. Kulturalno-Oświatowego „Pochodnia” na Litwie, w zakres którego wchodziło działanie na rzecz szkolnictwa, świetlic i bibliotek, prasy, zespołów amatorskich itp. Przez długie lata pełnił funkcję prezesa tego Tow. Był delegatem z ramienia polskiej mniejszości narodowej Litwy na I Europejskim Zjeździe w Rydze, II Światowym Kongresie Związku Polaków z Zagranicy, zwołanym do Warszawy, na Kongresie Mniejszości Narodowych, zwołanym przez Ligę Narodów do Genewy, itp. Wyróżniał się jako doskonały mówca i patriota. Również jako delegat Polaków z Litwy uczestniczył w pogrzebie Marszałka Piłsudskiego. Przez cały okres niepodległości Litwy, kiedy B. W. zaangażowany był w pracę społeczną, żona Maria zastępowała go dzielnie w gospodarstwie rolnym,

uzyskując znaczne sukcesy szczególnie w hodowli bydła.

W okresie II wojny światowej, w kwietniu 1941 opuścił wraz z żoną maj. Eustachów, przeniósł się do letniskowego osiedla Pożajście pod Kownem, gdzie zatrudnił go ss. kazimierzanki w klasztorze jako ogrodnika. Uniknął w ten sposób zsyłki na Sybir.

Po przejściu działań wojennych w 1941 przez Litwę, niemieckie władze (Landbewirtschaftungsgesellschaft) skierowały W. B. na stanowisko administratora klucza maj. należących do Tyszkiewiczów (Waka, Landwarów, Zatrocze). Kierował nimi w latach 1941-1944. Przed wejściem wojsk sowieckich na Wileńszczyznę w maju 1944 złożył dymisję i przeniósł się z żoną do Wilna. Tu w kilka miesięcy później został przez NKWD aresztowany i osadzony w więzieniu na Łukiszkach. Na rozprawie sądowej otrzymuje wyrok — dwa lata z zawieszeniem „za nielegalny handel” (z powodu braku elektryczności w mieście, W. B. skupował części do lamp naftowych, montował z nich lampy i sprzedawał dla NKWD, otrzymując w zamian brakujące na rynku towary). Po opuszczeniu więzienia w maju 1945 otrzymał papiery ewakuacyjne i bez zwłoki wyjechał do Polski.

W 1946 objął administrację maj. Puczniew-Mianów pod Konstantynowem, którymi kierował do chwili ich przejęcia przez PGR. W 1952 W. B. przeniósł się wraz z żoną do Puszczykowa pod Poznaniem, gdzie spotkał swoich kolegów z UJ, prof. St. Rosińskiego, prof. J. Kostrzewskiego i innych. Ten ostatni zatrudnił go w charakterze zaopatrzeniowca u siebie w Muzeum Archeologicznym. Po 1956 W. B. otrzymał propozycję zorganizowania w Poznaniu Biura Studiów i Projektów Wodno-Melioracyjnych i kierował nim parę lat. Zjazd w Elblągu w 1958 b. wychowanków gimn. polskich i działaczy oświatowych na Litwie Kowieńskiej zobowiązał W. B. do napisania historii społeczności polskiej na Litwie. Sprawie tej W. B. poświęcił ostatnie osiem lat swego życia. Opracowane wspomnienia przekazał bibl.: „Ossolineum” we Wrocławiu, Narodowej w Warszawie, UJ, KUL i PAN Poznań.

Pracowity swój żywot zakończył w Puszczykowie i tam został pochowany na cmentarzu obok żony.

Dzieci: 1. Anna (11.07.1918-6.12.1989); 2. Andrzej (15.07.1920-5.12.1983).

Dok.: W. Korewo. „Ze wspomnień z dwudziestolecia w Republice Litewskiej”; „Historia Polskiej Społeczności na Litwie”; „Ze wspomnień z Drugiej Wojny Światowej i Okupacji”; „Uwagi z pięćdziesięcioletniej praktyki rolnika”; *Dzieje studiów*, 221.

Bohdan Korewa

CHELKOWSKI JÓZEF h. Wczele (3.08.1868-10.05.1954), wł. maj. Śmiełów (pow. jarociński) (1060 ha), Kuklinów (1000 ha) Lipowice i Rzemiechów (682 ha) Dzierżanów (473) i Starygród (431 ha) (pow. krotoszyński). Ur. w Starogrodzie jako jedyne dziecko Franciszka (6.04.1839-2.03.1893) i Felicji Osin-Wężyk (ur. 12.05.1845 w Mroczeniu, zm. 25.03.1932 w Starogrodzie).

J. Ch. prowadził postępowe gospodarstwo rolne: meliorację gruntów, budowę gorzelni, mleczarni i kolejki wąskotorowej, hodowlę zarodową we wszystkich pionach zwierząt domowych; zakupił jako jeden z pierwszych ziemian pługi parowe.

Był członkiem Sejmiku Powiatowego w Koźminie oraz wieloletnim członkiem wielu komisji powiatowych. Był wicepatronem Kółek Rolnych na pow. koźmiński i krotoszyński. Po Powstaniu Wielkopolskim był pierwszym starostą w Koźminie. Był członkiem Rady Nadzorczej cukrowni w Zdunach. Jako patron kościoła rzym.-kat. w Starym-grodzie świadczył na utrzymanie tego kościoła.

Poślubił w Toruniu 18.10.1898 Marię z Donimirskich (ur. 13.09.1878 w Telkowicach k/Malborka, zm. 1952), c. Jana i Zofii z Mittelstaedtów. Maria Ch. brała czynny udział w życiu narodowym, zwłaszcza w pracy kulturalno-oświatowej. W grudniu 1918 z grupą działaczy pomorskich witała I. Paderewskiego w Gdańsku, a następnie towarzyszyła mu w podróży do Poznania. W 1918 przedstawiła Józefowi Piłsudskiemu myśl zorganizowania zbrojnego powstania na Pomorzu, Warmii i Powiślu. Podczas plebiscytów 1920 przebywała w pow. sztumskim, włączając się wraz z najstarszymi synami. Franciszkiem i Szczęsnym w nurt działalności propagandowej. Po wojnie prowadziła wraz z mężem gospodarstwo rolne-resztówkę po maj. rodzinnym Telkowie (pow. Sztum).

J. Ch. zm. w Batowicach pod Krakowem, pochowany w Krakowie na Salwatorze.

Miał czternaścioro dzieci: 1) Franciszek (06.06.1899-05.09.1939), mgr rolnictwa. W okresie międzywojennym administrował maj. UP, zginął w 1939 przy ewakuacji mienia uniwersyteckiego. Żonaty (1929) z Emilią Mieczkowską (1902-1986), działaczką społeczno-narodową na Powiślu, córką Augusta i Marii z Jeżykiewiczów. Ich dzieci: a) Józef (ur. 1926), urzędnik administrator; b) Augustyn (ur. 1927), rektor UŚI; c) Władysław (1928-1975), ksiądz salezjanin; d) Andrzej (ur. 1929), ksiądz pallotyn; e) Maria-Teresa (ur. 1929), inż. ogrodnik za Konstantym Tukałło (ur. 05.09.1929), prof. dr med., senatorem III RP; f) Stanisław (ur. 1932); g) Jacek (1933-1958), mgr; h) Bogumił (ur. 1935), mgr inż. budowniczy dróg; i) Ingacy (ur. 1935), inż.; j) Jerzy (ur. 1939), mgr inż. rolnik; 2) Jan (20.10.1900-1.10.1903); 3) Szczęsny (10.12.1901-02.09.1977), w okresie międzywojennym położył zasługi jako administrator maj. ziemskich, a po wojnie jako organizator PGR. Odznaczony, m.in. Wielkopolskim Krzyżem Powstańcym i Krzyżem Kawalerskim. Żonaty z Krystaną Urbanowską (ur. 1899), inż. rolnik. Zmarł w Szczecinie. Dzieci: a) Jan (ur. 1925), inż. mech.; b) Zygmunt (ur. 1926), prof. ichtiologii U Sz; c) Antoni (ur. 1928), mgr inż.; d) Felicja (ur. 1928) zamężna I^ov. Morawska, 2^ov. Groycik; e) Wojciech (ur. 1930), mgr ekonomii; f) Konstanty (ur. 1934), dr weterynarii; 4) Bogumiła (19.01.1903-3.12.1937), za (1924) Władysławem Ślaskim z Ciuślic k/Proszowic; dzieci: a) Adam (ur. 1925), inż. rolnik, b) Maria Teresa (ur. 1925), za Krzysztofem Konopką (ur. w 1930), inspektorem PZU; 5) Wanda (16.06.1904-20.06.1959), skończyła Szkołę Gospodarczą w Snopkowie k/Lwowa i Ecole Sociale w Brukseli.

Działaczka społeczna i charytatywna. Odznaczona orderem papieskim „Pro Ecclesia et Pontifice”; zamężna w 1930 za Wojciechem Heydlem, ziemianinem z Brzóz k/Kozienic, zamordowanym w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu w 1941, dzieci: a) Teresa (ur. 1931), dr. chemii, za Michałem Życzkowskim, prof. mechaniki teoretycznej Politechniki w Krakowie; b) Zdzisław (ur. 1932), mgr. inż. mech., żonaty z Marią Zalewską, ślub wzięli w 1959, którego udzielił im ks. Karol Wojtyła; c) Andrzej (ur. 1936), mgr. inż. ekon., żonaty w 1966 z Zdzisławą Lemańczyk; 6) Zofia (12.01.1906 — 1939) zginęła w obronie Warszawy, poch. w Brzozie). Skończyła Ecole Sociale w Brukseli, od 1928 za Zdzisławem Baranowskim, ziemianinem z Mikuszewa k/Miłosławia, rotm. 7 P. S. K. Wielkopolskich, rannym pod Kutnem, odznaczonym 2 razy Krzyżem Walecznych, dzieci: a) Zofia (ur. w 1920) wyszła za mąż za Przemysława Łebińskiego, pseud. „Władysław Szaława”; mieszka w Melun pod Paryżem; 7) → Wojciech; 8) → Marian (ur. w 1909); 9) Stanisław (12.10.1910-20.11.1920); 10) → Michał (ur. 08.10.1922); 11) Janina (ur. 24.10.1914), inż. ogrodnictwa, za Zygmuntem Niegolewskim; dzieci: a) Maria Magdalena (ur. 1942), mgr. rolnictwa; b) Zofia (ur. 1946), mgr.; c) Anna Danuta (ur. 1947), mgr. filozofii romańskiej; d) Stanisław (ur. 1953), inż. rolnik; 12) Halina (20.05.1917-25.09.1939), skończyła szkołę gospodarczą w Chyliczkach, zaślubiła w 1938 Zygmunta Niegolewskiego z Niegolewa, mgr. inż. rol., wł. maj. Chlewińska, (pow. szamotulski), dzieci: Wanda (zm. w 1939 wraz z matką podczas obrony Warszawy); 13) Edmund Dersław (12.03.1920-16.09.1939), pdch. rezerwy artylerii ciężkiej, poległ pod Pruszkowem. 14) Andrzej (ur. 22.07.1922), mgr. ekonomii, żonaty z Anną Żeleńską, dr. historii, dzieci: a) Szczepan (ur. 1949), mgr. fizyki; b) Ludwik (ur. 1951), arch.; c) Marta (ur. 1955), arch.

Michał Chełkowski (M. D.)

CHEŁKOWSKI WOJCIECH h. Wczele (10.02.1908-20.08.1983), wł. maj. Lipowa, syn → Józefa i Marii z Donimirskich, inż. elektryk, mgr. ekonomii.

Dn. 4.08.1939 jako por. rez. został powołany do 17 p. ul. na oficera ordynansowego. Przeszedł cały szlak bojowy będąc pięciokrotnie ranny i trzykrotnie kontuzjowany. W lutym 1940 przedarł się za granicę, gdzie we Francji wstąpił w szeregi 10 Brygady Kawalerii Zmotoryzowanej gen. Maczka. Awansował na stopień rotm. Po zakończeniu działań wojennych wrócił do kraju. Aresztowany, przebywał jako więzień polityczny we Wronkach, następnie rehabilitowany. Pracował w przemyśle sprzętu medycznego. Odznaczony złotym i srebrnym Krzyżem Virtuti Militari, dwukrotnie Krzyżem Walecznych. W. Ch. zm. w Warszawie. pochowany jest w Wilanowie.

Zaślubił w 1930 Jadwigę Kraus (ur. 1903 r.), która ukończyła Szkołę Gospodarczą w Snopkowie pod Lwowem.

Dzieci: 1) Marek (1932), kpt. Żegluga Wielkiej, zaślubił w 1959 Elżbietę Gromnicką; 2) Piotr (1933), prof. orientalistyki na U. w Nowym Jorku, zaślubił w 1961 Stefanię Przyłuską; 3) Paweł (1938), zaślubił w 1961 Marię Naugebauer.

Dok: *Kawaleria polska*, 65.

Michał Chełkowski (M. D.)

CHEŁKOWSKI MARIAN h. Wczele (ur. 1909), wł. maj. Starogród, syn Józefa i Marii z Donimirskich, por. rez. artylerii przeciwlotniczej. Brał udział w obronie Warszawy 1939, potem przebywał w obozach jenieckich. Po wojnie pracował jako urzędnik. Ożeniony z Marią de Leni-Younga. Miał syna Antoniego (ur. 1940), inż.

Michał Chełkowski (M. D.)

CHELKOWSKI MICHAŁ h. Wczele (ur. 08.10.1912), wł. maj. Rzemiechów w pow. krotoszyńskim, syn → Józefa i Marii z Donimirskich, mgr inż. leśnictwa, działacz społeczny.

Podłowczy PZŁ na pow. krotoszyński. Żołnierz-ochotnik kampanii wrześniowej. W czasie okupacji nadleśniczy Lasów Nagłowickich (woj. kieleckie), które były schronieniem dla ukrywających się przed Niemcami. Odznaczony Krzyżem AK. W l. 1945-1987 na wyższych stanowiskach administracji podległej Min. Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego. Odznaczony za pracę społeczną wysokimi odznaczeniami honorowymi: LOP, PTTK, NOT, Medalem „Pionierowi Gorzowa” — odznaką honorową Gorzowa.

Oż. z Marią Zofią z Psarskich, córką Zofii z Bronikowskich i Władysława, przemysłowca, dyr. cukrowni w Kościanie w l. 1919-1939, posła na Sejm RP, działacza podziemnego w czasie okupacji, zasłużonego pracownika RGO i Departamentu Przemysłu i Handlu delegatury Rządu na Kraj.

Dzieci: 1) Maria Izabella, art. plastyk; 2) Zdzisław, mgr inż. elektryk; 3) Elżbieta, mgr filologii romańskiej.

Michał Chelkowski (M. D.)

CHŁAPOWSKI KAROL PAWEŁ h. Drya (09.01.1843-16.05.1913), wł. maj. Myśliwczów (pow. noworadomski), działacz TKR. Syn Michała i Emilii z Ożegalskich. Ur. w Sońnicy (pow. krotoszyński).

Do szkoły średniej uczęszczał w Ostrowie Wielkopolskim; wydalono go w kwietniu 1863 za śpiewanie wraz z innymi „Boże coś Polskę” w czasie nabożeństwa w kościele. Krótko potem został aresztowany przez Prusaków w Sławoszewie (pow. pleszewski) razem z grupą udającej się do powstania młodzieży, w której był też jego brat Ludwik. Był członkiem (pseud. „Świętopług”) Tow. Narodowego, oddziału „Kościuszek” w Poznaniu.

W następnych latach był przez krótki czas wł. maj. Myśliwczów. Ok. 1880 zamieszkał w rodzinnej Sońnicy i od tego czasu poświęcał się pracy w TKR. Założył kilka kółek w pow. krotoszyńskim i sąsiednim pleszewskim, m.in. w Sońnicy, Lutyni, Kotlinie; przewodniczył im w różnych okresach czasu, był wicepatronem TKR pow. pleszewskiego do 1902. Od t. r. do śmierci mieszkał u krewnych w Bagdadzie (pow. wyrzyski), nadal zajmując się kółkami rolniczymi. Był wicepatronem TKR pow. wyrzyskiego w l. 1904-1913, przez pewien czas także pow. chodzieskiego. Nadal zakładał kółka, często je wizytował, wygłaszał fachowe pogadanki, urządzał lokalne wystawy rolnicze — w Kotlinie w 1896, w Samostrzelu w 1906, w Witosławiu w 1909. Zwalczał pieniactwo między włościanami, doradzał rozstrzygnięcie sporów przez sądy polubowne, ogłosił na ten temat broszurkę w 1887. Był zamiłowanym myśliwym, znanym z barwnego opowiadania swych przygód łowieckich, opisywał je w „Łowcu Wielkopolskim” i zebrał w książce *Zapiski starego myśliwca*, (Poznań 1891). Rodziny nie założył. Zm. w Bagdadzie, pochowany został w Gleźnie.

Dok.; ZK. VI; T. Eustachiewicz, *Młodzież wielkopolska na tle lat 1861-1864*, P. 1932; *Wielkopolska szkoła edukacji narodowej...*, Wr. 1970; *Zabór pruski w Powstaniu Styczniowym*, Wr. 1968; Zbiór książeczek wydanych w celu szerzenia nauki rolniczej i oświaty między członkami kółek rolniczych, ofiaruje PTPN Patron Kółek Rolniczych, P. 1875-1889; „Poradnik Gospodarki”, P. 1913, nr 21; „Rocznik Centr. Tow. Gospodarczego”, 1896; „Ziemianin” 1895, nr 6.

Dezydery Chłapowski

CHŁAPOWSKI ALFRED STEFAN FRANCISZEK h. Drya (05.10.1874-19.0.1940), wł. maj.: Bonikowo, Mikoszki, Szczodrowo w pow. kościańskim, Chłapowo w pow. średzkim, ekonomista polityk, działacz społeczny i gospodarczy. Syn Stefana i Marii z Ponińskich. Ur. w rodzinnym Bonikowie.

Siostrami A. Ch. były Maria (1864-1941), żona dr Witolda Skarżyńskiego ze Sławia i Ewa (1870-1936), żona dr Karola Potulickiego z Wielkich Jezior.

Maturę złożył w gimn. Marii Magdaleny w Poznaniu w 1893. Studiował ekonomię i prawo w uniwersytetach w Berlinie, Paryżu, Halle i Monachium. W 1900 uzyskał w Monachium doktorat nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy z polityki agrarnej Belgii w XIX w. W młodości dużo polował i podróżował. Po objęciu znacznego majątku, dobrze zagospodarowanego i uprzemysłowionego (Bonikowo 2326 ha), rozpoczął działalność polityczną o kierunku narodowym. Był współzałożycielem czasopism „Praca” (Poznań) i „Gazeta Polska” (Kościan), a także stowarzyszenia „Straż” (1905). W 1904-1909 był polskim posłem do parlamentu niemieckiego, wybranym z okręgu wyborczego śremsko-średzkiego; w 1906 wygłosił na sesji parlamentu mowę w sprawie niemieckich szykan pocztowych wobec Polaków. Był działaczem Tow. Kółek Rolniczych, przewodniczącym kółka w Kościanie 1905-1914), wicepatronem powiatowym do 1914 i w I. 1919-1920: organizował fachowe wycieczki, wystawy, zwiedzanie gospodarstw, często wygłaszał referaty i pogadanki. W I wojnie światowej organizował i kierował w Serbii i Macedonii szpitalami Zakonu Maltańskiego, którego był członkiem. W 1918 był delegatem na Sejm Dzielnicowy w Poznaniu i obwodowym komendantem Straży Ludowej.

Po I wojnie światowej rozwinął szeroką działalność gospodarczą: był współzałożycielem i prezesem (1920-1923) Zjednoczenia Producentów Rolnych, które na zasadach spółdzielczych miało wypełnić lukę w obrocie środkami produkcji rolnej i ziemiolodami, powstałą po opuszczeniu Wielkopolski przez kupców niemieckich. Należał do założycieli Banku Cukrowniczego. W 1922 A. Ch. został wybrany posłem na sejm z okręgu Poznań-wieś. z listy nr 8 — Chrześcijańskiego Związku Jedności Narodowej; w Sejmie należał do klubu Chrześcijańsko-Narodowego. W kolejnym przesileniu rządowym wszedł do gabinetu Wincentego Witosa jako Minister Rolnictwa (7.10-19.12.1923).

W dn. 22.03.1924 został mianowany posłem polskim we Francji, a 27.11.1924 ambasadorem. Na stanowisku tym, oprócz kierowania codzienną pracą ambasady, brał udział w licznych pracach politycznych: realizacji polsko-francuskiego układu-sojuszu z 1921, staraniach o pożyczkę dobrojenską (1929-1930), pertraktacjach przed wizytą w Polsce Jean Barthou, francuskiego ministra spraw zagranicznych w rokowaniach z Abisynią. Dużo czasu poświęcał zagadnieniom emigrantów polskich we Francji odwiedzał ośrodki emigranckie, interweniował u władz francuskich w sprawach polskich emigrantów itp. W ciągu ponad dwunastoletniego pobytu we Francji nawiązał bliskie stosunki z wieloma osobistościami współczesnego mu świata politycznego Zachodniej Europy; przyjaźnił się z Arystydesem Briandem, Pierre Flandinem, dyplomata czeskim Osouskim; cieszył się przyjaźnią Ignacego Paderewskiego. Z dn. 20.06.1936 został odwołany i przeszedł na emeryturę. Przygotował wtedy wydanie do druku swych przemówień z okresu francuskiego: *Au service de mon pays, discours 1924-1936*. Przed 1924 wygłosił szereg referatów i opublikował kilka artykułów na tematy gospodarcze.

W okresie międzywojennym sytuacja gospodarcza A. Ch. pogorszyła się: wynikało to z dwóch chybionych inwestycji, a także ze zbyt intensywnej, jak na ówczesne polskie stosunki ekonomiczne, gospodarki rolnej w maj. W I. kryzysu 1929-1934 nastąpiło załamanie finansowe, również na skutek dużych wydatków w Paryżu, gdzie Chłapowscy ze względu na prestiżowych prowadzili dom na wysokiej stopie. Sprzedano dwa majątki i poddano pozostałe zarządowi przymusowemu; zarządcą przymusowym był Zygmunt Hełczyński (1898-1939), rozstrzelany publicznie przez Niemców w Kościanie 23 października.

W pierwszych dniach II wojny światowej Niemcy aresztowali A. Ch. i jako chorego trzymali aż do śmierci pod strażą w szpitalu w Kościanie, poddając go przesłuchaniom.

A. Ch. był odznaczony wieloma wysokimi odznaczeniami polskimi i zagranicznymi, m.in. Wielkim Krzyżem Orderu Odrodzenia Polski i Wielkim Krzyżem Legii Honorowej.

Żonaty (ślub 3.10.1907) z Heleną Mielżyńską (1887-1959), wł. maj. Markowa i Branna (950 ha) w pow. inowrocławskim, siostrą Krzysztofa Mielżyńskiego z Pawłowic, i Felicji Gajewskiej. Dziećmi Heleny i A. Ch. byli: 1) Maria Teresa (1910-1980), żona dyplomaty polskiego Jerzego Lasockiego; 2) Krystyna, działaczka samorządowa i polityczna we Francji, żona Maurycego de Bartillat, oficera armii francuskiej; 3) Jan Anzelm (1914-1923); 4) Alfred (1917-1988), dziennikarz.

W początku II wojny światowej Niemcy więzili Helenę Chłapowską w Kościanie, brutalnie ją traktując. Po śmierci męża wysiedlono ją do Warszawy, skąd udało się jej wyjechać przez Włochy do Francji, gdzie w reportażu dla „Le Petit Parisien” opisała swe przeżycia i okrutne postępowanie Niemców w Polsce. W dalszych latach wojny przebywała w USA, działając propagandowo na rzecz Polski. Zm. w Evian we Francji.

Dok.: Portrety A. Ch. olej na płótnie, przez B. J. Czedekowskiego, 1927; Fotografie w zbiorze rodzinnym; ZK. VI: Łoza; Rocznik służby zagranicznej RP. W. 1932, nn; J. Ciałowicz, *Polsko-francuski sojusz wojskowy*, W. 1970; Z. Dworecki, *Polskie rady ludowe w Wielkopolsce*, P. 1962; Cz. Łuczak, *Dzieje cukrownictwa w Polsce*, P. 1976; J. Marczewski, *Narodowa demokracja w Poznańskim 1900-1914*, W. 1967; W. Jakóbczyk, *Studia nad dziejami Wielkopolski w XIX w.*, t. III, P. 1967; „Dzień Polski”, nr 18/1924; „Gazeta Rolnicza”, nr 45/1922 „Kurier Poznański”, nr 110/1907; „Poradnik Gospodarski”, nr 37/1906, nr 2/1914, nr 29/1920; „Praca”, 1907, s. 211-12; „Le Petit Parisien”, 24. V-6. VI.1940; „Rocznik Centralnego Tow. Gospodarczego”, 1921; „Ziemiańin” nr 33/1919; Archiwum Państwowe w Poznaniu, Akta osób i rodzin, sygn. 678; list A. Ch. z Serbii z 4.03.1916. Materiały w archiwum rodzinnym.

Dezydery Chłapowski

CHŁAPOWSKI MIECZYŚLAW PAWEŁ h. DRYA (01.11.1875-24.03.1947), wł. maj. Glesno-Bagdad i Bielawy (pow. wyrzyski), działacz społeczny i gospodarczy. Syn Michała i Izabeli z Kalksteinów. Ur. w Gączu w pow. wągrowieckim.

Brat → Zygmunta Antoniego i → Konstantego.

Do szkoły średniej uczęszczał w Gnieźnie: wydalony za uczestnictwo w kółku samokształceniowym. zdał maturę jako ekstern w Chojnicach. Studiował rolnictwo (1899-1901) w Halle i prawo w Lipsku. Obowiązkową służbę wojskową pruską odbył w Berlinie, nie podając się do egzaminu oficerskiego. W 1907 rozpoczął gospodarowanie w maj. matki, później odziedziczonym, Glesno-Bagdad (1440 ha); dokupił do niego sąsiednie Bielawy. Był znanym hodowcą koni-remontów, także ogierów do stad państwowych. Konie jego hodowli uzyskiwały liczne nagrody honorowe i pieniężne na wielu wystawach, m.in. na Targach wschodnich we Lwowie w 1927 i 1928 oraz na PWK w Poznaniu w 1929. M. Ch. był czynnym sportowcem, brał udział w konkursach i długodystansowych rajdach konnych. W życiu gospodarczym był przewodniczącym rady nadzorczej cukrowni w Nakle i współzałożycielem lokalnej elektrowni w Niezychowie. Po I wojnie przyczynił się do przejmowania w polskie ręce różnych instytucji i przedsiębiorstw niemieckich. Wziął udział w Powstaniu Wielkopolskim, był krótko więziony przez Niemców w Pile. był pierwszym polskim starostą w Wyrzysku, później członkiem Wydziału Powiatowego. Działał społecznie w CTG i w TKR Na zebraniach tych organizacji wygłosił wiele referatów i pogadarek fachowych, zwłaszcza podczas I wojny światowej, dając praktyczne wskazówki gospodarowania w trudnych warunkach wojennych. Działał też w organizacjach Akcji Katolickiej, a w 1925 wraz z żoną przyczynił się w znacznej mierze do budowy nowego kościoła w Gleśnie. W 1927 został odznaczony

krzyżem komandorskim Orderu *Polonia Restituta*. Wysiedlony z żoną przez Niemców na początku II wojny światowej, spędził okres wojny w Wilanowie i w Warszawie. Oboje z żoną odznaczali się wyjątkową dbałością o robotników w swym maj., a dobre stosunki znalazły potwierdzenie po wojnie, gdy robotnicy ci odszukali chorego M. Ch. i jego żonę w środkowej Polsce, przywieźli ich do Bagdadu i zapewnili im, mimo oporu władz, dożywotnie mieszkanie i utrzymanie w maj. M. Ch. zmarł w Bagdadzie.

Żonaty był (ślub 25.11.1909 w Michorzewie) z Emilią (ur. 01.07.1887, zm. 12.02.1974 w Złotowie), córką Tadeusza Szczanieckiego i Felicji z Czarnieckich. Małżeństwo pozostało bezdzietne.

Emilia Chłapowska była w okresie międzywojennym przewodniczącą oddziału PCK, działaczką Tow. Włościanek Wielkopolskich i Związku Pracy Obywatelskiej Kobiet. Za udział w Powstaniu Wielkopolskim Rada Państwa mianowała Emilię Chłapowską w 1972 ppor. i odznaczyła ją krzyżem kawalerskim OOP.

Dok.: Fot w zbiorze rodzinnym; ZK. VI; Borkowski. *Almanach; Rocznik Informacyjny Polskiego Przemysłu i Handlu*. W. 1938; S. Brzozowski. *Polacy na studiach: L. Gomolec, (red.). Na froncie północnym Powstania Wielkopolskiego 1918-1919. Wspomnienia*. P. 1973; „Poradnik Gospodarski” (Poznań) 1918. nry 8 i 10. 1920, nr 51. 1928. nr 28; „Rocznik Centr. Tow. Gospodarczego” 1910. 1914/15. 1918; *Relacje plk I.. Muzyczki, starosty wyrzyskiego; notatki biograficzne i dokumenty Emilii Chłapowskiej w zbiorze rodzinnym*.

Dezydery Chłapowski

CHŁAPOWSKI ZYGMUNT ANTONI FRANCISZEK h. Drya (31.10.1876-13.02.1940), współwł. maj. Stawiany i wł. maj. Pawłowo Szkoćkie (pow. wągrowiecki), hodowca koni i działacz społeczny. Syn Michała i Izabeli z Kalksteinów. Ur. w Gączu w pow. znińskim.

Brat → Mieczysława Pawła i → Konstantego.

Ukończył gimn. w Gnieźnie. studiował rolnictwo w Halle (1898-1901) i ekonomię w Paryżu. Po paru latach gospodarowania w maj. rodziców Glesno (pow. wyrzyski), przejętym następnie przez jego brata Mieczysława. objął kilkufolwarczny maj. żony, Stawiany w pow. wągrowieckim. Jeszcze przed I wojną światową dokupił sąsiednie Pawłowo Szkoćkie; zarządzał ogółem 1820 ha. Rozwinął na dużą skalę istniejącą od dawna w Stawianach hodowlę koni wysokiej półkrwi o typie wschodniopruskim. Był uznanym autorytetem w tej dziedzinie, członkiem państwowej komisji zakupu ogierów; wystawiał konie na Targach Wschodnich we Lwowie w 1927 i 1928. na PWK w Poznaniu w 1929 (29 koni) i na wielu innych pokazach. uzyskując liczne wysokie odznaczenia i nagrody; dostarczył także WP kilkuset koni remontowych.

Był członkiem CTR, wygłaszał fachowe referaty na jego zebraniach i na zebraniach Tow. Urzędników Gospodarczych. Był przewodniczącym kółka rolniczego w Dąbrówce Kościelnej. Przed I wojną światową działał w ZZ, którego zadaniem była ochrona zagrożonych finansowo polskich maj. przed zakupem przez pruską Komisję Kolonizacyjną. Od 1908 do 1939 był radcą Pozn. Ziemstwa Kredytowego, a w l. 1920-1939 członkiem jego Komitetu i Rady Nadzorczej. Od 1908 był członkiem PTPN, Wydziału Historyczno-Literackiego. Przyjmował w Stawianach praktykantów rolniczych.

Żoną Z. Ch. była Celina (26.11.1881-01.12.1957), córka Kazimierza Ponińskiego i Bolesławy z Brzeskich, po których odziedziczyła maj. Stawiany. Ur. w Lenartowie w pow. strzelnieńskim; ślub Celiny i Z. Ch. odbył się 03.07.1903 w Raczkowie. Celina poświęciła dużo czasu i pracy działaniom społecznym i filantropijnym: była założycielką i długoletnią przewodniczącą Kółka Włościanek w Dąbrówce Kościelnej, organizując kursy praktycznych robót, zwiedzanie gospodarstwa itp; uruchomiła w Stawianach

ochronkę dla dzieci robotników rolnych: ułatwiała działalność organizacji społecznych — Sokoła, Katolickiego Stow. Młodzieży.

Na początku II wojny światowej Chłapowscy, wysiedleni przez Niemców ze Stawian, zamieszkali w Poznaniu, gdzie zmarli; potomstwa nie zostawili.

Dok.: Fot. w zbiorze rodzinnym; ZK, VI; Borkowski, *Almanach*, 1073; Łoza; S. Brzozowski, *Polacy na studiach; Księga Pamiątkowa w 75-lecie „Gazety Rolniczej”*, I, 450; *Veritate et Scientia. 125 lat PTPN*, W.-P. 1982; „Poradnik Gospodarski” (Poznań) 1907, nr 6, 1912, nr 12, 1923, nr 34, 1927, nr 17, 1928, nr 28; Materiały w zbiorze rodzinnym.

Dezydery Chłapowski

CHŁAPOWSKI KONSTANTY HUBERT h. Drya (27.08.1883-29.11.1939), wł. maj. Mościejewo (pow. międzychodzki), działacz społeczny, rolnik, żołnierz Powstania Wielkopolskiego. Syn Michała i Izabeli z Kalksteinów. Ur. w Gączu (pow. zniński).

Brat →Mieczysława Pawła i →Zygmunta Antoniego.

Po maturze w gimn. Marii Magdaleny w Poznaniu, studiował rolnictwo i ekonomię w Krakowie, Monachium i Wrocławiu. Od 1909 gospodarował w swym. nabytym z działów rodzinnych, maj. Mościejewo (775 ha). W okresie przed I wojną światową był przewodniczącym polskiego komitetu wyborczego na okręg międzychodzko-skwierzyński, działaczem TKR i CTG. W Powstaniu Wielkopolskim był z nominacji Pow. Rady Ludowej komendantem wojskowym miasta Pniewy, a po sprowadzeniu broni i amunicji z Poznania organizatorem tzw. batalionu pniewskiego, który walczył w rejonie między Kwilczem a Międzychodem; K. Ch. był wtedy dowódcą samodzielnego odcinka Międzyrzecz — Międzychód — Wieleń (styczeń-luty 1919). Następnie w Komisariacie Naczelnej Rady Ludowej był szefem Sekcji Straży Ludowej, Policji i Żandarmerii. W l. 1920 — 1922 był dowódcą obozu warownego i komendantem Poznania. Przeszedł do rezerwy w 1922 w stopniu ppłk. W 1924 ufundował kościół parafialny w Mościejewie, uposażając go 15 ha ziemi. W okresie międzywojennym działał w organizacjach kombatanckich, był prezesem Związku Oficerów Rezerwy na województwo poznańskie, oraz jako zamiłowany myśliwy, w Włkp. Związku Myśliwych i w Tow. Ochrony Zwierząt; do 1939 był prezesem obu tych organizacji. W Kółkach Rolniczych był wicepatronem, a od 1927 przewodniczącym Tow. Kółek Rolniczych pow. międzychodzkiego. Należał do zarządu Włkp. ZZ i do Komitetu Poznańskiego Ziemstwa Kredytowego. Odznaczony Krzyżem Walecznych, Krzyżem Oficerskim Orderów Odrodzenia Polski i Legii Honorowej. Uwięziony przez Niemców na początku II wojny światowej, w forcie VII w Poznaniu, został rozstrzelany w Dąbrówce k. Poznania.

Żonaty (ślub 04.07.1933 w Potulicach w pow. wągrowieckim) z Marią, córką Antoniego Biegańskiego, wł. Potulic, i Marii z Szoldrskich. Ich dziećmi są Izabela, żona Mariana Morawskiego i Konstanty, pracownik naukowy — ichtiolog.

Dok.: Fot. w zbiorze rodzinnym; ZK, VI; Łoza; *Echa polskich łowisk*, P. 1936; T. Grygier, *Sytuacja polityczno-wojskowa w zachodniej części Wielkopolski w dniach Powstania 1918/1919*, w: *Studia z historii Powstania Wielkopolskiego*, P. 1962, 62-110; A. Hanyż, *Ziemia szamotulska w walce o wolność 1793-1919*, Szamotuły 1939; J. Nowacki, *Archidiecezja Poznańska w granicach historycznych i jej ustrój*, P. 1964, 584; K. Wygocki, *Zarys organizacji jednostek bojowych grupy zachodniej*, w: *Materiały do historii Powstania Wielkopolskiego*, P. 1938; „Łowiec Wielkopolski” I, 106-108; „Poradnik Gospodarski”. 1912, nr 11, 1922, nr 51, 1927, nr 17; *Sprawozdania Włkp. Tow. Kółek Rolniczych*, Poznań 1928 i 1938; „Rocznik Centr. Tow. Gospodarczego”, P. 1910, 1911; informacje rodziny.

Dezydery Chłapowski

CICHOWSKI MIECZYSLAW h. Wąż (30.1.1845-17.11.1918), inż. technolog, syn Romana (4.08.1818-20.09.1889) i Kazimiery z Leszczyńskich (6.02.1828-11.05.1885),

Mieczysław Cichowski

wł. maj Linów w pow. opatowskim, a od 1898 r. maj. Słabuszowice, lasu Międzygórz w pow. opatowskim. Ur. w Maruszowie w pow. opatowskim w maj. dziadków Leszczyńskich. Roman C. brał udział w 1838. jeszcze jako student. w spiskowej organizacji Szymona Konarskiego i został zesłany na Syberię. Powrócił w 1844. Oż. z Kazimierą Leszczyńską, córką Alojzego, uczestnika Kampanii Napoleońskiej na Moskwę w 1812 r., wł. kilku maj. w pow. opatowskim, m.in. Linów (1596 ha), który przeznaczył dla Kazimierzy. Gospodarując w Linowie zajął się konstrukcją maszyn rolniczych, w szczególności pługów. Uzyskał dobre rezultaty i szereg odznaczeń na wystawach w Londynie i w Paryżu. Należał do pozytywistów głoszących hasła pracy organicznej, a politycznie do stronnictwa białych, do przeciwników zbrojnego powstania. W tym też duchu wychowywał swoich synów. Będąc samoukiem

w zakresie technicznym pragnął dla synów pełnego wykształcenia. Brat → Henryka.

M. C. uczył się początkowo prywatnie w zespole chłopców z rodzin ziemiańskich w domu pp. Kosseckich pod kierunkiem sprowadzonych nauczycieli. Później ojciec posłał go do szkoły w Louvain w Belgii, po ukończeniu której wstąpił na studia wyższe w Ecole Centrale des Arts et Manufactures w Paryżu, ukończył ją z wyróżnieniem. Przez kilka lat pracował jako inżynier na kolejach francuskich. Wrócił do domu, po czym znowu przez trzy lata pracował w Rosji przy budowie linii kolejowej Libawa (Kurlandia) — Romny (gub. Kurska).

Po powrocie do Linowa ożenił się z Heleną z Kotkowskich (24.8.1852-8.5.1918), ur. w Bodzechowie k. Ostrowca w pow. opatowskim. Helena była jedyną córką Seweryna (1814-1892), jednego z czterech braci współwłaścicieli dużych dóbr bodzechowskich (wówczas ok. 7500 ha), do których należała huta żelaza i fabryka wyrobów żelaznych. Mieczysław i Helena zamieszkali po ślubie w fol. Dębno. Potem kupili maj. Wojciechowice (453 ha), a po śmierci Romana C. przejęli w 1890 Linów spłacając rodzeństwo. Po śmierci Seweryna K. Helena odziedziczyła czwartą część Bodzechowa. Zmarła też ciotka Heleny, Maria Lipczyńska i zapisała jej maj. Karniów k. Krakowa. W 1898 zmarła siostra Romana, po której M. C. odziedziczył maj. Słabuszowice i las Międzygórz (623 ha). Mieczysławowie byli wówczas bardzo zamożni. M. C. nie był z wykształcenia rolnikiem, ale był świetnym admin. swoich majątków, które dawały duży dochód, zwłaszcza Bodzechów, w którym mieszkali i kierowali gospodarstwem i fabrykami kuzyni Heleny. Dopiero po 1905 r. po uruchomieniu w Rosji eksploatacji cennej rudy w Zagłębiu Donieckim, wartość niskoprocentowej rudy bodzechowskiej bardzo zmalała i rentowność fabryk bodzechowskich także. Współwłaściciele przekształcili Bodzechów w towarzystwo akcyjne, a po kilku latach ostatecznie zlikwidowali cały majątek. Uzyskany ogromny kapitał ulokował Mieczysław w Banku Łódzkim, co okazało się fatalnym posunięciem, bo na skutek przegranej przez Rosję wojny światowej i rewolucji bolszewickiej ruble straciły całkowicie wartość.

Mieczysławowie dość wcześnie zaczęli się starzeć i chorować. Przejścia wojenne 1914-1918, zbombardowanie dworu w Linowie przez artylerię austriacką, niepotrzebna ewakuacja na Wschód, śmierć najstarszego wnuka, rabunkowy napad bandytów na Li-

nów, zniszczyły ich siły do reszty. Helena pod długiej chorobie zm. w Warszawie, a M. C. zm. w Linowie. Pochowani są w Trójcy k. Zawichostu. Linów po ich śmierci przeszedł na najmłodszego syna Jana.

Dzieci: 1) Maria (1878-1953) za Gustawem Ośniałowskim, ich dzieci: a) Ludmiła Zaleska; b) Andrzej; c) Maria Jasińska; d) Róża Reklewska 2° v. Steinert, 3° v. Szawłowska; e) Marian; 2) Wanda (1879-1932), za Stanisławem Baczyńskim, ich dzieci: a) Helena Bielińska (1899-1976); b) Józef (1900-1968); 3) Roman (1880-1943), żonaty z Katrizną Stępień, ich córka Helena Rozwadowska (ur. 1910); 4) → Seweryn (1881-1948); 5) Antonina (1883-1947), za → Marianem Arkuszewskim; 6) → Henryk (1884-1955); 7) Kazimiera (1886-1970), za Kazimierzem Świeżyńskim, ich dzieci; 8) Jan (1888-1947), żonaty z Franciszką Kotkowską, ich córka Stanisława. Drugi raz żonaty z Ewą Grodzińską, ich córka Maria.

Irena Cichowska

CICHOWSKI SEWERYN h. Wąż (1881-1948), wł. maj. Sobótka w pow. opatowskim, a później lasu Janik k. Ostrowca Świętokrzyskiego, rolnik, syn → Mieczysława i Heleny z Kotkowskich. Ur. w Wojciechowicach pow. opatowski. Brat → Henryk.

Gimn. realne ukończył w Warszawie, potem wyjechał na studia do szkoły rolniczej w Gembloux w Belgii. Ze względu na zły stan zdrowia przerwał naukę i wrócił do kraju.

W 1905 r. ożenił się z Janiną Chądzyńską (ur. 1884), córką Stanisława i Łucji z Arkuszewskich, wł. maj. Bobrowe w pow. krasnostawskim. Początkowo mieszkali w Bobrowem, a po całkowitej jego parcelacji przenieśli się do maj. Sobótka. (421 ha), którą Seweryn otrzymał od ojca.

Po rozwodzie z pierwszą żoną oż. z Franciszką Mrozińską, córką Witolda i Heleny z Kotkowskich, wł. maj. Faszczyce, pow. błoński.

S.C. był zamiłowanym myśliwym, zamienił więc maj. Sobótkę z Karolem Wickenhagenem na maj. Gromadzice (360 ha) i las Janik w okolicy Ostrowca Świętokrzyskiego. Wybudował dom w Janiku i tam zamieszkał z rodziną, a Gromadzice sprzedał. Po usunięciu go z majątku w 1945 osiedlił się w Paczkowie na Dolnym Śląsku. tam zmarł i został pochowany.

Synowie z pierwszego małżeństwa: 1) Mieczysław (1906-1939), żonaty z Marcelą Mrozińską, córką Witolda i Heleny z Kotkowskich. Ppor. rez., zginął w 1939 w obronie Warszawy, ich syn Seweryn; 2) Stanisław (1909-1982) był dwukrotnie żonaty. najpierw z Jadwigą Mrozińską, córką Kazimierza i Władysławy z Kotkowskich, wł. maj. Sędowice (268 ha) w pow. jędrzejowskim. Do 1945 gospodarował w maj. żony. Od 1945 pracował w PGR na Dolnym Śląsku. Po rozwodzie z Jadwigą oż. z N. N. Syn Stanisława z pierwszego małżeństwa: Kazimierz (zm. w 1991), adwokat w Krakowie, żonaty z Elżbietą Kramarską, a z drugiego małżeństwa syn Zdzisław; 3) Witold (ur. 1915 na Białorusi w czasie ewakuacji podczas I wojny światowej). Żonaty z Krystyną Herniczek, córką Jana Waclawa, współwł. maj. Bronowice w pow. kozienskim. Po 1945 pracował w PGR. Obecnie na emeryturze. Dzieci: Maria Madejowa, Krzysztof, Jerzy.

Synowie Seweryna z drugiego małżeństwa: 1) Franciszek, żonaty z Teresą Banaszek, technik budowlany, obecnie na emeryturze. Dzieci: Katarzyna, Wojciech; 2) Andrzej, żonaty ze Stanisławą Baczyńską, córką Józefa i Marii z Przesmyckich. Dzieci: Barbara, Jan zam. w Kanadzie; 3) Paweł, żonaty ze Stanisławą Baron, inż. leśnik, pracownik Inst. Badań Leśnych w W. Córki: Joanna, Anna Biernatowa, Aleksandra Kacała.

Witold Cichowski

CICHOWSKI HENRYK h. Wąż (11.11.1884-17.9.1955), wł. maj. Czajęczyce pow. opatowski i innych maj., rolnik, syn → Mieczysława i Heleny z Kotkowskich. Ur. w Wojciechowicach, pow. opatowski. Brat → Seweryn.

Gimn. ukończył w Warszawie. Rolnictwo studiował w Institut Royal d'Agriculture et Silviculture w Gembloux w Belgii, następnie w Wyższej Szkole Rolniczej w Dublinach. Po odbyciu praktyki rolnej nabył za otrzymaną od ojca gotówkę maj. Czajęczyce (156 ha).

Oż. się z Marią Gabrielą Jasięską (25.6.1888-24.5.1958), córką → Mieczysława, wł. maj. Nagórzyce i Witosławice w pow. opatowskim. Sprzedał Czajęczyce i kupił maj. Nietulisko (190 ha) w pow. opatowskim. Po sprzedaży maj. żony i Nietuliska nabył dla żony maj. Raj (493 ha), pięknie położony na wysokiej skarpie nad Wisłą, w pow. ilżeckim. W 1932 Raj został częściowo rozparcelowany w ramach reformy rolnej (pozostało 202 ha).

Dwór w maj. Raj Henryka Cichowskiego

Po śmierci ojca przejął w ramach działów rodzinnych (1919), od brata Jana maj. Janowice w pow. opatowskim, który jednak po zamieszaniu w Raju rozparcelował. Po 1945 przeprowadził się z Raju do Radomia, gdzie mieszkał z żoną i starszą córką do końca życia.

Córki: 1) Irena (ur. w Boksycach 13.8.1912). Po maturze skończyła 4-letnią Szkołę Sztuk Zdobniczych i Malarstwa w Warszawie. Po 1945 by-

ła wykładowcą w Państwowym Ognisku Plastycznym w Radomiu. Obecnie na emeryturze; 2) Zofia (ur. 15.12.1915 w Radomiu). Po maturze wyszła za mąż za Wilhelma Orsettiego (1898-1960), inż. rolnictwa i prawnika, wł. maj. Ujazd (288 ha) w pow. opatowskim. Po 1945 pracował w PGR na Pomorzu, następnie w Świdnicy na Śląsku, gdzie zmarł. Po śmierci męża pracowała jako księgowa w Państwowych Lasach. Obecnie na emeryturze mieszka w Radomiu. Dzieci: a) Wilhelm Mieczysław (ur. 1939 w Ujeździe), dr inż. mech. doc. PW; b) Monika Maria Tadeuszowa Skwarczyńska (ur. 1941 w Ujeździe), arch. Rozwiedziona. Córka Anna Stasińska, lekarka mieszka z mężem obywatelem RFN w Monachium; c) Teresa Kowalczykowa (ur. 1946 w Przymiarkach k. Koszalina). Mąż, muzyk opery łódzkiej. Dzieci: Michał, Magdalena. Iga. Maja; d) Wilhelm Mieczysław (ur. 1939), dr inż. mech., docent PW.

Irena Cichowska

CICHOWSKI HENRYK h. Wąż (16.8.1851-19.1.1910), wł. maj. Skórnice w pow. koneckim. syn Romana. wł. maj. Linów, i Kazimiery z Leszczyńskich. Ur. w Linowie. (pow. opatowski). Brat → Mieczysława.

Ukończył ze srebrnym medalem gimn. realne w Warszawie, w 1868 w drodze egzaminu konkursowego dostał się do Ecole Centrale des Arts et Manufactures w Paryżu, którą ukończył w 1873 z tyt. inż. Praktykował w zakładach metalurgicznych w Londynie oraz w fabryce H. Cegielskiego w Poznaniu. Od 1879 pracował przy budowie wielkich

pieców hutniczych w Starachowicach i został naczelnym inż. zakładów. W 1884 był naczelnym dyr. zakładów w Klimkiewiczowie k. Ostrowca Świętokrzyskiego.

W 1889 kupił maj. Skórnice (555 ha), gdzie wybudował piec hutniczy dla eksploatacji miejscowych zasobów rudy żelaznej. Był z wyboru gminy sędzią pokoju, fundatorem rozbudowy kościoła parafialnego w Fałkowie oraz radcą TKZ w Radomiu. W 1897 wrócił do pracy w przemyśle, został w 1900 dyr. naczelnym Zakładów Starachowickich. Kiedy zaczął chorować wrócił do Skórnice, gdzie mieszkał już do śmierci.

Ocalałe jego prace projektowe i rysunki konstrukcyjne znajdowały się w Muzeum w Sielpi k. Końskich.

Był dwukrotnie żonaty: 1° v. z Marią Dobiecką (1859-1884), ur. w Łopusznie w pow. kieleckim, córką Eustachego Leona i Natalii z Dobieckich, właścicieli Łopuszna. Mieli córkę Marię (1881-1974) za Szczęsnym Kleczyńskim, synem Bohdana (1852-1920), malarza, i Stefani z Chwalibogów. Po owdowieniu ożenił się z Teresą Łubieńską (1862-1939), córką Tomasza i Adelajdy z Łempickich.

Ich dzieci: 1) Kazimierz (1887-1940), pseud. „Hrabia”, wybitny działacz ruchu robotniczego. Studiował w Liège w Belgii. Był członkiem SDKPiL, później KPP. Od 1932 przebywał w Moskwie, ofiara terroru stalinowskiego, skazany w procesach moskiewskich 26.10.1937 i stracony, został zrehabilitowany w 1956. Żonaty z Janiną Podgóorską, mieli dwoje dzieci: a) Jadwiga Tymieniecka, 1° v. Jasińska. Ma trzy córki: Ewę, Teresę, Marię; b) Zbigniew (ur. 1912), żonaty z Anną Jankowską, ma syna Krzysztofa i córkę Katarzynę, 2° v. Anną Dobrowolską; 2) Zofia (1888-1983), wł. maj. Skórnice, zamężna za Stefanem Kotarskim, bezdzietni. 3) Irena (1890-1958), za Janem Sczanieckim, wł. dóbr Nawra w pow. toruńskim. Ich dzieci: a) Bogusława (1912-1976); b) Antoni (1913-1980), żonaty z Janiną Kierską mają: syna Adama i córki: Zofię i Barbarę; c) Zofia (ur. 1916), za Kazimierzem Góreckim; d) Tadeusz (ur. 1917) o. Paweł, benedyktyn; e) Anna (ur. 1920); f) Maria (ur. 1921), za Janem Karwatem, syn Jacek, córki: Małgorzata, Jadwiga; g) Jan (ur. 1923), żonaty z Krystyną Olszewską, córki: Kinga i Benita; 4) Henryk (1892-1936) o. Andrzej. Studiował prawo w Dorpacie i rolnictwo we Wrocławiu. W 1919 wstąpił do zakonu jezuitów. Doktoryzował się w Rzymie. Prof. KUL. W 1934 wstąpił do zakonu oo. reformatów. Zm. w Krakowie; 5) Zygmunt (30.04.1895-28.02.1966), inż. rolnik, admin. w dużych majątkach rolnych. Po 1945 zamieszkał w Poznaniu. Żonaty od 1924 z Ireną Kamieńską, c. Antoniego i Marii z Sianożęckich. Dzieci: a) Irena, lekarz stomatolog, za Zbigniewem Ramlau (ur.1926), ich córki: aa) Joanna (ur. 1952), lekarz, za Sławomirem Magalą, dr. filozofii, mieszkają w Rotterdamie, gdzie pracują oboje na Uniw, mają dwoje dzieci: Jacek i Magdalena; bb) Barbara (ur. 1957), mgr historii za Tadeuszem Mielczarkiem, inż., ich córki: Joanna i Zuzanna, mieszkają w Poznaniu; b) Krystyna, abs. WSE w Poznaniu, za Stanisławem Galasem (ur. 1928); mają córkę Annę; c) Jan (1931-1968), mgr ekonomii i towaroznawstwa, rzeczoznawca przetwórstwa rybnego, Żonaty z Teresą Dorna. Syn Witold (ur. 1957), żonaty z Marzeną Staniecką; 6) Barbara (1900-1970), za Ignacym Żyliczem, inż. rolnikiem, ich dzieci: a) Marek, dr prawa, żonaty z Teresą Żmigrodzką, mają syna Tomasza i córkę Marię; b) Teresa, za Leonem Bornusem mają 4 dzieci: Maria, Wanda, Rafał i Olga; c) Anna, zamężna za Stanisławem Hołuy, mają troje dzieci: Barbara, Jacek i Krzysztof; d) Andrzej, dr inż. budowy okrętów żonaty z 1° v. Grażyną Hulewicz, mają 4 dzieci: Witold, Maciej, Zbigniew i Anna; 2° v. z Barbarą Żak e) Jan, fizyk, prof. UW żonaty z Elżbietą Jankowską, syn Olaf.

Dok.: PSB, IV, 27-28 (biogram Henryka C.); inf. Krystyny Cichowskiej-Galasowej.

Zbigniew Cichowski, Stanisława Cieplowska

CICHOWSKI ZYGMUNT (21.04.1895-1963), wł. maj. Pilichowo w pow. plockim, rolnik, syn Hipolita i Anieli z Balińskich.

Był absolwentem uniwersytetu w Gembloux w Belgii. oficerem WP. brał udział w wojnie 1920 i w kampanii wrześniowej 1939. po której został jeńcem w oflagu w Murnau, gdzie przebywał do 1945. Od 1946 mieszkał w Londynie.

Był zamiłowanym rolnikiem, odznaczał się wielką pracowitością i fachową wiedzą. W maj. Pilichowo (437 ha), stosował nowoczesne metody uprawy ziemi i hodowli. Używał najnowocześniejszych maszyn rolniczych, miał zarodową oborę, a wszystkie budynki gospodarskie. wzniesione przez niego w okresie międzywojennym, były murowane. Co roku wysyłał duży kontyngent buraków cukrowych. Ziemia maj. była wysokiej klasy.

Z. C. oż. z Kazimierą Wańsiewską. (zm. w 1982 w Londynie), córką Henryka i Walerii z Szemplińskich.

Mieli dwoje dzieci: 1) Jerzy (zm. w 1979 w Warszawie), wybitny znawca hodowli koni, współautor książki *Husaria* (W. 1977). Był żołnierzem AK; 2) Teresa mieszka obecnie w Londynie.

Teresa Cichowska

CZERWIŃSKI KAZIMIERZ IGNACY (17.02.1859-11.11.1942), wł. Olchowca Wielkiego w pow. kamienieckim. Starszy syn Zygmunta Wilhelma (1827-1905), marszałka szlachty pow. kamienieckiego, wł. Iwachnowiec (pow. kamieniecki), i Jadwigi z Makowieckich (1834-1908), wł. Olchowca Wielkiego i Kuźmińczyka (pow. kamieniecki). Ur. w Kuźmińczyku.

W l. 1871-1876 uczęszczał do gimn. w Rydze, a w l. 1876-1877 uzupełniał znajomość języka rosyjskiego w Białej Cerkwi. Jako wolny słuchacz w l. 1877-1880 studiował na Wydziale Prawa UW. Po przerwaniu studiów rozpoczął pracę w wydzierżawionym od ojca jednym z fol. Iwachnowiec. W 1884 objął gospodarkę w maj. Olchowca Wielki (ponad 1700 ha) i prowadził ją do 1917.

K. Cz. był jednym z założycieli syndykatu rolniczego w Kamieńcu Podolskim i Podolskiego Tow. Rolniczego. Brał czynny udział w organizacji wyborów do Dumy i Rady Państwa. W 1917 został powołany na komisarza do spraw polskich pow. kamienieckiego. W 1919 wyjechał wraz z rodziną do Warszawy, gdzie był współzałożycielem Koła Polaków Ziem Ruskich. Po kilku latach przeniósł się do Krakowa, gdzie zm. i został pochowany na Cmentarzu Rakowickim.

K. Cz. był żonaty (ślub w Żagłówce w 05.1884) z Zofią Mniszkówną, córką Zygmunta i Eweliny z Krokowskich, wł. Żagłówki (pow. płoskirowski).

Dzieci: 1) →Zygmunt; 2) Irena (1886-1986), żona Ludwika Sadowskiego; 3) →Kazimierz; 4) Natalia (1890-1971); 5) Zofia (1892-1982), żona Stanisława Skurzyńskiego; 6) Paweł (1896-1962). dyplomata, kawaler maltański; 7) Janina (1897-1919).

Julian Czerwiński (T. E.)

CZERWIŃSKI ZYGMUNT JULIAN (04.02.1885-06.1941). wł. Olchowca Wielkiego i Mazurówki w pow. kamienieckim, działacz społeczny i samorządowy, syn →Kazimierza-Ignacego (1859-1942), i Zofii-Karoliny z Bużenina Mniszek (1863-1949). Ur. w Olchowcu Wielkim.

Po ukończeniu w 1905 średniej szkoły realnej im. Św. Pawła w Odessie studiował w l. 1905-1909 w Akademii Handlowej w Antwerpii i w Ecole Libre des Sciences Politiques w Paryżu. Po studiach zarządzał przez krótki czas maj. Karola ks. Radziwiłła Wi-

doczna w pow. latyczowskim, a po małżeństwie z → Marią Grocholską, maj. żony Podberezie. Okres I wojny światowej małżonkowie z dziećmi przebyli w Żytomierzu, gdzie Z. Cz. był wiceprezesem ziemiańskiej organizacji „Rado-Pomoc”, utrzymując z jej ramienia stosunki z niemieckimi władzami okupacyjnymi za rządów hetmana Skopadskiego. W okresie wojny polsko-rosyjskiej 1919-1920, po przewiezieniu rodziny do Warszawy, służył w stopniu por. w sztabie VI Armii gen. Wacława Iwaszkiewicza, jako tłumacz przy oficerach francuskich. Po powrocie po wojnie do Podberezia Z. Cz. rozwinął szeroką działalność społeczną: był wiceprezesem łuckiego powiatowego koła ziemian (1921), prezesem Z Z pow. łuckiego (1923-1926), wiceprezesem Wołyńskiego Tow. Rolniczego, działaczem Koła Młodych Ziemian. W 1925 zamieszkał w Łucku, podejmując pracę w Wydziale Powiatowym i w Urzędzie Ziemskim, a od 1928 w Wydziale Wojewódzkim. Był też członkiem Komisji Dyskontowej Banku Polskiego w Łucku i kierownikiem oddziału Tow. Ubezpieczeń „Vesta”. Przez krótki okres czasu był wójtem gminy Rożyszcz w pow. łuckim, a od 1932 do września 1939 burmistrzem miasta Ołyka.

Zygmunt Czerwiński

Z. Cz. interesował się historią i heraldyką, był członkiem (od 1908) Tow. Heraldycznego we Lwowie, członkiem-założycielem Kolegium Heraldycznego w Warszawie, członkiem Wołyńskiego Tow. Przyjaciół Nauk, opublikował monografię *Czerwiński herbu Lubicz* (1930), zebrał wiele dokumentów i pamiątek historycznych, których część ofiarował Muzeum Wołyńskiemu w Łucku. Był zamiłowanym myśliwym. W 1920 został odznaczony godnością szambelana papieskiego, a w 1930 Złotym Krzyżem Zasługi.

Aresztowany przez NKWD w Ołyce w 1940 był więziony w Łucku; w czerwcu 1941 w czasie ewakuacji więzienia NKWD dokonano masowego mordu więźniów. Zwłok nie znaleziono, miejsce pochowania nie jest znane.

Dzieci: 1) Julian (ur. 16.06.1914 w Podberezium, zm. 15.12.1991 w Gdyni), komandor Marynarki Wojennej; 2) Wanda (ur. 1915) zamężna za → Stanisławem Chłapowskim; 3) Ewelina (ur. 1916), zamężna 1° v. Jean Bringué, 2° v. Maurice Tournier; 4) Antoni (1918-1944), poległ w Powstaniu Warszawskim; 5) Janina (ur. 1920), za dr. Józefem Bielakiem, członkiem zarządu Sail Training Association w Londynie; 5) Aleksander, (ur. 1924), mgr konserwator sztuki.

Dok.: Łoza. I. 124; „Rocznik polityczny i gospodarczy 1939”, 378.

Julian Czerwiński, Dezydery Chłapowski

CZERWIŃSKA MARIA z GROCHOLSKICH (01.11.1890-25.03.1946), wł. maj. Podberezie w pow. łuckim. Córka Mariana-Kajetana (1860-1899), wł. Podberezia i → Wandy Antoniny z Bohdanowiczów (1870-1933), wł. maj. Pohoryły w pow. mohylowskim i Humiennik w pow. radomyślskim. Ur. w Żytomierzu.

Maturę zdała w 1909 w gimn. sióstr urszulanek w Krakowie. Studiowała trzy lata jako wolny słuchacz na UJ w Krakowie. Oddziedziczyła maj. Podberezie (ok. 1000 ha)

Maria Czerwińska

w pow. łuckim. Dn. 11.06.1913 w Podbereziu poślubiła → Zygmunta Czerwińskiego. Małżonkowie mieszkali początkowo w maj. Widoczna (pow. łatyczowski), admin. przez Zygmunta Cz. W 1914 przenieśli się do Podberezia. W l. 1915-1918 mieszkali w Żytomierzu. M. Cz. ewakuowała się z dziećmi do Polski w 1919 do Podberezia powróciła w 1923 r. i gospodarowała znacznie zmniejszonym maj. do września 1939. W czerwcu 1940 została deportowana ze Lwowa wraz z dwojgiem najmłodszych dzieci do Maryjskiej Republiki nad środkową Wołgą. Ciężko chora nie pracowała, uczyła dzieci zesłańców. Zmarła w pociągu repatriacyjnym w drodze powrotnej do Polski. Została pochowana przez córkę na cmentarzu w Tule. Miała sześcioro dzieci.

Julian Czerwiński, Dezydery Chłapowski

CZERWIŃSKI KAZIMIERZ ALEKSANDER (23.09.1888-28.04.1926), agronom, mjr. kaw. Młodszy syn → Kazimierza Ignacego (1859-1942), wł. Olchowca Wielkiego i Mazurówki w pow. kamienieckim, i Zofii Karoliny z Bużenina Mniszek (1863-1949). Ur. w Olchowcu Wielkim.

Gimn. ukończył w Kamieńcu Podolskim (1907). Odbył roczną służbę w wojsku rosyjskim (w 1908 r. mianowany chor.). W l. 1908-1910 studiował prawo na UJ, a w l. 1910-1914 ukończył rolnictwo w Halle i jako dyplomowany agronom gospodarował w maj. ojca Olchowcu Wielkim do mobilizacji w 1914. Podczas I wojny światowej służył w kawalerii rosyjskiej, awansował do stopnia podrotm., odznaczony był orderami rosyjskimi Św. Anny (4 i 3 kl.) i Św. Stanisława (3 i 2 kl.). W styczniu 1918 wstąpił do II Korpusu Polskiego na Ukrainie, w którym służył jako szef oddz. operacyjnego do bitwy z Niemcami pod Kaniowem (11.05.1918). Od 19.02.1919 służył w WP w stopniu rotm., początkowo w kwatermistrzostwie Naczelnego Dowództwa, a od lipca 1919 do października 1920 na froncie południowym w 3 Brygadzie Jazdy jako adiutant i szef oddz. operacyjnego. Od września 1920 był szefem sztabu 9 Brygady Jazdy, zaliczony do 12 P. Uł. Pod. Uczestniczył w wielu bitwach. Odznaczony orderem bojowym *Virtuti Militari* V kl. oraz czterokrotnie Krzyżem Walecznych. Po wojnie awansował do stopnia mjr. kawalerii (1921) i służył w WP do 1924 r.

W l. 1924-1926 pracował jako agronom, administrując maj. Kolbuszowa. Zm. nagle w Wilnie. Pochowany został na cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

Julian Czerwiński

CZERWIŃSKI STANISŁAW (26.11.1868-30.05.1937), wł. maj. Iwachnowce w pow. kamienieckim działacz społeczny. Młodszy syn Zygmunta Wilhelma (1827-1905), marszałka szlachty pow. kamienieckiego, i Jadwigi Makowieckiej (1834-1908), dziedziczki Olchowca Wielkiego i Kuźmińczyka w pow. kamienieckim. Ur. w Kuźmińczyku.

Gimn. ukończył w 1888 w Kamieńcu Podolskim. Dyplom agronoma uzyskał po studiach w Dublinach (1888-1891), następnie przez rok praktykował we Francji. Od 1893 gospodarował w Iwachnowcach, które oddziedziczył po śmierci ojca w 1905. Uprzemysłowił gospodarkę maj. rozbudowując gorzelnię, zakładając fabrykę waty drzewnej oraz

zakładając sady przemysłowe. Znany był z pracy społecznej jako członek ziemstwa kamienieckiego i wieloletni prezes Kamienieckiego Katolickiego Towarzystwa Dobroczynności (m.in. założył szpital w Iwachnowcach). W 1917 był współzałożycielem gimn. polskiego w Kamieńcu. Po ewakuacji z Podola osiedlił się w Czortkowie, pracował w sadownictwie, zakładając sady owocowe i prowadząc wykłady z ramienia Tow. Szkół Ludowych.

Zmarł w Czortkowie, tam został pochowany.

W 1914 poślubił Halinę Chobrzyńską, ich synowie: 1) Włodzimierz (1916-1945), poległ na Wale Pomorskim; 2) Stanisław (1918-1987), inż. hutnik.

Julian Czerwiński

DASZEWSKI ALEKSANDER JÓZEF h. Junosza (4.07.1874-25.03.1929), wł. maj. Redlin. Koźuchów w pow. radomskim. Syn Aleksandra Bronisława, powstańca z 1863. i Marii Zofii z Kicińskich. Ur. w Pniewach pow. grójecki.

A. D. skończył gimn. Górskiego w Warszawie, następnie studiował w Petersburgu i Getyndze, gdzie uzyskał 14.04.1900 tyt. dr filozofii, chemii i nauk przyrodniczych. Odziedziczył Radzanów (pow. radomski) po swoim dziadku Tadeuszu Kicińskim. W 1906 przejął Pniewy od swego ojca. Duża odległość między majątkami skłoniła go do zamiany Pniew na Koźuchów z Konstantym Jawomickim. Gospodarował dobrze, przed I wojną światową na skutek spłat siostr rozparcelował Radzanów i za część pieniędzy dokupił do Koźuchowa Redlin z łąkami i torfami, oba maj. razem miały 316 ha. Unowocześnił gospodarstwo, zakupił, m.in. parową maszynę, młockarnię, wybudował duży budynek chlewni, założył sady itd.

W I wojnie światowej (1914) Koźuchów został zniszczony, trzykrotnie przechodził z rąk do rąk. Z budynków ocalał tylko dwór. Inwentarz zabrano wycofujące się wojsko rosyjskie. Rodzina została ewakuowana do Radomia. Pod okupacją niemiecką zagospodarował na nowo Koźuchów. A. D. podczas wojny polsko-bolszewickiej brał czynny udział w komisjach rekrutujących konie dla WP. sam w wojsku nie służył ze względu na stan zdrowia.

A. D. był sędzią z wyboru w Białobrzegach, funkcję pełnił honorowo.

Od lipca 1917 objął dzierżawę w Orońsku (448 ha), który także uległ poważnym zniszczeniom w czasie wojny, A. D. zdołał jednak odbudować tam gospodarkę. Gorzej wiodło mu się w Koźuchowie i Radlinie. Majątki te na początku lat 20 podupadły i w 1926 zostały rozparcelowane.

A. D. w Orońsku był prezesem straży pożarnej. Tutaj zmarł, a pochowany został w Radomiu.

Żonaty z Marią Anielą z Brandtów, córką Józefa, malarza, i Heleny Korab-Wojciechowskiej, wł. maj. Orońsk.

Dzieci: → 1) Andrzej; 2) Krystyna Stanisława (ur. 1908), mieszka w Warszawie; 3) Roman (1911-1989), oż. z Heleną Drossel, bezdzietni; 4) Aleksander (1911-1989), oż. z N. Opieleńską. I^o v. Seydową, dzieci: Aleksander, Magdalena Piotrowska, Maciej.

Dok.: *Spis obywateli*, 19; *Spis ziemian. Woj. kieleckie*, 5.

Krystyna Arkuszewska

DASZEWSKI ANDRZEJ h. Junosza, (1906-26.5.1992), współwł. maj. Orońsk. Syn → Aleksandra Józefa i Marii Anieli z Brandtów.

Po śmierci ojca A. D. przejął prowadzenie Orońska, który należał w 1/4 do jego matki. a w 3/4 do niego. Dn. 3.09.1942 był aresztowany, a skonfiskowany maj. przeszedł

pod zarząd niemiecki. A. D. został zwolniony w dwa miesiące później (17.11.1942), ale nie mógł już wrócić do swojego majątku.

Po wojnie i reformie rolnej Andrzej z żoną zamieszkał w Kielcach, gdzie pracował w Woj. Zarządzie Melioracji Rolnych. Zm. w Kielcach. a pochowany jest w Radomiu.

Żonaty był z Zofią Popławską, wł. Krasowa (pow. włoszczowski), swoją cioteczna siostrą, córką Adama i Marii z Daszewskich.

Dzieci: 1) Aniela Kulczycka. bezdzietna; 2) Franciszek, oż. z Anną Ordą, ich syn Paweł; 3) Krystyna. pracownik Muzeum Nar. w Warszawie.

Dok.: *Ziemiaństwo polskie 1920-1945*, 268.

Stanisława Cieptowska

DESKUR ANDRZEJ (13.05.1895-21.09.1969), wł. majątek Sancygniów w pow. pińczowskim, syn Józefa (1861-1915). malarza wł. majątek Ostrów w pow. miechowskim i Sancygniowa. i Zofii z Klemensowskich. wnuk Andrzeja (1825-1903), wł. tychże majątków, dwukrotnie zesłańca na Syberię. Ur. się w Ostrowie koło Proszowic.

Pałac w Sancygniowie

W 1900 A. D. przeniósł się z rodzicami do Sancygniowa. Egzaminował do kl. III-VI zdał w Kielcach w 7-Klasowej Szkole Handlowej Miejskiej w l. 1907-1910. W l. 1910/11-1912/13 (klasa VI-VIII) uczęszczał do 8-Klasowej Męskiej Szkoły Filologicznej gen. P. Chrzanowskiego w Warszawie. W roku szkolnym 1913/14 przygotował się do matury państwowej w Peterhofie k/St. Petersburga, którą wg. tradycji rodzinnej złożył z wynikiem pozytywnym.

W 1916 osiągnąwszy pełnoletniość objął zarząd nad majątkiem Sancygniów (2.300 ha). Przejął majątek, znacznie zadłużony (ok. 100 tys. rubli długu hipotecznego). Zadłużenie to w ciągu 2 lat spłacił korzystając z dobrej koniunktury dla rolnictwa w tym okresie, przede wszystkim w oparciu o produkcję warzywniczą (marchew i buraki odstawiane bezpośrednio do Krakowa). Stanął również przed trudnym problemem zalesienia ok. 500 ha.

z której to powierzchni drzewostan, stanowiący posag jego ciotki Zofii z Deskurów Wielowieyskiej, został w pierwszych latach XX w. wycięty — udało mu się to również stosunkowo szybko wykonać.

Dn. 05.12.1918 A. D. wstąpił ochotniczo do WP.; w okresie 20.12.1918-10.03.1920 służył w 1 P. Uł. Krechowieckich, początkowo w stopniu szeregowego; w 1919 awansował na kaprała. Brał udział w walkach z Ukraińcami i wojnie z bolszewikami; uczestniczył w bitwie pod Oryszkami. Przeszedł do rezerwy 03.11.1921. W wyniku działań rodzinnych Deskur otrzymał maj. Sancygniów z folwarkami Ewinów i Izykowice oraz połowę fol. Knyszyn (drugą połowę Knyszyna należącą do jego siostry Róży z Deskurów Michalskiej administrował do 1945), o łącznej pow. ok. 1.250 ha, w tym ok. 750 ha lasu. Maj. nie był uprzemysłowiony, posiadał jedynie mały wodny młyn gospodarczy.

A. D. zajmował się racjonalną gospodarką leśną i rolną, ale główną jego pasją była hodowla koni. W ciągu 20-lecia międzywojennego doszedł do liczącej się w skali województwa hodowli koni typu anglo-arabskiego, odstawiając co roku remonty dla wojska i uzyskując za nie wyróżnienia. Sprzedał również dwa ogiery do Państwowego Stada Ogierów w Bogusławicach. A. D. miał dużą wiedzę hipologiczną i był liczącym się specjalistą w tej dziedzinie. Opublikował na łamach „Jeźdźca i Hodowcy” dwa artykuły na ten temat: *O kierunku hodowli konia wierzchowego w Polsce* (1939, nr 16, 350) i *O hodowli polskiego anglo-araba* (1939, nr 22, 505).

A. D. nie należał do żadnej partii politycznej; był członkiem Związku Hodowców Koni i PZŁ oraz Związku Plantatorów Buraka Cukrowego.

Podobnie jak w całej Polsce kryzys lat 30-tych odbił się niekorzystnie na stanie gospodarczym Sancygniowa. A. D. był zmuszony rozparcelować folwark Izykowice i część Ewinowa o łącznym areale ok. 250 ha.

Na początku II wojny stadnina była ewakuowana w Lubelskie, skąd wróciła do Sancygniowa bez większych strat. Również uratowała się zarodowa obora bydła nizinnego czarno-białego. Władze okupacyjne pozostawiły zarząd maj. w rękach wł. uznając jego fachowość. W czasie okupacji A. D. i jego rodzina, szczególnie najstarszy syn Józef, współpracowali z miejscowymi oddziałami AK. Od lata 1944 w lasach sancygniowskich kwaterował Samodzielny Baon Szturmowy 106 Dyw. Piechoty AK. Wówczas maj. A. D. był najbliższym źródłem aprowizacji dla oddziałów AK. Po powstaniu warszawskim pałac w Sancygniowie gościł ok. 30 osób wysiedlonych ze stolicy.

W drugiej połowie stycznia 1945, po przejściu frontu cały inwentarz żywy majątku został bezpowrotnie rozgrabiony. Dewastacji uległy również zbiory znajdujące się w pałacu: obrazy malowane przez Józefa Deskura, meble wykonane również wg. projektu tegoż artysty i licząca ok. 6.000 tomów biblioteka. Przedmioty te częściowo zostały zabezpieczone przez władze wojewódzkie w Kielcach.

Nie będąc obecnym w Sancygniowie w czasie przechodzenia frontu A.D. uniknął szykan ze strony władz komunistycznych. Przeniósł się z rodziną do Krakowa. Zadowolili się skromną posesją, która pozwoliła mu przetrwać bez prześladowań do czasu przejścia na rentę. W l. 1946-1957 pracował w Dyrekcji Dróg Wodnych w Krakowie na stanowisku referenta rolnego — nadzorcy wiklinowego. W 1957 otrzymał rentę w wysokości 426 zł miesięcznie. Jako rencista miesiące letnie spędzał w Czorsztynie, gdzie jego żona odziedziczyła dom. Zm. w Czorsztynie. Został pochowany w grobowcu rodzinnym.

A. D. był oż. w 1921 ze Stanisławą z Kosseckich, córką Feliksa i Wandy z Zarembów, wł. maj. Kacmazów w pow. Mohylów na Podolu. Dzieci: 1) Józef (ur. 1922), dr rolnictwa; 2) Andrzej (ur. 1924), kardynał; mgr praw, dr teologii; 3) Stanisław (ur. 1927),

dr rolnictwa; 4) Antoni (ur. 1930). mgr praw; 5) Wanda (ur. 1932). inż. budownictwa wodnego.

Dok.: *Słownik artystów*, t. II; *Słownik pracowników książki*, suplement 45; W. Thugutt, *Stadnina w Sancygnowie*. „Jeździec i Hodowca” 1938, nr 16; *Ziemiaństwo Polskie 1920-1945*. 179-180.

Stanisław Deskur

DORUCHOWSKI TEODOR h. Niesobia (1848-1942), wł. Mycielina (pow. kaliski), Małanowa (pow. turecki) i innych maj., rolnik, działacz społeczny. Syn Feliksa (1825-1900) i Wandy Kokczyńskiej. Ur. w Mycielinie.

Rodzeństwo: 1) Stanisław, wł. Woli Raciborskiej (pow. kutnowski), oż. z Łucją Prochaską; 2) Zygmunt (zm. 1910), wł. Złotnik (pow. kaliski) i Czepowa (pow. turecki), oż. z Kazimierą z Chrzanowskich h. Poraj; 3) Wanda Tryniszewska; 4) Felicja Skrzydlewska.

Studia rolnicze T. D. ukończył na Politechnice Ryskiej w l. 1876-1879. W czasie pobytu w Rydze brał czynny udział w życiu miejscowej Polonii. W 1879 był współtwórcą korporacji „Arkonii” w Rydze. Na dalsze studia udał się do Francji i Anglii.

Po ukończeniu nauki rozpoczął gospodarowanie w rodzinnych majątkach, które w wyniku podziałów przeszły na niego. Zaraz po zakończeniu I wojny światowej dobra ziemskie przekazał swoim synom, a sam osiadł na stałe w Warszawie, poświęcając się działalności gospodarczej i społecznej. Był honorowym wiceprezesem TKZ i członkiem rady BGK.

Oż. z Zofią z Górskich (1865-1927), z którą miał synów: 1) Feliksa; 2) Tadeusza; 3) Adama, i córki: 4) Helenę Dunin-Wąsowicz; 5) Marię Rojowską; 6) Janinę ¹v. Komerowską, ²v. Trojanowską.

Dok.: *Księga pamiątkowa „Arkonii”*, cz. I, 12, 19; III, 5; *Spis obyw.*, 23; Inf. Antoniego Doruchowskiego.

Tadeusz Epsztejn

DORUCHOWSKI FELIKS h. Niesobia (19.04.1887-14.10.1962), wł. Ostrowite (pow. lipnowski) i Szerokiego (pow. toruński), mgr inż. rolnik. Syn Teodora (1848-1942) i Zofii z Górskich. Ur. w Mycielinie.

Po ukończeniu szkół średnich w Kaliszu, F. D. został przez rodziców zapisany na Uniwersytet Wrocławski, który ukończył w l. 1907-1910, uzyskując tytuł dyplomowanego inżyniera rolnictwa. Obok studiów rolniczych F. D. uczył się we Wrocławiu w konserwatorium w klasie fortepianu. F. D. znał pięć języków obcych. Francuski wyniósł z domu rodzinnego, rosyjski poznał w gimnazjum, niemiecki na studiach. później opanował jeszcze angielski i włoski. Z podziału dóbr będących w rękach rodziny Doruchowskich otrzymał maj. w Łomżyńskim, a następnie Ostrowite. Niezbyt racjonalne gospodarowanie, trudności w spłaceniu zaciągniętych pożyczek na podreperowanie maj. zmusiły F. D. do sprzedania obydwu maj. Sprzedaż nastąpiła w okresie inflacji lat 1922-1923. F. D. ratując resztę uzyskanych ze sprzedaży pieniędzy, tracących z dnia na dzień wartość, kupił mały maj. pod Toruniem, Szerokie, w którym gospodarował zaledwie kilka lat. Słabe ziemie ziemniaczane, narastający kryzys gospodarczy, wpływający na katastrofalną koniunkturę na produkty rolne, brak w maj. wyspecjalizowanego kierunku produkcji, spowodowało, że około 1930 maj. ten został sprzedany, a F. D. zamieszkał w Warszawie przy ulicy Przeskok 2/4 wraz ze swoim ojcem Teodorem, który po rozdzieleniu maj. pomiędzy swoje dzieci osiadł na stałe w Warszawie.

W Warszawie F. D. podejmował pracę w TKZ, w którym honorowym prezesem był jego ojciec Teodor Doruchowski. W tym też okresie jako samouk pogłębiał znajomość języków obcych, szczególnie angielskiego i francuskiego. Po Powstaniu Warszawskim, F. D. jak większość mieszkańców Warszawy, przeszedł przez obóz w Pruszkowie, skąd dzięki

doskonałej znajomości języka niemieckiego udało mu się wydostać i dotrzeć do maj. Kozery koło Grodziska Mazowieckiego, dzierżawionego przez jego brata. Ponieważ Warszawa została zniszczona, a dom przy ulicy Przeskok jak i cała ulica przestały istnieć. F. D. przeniósł się na Ziemie Odzyskane i zamieszkał we Wrocławiu, w bardzo prymitywnych warunkach w domu prowizorycznie tylko wyremontowanym. We Wrocławiu podejmuje pracę w W. Z. G. S., a następnie w Banku Rolnym. Dodatkowo pracuje w Biurze Zespołu Tłumaczy Przysięgłych, gdzie pełnił również funkcję księgowego, co dawało mu dodatkowe środki utrzymania. Duża odporność psychiczna, pracowitość, znajomość języków obcych pozwalająca na udzielanie lekcji języka angielskiego i francuskiego oraz tłumaczenia, pozwoliły na względne ustabilizowanie życia F. D.

Umarł nagle we Wrocławiu i został pochowany w Kościelcu Kaliskim na małym cmentarzu wiejskim w pobliżu Mycielina, maj. rodzinnego w którym się urodził. Spoczywa w rodzinnym grobowcu Doruchowskich i Górskich.

W latach dwudziestych, po ukończeniu studiów F. D. ożenił się z Anną Ostrowską h. Rawicz ze Słężan (16.01.1898-31.01.1983). Potomkami F. D. i Anny Ostrowskiej są: 1) Władysław-Teodor (1923-25.09.1944), żołnierz A. K. pseud. „Steff”, walczący w Powstaniu Warszawskim w komp. B-3, pl. „Baszta” na Mokotowie, gdzie zginął na ulicy Tynieckiej. Pochowany na cmentarzu Wojskowym na Powązkach w kwaterze „Baszty”; 2) Wojciech-Bolesław (ur. 13.08.1925 w Toruniu), żołnierz A. K. grupy „Kampinos”, odznaczony Warszawskim Krzyżem Powstańczym oraz Krzyżem Partyzanckim po wojnie osiadł na stałe w Poznaniu, gdzie ukończył studia wyższe rolnicze na Uniw. im. Adama Mickiewicza, a następnie podjął pracę naukową, jest dr inż. technologii produkcji drobiu i przetwórstwa. Żonaty 1^ov. z Rafałą Bystrzycką, ich córka: Hanna Jaczyńska, 2^ov. z Eugenią Kruk, ich syn: Mariusz. mgr ekonomii — handel zagraniczny.

Dok.: W Archiwum UW, praca magisterska F.D. („Die Veredelten Landrassen der Schweine und ihre Bedeutung für die Schweinehaltung”, Wrocław. 1.06.1909); Brzozowski, *Polacy na studiach*. 205; *Inf. nauki polskiej: Spis ziemian. Woj. warsz.*, 20; inf. rodzinny.

Wojciech Doruchowski (T. E.)

DORUCHOWSKI TADEUSZ h. Niesobia (2.11.1888-17.09.1957), wł. Malanowa (pow. turecki), inż. rolnik, syn → Teodora i Zofii z Górskich. Ur. w Mycielinie.

T. D. skończył studia w Akademii Rolniczej w Dublinach uzyskując tytuł inż. rolnictwa. W 1920 wstąpił jako ochotnik do W. P.

Maj. Malanów (211 ha) był doskonałym warsztatem kultury rolnej, posiadał duży areal gleb pszenno-buraczanych oraz piękny las, doskonale zagospodarowany z uruchomionym w 1935 tartakiem. Piękny dwór oraz rozległy, dobrze utrzymany park stanowiły atrakcyjne akcenty Malanowa. Malanów posiadał własny agregat elektryczny, który oświetlał zarówno dwór jak i budynki podwórzowe oraz mieszkania służby folwarcznej. Dzięki wybitnym zdolnościom fachowym, T. D. uzyskiwał wysokie plony pszenicy i buraków cukrowych a Malanów stanowił jeden z przodujących maj. w pow. tureckim. T. D. był znakomitym myśliwym i polowania w Malanowie słynęły na całą okolicę. W okresie kryzysu w l. 1929-1932 Malanów, podobnie jak wiele maj. ziemskich w Polsce, przeżywał okres recesji. T. D. w celu podniesienia dochodowości maj. wydzierżawił okresowo kontrahentowi zagranicznemu prawo polowania na terenie lasów należących do maj., a także eksportował zwierzynę płową za granicę za pośrednictwem PZŁ. Zwierzynę, napędzaną przez kordony naganiaczy, łapano w ogromne sieci zastawiane na polach maj. Zabiegi te w znacznym stopniu pozwoliły T. D. przetrwać trudny okres ciężkiego kryzysu, który wiele fortun i maj. ziemskich doprowadził do bankructwa.

W pierwszych miesiącach okupacji w 1939, T. D. został aresztowany przez Niemców wraz z większością ziemian pow. tureckiego i jakiś czas był więziony w Turku, a następnie przewieziony do obozu przejściowego w Bochni, skąd więźniów deportowano do obozów koncentracyjnych i częściowo rozstrzeliwano. T. D. udało się uniknąć tego tragicznego losu i prawdopodobnie dzięki biegłej znajomości języka niemieckiego został zwolniony. W czasie okupacji T. D. mieszkał w Warszawie. Po wojnie, w 1945, T. D. jako wybitny fachowiec zatrudniony został w PNZ jako inspektor nadzoru kultur rolnych i hodowlanych.

Podczas „czyszczenia” PNZ’ów z byłych ziemian T. D. został wraz z innymi brutalnie wyrzucony na bruk z wilczym biletem do pracy w rolnictwie. Przez pewien okres pracował dorywczo, w 1950 został zatrudniony w Instytucie Nasiennym we Wrocławiu. Jego fachowość i cechy osobiste człowieka wielkiej pogody, zalet towarzyskich oraz skromność, zyskały mu powszechną sympatię i uznanie. Zm. na zawał serca w czasie pełnienia obowiązków służbowych. Pochowany został w grobie rodzinnym Doruchowskich w Kościelcu nieopodal Malanowa i Mycielina, miejsc które ukochał i do których powrócił po śmierci.

T. D. ożenił się (6.06.1918 w Malanowie) z Marią z Rembowskich (ur. 10.12.1893 w Wilnie, zm. 15.10.1955 we Wrocławiu) z Wileńszczyzny, z którą miał dwie córki: 1) Teresę (ur. 3.04.1928), mgr romanistyki; 2) Annę (ur. 16.01.1920 w Malanowie, zginęła 3.09.1944 w czasie powstania w Warszawie).

Dok.: Zaroszye, *Wykaz*, 4, 34, 41: *Spis ziemian. Woj. warszawskie*. 20; inf. rodziny.

Antoni Doruchowski (T. E.)

DORUCHOWSKI ADAM h. Niesobia (3.12.1896-17.10.1966), wł. Mycielina (pow. kaliski), inż. rolnik. Syn → Teodora i Zofii z Górskich. Ur. w Mycielinie.

A. D. ukończył szkołę średnią w Kaliszu. Lata 1916-1919 spędził na Podolu, gdzie odbył praktykę rolną w dobrach Komierowskiego zaprzyjaźnionego z rodziną Doruchowskich oraz starej szlacheckiej rodziny kresowej — Kumanowskich. Zastała go tam zawierucha rewolucji bolszewickiej. W tym czasie wstąpił do organizowanej formacji jazdy przyszłej armii polskiej gen. Dowbora-Muśnickiego. Po powrocie do stron rodzinnych rozpoczął studia w Wyższej Szkole Rolniczej w Warszawie (później SGGW), którą ukończył już po wojnie bolszewickiej, uzyskując tytuł mgr inż. rolnika w specjalności hodowli nasiennej. W 1920 wstąpił jako ochotnik „z własnym koniem” do formującego się 203 p. uł. pod dowództwem rtm. Adama Zakrzewskiego, 9 sierpnia 1920 został dowódcą szwadronu tegoż pułku w stopniu podchorążego. W ramach bitwy o Warszawę, w szarży pod Ciechanowem przeciwko oddziałom Szuwajewa armii Tuchaczewskiego został ciężko ranny. Za bohaterską postawę w dowodzeniu szwadronem, który zdziesiątkował w szarży nacierającego nieprzyjaciela, A. D. odznaczony został Krzyżem *Virtuti Militari* V klasy, a w 1925 w czasie obchodów rocznicy pułkowej, awansowano go do stopnia ppor.

Z podziału dóbr będących w posiadaniu Doruchowskich (maj. Złotniki Wielkie, Złotniki Małe, Mycielina, Malanów, Goliczew), A. D. odziedziczył rodowy Mycielina, maj. poważnie zniszczony przez Niemców w czasie I wojny światowej. Spalony był dwór i zabudowania podwórzowe. Mycielina, w przeciwieństwie do większości maj. ziemskich w Kalisziem, posiadał większość ziem żytńio-ziemniaczanych. Około 1/4 areалу stanowiły ziemie pszenno-buraczane. Ponadto na areal składały się rozległe łąki przecięte kanałem melioracyjnym, a więc dobrze nawodnione oraz około 60 ha pięknego lasu

sosnowego, znakomicie zagospodarowanego przez ojca A. D., Teodora, zamiłowanego leśnika. A. D. uczynił z tego miernego, wydawać by się mogło, „warsztatu” ziemskiego „perłę”, która w 1939 stanowiła jeden z najlepszych i najwydajniejszych dochodowych maj. w Kaliskiem. w swojej klasie wielkości. Organizację produkcji A. D. oparł na hodowli wysoko gatunkowej ziemniaka z przeznaczeniem na sadzeniaki (eksport do Austrii), na paszę oraz na cele przemysłowe dla gorzelni w sąsiadujących maj. Stropieczynie (wł. L. Górski) i Smaszewie (wł. B. Lisowski). Drugim poważnym działem gospodarki Mycielina był chów krów — przeważnie rasy holenderskiej i „białogrzbiety”, które sprzedawał w zespołach tzw. „obór” (50 krów i jeden stadnik). Poważniejsze transakcje w tym zakresie w l. 1928-1938 dokonane zostały do Wilanowa, Branickich oraz do Bielic (pow. Sochaczew), Woronieckich. Bazę paszową dla hodowli stanowiły tzw. poplony zielone w postaci słodkich łubinów, końskiego zębu itp. oraz ziemniaki, przeznaczone na paszę. Ten system gospodarowania nie tylko ocalił Mycielina od trudności kryzysowych w l. 1929-1932, ale wbrew katastrofalnej koniunkturze na produkty rolne (1q pszenicy kosztował 15 zł, żyta — 11 zł) pozwolił na osiąganie znacznych zysków. Gleba, z natury nieurodzajna, nawożona obornikiem oraz nawozami zielonymi dawała doskonałe plony (do 200 q ziemniaków z morgi). Z tej ilości 50 q wyselekcjonowanych sadzoniaków sprzedawano na eksport, 100 q przeznaczano na cele gorzelnicze, 50 q na paszę. Obszar całego maj. został wydrenowany, łąki zmeliorowane, a w ich części centralnej został wybudowany zbiornik wodny, który pozwalał na planowe nawadnianie całego obszaru. Na niewielkim areale ziem pszenno-buraczanych Mycielina realizowano eksperymentalnie wysokie plony nasion selekcyjnych buraka cukrowego oraz żyta wysoko plennego tzw. odmiany dańkowskiej (od nazwy maj. Dańków znanego hodowcy nasion p. Janasza). Plony tego żyta uprawianego na słabej, piaszczystej ziemi Mycielina, wynosiły 20-22 q z morgi.

A. D. posiadał, poza wiedzą i ukołaniem ziemi, bardzo rozwinięty zmysł społeczny. W okresie kryzysu był współorganizatorem Syndykatu ZZ w Kaliskiem, który bronił maj. ziemiańskie przed bankructwem. Był inicjatorem szeregu przedsięwzięć w zakresie restrukturyzacji rolnictwa, które w okresie kryzysu zmuszone było odchodzić od tradycyjnego modelu upraw. Inicjował hodowlę warzyw i owoców na cele przetwórcze oraz roślin i zbóż na nasiona. Był wysokiej klasy specjalistą hodowli nasion buraka cukrowego tzw. nasienników, autorem wielu artykułów o tej tematyce. A. D. był czynnym członkiem ZZ pow. kaliskiego, członkiem Sądu Honorowego ZZ, czynnym członkiem związku „Akwilonia” (tablica pamiątkowa w kościele św. Anny w Warszawie).

W okresie gospodarowania A. D. w Mycielinie nie było strajku. Między dworem, zespołem pracowników i wsią panowała pełna harmonia. Ordynariusze (robotnicy majątkowi) mieli zapewnioną opiekę lekarską na koszt dworu, wzorowo zbudowane i zagospodarowane domy mieszkalne (czworaki). Każdy ordynariusz mógł posiadać 2 krowy, dowolną ilość drobiu oraz uprawiał we własnym zakresie 1 morgę (5600 m kw.) ziemi dworskiej.

Dwór mycieliski wspomagał miejscową szkołę wiejską, uczestniczył w działalności społecznej i organizacji ogólnokrajowej Akcja Katolicka, która krzewiła oświatę i wychowanie obyczajowo moralne wśród ludności wiejskiej, m.in. przyczyniając się do stopniowej likwidacji analfabetyzmu w zacofanych rejonach kraju. W działalność tę była bardzo zaangażowana żona A. D., Michalina. Jej domeną w gospodarstwie była pasieka (25 uli), wzorowo zorganizowana i prowadzona. A. D. wspomagał także inne inicjatywy

społeczno-gospodarcze, m.in. modelową, znaną w całej Europie działalność ks. prałata Bliźnińskiego w Liskowie.

W 1939 zgłosił się na ochotnika do WP, nie został jednak zmobilizowany. Dotarł do Warszawy, skąd wrócił do Mycielina w październiku 1939. Okupant niemiecki uznał Mycielina za wzorowy maj. Hitlerowski zarządca, baron von Richthofen, bratanek słynnego pilota I wojny światowej, przedstawiał A. D. perspektywę powierzenia jego administracji szeregu okolicznych maj. z centralnym ośrodkiem w Mycielinie. A. D. nie godził się na żadną współpracę. Aresztowano go w listopadzie 1939 i umieszczono w więzieniu gestapo w Kaliszu, gdzie spędził ciężkie chwile. Uwolniony w marcu 1940 dzięki sowitemu okupowi wypłaconemu przez żonę Michalinę, która spieniężyła całą biżuterię rodzinną i wszelkie posiadane walory, uniknął obozu koncentracyjnego i pewnej śmierci. Taki los spotkał wielu jego sąsiadów i krewnych, m.in. Jerzego Doruchowskiego (wł. maj. Ostrów), zamordowanego w Mauthausen. Po wypuszczeniu z więzienia A. D. natychmiast wyjechał do Warszawy. Tu zgłosił się do pracy konspiracyjnej w ZWZ (potem AK), gdzie w sekcji politycznej, działającej na zlecenie Delegatury Rządu na Kraj, został desygnowany do przygotowania planów przyszłych struktur organizacyjnych rolnictwa w Wielkopolsce po zakończeniu wojny. A. D. wydzierżawił mały maj. Kozery koło Grodziska, który prowadził pod jego kierownictwem jego syn Antoni. a pracownikami była m.in. młodzież ziemiańska — krewni i byli sąsiedzi z Kaliskiego. A. D. zorganizował ośrodek spotkań konspiracyjnych dla wykonania powierzonych mu zadań. Po Powstaniu Warszawskim, w listopadzie 1944 A. D. próbuje przedostać się do Anglii. Na terenie Badenii został aresztowany i osadzony w obozie dla ludności deportowanej na teren Rzeszy. W 1946 wrócił do kraju. Jest to okres działania P. N. Z. kierowanych wówczas jeszcze przez ziemian, znajomych A. D. m.in. A. Potworowskiego, W. Maringe'a, Z. Lacherta. Wysokie kwalifikacje A. D. desygnowały go na stanowisko dyrektora Instytutu Hodowli Roślin w Katowicach, gdzie się ostatecznie osiedlił. W 1948, po aresztowaniu i wyrokach śmierci dla kierownictwa PNZ, A. D. został zdjęty ze stanowiska dyrektora IHR z tzw. „wilczym biletem” do pracy w rolnictwie. A. D. przeżył tragedię — wojna zabrała mu dorobek życia, rodzima agentura sowiecka odebrała mu podstawy egzystencji. Nie załamał się jednak. Pracował dorywczo w PZU jako inspektor od wyceny szkód rolnych. Po 1956 dzięki zdobytej w PZU specjalności, został wysoko cenionym, kilkakrotnie odznaczanym przez Ministra Górnictwa, rzeczoznawcą od szkód górniczych w rolnictwie, sadownictwie i leśnictwie. Zmarł przedwcześnie, w pełni sił twórczych, pozostawiając po sobie pamięć prawego człowieka, dobrego Polaka i świetnego fachowca. Mycielina został rozparcelowany, duży, piękny park doszczętnie zniszczony, a dwór zamieniono na wiejską szkołę z mieszkaniami dla nauczycieli. A. D. zmarł w Katowicach.

W marcu 1920 A. D. wziął ślub z Michaliną ze Strzeszewskich (ur. 9.09.1898 w Warszawie, zm. 18.05.1982 w Warszawie), córką Józefa, dr med., i Józefy de Sauvé (1870-1954), ich dzieci: 1) Antoni (ur. 3.01.1922 w Mycielinie), absolwent gimn. im. Jana Długosza we Włocławku (1932-1939), plutonowy AK, odznaczony Krzyżem AK Powstańcym i Partyzanckim, mgr ekonomii i absolwent SGH w Warszawie (1945-1949), następnie pracownik handlu zagranicznego do 1983 r., żonaty z Ireną z Działowskich (19.05.1922-3.06.1986), córką Władysława i Kazimiery z Ostaszewskich. Irena za działalność w AK była więziona na Zamku Lubelskim. Po wojnie pracowała jako lekarz stomatolog. Ich dzieci: a) Małgorzata (ur. 4.04.1950 w Warszawie), mgr ekonomii, za Jerzym Stecem; b) Maciej (ur. 1.12.1951 w Warszawie), mgr inż. elektronik; c) Katarzy-

na (ur. 16.09.1954 w Warszawie), lekarz pediatra, za Krzysztofem Burzyńskim; 2) Tadeusz (1924-1931); 3) Zofia (1932-1962) za Piotrem Necklaws (zm. 1984), jej syn Piotr, mgr ekonomii, od 1984 roku mieszka w Chicago (USA).

Dok.: Akta Sądu Hipotecznego w Kaliszu; *Zarys Historii Wojennej — 27 Pułk Ułanów*. W.1992; *Mauthausen E. la Chene*, Londyn 1990; Wspomnienia osobiste Antoniego Doruchowskiego, syna Adama; „Tygodnik Rolniczy” — wydanie jubileuszowe z 1938, 701-705; *Zarozyc, Wykaz*, 4.

Antoni Doruchowski (T. E.)

DORUCHOWSKI JERZY FELIKS h. Niesobia (25.05.1889-12.05.1941), wł. Ostrowa (pow. sieradzki), rolnik. Syn Zygmunta (zm. 1910), wł. Złotnik (pow. kaliski) i Czepowa (pow. turecki), absolwenta Politechniki w Rydze, członka „Arkonii”, i Kazimierzy z Chrzanowskich h. Poraj. Ur. w Złotnikach.

Brat Zdzisław, wł. przedsiębiorstwa przewozowego w Bydgoszczy w okresie międzywojennym.

Do gimn. realnego J. D. uczęszczał w Kaliszu. Za udział w 1905 w walce o polską szkołę został usunięty ze szkoły z tzw. „wilczym biletem”, zakazującym wstępu do szkół na terenie b. cesarstwa rosyjskiego. Gimn. ukończył w Brzegu n/Odrą. Po rocznym pobycie na uniwersytecie we Wrocławiu, udał się na studia rolnicze na uniwersytet w Burgu w Niemczech. Z funduszy uzyskanych ze spadku po ojcu w 1913 nabył maj. Ostrów o pow. ok. 570 ha łącznie z lasem, obciążony serwitutami. Ok. 1923 nastąpiło kosztem ok. 200 ha, uregulowanie serwitutów, w którym partycypowali włościanie nie tylko Ostrowa, ale i okolicznych wsi. Okres kryzysu był bardzo trudny, do tego stopnia, że przez kilka lat z rządu trzeba było zaciągać krótkoterminowe kredyty z BGK pod zastaw zboża. Specjalnością Ostrowa, który posiadał dobrą glebę, dodatkowo użyźnianą obornikiem i nawozami sztucznymi, było nasienie buraków cukrowych i pastewnych kontraktowane przez firmę K. Buszczyński. Poza tym uprawa ziemi ornej miała charakter tradycyjny. Obora liczyła ok. 25 sztuk dojnych krów. Mleko było odstawiane do Spółdzielni Mleczarskiej w Brzeźniu. Koni (bez cugowych) do obróbki roli było 20. Istniała ponadto licencjonowana hodowla ok. 30 macior zarodowych. Dwór i okoliczne wsie nie były zelektryfikowane. Zabudowania gospodarcze — za wyjątkiem jednej ze stodół oraz budynku, w którym znajdowała się drewnitnia, parnik i kurnik, były murowane. Zabudowania gospodarcze, park oraz znajdujący się za nim sad, liczący ok. 200 drzew były oddzielone od wsi stawami rybnymi.

Jerzy Doruchowski

W 1917 J. D. założył w Ostrowie i zaopatrzył w sprzęt strażacki Ochotniczą Straż Pożarną, był także jej komendantem. Po kilku latach został również komendantem gminnej Ochotniczej Straży Pożarowej w Brzeźniu. Funkcje te pełnił do września 1939. Do pożarów — bez względu na porę roku i pilność prac polowych — zawsze dawał konie dla siłki strażackiej oraz wóz dla strażaków. W 1923 J. D. wydzielił z maj. działkę o pow.

ok. 30 arów, leżąca na granicy ze wsią Ostrów i z własnego materiału (drewno z lasu) wybudował trzyklasową szkołę powszechną wraz z mieszkaniem dla nauczyciela.

Był członkiem ZZ, Oddziału w Sieradzu. Na początku 1940, wskutek donosu jednego z ordynariuszy (człowiek ten w latach pięćdziesiątych został za to skazany na wieloletnie więzienie i zmarł w czasie odbywania kary), za ukrywanie broni w majątku został przez Niemców osadzony w sieradzkim więzieniu, a następnie po trzech miesiącach pobytu zwolniony, lecz po bardzo krótkim okresie pobytu w Ostrowie, został powtórnie aresztowany i wywieziony do obozu koncentracyjnego Mauthausen-Gusen, w którym zmarł.

Po zakończeniu wojny, maj. (z wyjątkiem lasu) został rozparcelowany. We dworze w początkowym okresie ulokowano szkołę, później podzielono go na szereg mieszkań. Wraz z upływem lat dwór ulegał stopniowej dewastacji. Zabudowania gospodarcze zostały zajęte przez Spółdzielczy Ośrodek Maszynowy.

W styczniu 1914 J. D. poślubił Julię Marię Nostitz-Jackowską h. Ryś. (ur. 14.04.1889 w Skotnikach w Poznańskim, zm. 14.12.1971), córkę Ludwika i Bronisławy z Sikorskich h. Lis. W okresie międzywojennym Julia była członkinią Związku Ziemianek. Po śmierci męża wczesną jesienią 1940 opuściła Ostrów i udała się z córką Marią do Warszawy. W 1948 przeniosła się na stałe do Krościenka n/Dunajcem, gdzie zmarła.

Jerzy i Julia D. mieli troje dzieci: 1) Zygmunt (ur. 25.10.1914), żonaty, ma dwie córki, mieszka w Łodzi; 2) Olga Jabłkowska (ur. 30.01.1917), wdowa, ma dwie córki, mieszka w Londynie; 3) Maria Siedlicka (ur. 2.07.1918), wdowa, ma dwie córki i syna, mieszka w Krobowie pod Grójcem.

Dok.: Zarzyszc. Wykaz. 34; *Księga pamiątkowa „Arkonii”*, cz. III. 10; *Spis obywateli*. 23.

Zygmunt Doruchowski (T. E.)

DUNIN ZE SKRZYNNĄ JÓZEF STANISŁAW LUDWIK h. Łabędź (9.6.1896-16.3.1980), wł. Głębowic (pow. wadowicki). Syn Stanisława (28.10.1848-30.5.1903) i Marii z Pruszyńskich h. Rawicz (12.11.1858-16.5.1940). Ur. w Głębowicach.

Pałac w maj. Głębowice Józefa Dunina ze Skrzywna (1939)

Ukończył w 1914 II Gimn. im. Jana Sobieskiego w Krakowie. W sierpniu 1914 zgłosił się do Legionów, gdzie służył w 1 szwadronie konnym pod dowództwem por. Kawy, a potem w 2 szwadronie konnym, późniejszym 2 Pułku Szwoleżerów Rokitańskich pod dowództwem por. Zbigniewa Dunin-Łasowicza. Z powodu dżynterii przerwał służbę, a następnie rozpoczął studia w Wiedniu w Hochschule für Bodenkultur. W kwietniu 1915 został powołany do wojska austriackiego, służył w artylerii konnej. W lutym 1916 wysłano go na front wschodni. Był ranny w bitwie pod Sopanowem, następnie odznaczony i mianowany chorążym. Po wyleczeniu i urlopie powrócił do kadry Artylerii Konnej w Krakowie, skąd został wysłany do formującego się 204 p. art. do Wiednia. Pułk ten po uformowaniu został wysłany na front wschodni, a następnie włoski. Po 18 miesiącach służby na froncie został zwolniony na urlop dla ukończenia studiów. Z urlopu już do pułku nie powrócił, wobec upadku Monarchii.

Józef Dunin ze Skrzynna

W październiku 1918 jako adiutant gen. Ignacego Ledóchowskiego, służył w 6 p. art. ciężkiej w Krakowie. Po weryfikacji uzyskał rangę por. artylerii WP, po krótkiej służbie zwolnił się celem ukończenia studiów. W 1920 zgłosił się do służby wojskowej w I DAK w Górze Kalwarii, gdzie pełnił funkcję dowódcy baterii ćwiczebnej oraz zastępcy dowódcy kadry. W 1930 po kursie w Toruniu, zdał egzamin w V DAK w Krakowie uzyskując stopień kapitana rezerwy artylerii konnej.

Od 1918 z przerwami do 1939 gospodarował w oddziedziczonym maj. rodzinnym Głębowice. Celem intensyfikacji produkcji rolnej i podniesienia rentowności gospodarstwa założył stawy (hodowla karpia), sad. głównie na skalę handlową. uprawę truskawek, wytwórnę kapusty kiszzonej. chlewnię zarodową (świnie rasy angielskiej), a od 1935 własną cegielnię. Jako zamiłowany myśliwy urządził łowiska. celem podniesienia stanu zwierzyzny na terenach własnych i dzierżawionych. Specjalnie rozwijał hodowlę bażantów.

W l. 1922-1930 we własnym zakresie przeprowadził gruntowną restaurację zabytkowego pałacu w Głębowicach. odtworzył przy nim pochodzący jeszcze z XVIII w. geometryczny włoski park. Zbudował nowe czworaki dla pracowników rolnych, wyremontował budynki gospodarskie, a także współuczestniczył w budowie i założeniu miejscowej mleczarni, dając bezpłatnie teren.

W chwili wybuchu II wojny światowej, jako niemobilizowany zgłosił się do Dowództwa Okręgu w Krakowie, skąd udał się zgodnie z poleceniem władz wojskowych przez Kielce. Lublin do Rawy Ruskiej. Dowiedziawszy się o wkroczeniu wojsk Armii Czerwonej przekroczył granicę Rumunii. a następnie przez Włochy przedostał się do Francji, gdzie otrzymał przydział do 1 p. art. polowej, jako dowódca kolumny zaopatrzenia 3 dywizjonu. Przeszedł również przeszkolenie w Cœtquidan. W czasie rewii

I dywizji grenadierów we Francji 3.05.1940 w Colombey les Belles-Martigny był oficerem ordynansowym Władysława Sikorskiego, Naczelnego Wodza. Walczył w I dywizji grenadierów pod dowództwem gen. Bronisława Ducha w rejonie Luneville. Po kapitulacji Francji dostał się do niewoli niemieckiej w okolicach St. Die. Był więziony w obozie przejściowym w Moguncji, następnie Itzehoe, Sandbostel, karnym w Lubece i ostatnie dwa lata wojny w oflagu Woldenberg II C, miał nr. XA 1529.

Z obozu powrócił do Głębowic w 1945 i zastał je kompletnie zrabowane przez hitlerowców, a sam pałac zniszczony przez wojska Armii Czerwonej. Po krótkim czasie zorientował się, że dalszy pobyt staję się wręcz niebezpieczny, więc zdecydował udać się do Krakowa. Tutaj życie było bardzo trudne, wobec nie posiadania niczego poza plecakiem przyniesionym z obozu, a także niemożności otrzymania jakiegokolwiek pracy. W 1947 podjął się przeprowadzenia oszacowania terenów przeznaczonych pod zalew nad górą Wisłą w okolicy Goczałkowic, na zlecenie Dyrekcji Dróg Wodnych w Krakowie. Od 1950 był zatrudniony jako biegły sądowy od spraw rolnych i szacowania majątków, w Krakowie, m.in. z tego tytułu, wykonał wiele ekspertyz dotyczących szkód wyrządzonych przez fabrykę supertomasyny w Bonarce, a także szkód spowodowanych przez Kombinat w Nowej Hucie na polach okolicznych wsi. W 1948 ukończył kurs przewodników po Krakowie i okolicy, co pozwoliło mu na podjęcie pracy w PTTK. Był jednym z współzałożycieli Krakowskiego Koła Przewodników Miejskich, autorem licznych regulaminów wewnętrznych oraz działaczem w dziedzinie turystyki.

Przed i po wojnie pełnił różne funkcje społeczne, był m.in. w Wadowicach: prezesem Okręgowego Tow. Rolniczego, członkiem Wydziału Powiatowego i Rady Powiatowej, dyrektorem Spółki Rolniczo-Handlowej, prezesem Rady Chorych, członkiem Komisji Szkolnej, członkiem Komisji Rolnej, członkiem komisji podatku dochodowego, członkiem komisji klasyfikacji gruntów, a także wiceprezesem ZZ w Krakowie na Małopolskę Zachodnią, delegatem ZZ dla zawierania umów zbiorowych na Małopolskę Zachodnią, delegatem do Rady Naczelnej ZZ w Warszawie, członkiem Rady Nadzorczej Syndykatu Rolniczego w Krakowie, delegatem Tow. Ubezpieczeń Wzajemnych „Floriana” w Krakowie, członkiem Rady Nadzorczej TKZ we Lwowie, a w Głębowicach działał jako: prezes Kasy Stefczyka, założyciel Spółdzielni Mleczarskiej, prezes Kółka Rolniczego, prezes Ochotniczej Straży Pożarnej, radny gminny, a potem gromadzki, członek Komitetu Kościelnego, radny gminny w Wieprzu, zaś po wojnie był wiceprezesem Okręgu PTK, członkiem Zarządu Koła Przewodników, przewodniczącym Komisji Rewizyjnej Koła Przewodników PTTK, członkiem Komisji Rewizyjnej Oddziału PTTK, członkiem Komisji Regulaminowej Koła Przewodników Miejskich, wiceprzewodniczącym Komisji Przewodniczej PTTK Zarządu Wojewódzkiego w Krakowie, opiekunem społecznym Ochrony Zabytków PTTK w Krakowie, członkiem Ochrony — Straży Przyrody przy Oddziale PTTK w Krakowie, członkiem Kolegium Sędziowskiego Wojewódzkiego Sądu Łowieckiego od 1947. a od 1951 egzaminatorem Związku Łowieckiego Selekcyjnerów w Krakowie, członkiem komisji wyceny trofeów myśliwskich.

J. D. otrzymał następujące odznaczenia: Croix de Guerre avec Etoile de Bronze, Paryż (6.9.1949 r. nr 2128/C), Srebrny Krzyż Zasługi z mieczami (Londyn (25.2.1948), Medal Wojska (Londyn 27.2.1947 r.), Odznaka Tysiąclecia za działalność społeczną w 1963, Złota Odznaka PTTK 1965. Srebrna i Złota Odznaka za pracę społeczną dla miasta Krakowa w 1968, Odznaka Srebrna Polskiego Związku Jeździeckiego. Otrzymał liczne dyplomy za pracę przewodniczą i działalność społeczną w Kole Przewodników

PTTK w Krakowie, dyplomy uznania za osiągnięcia we współzawodnictwie użytkowników działek pracowniczych.

J. D. zmarł w Krakowie i pochowany został na Cmentarzu Salwatorskim w grobowcu rodzinnym Dąbskich.

W dniu 20.11.1944 r. poślubił per procura Wiktorię Sporycz (20.11.1903-31.8.1982), zaś 08.04.1961 r. w Krakowie poślubił Amelię Marię Bernadettę Dąbską h. Godziemba (ur. 21.3.1928), z niej syn Piotr Włast (ur. 29.9.1946 w Krakowie), mgr. inż. AR w Krakowie, oż. z Danutą Nielubowicz h. Kościesza (ur. 22.08.1947 w Krakowie), mgr inż. architekt Polit. Krakowskiej. Ich dzieci: a) Piotr Włast (ur. 8.6.1978 w Krakowie); b) Barbara (ur. 17.2.1983 w Krakowie).

Dok.: J. D., „Millenium Duninorum” (historia rodziny Duninów). mps: „Migawki” mps. (zob.) Ossolineum we Wrocławiu. Ponadto korespondencja i inne dokumenty w archiwum rodzinnym.

Amelia Duninowa

DWORAKOWSKI TADEUSZ h. Ślepowron (22.4.1881-8.5.1956), wł. maj. Przewały (pow. włodzimierski), senator RP. Syn Józefa i Marii z Woyciechowskich. Ur. się w Chociączowie.

Jego siostra Teresa była żoną gen. Edwarda Szpakowskiego rozstrzelanego 4.3.1942 przez Niemców.

T. D. studiował w Petersburgu na Politechnice i w Instytucie Języków Wschodnich.

T. D. był w okresie międzywojennym urzędnikiem państwowym, a w l. 1930-1938 był senatorem RP, w tym w l. 1930-1935 z listy BBWR.

Po wybuchu wojny, w drugiej połowie września wrócił z Łucka do maj. Przewały, gdzie przez czas jego urzędowania przebywała żona i dzieci. Aresztowany wkrótce przez cywilne władze radzieckie, znalazł się w więzieniach Łucka i Kijowa; później przesłano go do obozu w Starobielsku (już po likwidacji obozu oficerskiego) i w Aktubińsku. Udało mu się nawiązać kontakt z żoną, która znajdowała się wówczas w Kowlu. Przedostał się później do armii gen. Andersa i razem z wojskiem przez Iran dotarł do Rodezji. Pracował tam przez pewien czas w gimn. polskim jako nauczyciel historii i łaciny. Następnie przeniósł się do W. Brytanii. Pod koniec życia przebywał w domu opieki dla Polaków w Penrhos w Walii. Tam zmarł.

W 1912 T. D. oż. z Zofią Konopnicką h. Jastrzębiec (ur. 15.05.1888 w Lublinie, zm. 17.10.1967 w Krakowie), córką Mariana i Marii z von Fritschów. Zofia miała 2 siostry: Marię zamężną Vagneret i Jadwigę Wiercieńską żonę Wojciecha oraz brata Antoniego. Po ukończeniu gimn. w Warszawie i rocznego kursu przy Akademii Handlowej w Krakowie pracowała w l. 1910-1912 jako buchalterka w Zakładzie dr Chramca w Zakopanem. Po ślubie przeniósł się do Przewały. W czasie, gdy mąż pełnił urzędy państwowe, prowadziła gospodarstwo dworskie. W końcu lat trzydziestych zamieszkała czasowo z najmłodszym synem Tomaszem w Kowlu. Zajmowała się tam pracą społeczną, charytatywną. Po maturze syna, latem 1939 wróciła do majątku. Po 17 września, gdy mąż został aresztowany, ona z synową i wnukiem pozostawała w maj. w areszcie domowym. Po tzw. „wyborach” we Lwowie, udało się jej uciec do Kowla. Używając tam nazwiska Konopnicka, pracowała jako księgowa w przedsiębiorstwie eksploatacji torfu. Przez cały czas pobytu w Kowlu działała w ekspozyturze rządu polskiego w Londynie dla Wołynia. W 1942, już po stracie najmłodszego syna Tomasza, zmuszona do ucieczki z Kowla dotarła do Warszawy, gdzie od grudnia 1939 przebywała jej synowa z wnukiem. W Warszawie ukrywała się, występując pod nazwiskiem Święcicka. Prowadziła sklep warzywniczy i mieszkała przy ul. Bagno 2. Będąc żołnierzem AK była zatrudniona przy

Delegaturze Rządu Londyńskiego na Kraj, w Ministerstwie Skarbu. Po powstaniu w 1944 znalazła się w Krakowie i tu spędziła resztę życia. Mieszkała przy ul. Brodowicza 11/4. utrzymując się z pracy w księgowości, a później z emerytury. Kilka ostatnich dni spędziła w Zakładzie im. Helclów, gdzie zm. Została pochowana na cmentarzu Rakowickim jako „Zofia Świecicka-Dworakowska”.

Synowie: 1) Jerzy (ur. 8.04.1913 w Przewałach, zm.1940 w Katyniu). Egzamin maturalny zdał 16.06.1933 w Gimn. Państw. im. Hetmana Jana Zamoyskiego w Lublinie. Służbę wojskową odbył w Podchorążówce Artylerii we Włodzimierzu Wołyńskim uzyskując stopień ppor. i przydział do 7 dywizjonu artylerii konnej w Poznaniu. W 1934 w październiku rozpoczął studia na Wydz. Rolniczo-Leśnym UP. W Kole Rolników tej uczelni był członkiem zarządu. Studia ukończył w grudniu 1938 wykonując pracę inżynierską w Zakładzie Hodowli Zwierząt pod kierunkiem prof. Zygmunta Moczarskiego. W grudniu 1937 zawarł związek małżeński z Haliną Brodowską, mgr filozofii i inż. rolnictwa. W lutym J. D. wrócił do Przewał obejmując rodzinny maj. w dzierzawę. Wkrótce przybyła tam również żona z synem. J. D. został zmobilizowany 28.08.1939. We wrześniu t. r. dostał się do niewoli radzieckiej, najpierw przebywał w szpitalu w Smoleńsku, później w obozie w Kozielsku. Stamtąd pisał też do matki, do Kowla. Jego zwłoki odnaleziono w grobach Katynia. Miał przy sobie wizytówki własne i żony. Jerzy i Halina D. mieli dwóch synów: a) Jacka. (ur. 28.01.1939 w Kaliszu) żyjącego obecnie w Australii, który ma syna Tomasza i b) Jerzego mieszkającego w Polsce, który ma 3 dzieci; 2) Zygmunt (1918-1944), ur. w Przewałach. W czasie II wojny światowej był żołnierzem w 27 Dywizji Wołyńskiej i członkiem Delegatury na Kraj w woj. wołyńskim. W 1942 przebywał w Przewałach jako zarządca z ramienia Niemców. Aresztowany w Lublinie został rozstrzelany 12.12.1944 na Zamku w Lublinie wraz z cichociemnym Aleksandrem K. Książd, który widział się z nim przez jego śmiercią, odszukał później jego matkę w Krakowie i przekazał wiadomość o nim. Zginął pod nazwiskiem „Turowicz”, które nosiła kiedyś jego prababka, dziedziczka maj. Przewały.; 3) Tomasz (1920-1942), ur. w Przewałach. Egzamin dojrzałości zdał w Kowlu wiosną 1939. Po wybuchu wojny, we wrześniu znajdował się w jednym z maj. ziemskich pod Lublinem. Pełnił w nim obowiązki „urzędnika gospodarczego” t. j. zarządcy gospodarstwa rolnego. Był zaręczony z Krysztyną Wańkowiczówną, córką Melchiora. Wiosną 1942 przeszedł tzw. zieloną granicę na rzece Bug, aby zobaczyć się z chorą matką przebywającą w Kowlu. Aresztowany w miejscowości Olesk, został zastrzelony podczas odprowadzania do Włodzimierza przez ukraińskiego milicjanta. Matka i brat Zygmunt odnaleźli jego zwłoki i ekshumowali je, by pochować na cmentarzu w rodzinnych Przewałach.

Dok.: *Lista katyńska*, 49.

Halina Krzakowa (D. Rz.)

GABRIEL JERZY (26.03.1878-28.08.1949), wł. maj. Olganowo (pow. Włocławski) rolnik, syn Bertolda (1840-22.01.1911) i Heleny z Orgelbrandów(10.02.1850-4.05.1922). Ur. w Warszawie.

Po ukończeniu gimn., w l. 1897-1902 studiował rolnictwo na uniwersytecie w Halle uzyskując stopień doktora filozofii, rozprawa doktorska J. G. została opublikowana w Polsce w 1906. Po studiach J. G. odbył praktykę rolniczą w maj. Dańków Aleksandra Janasza, znanego hodowcy roślin, a następnie osiadł w zakupionym przez rodzinę Olganowie (323 ha). W 1917 została założona księga hipoteczna „Dobra Olganowo” już na

Dwór w maj. Olganowo

jego imię. W l. 1908-1911 J. G. wykładał agronomię na Kursach Rolniczych prowadzonych w ramach Szkoły Handlowej we Włocławku.

J. G. należał do ZZ i do Stowarzyszenia Rolników z Wyższym Wykształceniem. Był członkiem zarządów lub rad nadzorczych trzech zakładów w Czerniewicach: spółdzielni roln.-handl. „Rolnik”, rzeźni i mleczarni. Dłuższy czas J. G. był prezesem mleczarni, był także prezesem spółki wodnej. Olganowo zostało zdrenowane, co znacznie powiększyło uzyskiwane plony. J. G. współpracował z Zakładem Doświadczalnym w Starym Brześciu. W Olganowie prowadzony był punkt doświadczeń terenowych.

Podstawą produkcji roślinnej w Olganowie były buraki cukrowe i jęczmień browarny. Prowadzono również rozmnożenia hodowlane pszenicy ozimej Dańkowskiej Idealnej. Produkcja zwierzęca obejmowała hodowlę bydła (40 krów mlecznych) i trzody chlewnej (ok. 300 sztuk) z nastawieniem na bekony, odstawiane do rzeźni w Czerniewicach uzyskiwały wysoką klasę przy odbiorze. W ogrodnictwie prowadzono handlową produkcję jabłek, które sprzedawano do Włocławka i Warszawy. Wysoka ich jakość umożliwiała dostawę do najlepszych sklepów w Warszawie. Żona J. G. prowadziła pasiekę (80 uli). Stosując hodowlę matek uzyskiwała bardzo dobre wyniki produkcyjne. Znaczna część miodu była rozsyłana po całej Polsce bezpośrednio do konsumentów w blaszanych puszkach. Ziemianki z okolicy odbywały praktyki ogrodnicze w Olganowie.

Jesienią 1939 r. J. G. z żoną wyjechał do GG i przez okres wojny przebywali w Warszawie i Dańkowie. Po wojnie mieszkali we Włocławku i w Kutnie, gdzie J. G. zmarł.

W 1917 J. G. oż. z Heleną Janasz (9.09.1883-27.10.1975), córką Alaksandra i Heleny z Olszowskich z Dańkowa (pow. grójecki). Po śmierci męża Helena mieszkała w Warszawie, a następnie do śmierci w Koszalinie. J. i H. G. zostali pochowani w grobie rodzinnym w Błędowie (pow. grójecki).

J. i H. G. mieli syna Wojciecha (ur. 17.08.1919), który studiował rolnictwo w Gembloux (Belgia) i na SGGW. Jako pracownik naukowy zajmował się ziemniakiem. Od 1966 był organizatorem i przez 6 lat dyrektorem Instytutu Ziemniaka w Boninie, a później do 1989 także kierownikiem zakładu. Opublikował kilka książek fachowych i przeszło 100 artykułów naukowych w kraju i zagranicą. Uzyskał tytuł prof. zwyczaj. W. G. był przez wiele lat członkiem Zarządu Europejskiego Stowarzyszenia dla Badań nad Ziemniakiem (EAPR), a przez 3 lata jego prezydentem. Od 1990 jako emeryt mieszka w Warszawie. W. G. był 3 razy żonaty: 1) z Danutą Przybylską, córką Henryka, posła Stronnictwa Narodowego II RP, z którą miał dwoje dzieci: Helena (ur. 1.03.1950) i Dorota (ur. 26.05.1952); 2) z Danutą Bojanowską z Lipy (pow. Ciechanów), która była kustoszem

w bibliotekach UŁ i UW, a następnie w Instytucie Ziemniaka; 3) z Janiną Chrapowicką z Kochanowicz (gub. witebska), główną księgową w Fabryce Fajansu we Włocławku.

Dok.: J. Gabriel, *Badania nad wartością odżywczą kasztanów gorzkich*, Roczn. Nauk. Roln., 1906 IV, 349; Brzozowski, *Polacy na studiach*, 192; Reychman 100, 151; A. Iwański *Wspomnienia*, W. 1968, 311-312; Z. Ruszczyk, *Metodyka doświadczeń zootechnicznych*, W. 1978.

Wojciech Gabriel (T. E.)

GORSKI STEFAN MICHAŁ h. Nałęcz, pseud. „Michał Nałęcz” (2.07.1882-09.08.1940). wł. maj. Nadółki w pow. plockim. publicysta. Syn znanego lekarza wojskowego Kornela (zm. 1917) i Haliny Zaborowskiej. Ur. w Płocku.

S. G. uczęszczał do gimn. w Płocku, a następnie do szkoły handlowej w Łodzi. Od 1900 zaczął pisywać w prasie łódzkiej i warszawskiej. W 1903 rozpoczął studia na Wydz. Filozoficznym ULw., a po ich ukończeniu w 1906 zamieszkał w Warszawie. Objął kierownictwo działu aktualności w „Tygodniku Ilustrowanym”. Opublikował kilka monografii i artykułów dotyczących historii prasy oraz opracował kilka biografii znanych osobistości. W 1908 założył własny dziennik pt. „Dzień” o wyraźnym zabarwieniu antyniemieckim i antysemitycznym, który redagował do 1914. Najważniejszą z opublikowanych prac była książka *Niemcy w Królestwie Polskim* (1908) o wydzwieku antyniemieckim. z powodu której S. G. po wkroczeniu Niemców do Królestwa w 1915. musiał wyjechać do Rosji, skąd wrócił dopiero po rewolucji w 1917. Wątle zdrowie uniemożliwiło mu służbę w wojsku, niemniej w czasie najazdu bolszewickiego w 1920 powierzono mu w ramach straży obywatelskiej opiekę nad rodzinami ziemiańskimi.

W 1918 nabył maj. rodzinny swej żony Haliny Kosińskiej. Nadółki. Brał odtąd udział w organizacjach rolniczych i nadal zabierał głos na łamach prasy, poruszając zagadnienia społeczno-gospodarcze. Współpracował z „Kurierem Warszawskim”, „Światem” i „Depeszą”. W 1922 redagował „Dziennik Płocki”. Od 1937 był honorowym członkiem Koła Naukowego przy Wyższej Szkole Dziennikarskiej w Warszawie. S. G. mieszkał w Warszawie, prowadząc szeroką działalność społeczną, zarządzanie maj. Nadółki powierzył kolejnym rządom, którzy nie zawsze najlepiej wywiązywali się ze swych obowiązków.

Maj. Nadółki znajdował się w posiadaniu rodziny żony Haliny od XVIII w. W końcu XIX w. odziedziczyła go Lucyna z Goreckich Kosińska, a po jej śmierci córki: Halina i Wanda, obie zamężne za braćmi Gorskimi. Halina otrzymała Nadółki, a Wanda dwa folwarki: Malenie i Daniszewo. Odkupiony przez S. G. maj. liczył 537 ha. Oprócz uprawy buraków cukrowych i pszenicy, prowadzono tam hodowlę wysoko mlecznych krów rasy szwajcarskiej. S. G. przeprowadził meliorację całego maj. i odbudował budynki gospodarcze zniszczone w czasie działań wojennych w 1915 i 1920. Wydatki te pokryła pożyczka z TKZ. Spłaty kredytu nastąpiły w okresie kryzysu, gdy ceny zbóż spadły niemal czterokrotnie. Reforma rolna objęła również grunta zmeliorowane, a nakłady na meliorację, były większe niż wartość wykupionych parceli. Stworzyło to trudną sytuację finansową. Po reformie w 1938 Nadółki liczyły 370 ha, w tym 16 ha lasów i ok. 10 ha parku z sadem.

Dwór w Nadółkach był jednym z bardziej okazałych w ziemi wyszogrodzkiej. Składał się z dwóch części, jednej z końca XVII w. i drugiej, dobudowanej w końcu XIX w. przez Adama Kosińskiego. Bryła budynku asymetryczna kontrastująca prostokątami ogromnych okien, z lukami okien oranżerii tworzyła niepowtarzalny urok łączący cechy szlacheckiego dworu z prawdziwą rezydencją. Obszerne pokoje z pięknymi posadzkami, stylowe piece kaflowe, bogata stolarka (framugi ozdobione były herbami Polski, Litwy i Rusi) dodawały pomieszczeniom dodatkowej powagi. Ściany ozdobione były portreta-

mi przodków i militariami. Rozległy park otaczał dwór. Wiązy, świerki, aleje lipowe i grabowe, smukłe tuje były ozdobą i dawały cenny cień w letnie upalne dni, chroniły od wichrów jesieni.

Maj. został przejęty przez Niemców (Ostpreussische Landsgesellschaft) w końcu 1939. Rodzina S. G. mieszkała początkowo we dworze. 1 kwietnia 1940 S. G. wraz z liczną grupą ziemian z pow. płockiego został aresztowany i poprzez więzienie w Płocku, obóz w Działdowie, Dachau, przeniesiony został do Mauthausen-Gusen, gdzie został zamordowany. W 1945 Nadółki rozparcelowano, budynki rozebrano, park całkowicie zniszczono. Zniszczone zostało także całe wyposażenie dworu. We dworze umieszczono szkołę podstawową.

S. G. był dwukrotnie żonaty, najpierw z Haliną Kosińską (05.11.1920), córką Adama i Lucyny z Goreckich, 1° v. Białosukniowej, 2° v. Kosińskiej (1860-1945). Z niej dzieci: 1) Wacław (1909-1940), absolwent SGGW, ppor. rezerwy, brał udział w obronie Lwowa, wywieziony w głąb Rosji; 2) Anna (ur. 01.04.1913), ukończyła szkołę Gospodarstwa Wiejskiego w Chyliczkach k. Warszawy, żona Macieja Żurawskiego zamordowanego w Oświęcimiu w 1941; 3) Stanisław (ur. 13.01.1919), ukończył szkołę podchorążych. Brał udział w wojnie 1939. W 1940 wysiedlony z maj. pracował w Starachowicach, a po 1945 w Urzędzie Ziemskim w Płocku. Potem przeniósł się do Biskupca Reszelskiego w Olsztynie. Po 1956 został wybrany wiceprzewodniczącym Rady Narodowej w Pasłęku, a w 1958 zamieszkał w Gdańsku. Synowie: a) Marek (ur. 03.11.1941), jest sędzią Najwyższego Sądu Administracyjnego w Gdańsku; b) Jacek (ur. 04.04.1943) mjr. W. P. w Słupsku; c) Adam (ur. 14.12.1951), kierownik klubu sportowego „Konradia” w Gdańsku.

Drugą żoną S. G. była Maria Leśniewska (ślub w 1924), córka gen. Józefa, min. wojny w rządzie I. Paderewskiego. Synem z tego małżeństwa jest Wojciech (ur. 1928), brał udział w powstaniu warszawskim. Po kapitulacji wywieziony do Niemiec, przedostał się do Włoch, a następnie z armią gen. Andersa do Anglii. Jest prof. politechniki w Perth w Australii.

Dok.: PSB. VIII. 320-321 (biogram S. G., tu dalsza literatura); Inf. w posiadaniu syna Stanisława.

Stanisław Gorski (B. K.)

GORZEŃSKI-OSTRORÓG ZBIGNIEW h. Nałęcz (15.02.1869-12.06.1926), wł. maj. Tarce w ziemi jarocińskiej. Syn Stanisława (1836-1898) i Elżbiety z Węsierskich (1849-1910). Ur. w Łgowie koło Śmiałowa.

Służbę wojskową odbył w armii pruskiej uzyskując stopień ppor. rezerwy. Po śmierci ojca odziedziczył w 1898 Tarce. Zgodnie z tradycją rodzinną, zaangażowany był w działalność patriotyczną. m.in. „Sokoła”, Tow. Czytelni Ludowych, Tow. Pomocy Naukowej. Dzięki jego wsparciu finansowemu powstała w 1914 katolicka szkoła powszechna w Tarcach. W listopadzie 1918 wybrany został na dowódcę polskiego oddziału utworzonego w Jarocinie z inicjatywy konspiracyjnej organizacji „Jedność”. Na czele tego oddziału podczas Powstania Wielkopolskiego, walczył w rejonie Nakła i Mroczy, pod Ślesinem, pod Szubinem. Rymarzewem. Nowym Dworem i Zbąszyniem. Odznaczony krzyżem *Virtuti Militari*. Mianowany został 7.01.1919 przez Naczelne Dowództwo Powstania dowódcą VI Okręgu Wojskowego z siedzibą w Jarocinie. Był współorganizatorem 11 Pułku Strzelców Wielkopolskich. Po powstaniu osiadł w Tarcach koncentrując się na pracach rolniczych. Uczestniczył też w działalności „Sokoła” i wielu akcjach o charakterze patriotycznym (m.in. budowa Pomnika Wolności w Jarocinie w 1922).

Ostatni potomek rodu Gorzeńskich zmarł w Tarcach, pochowany w grobie rodzinnym w Lgowie.

Jego małżeństwo (ślub 1901) z Anielą Biegańską było bezdzietne.

Dok.: J. Jajor, *Zbigniew Gorzeński (1869-1926)*, Jarocin 1981; Boniecki, *Herbarz*, VI, 300; *Güter-Adressbuch*, 34; inf. rodziny.

Maria Dembińska

GÓRSKI LUDWIK h. Boża Wola (01.05.1818-11.04.1908), wł. maj. Sterdyń, maj. Ceranów w pow. sokołowskim oraz w l. 1844-1859 maj. Uleniec w pow. grójeckim, prezes TKZ, działacz społeczny i publicysta. Syn Franciszka (1783-1838), gen. wojska pol., wł. Woli Pękoszewskiej, i Teodozji Krępskiej h. Jastrzębiec (1793-1875). Ur. w Końskich, gdzie stacjonował 8 p. p. liniowej dowodzony przez ojca. Brat: 1) Józefa (1816-1837); 2) Stanisława (1820-1900); 3) Konstantego (1827-1901); 4) Jana (1827-1898); 5) Zofii Marceliny (zm. 1854).

Rodzice chcąc mu zapewnić karierę wojskową, oddali go do Korpusu Kadetów w Kaliszu. Po zamknięciu korpusu w 1831 przeniesiony został do Kolegium Pijarów na Żoliborzu w Warszawie, a następnie do gimn. gubernialnego, które ukończył z odznaczeniem w 1837. Śmierć ojca w 1838 pokrzyżowała plany dalszej nauki. L. G. wraz z bratem Stanisławem osiadł w rodzinnym maj. Wola Pękoszewska i zajął się gospodarowaniem. Nie będąc rolnikiem z wykształcenia, musiał sam zdobywać potrzebną wiedzę. Po ślubie z Pauliną hr. Krasińską w 1844 osiadł w zakupionym przez siebie maj. Uleniec w pow. grójeckim. W 1849 przeniósł się do odziedziczonego przez żonę, po matce Ossolińskiej, ogromnego, aczkolwiek b. zaniedbanego maj. Sterdyń w pow. sokołowskim. Łączna powierzchnia dóbr sterdyńskich wynosiła w 1885, 4248 ha, w tym gruntów omych 1631 ha, ogrodów i parków 29 ha, błot i pastwisk 389 ha, lasów 2092 ha oraz różnych nieużytków 107 ha. L. G. wykazał się talentami prowadzenia gospodarstwa. Oczyszczył maj. z długów i doprowadził gospodarkę do wysokiego poziomu. Jedną z pierwszych jego czynności było wydzielenie gruntów chłopskich, nieco później zamiana pańszczyzny na oczynszowanie i system robocizny płatnej. Ważną inwestycją było przeprowadzenie melioracji gruntów, gdyż maj. posiadał znaczną powierzchnię mokradeł i zarośli, a równocześnie brak było łąk. Była to jedna z pierwszych melioracji przeprowadzona na tę skalę w Król. Pol. L. G. rozwinął hodowlę bydła i owiec, wprowadził system płodozmianu i zwiększył zastosowanie obornika: odnowił i wybudował wiele budynków gospodarczych oraz domów mieszkalnych dla służby folwarcznej.

L. G. dbał również o warunki zdrowotne włościan. Od 1853 funkcjonował w Sterdyni szpital finansowany przez L. G. W 1858 w szpitalu przebywało 61 chorych. Pracownicy folwarczni leczeni byli za darmo, okoliczni włościanie za niewielką opłatą. Przy gorzelni w Paulinowie (jednym z fol.) wybudowano łaźnię z basenem. Również organizacja administracji dóbr była b. nowoczesna. Każdym fol. kierował rządca-ekonom, podległy L. G. w sprawach ogólnych, natomiast dość samodzielny w decyzjach mniejszej wagi. Komisja konkursowa rolniczej wystawy warszawskiej oceniła b. wysoko wyniki pracy L. G., przyznając mu w czerwcu 1885 wielki złoty medal za wzorowo prowadzone wielofolwarczne gospodarstwo oraz za znakomicie prowadzoną rachunkowość i wysokie dochody w stosunku do wielkości dóbr.

Po sprzedaniu Uleńca L. G. zakupił w 1859 maj. Ceranów, przylegający do dóbr sterdyńskich. Ceranów (w 1885) miał ogólną powierzchnię 2240 ha, w tym 524 ha ziemi ornej, łąki i pastwiska obejmowały 258 ha, tereny leśne 1416 ha, nieużytki 42 ha. Budynków gospodarczych było 38. Gorzelnia została zbudowana w 1874. L. G. wybudował

w Ceranowie pałac i kościół, a ss. felicjankom przekazał dom z ogrodem na ochronę dla dzieci wiejskich. W 1885 maj. Ceranów przekazał swemu bratankowi →Franciszkowi.

W 1856 L. G. należał do grona inicjatorów i założycieli Tow. Rolniczego. Był współtwórcą ustawy Tow. W dziedzinie ekonomii był zachowawczy, sprzeciwiał się radykalnym posunięciom, ale zaangażował się w kształcenie rzemieślników wiejskich i tworzenie ochronek na wsiach, dążył do zniesienia pańszczyzny i uregulowania stosunków czynszowych, co przede wszystkim wprowadził w swoich dobrach.

L. G. przeciwny był radykalnym nastrojom zmierzającym do zbrojnego powstania. Opowiadał się za polityką „białych” i za reformami głoszonymi przez A. Wielopolskiego.

W 1862 wybrany przez ziemian gub. siedleckiej radcą Komitetu Zarządzającego, a w 1890 prezesem TKZ. Był również członkiem lub przewodniczącym wielu rad, stowarzyszeń i komitetów. Był założycielem konserwatywnego dziennika „Słowo”, a finansowo wspomagał „Bibliotekę Warszawską”. Był także twórcą wielu fundacji, przeważnie o charakterze kościelnym.

L. G. dał się również poznać jako publicysta. Na łamach czasopism ogłaszał artykuły na temat rolnictwa i hodowli, przemysłu rolnego, ekonomiki rolnej, a także poruszał sprawy współżycia pomiędzy ziemiaństwem a warstwą włościańską. Był jednym z założycieli „Roczników Gospodarstwa Krajowego”. W l. 1842-1905 ukazało się blisko 70 prac L. G. podpisanych jego nazwiskiem lub kryptonimem, wiele prac publikowanych było bezimiennie, głównie w „Przeglądzie Poznańskim” i in. pismach poza Król. Pol.

W ostatnim okresie życia L. G. prowadził, kontrowersyjną dla wielu współczesnych, politykę ugodowości w stosunku do władz rosyjskich, co jednak nie było jednoznaczne z uległością. Prof. Antoni Żabko-Potopowicz pisał, że L. G. „propaguje politykę ugodową w stosunku do zaborcy, sądzi bowiem, iż w ówczesnej rzeczywistości politycznej inna polityka nie byłaby celowa. Ugodowość ta u szeregu jednostek, które solidaryzowały się z linią działania L. G., nosiła często cechy indyferentyzmu narodowego, ale zarzut ten nie może być stosowany do światlejszych spośród nich, a tym bardziej do L. G., który przez udział w różnych poczynaniach, zainicjowanych w innych zaborach a ważnych dla sprawy narodowej, stale podkreślał iż czuje się częścią wielkiej całości narodowej, rozdartej na trzy zaborcy”. Autor miał tu na myśli obronę ludności unickiej na Podlasiu, sprzeciw wobec wprowadzenia jęz. ros. jako urzędowego do prac TKZ. O niesłusznej opinii o L. G. może świadczyć obchód 60-lecia działalności publicznej L. G. W adresie do jubilatą napisanym przez H. Sienkiewicza czytamy m.in.: „Na wszystkich polach społecznej roboty, byleś zawsze obecny. A także życie Twoje było jak iza czyste, że świecisz przykładem żywej wiary, poczucia obowiązku, wytrwania woli, siły charakteru i cnoty... przeto wręczamy Ci ten wieniec obywatelski ze czci, miłości i wdzięczności narodu uwity”. L. G. otrzymał medal pamiątkowy oraz UJ uczcił go nadaniem doktora honoris causa z dziedziny prawa, a Papież Pius X udekorował go krzyżem kawalerskim Orderu Piusa IX.

L. G. był znawcą i kolekcjonerem sztuki. W jego pałacach w Ceranowie, Sterdyni i w Warszawie znajdowały się cenne obrazy i zbiory biblioteczne. Zm. w Warszawie i pochowany został w Ceranowie.

W 1844 poślubił Paulinę hr. Krasieńską (1816-1893), córkę Józefa, senatora i kasztelana Król. Pol., i Emilii hr. Ossolińskiej. Dzieci nie miał.

Dok.: PSB. VIII. 448-449 (biogram L. G.); R. Czepulis. *Myśl społeczna twórców Tow. Rolniczego*. Wrocław 1964; S. Kieniewicz, *Dramat trzeźwych entuzjastów*. W. 1964; I. Rychlikowa, *Ziemiaństwo polskie 1789-1864*.

GÓRSKI FRANCISZEK h. Boża Wola (17.12.1858-22.07.1904), wł. maj. Ceranów (pow. Sokołów Podlaski), prawnik, radca Dyr. Gł. TKZ. Był synem Stanisława (1820-1900), wł. maj. Uleniec, i Heleny z Mężyńskich h. Kościerza (1834-1887) Ur. w Uleńcu (w pow. grójeckim). Brat → Antoniego.

Początkowo uczył się w domu, a następnie wstąpił do 5 klasy gimn. św. Anny w Krakowie. Mimo pewnych braków w przygotowaniu do obcego, bo austriackiego, systemu szkolnego, został wkrótce jednym z najlepszych uczniów. Maturę w tymże gimn. otrzymał z odznaczeniem. Następnie studiował prawo na UJ. Będąc uczniem prof. Juliana Dunajewskiego, uczęszczał równoległe na seminaria i wykłady z zakresu historii i literatury polskiej. Bliskie stosunki łączyły go z prof. Józefem Szujkim, a także z Michałem Bobrzyńskim. Będąc słuchaczem III roku prawa za pracę „O prawie spadkowym rzymskim” otrzymał nagrodę AU. Na IV rok prawa przeniósł się do Wiednia, gdzie na uniwersytecie odbywał studia z ekonomii politycznej pod kierunkiem prof. Wawrzyńca Steina. W „Przeglądzie Polskim” w 1883 opublikował obszernie sprawozdanie z dzieła W. Steina o wielkich właścicielach ziemskich. Egzamin doktorski złożył w 1883. Powołany następnie do wojska, służbę odbywał w I P. Uł. Krakowskich. Służbę tę opuścił w stopniu por. Odrzucił propozycję kariery naukowej przedstawioną mu przez profesorów UJ. Do podjęcia tych decyzji przyczyniła się darowizna stryja Ludwika Górskiego, który ofiarował mu duży maj. ziemski Ceranów na Podlasiu. Dobra ceranowskie w chwili objęcia ich przez F. G. w 1885 miały powierzchnię 2240 ha i składały się z fol. i wsi Ceranów, fol. Polisin oraz osad włościańskich Noski, Gamek i Dąbrowa. W fol. Ceranów, którego łączny areal wynosił 2020 ha, ziemi ornej było 348 ha, łąk i pastwisk 220 ha, terenów leśnych 1416 ha. Drogi i nieużytki wynosiły 36 ha. W fol. Polisin w ogólnej pow. 220 ha pola uprawne stanowiły 176 ha, łąki i pastwiska 38 ha, a nieużytki 6 ha. W Ceranowie zabudowań gospodarczych było 34 budynki, a w Polisinie 4. Ceranów posiadał kilka zakładów przemysłowych: założoną w 1874 gorzelnię, wiatrak i cegielnię. W chwili objęcia maj. F. G. nie miał żadnej wiedzy rolniczej. Kilka pierwszych lat poświęcił nauce gospodarstwa rolnego. Wszystkie wolne od zajęć praktycznych chwile przeznaczal na studiowanie dzieł i podręczników rolniczych. Dzięki wybitnym zdolnościom i wielkiej pracowitości przyswoił sobie teoretyczną wiedzę rolniczą i stał się jednym z lepszych gospodarzy ziemskich na terenie Podlasia.

W 1892 został powołany na urząd delegata taksowego w TKZ i pełnił tę funkcję przez 8 lat. Równocześnie od 1894 do 1900 był wiceprezesem Warszawskiej Sekcji Rolnej TKZ, a od 1899 aż do śmierci prezesem Tow. Rolniczego Guberni Siedleckiej, do którego założenia i rozwoju walczył się przyczynił. Był przewodniczącym sekcji naukowo-technicznej Komisji Wystawowej i w czerwcu 1897 organizował w Warszawie wystawę hodowlaną. W 1900 został mianowany radcą Dyrekcji Głównej w TKZ, a na kilka miesięcy przed śmiercią zastępcą radcy do Komitetu TKZ. Zasłynął jako znawca stosunków kredytowych i prawnych tak w Polsce jak i w Europie. Z ramienia Dyr. Główn. TKZ załatwił wprowadzenie listów zastawnych na giełdy zagraniczne. Występował zawsze jako gorliwy rzecznik kredytu melioracyjnego i usilnie zabiegał o wprowadzenie tego działu do czynności TKZ. Był znany jako doskonały mówca, zwięzły i logiczny w swych wystąpieniach.

Równoległe do pracy na roli i działalności w towarzystwach rolniczych F. G. prowadził bogatą działalność publicystyczną. Jego liczne artykuły z dziedziny rolnictwa, a także ekonomii ukazywały się w „Gazecie Rolniczej”, „Kraju” i „Bibliotece Warszawskiej”. Od tomu trzeciego wydanego w 1894 był członkiem redakcji *Encyklopedii rolniczej* i autorem licznych haseł w tej encyklopedii. Był także członkiem komitetu redakcyjnego „Okólnika Rolniczo-Handlowego”.

F. G. po dwu latach chorowania na gruźlicę zm. w Ceranowie i pochowany został w podziemiach miejscowego kościoła. Po śmierci F. G. ze składek władz i pracowników TKZ, a także członków Komitetu Właścicieli Listów Zastawnych, wydany został w 1906 w Krakowie duży tom jego *Pism zbiorowych*.

W małżeństwie z ➔Zofią z Komarów (1869-1916) miał córkę Annę, zmarłą w niemowlęctwie oraz dwóch synów: 1) ➔Józefa (1891-1961); 2) ➔Ludwika (1894-1945), ekonomistę, prof. KUL.

Dok.: S. Światopełk-Czetwertyński, *Franciszek Górski. Wspomnienie pośmiertne*; F. Górski, *Pisma zbiorowe*. K. 1906, „Gazeta Rolnicza” 1904, nr 31; „Tygodnik Ilustrowany” 1904, nr 33; pamiętniki i materiały rodzinne w posiadaniu Krzysztofa Górskiego z Genewy.

Stanisław Konarski

GÓRSKA ZOFIA z KOMARÓW h. własnego (09.1869-01.03.1916), wł. maj. Ceranów w pow. Sokołów Podlaski. Córka Józefa, wł. maj. Czados i Poniemunia na Litwie, i Gabrieli hr. Starzeńskiej h. Lis. Ur. w Pietkowie.

W 1890 wyszła za mąż za ➔Franciszka Górskiego i wraz z nim gospodarowała w maj. Ceranów. Po wczesnej śmierci męża w 1904 przez 12 lat prowadziła gospodarstwo w Ceranowie jako jego wł. Tworzyła w Ceranowie placówki oświatowe oraz zakłady społeczne i sanitarne. Powstała tam ochronka dla dzieci folwarcznych, dwuoddziałowa szkółka, kursy dla nauczycieli ludowych, w których brali udział wykładowcy z wyższym wykształceniem, sale zajęć dla dziewcząt, bezpłatne wyczerpki kąpielisko ludowe, herbaciarnia, biblioteka, sklep, dom starców, dom dla sierot i ambulatorium. Po wybuchu I wojny światowej powstał w Ceranowie z jej inicjatywy lazaret dla rannych żołnierzy. Nie opuściła Ceranowa, gdy w sierpniu 1915 toczyły się w okolicy walki pomiędzy ustępującymi wojskami rosyjskimi a wkraczającymi oddziałami niemieckimi. Zm. w Ceranowie i pochowana została w podziemiach miejscowego kościoła.

Dok.: „Świat” 1916, nr 12; „Kurier Warsz.” 1916, nr 63, 65; Mat. rodzinne w posiadaniu K. Górskiego z Genewy.

Stanisław Konarski

GÓRSKI JÓZEF h. Boża Wola (17.12.1891-15.10.1961), wł. maj. Ceranów (pow. Sokołów Podlaski), rolnik. Syn ➔Franciszka i ➔Zofii z Komarów. Ur. w Warszawie. Brat ➔Ludwika.

J. G. uczył się w l. 1907-1911 w prywatnej szkole średniej Emiliana Konopczyńskiego (późniejsze gimn. im. A. Mickiewicza) w Warszawie i w tejże szkole w 1911 zdał maturę. Wiosną 1914 odbył 8-tygodniowe ćwiczenia wojskowe służąc w stopniu chorążego w 2 szwadronie rosyjskiego p. ul. warszawskich. W lipcu 1914 wraz z matką wyjechał do Francji, gdzie zastał go wybuch I wojny światowej. Wstąpił do armii francuskiej i był ppor. 16 p. dragonów z siedzibą w Tours. W lutym 1915 wyruszył na front wraz ze swą jednostką wchodzącą w skład IX armii francuskiej dowodzonej przez gen. Urbala; brał udział w ofensywie francusko-angielskiej, prowadzonej od 9.05 do 19.06 w Artois. W marcu 1916 został przydzielony do sztabu 1 p. specjalnej Brygady Piechoty Rosyjskiej, która drogą morską przybyła do Marsyli, a w lipcu t. r. został odko-

menderowany do lotnictwa. Brał nadal udział w walkach na froncie francusko-niemieckim. Został wymieniony w rozkazie dziennym z 17.04.1917, a za całokształt udziału w wojnie odznaczony krzyżem kawalerskim Legii Honorowej, Krzyżem Wojennym (Croix de Guerre) ze złotą gwiazdą i Krzyżem św. Jerzego. W lipcu 1918 jako delegat Misji Wojskowej Francusko-Polskiej został skierowany do Anglii. Zajmował się tam werbowaniem jeńców narodowości polskiej do armii polskiej we Francji, a także pilotowaniem emigrantów polskich z Ameryki. Na jesieni 1918 witał w Edynburgu polski oddział Murmańczyków, a w grudniu t. r. wręczył osobiście paszport dyplomatyczny Ignacemu Paderewskiemu, udającemu się do Gdańska. Następnie przeniósł się do Francji, gdzie pełnił funkcję attaché wojskowego. W czasie wizyty marszałka Józefa Piłsudskiego we Francji w lutym 1921 towarzyszył mu podczas zwiedzania ruin fortu Daumont. W 1922 odmówił objęcia funkcji attaché wojskowego w Hiszpanii i wrócił do kraju. W trzy lata później odrzucił także proponowane mu stanowisko sekretarza ambasady polskiej w Londynie.

W 1922 osiadł w rodzinnym majątku Ceranów na Podlasiu i do 1944 gospodarował na roli. Dobra ceranowskie były jedną z największych posiadłości w pow. Sokołów Podlaski. Ogólny ich areal w 1922 wynosił 2150 ha, a w tym 550 ha ziemi ornej i 1440 ha lasu. Pozostałą powierzchnię zajmowały łąki, pastwiska i zabudowania gospodarcze. Przed I wojną światową w skład dóbr ceranowskich wchodziły dwa fol.: Polisin i Noski. Zabudowania folwarczne Polisina spłonęły w czasie działań wojennych w 1915. J. G. odbudował tylko stodołę nie przywracając odrębności fol. Fol. Noski, przylegający do kompleksu leśnego, obejmował 40 ha bardzo lichej ziemi ornej oraz 64 ha łąk i pastwisk. J. G. w 1925 zalesił całą powierzchnię orną, a łąki zmeliorował, co podniosło znacznie ich wydajność. W 1931 odkupił od Franciszka Krasieńskiego rewir leśny Borki o powierzchni 100 ha.

J. G. odbudowywał stopniowo gospodarstwo rolne i leśne, a także powiększał inwentarz żywy i martwy. Z obszaru 550 ha ziemi uprawnej w latach urodzajnych uzyskiwał ok. 6000 kwintali ziarna i 25000 kwintali roślin okopowych. Prowadził zarodową hodowlę krów rasy czarno-białej nizinnej, do której sprowadzał byki z Holandii. W 1944 obora liczyła 160 sztuk bydła. Mniej liczna ilościowo, ale również na wysokim poziomie rasowym, prowadzona była w Ceranowie hodowla owiec i trzody chlewnej. Cały majątek łącznie z podwórzem, budynkami gospodarczymi i mieszkaniami pracowników rolnych został zelektryfikowany, doprowadzona została również woda bieżąca. Odbudowano i zmodernizowano gorzelnię, całkowicie zniszczoną w 1915 przez ustępujące wojska rosyjskie. zbudowano też tartak. Dla pracowników rolnych wybudowane zostały dwa murowane bloki, wyposażone we wszystkie urządzenia higieniczne, a także wspólna łaźnia parowa z basenem do pływania, wannami i natryskami. Zorganizowano świetlicę wyposażoną w radio, gazety i gry towarzyskie.

J. G. 14 ha gruntów orných odstąpił parafii w Ceranowie. Zasadził na nich sad, przekazał materiał na budowę nowej plebanii, a także własnym sumptem odnowił wnętrze kościoła. Dla katedry siedleckiej ufundował witraż. W uznaniu tych zasług papież Pius XI nadał mu w marcu 1926 tytuł honorowego szambelana papieskiego. J. G. był prezesem parafialnej Akcji Katolickiej i wygłaszał referaty na zebraniach Diecezjalnego Instytutu Katolickiego w Siedlcach. Pełnił również funkcję prezesa Ochotniczej Straży Ogniowej w Ceranowie, dla której wybudował remizę i salę zebrań. Był członkiem Sokołowskiego Kółka Rolniczego i długoletnim prezesem Sokołowskiego ZZ. Z ramienia

tych organizacji brał udział w komisjach rozjemczych, powoływanych do rozstrzygnięcia zatargów w rolnictwie.

W końcu sierpnia 1939 J. G. został mianowany kierownikiem gminnej Samopomocy Rolnej, co zwalniało go od obowiązku czynnej służby wojskowej. Wrzesień 1939 spędził w Ceranowie. Na krótki okres od 24.09 do 04.10.1939 pow. sokołowski zajęła armia radziecka. W tym czasie Ceranów został spustoszony przez okupanta. Wycofując się za Bug, oficerowie radzieccy zaproponowali J. G., aby był ich informatorem. Mimo odmowy, w marcu 1940 zgłosił się do niego młody człowiek podając hasło, które w październiku 1939 wymienił oficer radziecki. J. G. całą sprawę powtórzył Niemcom, którzy go aresztowali i przetrzymali kilka dni na Szucha w Warszawie. Doszło tam do konfrontacji z człowiekiem, który w marcu pojawił się w Ceranowie. J. G. udał, że go nie rozpoznaje. Stosunek J. G. do Niemców w latach II wojny światowej był lojalny. Sam pisze w swych pamiętnikach, że zarzucano mu kolaborację. Okupanci pozostawili mu całkowity zarząd maj. nie nazywając niemieckiego zwierzchnika. Ceranów, jako wzorowo prowadzony maj. odwiedzali liczni Niemcy, bywał tam m.in. również gubernator warsz. Ludwik Fiszer. Przez cały okres wojny w Ceranowie kwaterowały oddziały niemieckie, a w 1941 wybudowano tam lotnisko wojskowe. To chroniło Ceranów od „wizyt” oddziałów partyzanckich. Stosunek J. G. do zbrojnego ruchu podziemnego wszystkich odcieni od Narodowych Sił Zbrojnych przez AK do Armii Ludowej i Batalionów Chłopskich był zdecydowanie negatywny, podobnie jak i jego stosunek do rządu londyńskiego. W październiku 1943 J. G. zorganizował za zgodą i przy udziale powiatowych władz niemieckich zjazd właścicieli ziemskich, który miał na celu wznowienie działalności ZZ. Swe znajomości z Niemcami wykorzystywał również do dobrych celów. Dzięki tym kontaktom, popartym często łapówkami i wódką, udało mu się wyciągnąć z więzienia w Sokołowie, z warszawskiego Pawiaka, a także z obozu w Treblince wiele osób, a również wiele wyratować od wywiezienia na przymusowe roboty do Niemiec. Przez cały okres wojny J. G. dostarczał żywność i opał komitetowi, organizującemu pomoc dla ludzi wysiedlanych przez Niemców z Poznańskiego, którzy przebywali od grudnia 1939 na terenie pow. sokołowskiego.

W czerwcu 1944 J. G. wywiózł z Ceranowa do Warszawy wszystko, co można było zdemontować i co posiadało wartość materialną i pamiątkową. Transport inwentarza żywego z Ceranowa (234 sztuki hodowlane) przewieziony na teren pow. skierniewickiego, wpadł ostatecznie w ręce Armii Czerwonej. W czasie Powstania Warszawskiego, które J. G. przeżył w Śródmieściu, zniszczony został cały dobytek przywieziony z Ceranowa. Dn. 6.09.1944 został wywieziony z Warszawy do obozu w Pruszkowie, z którego udało mu się wydostać wraz z dwiema osobami dzięki napotkaniu znajomego gestapowca z Węgrowska. J. G. zamieszkał w Krakowie. Odrzucił propozycję wyjazdu na Zachód wysuniętą przez Kanadyjczyków.

W lipcu 1945 przeniósł się do Warszawy, a 25.09 t. r. został aresztowany. Po kilku miesiącach spędzonych w więzieniach warszawskich został w marcu 1946 przewieziony do więzienia w Siedlcach. Oskarżany był o szpiegostwo na rzecz Anglii oraz o kolaborację z Niemcami w czasie okupacji. W akcie oskarżenia, przygotowanym w grudniu 1946, zarzucano mu: 1) przyczynienie się do śmierci w czasie okupacji gajowego Golebiowskiego, 2) wyzyskiwanie robotników, przydzielonych mu przez Arbeitsamt do prac rolniczych w Ceranowie, 3) szerzenie defetyzmu w czasie okupacji. Na rozprawie sądowej, 16 kwietnia 1947 wszyscy świadkowie zeznawali na jego korzyść. Został uniewinniony i odzyskał wolność 11.05.1947 po 19 miesiącach pobytu w więzieniach. Od

października 1947 do kwietnia 1950 był wykładowcą w Państwowej Szkole Gospodarstwa Wiejskiego w Bojanowie w pow. rawickim. Uczył tam historii, geografii, matematyki, fizyki, chemii, metod ochrony roślin, przemysłu rolnego, a także języków obcych: angielskiego i rosyjskiego. Braki w wiedzy pedagogicznej uzupełnił na krótkim kursie pedagogicznym dla nauczycieli, a równocześnie rozwijał swą wiedzę drogą samokształcenia. Wygłaszał w Bojanowie liczne odczyty i przemówienia okolicznościowe. W maju 1950 przeniósł się do Wrocławia i stamtąd dojeżdżał na wykłady do Liceum Mechaniki Rolnej w Wołowie. Następnie, ukończywszy dwutygodniowy kurs dla instruktorów i konsultantów samokształcenia ideologicznego nauczycieli, został instruktorem Wydziału Szkolenia Kadr Rolniczych we Wrocławskim Urzędzie Wojewódzkim. Od września 1950 do września 1956 był wykładowcą w Niższym Seminarium Duchownym Archidiecezji Poznańskiej w Wolsztynie, gdzie zamieszkał. Początkowo uczył matematyki, fizyki i chemii, a następnie również astronomii i geografii gospodarczej Polski. W grudniu 1955 został wezwany do Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa w Poznaniu i nakłaniany przez wiele godzin do współpracy, polegającej na donoszeniu tego, co się dzieje w seminarium. J. G. odmówił kategorycznie tej współpracy.

Po 1956 mieszkał nadal w Wolsztynie. Współpracował ze „Słowem Powszechnym” we Wrocławiu.

Był dwukrotnie żonaty: z Katarzyną Turno w 1926 i z Janiną Goldstand (ur. 21.07.1905) w 1931. Oba te małżeństwa zostały unieważnione. Po anulacji drugiego małżeństwa wstąpił do seminarium jezuitów, z którego wystąpił po miesiącu. Zm. w Ceranowie i tam został pochowany.

Dok. Pamiętniki; Józefa Górskiego, Pii Górskiej, Marii z Łubieńskich Górskiej i inne materiały rodzinne w posiadaniu Krzysztofa Górskiego w Genewie.

Stanisław Konarski

GÓRSKI LUDWIK KAZIMIERZ ANTONI FRANCISZEK h. Boża Wola (26.01.1894-23.08.1945), wł. maj. Myśleń w pow. działdowskim, współwł. dóbr Pietków w pow. Łapy. Syn →Franciszka i →Zofii z Komarów h. własnego. Ur. w Ceranowie na Podlasiu. Brat →Józefa.

W 1913 L. G. ukończył gimn. Emiliana Konopczyńskiego w Warszawie (późniejsze gimn. państwowe im. A. Mickiewicza). Ponieważ matura szkoły prywatnej nie dawała wstępu na wyższe uczelnie, w 1913/1914 uczęszczał do rosyjskiego gimn. rządowego w Warszawie i uzyskał świadectwo dojrzałości w 1914. Równocześnie uczył się w r. szkolnym 1913/1914 na Kursach Przemysłowo-Rolniczych prowadzonych w Warszawie przez J. Mikułowskiego-Pomorskiego. W lecie 1914 wyjechał do Francji, gdzie zastał go wybuch pierwszej wojny światowej. Po bezskutecznych staraniach wstąpienia do armii francuskiej przeniósł się do Genewy, gdzie zapisał się na wydział nauk ekonomiczno-społecznych tamtejszego uniwersytetu. Studia ukończył w 1918 otrzymując stopień licencjata nauk społecznych (sekcja ekonomii politycznej). Równocześnie odbywał studia malarskie w genewskiej Szkole Sztuk Pięknych. W 1918 zamieszkał w Brugg koło Zurychu i prowadził pod kierunkiem prof. Ernsta Laura badania nad rentownością gospodarstw rolnych w Sekretariacie Generalnym Szwajcarskiego Związku Chłopskiego.

Do kraju L. G. wrócił wiosną 1920, a w lecie t. r. przez krótki czas służył ochotniczo w wojsku polskim w wojnie polsko-bolszewickiej. Następnie przez kilka miesięcy był referentem w Prezydium Rady Ministrów w Warszawie. W początku 1921 przeniósł się do Ceranowa, gdzie zajął się odbudową zniszczonego przez wojnę i inwazję bolszewicką majątku. Po powrocie z placówki wojskowo-dyplomatycznej brata Józefa, pozostawił mu

maj.. a sam wznowił przerwana pracę naukową i w 1924 na podstawie rozprawy „La loi des rendements non proportionnels au stade national” uzyskał w Uniw. Genewskim tytuł dr nauk ekonomicznych i w tymże roku objął po prof. Janie Stanisławie Lewińskim katedrę ekonomii politycznej na Wydziale Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych KUL. w charakterze zastępcy profesora. Wykładał ekonomię polityczną i historię doktryn ekonomicznych, prowadził też wykłady z zakresu historii gospodarczej na Wydziale Nauk Humanistycznych tegoż uniwersytetu. Był również członkiem Komisji Bibliotecznej. W dn. 2.09.1926 uzyskał habilitację z dziedziny nauk ekonomicznych w UJ w Krakowie, po czym został mianowany na KUL prof. nadzwyczajnym ekonomii politycznej. W roku akademickim 1928/29 został wybrany dziekanem Wydziału Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych KUL. a w roku następnym pełnił funkcję prodziekana tegoż wydziału.

Od 1933, na skutek złego stanu zdrowia przeniósł się na stałe na wieś do zakupionego w sierpniu 1931 maj. Myśłeta. Maj. miał pow. ogólną 766 h. Ponieważ ziemia była głównie V klasy, L. G. prowadził systematyczne zalesianie, tak, iż w 1939 tereny leśne stanowiły około 50% areалу. Na terenie maj. funkcjonowała gorzelnia oraz tzw. płatkarnia, wytwarzająca z kartoflii treściwą paszę dla bydła. L. G. był też właścicielem połowy dóbr Pietków w pow. Łapy, które w 1930 obejmowały 3623 ha, odziedziczonych po śmierci babki macierzystej Gabrieli ze Starzeńskich Józefowej Komarowej. Po 1933 dojeżdżał L. G. do Lublina tylko na cykle wykładów.

L. G. publikował stosunkowo niedużo, ale jego prace miały dużą wartość naukową i odznaczały się ścisłością i precyzją. Zajmował się głównie zagadnieniami struktury agrarnej, opierając wnioski na wynikach badań statystycznych i demograficznych. Do najważniejszych prac z tej dziedziny obok pracy doktorskiej, należą: *Les limites de l'intensification des petites et des grandes exploitations agricoles*, *Problem przeludnienia na tle struktury agrarnej* (praca ta stanowi cenny przyczynek do teorii prawa zmniejszających się przychodów i do tzw. „kwestii agrarnej”) i *Landreform and Decapitalisation*. Obok prac czysto teoretycznych zabierał głos w kluczowych sprawach gospodarczych Polski jak np. *W sprawie reformy rolnej w Polsce* (praca ta jest analizą całokształtu problemu społeczno-ekonomicznego związanego z reformą agrarną); oraz *Deklaracja Rady Społecznej przy Prymasie Polski w sprawie stanu gospodarczo-społecznego wsi polskiej*. Drugą dziedziną zainteresowań L. G. były zagadnienia katolickiej doktryny społecznej w oparciu o zasady filozofii chrześcijańskiej, a w szczególności tomizmu. Do prac z tego zakresu należą m.in. *Katolicyzm społeczny*, *Kościół społeczny*, *Kościół polski w sprawie społecznej*, *La doctrino thomiste de la propriété*, *Personalistyczne koncepcje własności i Wytyczne programu wiejskiego w świetle zasad katolickich*.

Jako członek od 1926 Międzynarodowego Związku Badań Społecznych w Malines (Belgia) L. G. brał czynny udział w opracowaniu katolickiej syntezy społecznej „Kodeks społeczny”, który przetłumaczył wraz z księdzem A. Szymańskim na język polski, a także poprzedził przedmową. Brał też udział w zjazdach naukowych tego związku, reprezentując do 1939 polskich uczonych katolickich. Brał udział m.in. w Tygodniu Społecznym w Hawrze w lecie 1926. w zjeździe Związku w Malines we wrześniu 1926 oraz w zjeździe w Paryżu w 1928. na którym przedstawił, zaakceptowane przez uczestników, wnioski dotyczące konieczności badań pojemności ludnościowej współczesnego ustroju społeczno-gospodarczego i prawno-międzynarodowego. W 1934 był L. G. współzałożycielem Tow. Naukowego KUL. W tymże roku wygłosił referat na Międzynarodowym Kongresie Tomistycznym w Poznaniu. Od 1934 był członkiem, a od 1938 wiceprezesem Rady Społecznej przy Prymasie Polski, Augustie Hlondzie. W ramach

pracy w Radzie Społecznej zorganizował dwukrotnie w 1935 i 1937 w swym maj. Myśleńta. zjazdy ekonomistów katolickich. Tematem pierwszego z tych zjazdów był stosunek ekonomiki do etyki, drugiego — wolność gospodarcza, jako podstawa teorii i polityki ekonomicznej. W zjazdach tych brało udział wielu wybitnych ekonomistów. L. G. był również bardzo czynny społecznie: brał udział w pracy Akcji Katolickiej, Związku Polskiej Inteligencji Katolickiej, w Tygodniach Społecznych „Odrodzenia”. W uznaniu zasług naukowych i społecznych został mianowany w 1926 przez papieża Piusa XI honorowym szambelanem papieskim.

W okresie drugiej wojny światowej od października 1939 do 1942 mieszkał wraz z rodziną w Warszawie, a następnie do października 1944 w Świdrze k. Warszawy. Na zlecenie kierownictwa tajnego Stronnictwa Pracy opracował obszerną rozprawę o kierunkach polityki agrarnej po zakończeniu wojny. Maszynopis tej pracy przechowywany jest obecnie w BN. W październiku 1944 L. G. wyjechał do Lublina, gdzie współdziałał w uruchomieniu KUL. Był jednym z pierwszych wykładowców, który podjął na tej uczelni pracę w trudnych warunkach powojennych. W ostatnich miesiącach życia kierował, mimo nasilającej się choroby, pracą swego seminarium i egzaminował studentów leżąc w łóżku. Zm. w Świdrze k. Warszawy.

W małżeństwie z Marią Ludwiką Światopełk-Mirską h. Białynia pozostawił troje dzieci: 1) Kazimierza Rafała. (ur. 27.09.1927), pracownika handlu zagranicznego; 2) Tomasza. (ur. 26.01.1930), ekonomistę i 3) Teresę. (ur. 11.04.1932), profesora nadzwyczajnego neurofizjologii Instytutu Biologii Doświadczalnej PAN.

Dok.: PSB. VIII.450 (biogram L. G.): *Who's who in Central nad East-Europe 1933/34; Encyklopedia Nauk Politycznych*. W. 1937. II. z. 1. 499-500; *Księga jubileuszowa 50-lecia Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*. Lublin 1969. 208; *Historia katolicyzmu społecznego w Polsce 1832-1939*. W. 1981, 268-71, 275. 277. 289-91, 299, 310-13, 333, 335, 379, 395, 402-4, 408, 540-1, 581-3, 588-9; „*Ekonomista*” 1947. kwartał I. 130-1; „*Roczniki Nauk Społecznych*” 1949, 23-25; „*Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny*” 1934, nr 4; Wspomnienia Pii Górskiej; Archiwum Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego:teczka akt osobowych; Materiały rodzinne w posiadaniu Krzysztofa Górskiego z Genewy.

Stanisław Konarski

GÓRSKI ANTONI h. Boża Wola (21.07.1862-24.02.1928), wł. maj. Gosprzydowa w pow. brzeskim, Pierzchowiec i Gierczyca w pow. bocheńskim, prof. prawa. Syn Stanisława (1820-1900), wł. maj. Uleniec w pow. grójeckim, i Heleny Mężynskiej (1834-1887). Ur. w Uleńcu. Brat →Franciszka.

Uzyskawszy obywatelstwo austriackie w 1872 rozpoczął naukę w gimn. w Nowym Sączu, a następnie przeniósł się do gimn. św. Anny w Krakowie, gdzie w 1880 zdał maturę. W l. 1880-1882 studiował prawo na UJ, potem w Wiedniu, gdzie uzyskał w 1885 tytuł dr. praw. Studia uzupełniające w zakresie prawa rzymskiego i handlowego odbył w Berlinie. Po powrocie do kraju w 1886 podjął praktykę w Sądzie Krajowym w Krakowie. W 1888 habilitował się z prawa handlowego i wekslowego, a od 1889 wykładał ekonomię rolniczą na UJ. W 1891 władze uniwersyteckie utworzyły dla A. G. katedrę prawa handlowego na UJ. Od 1893 wykładał także prawo cywilne dla słuchaczy Studium Rolniczego UJ. W l. 1890-1919 był członkiem Komisji Prawniczej AU.

W lutym 1892 A. G. kupił od Hipolita Markuszewskiego dobra Gosprzydowa o pow. 542 ha. Przebywając głównie w Krakowie powierzył gospodarce administratorowi. Interesował się jednak pracami rolnymi w nabytym maj. a także brał udział w działalności rolniczych tow. galicyjskich: w l. 1894-97 był wiceprezesem Tow. Rolniczego okręgu brzeskiego, w l. 1894-1900 kuratorem szkoły rolniczej w Czernichowie w pow. krakowskim, w l. 1896-1919 członkiem Komitetu Tow. Rolniczego w Krakowie, w l. 1902-

1919 członkiem Państwowej Rady Rolniczej w Wiedniu, a w l. 1905-1914 członkiem Wydz. Urzędu Centralnego dla obrony interesów rolnictwa. Brał także udział w pracach lokalnych władz samorządowych w Brzesku i Bochni. W lipcu 1904 sprzedał Józefowi Romerowi dobra Gosprzydowa, a kupił maj. Pierzchowiec, a następnie niewielką posiadłość Gierczyca (ponad 20 ha), w którym gospodarował do końca I wojny światowej.

A. G. odegrał wybitną rolę w życiu politycznym Galicji. Był jednym z założycieli Klubu Neokonserwatywnego i jego prezesem, wydawcą i redaktorem organu klubowego „Ruch Społeczny”. Był również członkiem komitetu redakcyjnego krakowskiego „Czasu”. W 1903 otrzymał tyt. prof. zwyczajnego. W 1905 został wybrany posłem z obozu konserwatywnego do austriackiej Rady Państwa w Wiedniu. Funkcję tę pełnił do 1911. Równocześnie od marca 1908 do czerwca 1912 był posłem na Krajowy Sejm Galicyjski we Lwowie. W obu izbach dał się poznać nie tylko jako znakomity prawnik, ale również jako znawca zagadnień gospodarczych.

A. G. poza swą pracą zawodową na UJ i wyżej wymienionymi stanowiskami, pełnił wiele funkcji, m.in. w l. 1907-19 był członkiem Państwowej Rady Kolejowej, w l. 1914-1917 prezesem Instytutu dla Prawa Stosowanego w Krakowie i prezesem Wydz. Pol. Szkoły Wydziałowej w Czechowicach. W 1917 został członkiem AU. Był także przedstawicielem Książęco-Biskupiego Komitetu Pomocy dla dotkniętych klęską wojenną na terenie Wiednia.

W lutym 1919 został członkiem Komisji Prawa Handlowego przy Min. Sprawiedliwości, a w kwietniu t. r. został przydzielony do delegacji polskiej w Paryżu, gdzie zajmował się opracowaniem spraw własności przemysłowej, długów przedwojennych i cel. Był współzałożycielem Tow. Przyjaciół Ligi Narodów i jego przewodniczącym. W maju 1919 delegacja polska w Paryżu mianowała go przewodniczącym grupy polskiej uczestniczącej w międzynarodowym Kongresie Handlowym w Brukseli. W tymże 1919 prezes rady ministrów Ignacy Paderewski zamówił u A. G. napisanie w języku francuskim pracy o udziale Polski w I wojnie światowej i o wpływie tej wojny na dzieje narodu polskiego. W związku z podjęciem się tego zadania A. G. zrezygnował z katedry na UJ i w październiku 1919 przeszedł na emeryturę. Nie zrezygnował jednak ze swej aktywności. Jesienią 1921 wyjechał na roczny pobyt do Nancy. Zbierał materiały do opracowywanej książki, a także opiekował się grupą młodzieży polskiej ze szkół średnich, która przebywała na stypendium w szkole w Nancy. Prowadził również wykłady z zakresu polskiego prawa publicznego oraz historii i literatury polskiej na tamtejszym uniwersytecie. Po powrocie do kraju zamieszkał w Warszawie i od 1922 podjął przerwana pracę dydaktyczną, prowadząc na Wydz. Nauk Politycznych i Społecznych Wolnej Wszechnicy Polskiej wykłady z dziedziny prawa handlowego, prawa autorskiego, giełdowego, kościelnego a także historii prawodawstwa zachodnio-europejskiego. W l. 1924-1926 był rektorem Wolnej Wszechnicy Polskiej. Prowadził również wykłady na Wydz. Prawa UW i w Szkole Nauk Politycznych.

A. G. był uczonym o wielostronnych zainteresowaniach. Świadczyły o tym tematyka wykładów, odczytów, jak również liczne publikacje. Przede wszystkim uznawany był jako specjalista w dziedzinie prawa handlowego, był autorem pierwszego podręcznika w języku polskim na ten temat. Pozostawił wiele prac dotyczących dziejów Galicji i wiele maszynopisów prac nie wydanych, oraz korespondencje, które przechowywane są w BN w Warszawie i Ossolineum we Wrocławiu. Zmarł w Warszawie i pochowany został na cmentarzu Powązkowskim.

Dn.18.09.1921 poślubił Jadwigę Stroynowską h. Strzemię (1885-1977) ze Zgromadzenia Panien Kanoniczek, córkę Jana Walentyna i Jadwigi Anieli Bielińskiej h. Szeliga. Dzieci nie miał. A. G. był prawnym opiekunem Franciszka i →Jana Górskich, synów zmarłego w 1909 Konstantego Marii Górskiego swego brata stryjecznego.

Dok.: PSB. VIII.435-437 (biogram A. G.); Inf. i mat. w posiadaniu K. Górskiego z Genewy.

Stanisław Konarski

GÓRSKI PAWEŁ STANISŁAW SERGIUSZ SEBASTIAN h. Boża Wola (25.08.1870 -06.09.1921), wł. maj. Kliszów w pow. jędrzejewskim, prawnik. Syn Konstantego (1827-1901), wł. maj. Tułowice, później maj. Motkowice, i Julii ks. Golicyn (1840-1914). Ur. w Motkowicach w pow. jędrzejewskim. Brat →Stanisława (1877-1932)

P. G. spędził dzieciństwo w rodzinnym maj. Motkowice, a młodość w Warszawie, gdzie ukończył IV Gimn. Następnie odbył studia na Wydz. Prawa UW. W czasie studiów otrzymał złoty medal za rozprawę o poecie polskim z XVII w. Janie Gawińskim. P. G. pełnił funkcję prezesa studenckiej Bratniej Pomocy. Po ukończeniu studiów, udał się za granicę, gdzie uzupełniał swe wykształcenie na uniw. w Paryżu, Fryburgu i Monachium.

Po powrocie do kraju ok. 1898 zamieszkał w Warszawie. Został radcą tytularnym, a także kandydatem do stanowisk sądowych przy Warsz. Sądzie Okręgowym. Dzięki stosunkom matki na dworze w Petersburgu został mianowany kamerjunkerem dworu carskiego. Po śmierci ojca w 1901 zrezygnował z kariery w sądownictwie i objął stanowisko zastępcy dyr. w Warsz. Tow. Ubezpieczeń od Ognia (był następnie członkiem jego Rady Nadzorczej), instytucji, którą przez blisko 30 lat kierował jego ojciec. P. G. był także członkiem dyr. Tow. „Przezorność”.

Z podziałów rodzinnych przypadł P. G. maj. Kliszów, leżący na lewym brzegu Nidy. Składał się on z trzech fol.: Kliszów posiadał 108 ha ziemi ornej, 67 ha łąk i pastwisk oraz 313 ha lasu. budynków gospodarskich murowanych było 4. drewnianych 3: fol. Macierzy miał 72 ha ziemi ornej oraz 30 ha pastwisk, budynków murowanych 2. drewnianych 3: fol. Rembów miał 108 ha gruntów orných, 64 ha łąk i pastwisk, budynków drewnianych 5 oraz młyn wodny na Nidzie. Ziemia orna była wysokiej klasy, rędziny. Maj. nie posiadał rezydencji (odłączony został w 1874 od dóbr Motkowickich). P. G. nie interesował się rolnictwem i posiadał wystarczające dochody z innych źródeł. Maj. zajmował się administracją, a przez pewien czas Kliszów oddany był w dzierżawę. Dochód z maj. przeznaczal wyłącznie na inwestycje rolnicze, a zwłaszcza na drenowanie i in. prace melioracyjne. Na rezydencję letnią P. G. otrzymał od swego stryja Ludwika, kupiony od Weyssenhoffów pałac Groty z parkiem (23 ha), leżący na skraju ówczesnej Warszawy. W spadku po ojcu otrzymał P. G. akcje Warsz. Tow. Ubezpieczeń od Ognia, a także akcje założonego dzięki zabiegom Górskich warsz. dziennika „Słowo”. Żona Gabriela z hr. Kossakowskich była właścicielką kamienicy przy ul. Chmielnej 33 w Warszawie oraz współwł. pałacu Kossakowskich przy ul. Nowy Świat 19.

W początku XX w. P. G. zaangażował się w polskie życie polityczne. Był jednym z przywódców Stronnictwa Polityki Realnej w Król. Pol., a w l. 1904-1910 wydawcą organu tego stronnictwa — dziennika „Słowo”. Z racji tej funkcji został w 1907 pociągnięty wraz z red. „Słowa” Antonim Donimirskim do odpowiedzialności sądowej za opublikowanie w tym piśmie informacji obrażającej oficerów rosyjskich. P. G. został uniewinniony. Od 1906 pełnił funkcję wiceprezesa Warsz. Tow. Dobroczyńności (był członkiem od 1898). Ok. 1910 przeprowadził reorganizację wileńskiego, a następnie petersburskiego przedstawicielstwa Warsz. Tow. Ubezpieczeń od Ognia. W 1914 i na po-

czątku 1915 był wydawcą warsz. dziennika „Kraj”, przekształconego w trakcie wydawania na pismo tygodniowe. W końcu sierpnia 1914 podpisał wraz z Romanem Dmowskim, Leopoldem Kronenbergiem i in. oświadczenie potępiające Polaków wstępujących do Legionów. Od 08.1914 do 07.1915 był członkiem Zarządu Gł. Komitetu Obywatelskiego m. Warszawy, a także przewodniczącym Sekcji Zapomóg oraz członkiem Sekcji Ogólnej tegoż Komitetu. Był także kuratorem Wydz. Opieki nad Rezerwistami. Był wreszcie członkiem komisji, powołanej dla wysiedlania z terenu Król. Pol. Polaków podanych austriackich i niemieckich; oddał na tym stanowisku duże usługi wielu rodakom.

W końcu lipca 1915 wyjechał do Rosji, aby stworzyć tam biuro Dyr. Warsz. Tow. Ubezpieczeń od Ognia i aby czuwać nad przedstawicielstwami tego Tow. w Moskwie, Petersburgu i Kijowie. P. G. reprezentował też władze Tow. na obczyźnie. Wkrótce po przyjeździe do Rosji wszedł w skład Centr. Komitetu Opieki w Piotrogradzie, a 15.10. br. został powołany na pełnomocnika okręgu południowo-zachodniego tego komitetu. Zajmował się sprawami opieki nad wysiedloną ludnością polską w zakresie oświaty, zdrowotności, dożywiania, dostarczania odzieży, a także zapomóg pieniężnych. W końcu 1915 otrzymał zezwolenie na uruchomienie w Kijowie szkoły średniej z równoległymi klasami realnymi i klasycznymi. Był również członkiem polskiej rady okręgowej Pomocy Ofiarom Wojny oraz uczestniczył w powołaniu do życia na terenie Rosji Wyższych Kursów Naukowych. W 1917 był kierownikiem Wydz. Spraw Skarbowych i członkiem Komitetu Wykonawczego Rady Polskiej Zjednoczenia Międzypartyjnego. W wyniku rewolucji bolszewickiej P. G. utracił wszystkie wywiezione z Warszawy meble zabytkowe oraz biżuterię. Po wysłaniu z Kijowa do Warszawy żony z dziećmi, został aresztowany, ale szczęśliwym zbiegiem okoliczności wkrótce uwolniony i w październiku 1918 powrócił do Warszawy. Objął wtedy stanowisko zastępcy Naczelnego Dyr. w Warsz. Tow. Ubezpieczeń od Ognia.

Zm. w Warszawie i pochowany został na cmentarzu Powązkowskim.

Dn. 3.03.1902 poślubił Gabryelę hr. Kossakowską h. Ślepowron (1882-1939), z którą miał 5 synów: 1) Jan, zm. w niemowlęctwie; 2) ▶▶Stanisław (24.07.1905-1945), wł. Kliszowa; 3) ▶▶Paweł (10.10.1907-8.02.1953), wł. Rembowa; 4) Konstanty (12.05.1904-1958), wł. Macieryża, przemysłowiec zam. w Szwajcarii; 5) Krzysztof (ur. 25.10.1918 w Warszawie, zm. 18.10.1993 w Genewie), wł. Borku, ekonomista, pracownik ONZ, zam. w Szwajcarii, kawaler maltański, oż. z Anną Lester, ekonomistką, prac. ONZ.

Dok.: PSB. VIII. 451; *Księga Pam. za l. 1870-1920. Warsz. Tow. Ubezpieczeń*, W. 1921; I. Spustek: *Polacy w Piotrogradzie 1914-1917*, W. 1966 152. 167. 342; *Materiały archiwalne do historii stosunków polsko-rosyjskich*, W. 1957, I. 133-4. 136; Mat. rodzinne w posiadaniu K. Górskiego z Genewy.

Stanisław Konarski

GÓRSKI STANISŁAW LUDWIK h. Boża Wola (24.07.1905-1945), wł. maj. Kliszów w pow. jędrzejowskim, rolnik. Syn ▶▶Pawła i Gabrieli z hr. Kossakowskich. Ur. w Konstancinie k. Warszawy. Brat ▶▶Pawła.

Po śmierci ojca w 1921 opiekunem S. G. był stryj Stanisław z Motkowic. Stryj był przeciwny studiom rolniczym S. G., uważając, że gospodarowanie na tak małym majątku (Kliszów, będący własnością S. G. na zasadzie działów rodzinnych, miał 180 ha użytków rolnych) było „zagrzebywaniem się na wsi” człowieka, którego zdolności predystynowały do kariery na innym polu. S. G. zrealizował jednak swe plany i ukończył Wyższe Kursy Ziemiańskie we Lwowie. Objąwszy Kliszów musiał zacząć od kupna inwentarza żywego i sprzętów rolniczych, gdyż majątek był przez wiele lat w dzierżawie. Pracę swą traktował z zapałem i sumiennie. Wstawał o 3 rano, by

asystować przy pierwszym udoju i wszystkich robót dopilnować. Kryzys gospodarczy i związane z nim załamanie się cen produktów rolnych, powodowało trudne warunki materialne S. G. Dopiero w połowie lat trzydziestych sytuacja ta uległa poprawie. Ziemia w Kliszowie była urodzajna. Uprawiano tam przede wszystkim pszenicę, buraki cukrowe i rzepak. Łąki nad Nidą dawały obfity zbiór siana. Krów holenderskich było około 50. Była również prowadzona hodowla królików angora (na wełnę), zwierząt futerkowych i kur — karmazynów. Rezydencja była skromna. Dworek został nieco przebudowany: z dwu połączonych pokoi zrobiono salon i dobudowano kolumnowy taras z balkonem. Wnętrze urządzone było antykami, wyszukiwanymi przez S. G. w antykariatach. W stojącej obok stylowej oficynie było trzy pokoje gościnne. Polne drogi obsadzone były drzewami owocowymi. Dzięki wysiłkom S. G., który dużo czasu poświęcał na tłumaczenie okolicznym chłopom, jak podnieść plony, stosunki dworu ze wsią były przyjazne. Zdołał sobie wielki autorytet moralny wśród włościan, którzy często zwracali się do niego o rozsądzenie sporów. Zorganizował w Kliszowie ochotniczą straż pożarną i sam brał udział w akcjach gaszenia pożarów. Otrzymał dyplom Honorowego Prezesa Powiatowej Straży Ogniowej.

S. G. nie brał udziału w kampanii wrześniowej 1939, zwolniony ze służby wojskowej ze względu na stan zdrowia. W okresie okupacji hitlerowskiej maj. został przejęty pod zarząd niemiecki. S. G. wraz z rodziną zezwolono jednak na mieszkanie w Kliszowie. Nie mając zajęć gospodarskich S. G. prowadził bardzo aktywne życie i był w stałych rozjazdach. Wszczął akcję budowy kościoła Opatrzności Bożej w Warszawie, którego projekt wykonał przed wojną znany architekt warszawski prof. Bohdan Pniewski. Gdy akcja ta nie doszła do skutku, S. G. skierował swe wysiłki na ratowanie ludności żydowskiej. Wysłał w tej sprawie telegram do Hitlera, a także kilka listów do generalnego gubernatora i został przez tego ostatniego przyjęty na audiencji. S. G. próbował przekonać Niemców, aby zgodzili się na emigrację rodzin żydowskich. Do akcji ratowania Żydów próbował wciągnąć episkopat polski. Stąd wymiana korespondencji z biskupem sandomierskim Janem Lorkiem. Kanclerz kurii sandomierskiej w czasie wojny a późniejszy biskup Franciszek Jop pisał: „Pana Stanisława Górskiego poznałem podczas wojny i ze dwa-trzy razy rozmawiałem z nim, gdy przybywał do ks. biskupa Lorka z projektami ratowania Żydów, wyniszczanych bezlitośnie przez hitlerowców. Pisał w tej sprawie kilka razy do ks. biskupa. Oczywiście wszyscy rozumieliśmy potrzebę ratowania nieszczęśliwych ludzi i w miarę możliwości staraliśmy się okazywać pomoc osobom narodowości żydowskiej, czynił to zwłaszcza ks. biskup, ale o jakiejś skutecznej interwencji u władz niemieckich, mowy nie mogło być. Za przechowywanie Żydów rozstrzelivano na miejscu. Tym bardziej budził szacunek głos „wołającego na puszczy” p. Stanisława Górskiego”. Gdy wysiłki S. G. nie przyniosły efektów, podjął inną, związaną z tym problemem, akcję ratowania dzieci żydowskich. Ukończył w tym celu kurs dla stroicieli organów, bo to dawało mu pretekst jeżdżenia po terenie. W czasie tych rozjazdów wyszukiwał ukrywające się żydowskie dzieci, a także rodziny chrześcijańskie gotowe przyjąć te dzieci na wychowanie. W ten sposób uratował od śmierci wiele dzieci. Według informacji rodziny był członkiem AK. W czasie wkroczenia armii sowieckiej w styczniu 1945 S. G. przebywał wraz z rodziną w Kliszowie. Dowódca oddziału czołgów radzieckich zabrał go jako znającego język rosyjski. a także zorientowanego w terenie, by wskazać drogę i tereny zaminowane przez Niemców. Odjechał w czołgu sowieckim i do rodziny nie powrócił. Nie wiadomo gdzie i kiedy zginął.

Dn. 29.12.1931 poślubił → Marię Popiel (28.08.1909-08.05.1992), wł. maj. Brzostowa.

Dzieci: 1) Paweł (ur. 05.12.1932), dr inż. mech. oż. 20.05.1957 z Marią Stefańską (ur. 05.03.1933); ich dzieci: a) Magdalena (ur. 19.01.1960); b) Stanisław (ur. 17.04.1961), mgr inż. budownictwa. 2) Szczęsny (ur. 05.04.1934), dr nauk przyr. oż. 1^ov. w 1963 z Lidią Jabłonką (ur. 1929), 2^ov. 1982 z Haliną Wójtowicz (ur. 1944). Dzieci z 1 małż.: a) Jolanta (ur. 11.11.1959); b) Monika (ur. 26.11.1964); 3) Krystyna (ur. 11.09.1938), mgr romanistyki.

Dok.: Pamiętnik Pii Górskiej (maszynopis); informacje i mat. w posiadaniu rodziny.

Stanisław Konarski

GÓRSKI PAWEŁ FRANCISZEK ANTONI h. Boża Wola (10.10.1907-08.02.1953), wł. maj. Rembów w pow. pińczowskim, działacz ubezpieczeniowy. Syn → Pawła (1870-1921) i Gabrieli hr. Kossakowskiej (1882-1939). Ur. w Warszawie. Brat → Stanisława.

W 1927 ukończył szkołę średnią, zdając maturę w gimn. prywatnym im. Św. Stanisława Kostki (dawniej Wielopolskiego) w Warszawie. Od 1927 był na zasadzie działów rodzinnych m.in. wł. maj. Rembów, który wchodził w skład dóbr kliszowskich. Powierzchnia tego maj. wynosiła 116 ha. W l. 1927-30 P. G. odbył studia w Wyższej Szkole Handlowej, dzisiejszym Uniw. Ekonomicznym w St. Gallen w Szwajcarii, uzyskując licencjat nauk ekonomicznych. W czasie studiów został wybrany prezesem korporacji studenckiej Mercuria St. Gallensis. Po powrocie do kraju ukończył szkołę podchorążych kawalerii w Grudziądzu (1930-1931) i otrzymał przydział do 1 P. Uł. Krechowieckich w stopniu ppor. rezerwy (1937). Od lutego 1932 do czerwca 1935 odbył praktykę w Szwajcarskim Tow. Reasekuracyjnym w ZÜRICHU, będącym największym na świecie koncernem w tej dziedzinie. W czasie praktyki przeszedł przeszkolenie we wszystkich głównych działach ubezpieczeń. W czerwcu 1935 zaproponowano mu pracę w tow. ubezpieczeniowym na życie „Vita-Kotwica” w Warszawie, którego Szwajcarskie Tow. Reasekuracyjne było właścicielem. Został mianowany z miejsca sekretarzem generalnym, a następnie wicedyrektorem. Był także członkiem zarządu tego tow., które zreorganizował. Politycznie związany był ze Stronnictwem Zachowawczym i był członkiem Komisji Rewizyjnej Zarządu Głównego tego stronnictwa. Był też członkiem eksluzywnego Klubu Myśliwskiego w Warszawie.

Kampanię wrześniową 1939 odbył w P. Uł. Krechowieckich i przydzielony został, jako oficer łącznikowy, do sztabu Suwalskiej Brygady Kawalerii pod dowództwem gen. Z. Podhorskiego. Za udział w kampanii został odznaczony Krzyżem Walecznych. 6.10.1939 P. G. dostał się do niewoli niemieckiej. Przebywał w Oflagu II E w Neubrandenburgu, a 1.05.1942 został skierowany tamże do szpitala jenieckiego z rozpoznaniem otwartej gruźlicy płuc. Ze względu na biegłą znajomość jęz. niemieckiego był w obozie oficerem łącznikowym do kontaktów z władzami niemieckimi. Równocześnie, wraz z komendantem szpitala obozowego dr Bolesławem Markowskim, organizował pracę konspiracyjną wśród jeńców polskich. Brał udział w nawiązywaniu kontaktów z więźniarkami polskimi przebywającymi w pobliskim obozie koncentracyjnym Ravensbrück, współdziałał w organizowaniu dla nich pomocy, a równocześnie w zbieraniu informacji o przeprowadzanych doświadczeniach medycznych. Był także wykładowcą na obozowych kursach doszkalających. Uwolniony z obozu przez wojska alianckie 18.04.1945 przybył do Szwajcarii 19 października t. r. Od 1946 pracował ponownie w Szwajcarskim Tow. Reasekuracyjnym w ZÜRICHU w charakterze „doradcy do spraw Europy Wschodniej”.

Chory na raka. ostatni rok spędził w szpitalu w Zürichu i tam zmarł. Pochowany został na cmentarzu dawnej komandorii maltańskiej w Compesières pod Genewą, gdzie mu bracia wystawili pomnik zdobny mozaiką heraldyczną Jacka Stryjeńskiego. Rodziny nie założył. Dok.: Radomyski, 55. 94: Mat. i informacje w posiadaniu K. Górskiego z Genewy.

Stanisław Konarski

GÓRSKI STANISŁAW h. Boża Wola (04.04.1877-22.04.1932). wł. maj. Motkowice w pow. jędrzejowskim, rolnik. Syn Konstantego (1827-1901) i Julii ks. Golicyn (1840-1914). Ur. w Warszawie. Brat → Pawła (1870-1921).

S. G. uczył się początkowo w Warszawie, a następnie we Fryburgu w Szwajcarii. Akademię Rolniczą ukończył w Hohenheim w Niemczech.

Od 01.03.1901 przejął maj. rodzinny Motkowice. Administrowanie dobrami o powierzchni ok. 1300 ha z gorzelnią powierzył rządcom i leśniczym. sam zaś zgodnie ze swymi zamiłowaniem i uzdolnieniami zajął się działalnością polityczną. Był członkiem Stronnictwa Polityki Realnej. Popierany przez Władysława Wielopolskiego, został ok. 1905 przedstawicielem stronnictwa w Petersburgu. Prace w tym środowisku ułatwiały mu kontakty, jakie miał poprzez matkę w kręgach arystokracji rosyjskiej. jak również z dworem carskim. Po likwidacji tej placówki w okresie reakcji stołypinowskiej. S. G. powrócił do kraju i zaczął gospodarować w Motkowicach. Równocześnie prowadził w Warszawie działalność handlowo-przemysłową. Przed I wojną światową prowadził dom handlowy (przy ul. Włodzimierskiej 6, obecnie ul. Śniadeckich), gdzie m.in. miał przedstawicielstwo na Warszawę francuskich firm produkujących wina i szampany. Prowadził również zakład montażu samochodów z części sprowadzanych z zagranicy.

Po wybuchu wojny w sierpniu 1914, który zastał go w Motkowicach. ufundował oddział sanitarny Czerwonego Krzyża i wraz z tym oddziałem dotarł do Lwowa. Licząc się z zajęciem Warszawy przez Niemców wiosną 1915 S. G. ewakuował swe zakłady samochodowe do Moskwy, gdzie prowadził montaż automobili aż do końca wojny. Po wybuchu rewolucji rosyjskiej w końcu 1917, dzięki pomocy późniejszego prezydenta Finlandii Karola von Mannerheima, przedostał się wraz z żoną i córką do Szwecji, a następnie powrócił do kraju.

W 1921 był współzałożycielem spółki akcyjnej Polskie Tow. dla Handlu i Przemysłu Samochodowego „Varsovie — Automobile”, będącej przedstawicielstwem Overlande, a potem firm „Minerva Motors” i „Dodge-Brothers”. W spółce tej był członkiem Rady Zarządzającej. Kierował także nadal domem handlowym, przeniesionym na ul. Mazowiecką 4. Równocześnie odbudowywał ze zniszczeń wojennych dobra motkowskie. Nabył również trzy kamienice w Gdańsku i jedną w Sopocie, na czym zrobił doskonały interes.

S. G. był mężczyzną wybitnej urody. Posiadał wielkie światowe wyrobienie. Był prawnym człowiekiem i dobrym. Opiekował się, wykształcił i wyposażył dwójkę swych pasierbów, a po śmierci brata Pawła w 1921 opiekował się czwórką jego synów. Zm. w Motkowicach, a pochowany został na cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

W 1916 poślubił Marię hr. Vasquez-Pines von Löwenthal (23.08.1881-15.04.1966). Dzieci: 1) Anna (ur. 03.04.1911), od 1931 żona Józefa Dembińskiego (1897-1954), dziennikarka zam. w USA; 2) Julian (ur. 30.01.1919), wł. Motkowic, dziennikarz zam. w USA, dn. 11.07.1951 oż. z Joan Carter Warren Dawson. Ich dzieci: a) Elżbieta (ur. 15.12.1952); b) Franciszek Piotr (ur. 06.09.1960).

Dok.: „Świat” 1932, nr 21; Pamiętnik Marii z Łubieńskich Górskiej; Mat. rodzinne w posiadaniu K. Górskiego z Genewy.

Stanisław Konarski

GÓRSKI JAN TADEUSZ h. Boża Wola (25.07.1899-27.09.1939), współwł. maj. Kamienica w pow. tucholskim. Syn Konstantego Marii (1862-1909), historyka sztuki i poety oraz Antoniny z Chłapowskich h. Drya (1870-1959). Ur. w Woli Pękoszewskiej w pow. skierniewickim. Brat Franciszka (1897-1989). prof. UJ.

Po wybuchu I wojny światowej matka wywiozła go do Szwajcarii. Przebywał tam w internacie szkoły St. Jean pod Fryburgiem. Zdecydował się nie zdawać matury i porzucił na zaliczeniu 6 klasy, co dawało prawo wstępu do szkoły technicznej. Szkoły tej również nie ukończył, podobnie jak i podchorążówki, rozpoczętej w Poznaniu. Mimo braku dyplomów posiadał dużą i dosyć rozległą wiedzę, osiągniętą dzięki samokształceniu. Mimo, iż nigdy nie podjął studiów rolniczych, zdumiewał fachowców rolników zasobem wiadomości w tej dziedzinie, zaczerpniętych z polskiej i niemieckiej literatury fachowej.

Po powrocie do kraju w 1919 zajmował się nadzorem maj. Patoka na Śląsku, należącym do rodziny Chłapowskich. Gdy maj. ten po ustaleniu granicy polsko-niemieckiej znalazł się po stronie niemieckiej, J. G. zajął się jego sprzedażą. W tym samym czasie, na początku lata 1920, wstąpił ochotniczo do 15 P. Uł. Wielkopolskich, wziął udział w walkach z bolszewikami i został odznaczony. W 1922 matka J. G. Antonina za pieniądze uzyskane ze sprzedaży Patoki kupiła od niemieckiej rodziny Königsmarków maj. ziemski Kamienica, leżący w pow. tucholskim. Kamienica była dużym maj. o powierzchni około 3000 ha, w tym około 2400 stanowiły lasy, mocno przetrzebione przez poprzednich właścicieli. Lasy te graniczyły z Puszczą Tucholską i obfitowały w zwierzynę leśną. Ziemie one były dobrej lub średniej klasy.

Pierwsze lata gospodarki J. G. były pomyślne. Odebrał z dzierżawy młyn, przynoszący niezły dochód, a także dostarczający niezbędne do hodowli otręby. Na podmokłych łąkach i rozlewiskach przepływającej przez maj. rzeki Kamionki założył duże (kilkadziesiąt ha) i nowoczesne gospodarstwo rybne. Zaprowadził też rentowną uprawę buraków cukrowych. Kryzys lat trzydziestych, i związany z nim spadek cen drzewa i produktów rolnych, zachwiały gospodarką. W tym samym czasie doszło do bankructwa Tomasza Komierowskiego, wł. sąsiedniego maj. Komierowo, któremu J. G. podżyrował weksle na znaczne sumy. Kamienicy groziło całkowite bankructwo. Nie doszło do tego dzięki pomocy krewnych, którzy wspierali J. G. pomocą finansową i prawną. Ostatnie lata przed wybuchem II wojny światowej to stopniowe doprowadzanie gospodarki do zadowalającego stanu. Pod koniec lat trzydziestych maj. posiadał już zarodową oborę, jedną z najlepszych na Pomorzu, a także hodowlę koni. W 1935 J. G. kandydował do Sejmu z 103 okręgu Chojnice, ale nie został wybrany. Był też czynny w rolniczych organizacjach zawodowych. Został m.in. wiceprezesem Pomorskiej Izby Rolniczej.

J. G. został zmobilizowany 24.08.1939, przeszedł całą kampanię wrześniową i poległ pod Lublinem w ostatnim dniu działań wojennych na tym terenie.

J. G. ślub wziął w Kazimierzy Biskupiej 22.05.1928 z Teresą Marią Antoniną hr. Plater-Zyberk (15.10.1898-1990), córką hr. Ludwika Wiktora i Teresy Zamoyskiej. Mieli dwoje dzieci: 1) Krystynę. (ur. 3.04.1929), doktora historii, archiwistkę, żonę Janusza Gołaskiego. prof. Akademii Rolniczej w Poznaniu; 2) Jerzego, (ur. 4.03.1933), technika elektronika, męża Anny Karnkowskiej.

Dok. Pamiętniki Pii Górskiej. Marii z Lubieńskich Górskiej, relacje żony Teresy Górskiej z Plater-Zyberków, wspomnienia Krzysztofa Morawskiego o Janie Górskim oraz inne materiały rodzinne w posiadaniu Krzysztofa Górskiego z Genewy.

Stanisław Konarski

GÓRSKI LUDWIK h. Boża Wola (1865-23.08.1931). wł. maj. Kozietyły (pow. grójec-ki) i Tułowice (pow. sochaczewski). Syn Jana (1827-1898). wł. maj. Wola Pękoszewska, i Marii z hr. Łubieńskich h. Pomian (1838-1926). Ur. w Woli Pękoszewskiej.

Uczył się w gimn. Św. Anny w Krakowie. Początkowo nauka przychodziła mu dość trudno, jednak obowiązkowość i ambicja sprawiły, że maturę zdał z odznaczeniem. Brzydki jako dziecko, wyrósł na chłopca wyjątkowej urody i wdzięku. Na studia wyjechał do Berlina, gdzie na tamtejszym uniwersytecie studiował chemię i rolnictwo (1885-1889). Studia rolne odbył również w berlińskiej Wyższej Szkole Rolniczej w l. 1887-1891. W tej ostatniej uczelni zdał w 1891 egzamin państwowy. W czasie studiów był L. G. prezesem naukowego stowarzyszenia polskich studentów. Po powrocie do kraju w 1891 Tow. Osad Rolnych mianowało go inspektorem stacji doświadczalnej w Sobieszynie. Mieszkał w Woli Pękoszewskiej, ale często przebywał w Krakowie i w Warszawie. W 1894 był opiekunem przytułku dla biednych szwaczek Warszawskiego Tow. Dobroczynności. W l. 1894-1901 był L. G. członkiem Komitetu Redakcyjnego a także Delegacji Wykonawczej *Encyklopedii rolniczej* (redagował encyklopedię od t. 3-go do 11-go). Był również autorem niektórych artykułów w tej encyklopedii. W 1895 wyjechał ponownie do Berlina na krótkie studia z zakresu mleczarstwa. Nie zrealizował jednak swych zamierzeń, związanych z tymi studiami i w dwa lata później uruchomił w Jabłonnie koło Warszawy fabrykę wyrobów chemicznych. Prowadzona była pod firmą „Górski, Wolmar i Szwede”, a następnie w 1901 przekształcona została w spółkę akcyjną.

W tym samym czasie L. G. rozpoczął gospodarować w rodzinnym maj. Kozietyły. Maj. posiadał ponad 600 ha gruntów ornych i ogrodowych oraz 28 ha łąk. Budynków murowanych było 15, drewnianych 14. W Kozietyłach działała gorzelnia założona w 1812, a także młyn wodny na rzece Czarnej. Mimo, że ziemie w Kozietyłach były mało urodzajne, L. G. doprowadził maj. do wysokiego poziomu kultury rolnej i do jego rentowności. Kozietyły leżały w sąsiedztwie Małej Wsi, będącej własnością Zdzisława ks. Lubomirskiego, przyszłego członka Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego. Sąsiedztwo przerodziło się w przyjaźń. Zapewne dzięki zachętom Lubomirskiego L. G. podjął się pod koniec I wojny światowej poważnych zadań w Tymczasowej Radzie Stanu. Od 1901 objął posadę dyrektora Warszawskiej Rektyfikacji Spirytusu. W czasie rewolucji 1905 w lutym t. r. był współinicjatorem opracowania odezwy do ludności Warszawy, wzywającej do spokoju. Odezwę napisaną przez Henryka Sienkiewicza, a podpisaną przez ks. Tadeusza Lubomirskiego, księdza Jana Gralewskiego i innych, kolportował J. G. na ulicach Warszawy. W związku z wyborami do Dumy został w 1906 wybrany prawyborcą gubernialnym. Narodowa Demokracja, której był sympatykiem, ale nie członkiem, proponowała mu kandydowanie na posła Dumy. Propozycję tę jednak odrzucił. W 1910 założył Tow. Opieki nad Wychodźcami, które miało na celu ochronę interesów emigrantów polskich, głównie chłopów, wyjeżdżających w tym okresie masowo do Brazylii. L. G. był prezesem tego tow., a także w l. 1911-12 redaktorem jego organu „Wychodźca Polski”. Zorganizował poradnię, wygłaszał pogadanki i prowadził szeroką akcję społeczną, zapobiegającą bezładnej emigracji na oślep. Tow. opiekowało się także osobami, które powracały zza oceanu, nie znalazłszy odpowiednich warunków na osiedlenie się. Biuro Tow. mieściło się na ul. Erywańskiej (Kredytowa) 2, a następnie na Chmielnej 10. Działalność Tow. przerwał wybuch I wojny światowej. W 1910 L. G. sprzedał Kozietyły. Nie lubił tego maj., bo leżał w oddali od szlaków komunikacyjnych (blisko 60 km kiepskiej drogi do najbliższej stacji kolejowej) i nie posiadał lasu, a L. G. był zapalonym myśliwym: dwór w Kozietyłach, będący w dobrym stanie i o całkiem niebrzydkiej

sylwetce, stał na pustej górze bez ogrodu. Mimo sprzedaży Kozietuł zobowiązał się nadal utrzymywać w leżącej nieopodal Mogielnicy dwuklasową szkołę. W 1911 L. G. wykupił maj. spokrewnionej z nim rodziny Wrotnowskich — Dłutów, któremu groziła licytacja. Zarządzał nim przez 3 lata i wyciągnął gospodarkę z krytycznej sytuacji, a następnie bez zysku odstąpił go Wrotnowskiemu. W tymże 1911 został prezesem legatów, pozostawionych przez Kajetana Kickiego, zajmował się sprawą spadkową rodziny Ronikierów, a w 1912 zajmował się rozstrzygnięciem sporu pomiędzy biskupem kieleckim Augustynem Łosińskim a Kooperatywami Warszawskimi.

Po wybuchu I wojny światowej w październiku 1914 został L. G. mianowany przez Komitet Obywatelski komisarzem gmin podmiejskich z zadaniem opieki nad biedną ludnością tych terenów. W początku listopada 1914 opublikował w „Kurierze Warszawskim” apel o pomoc dla polskich jeńców, wziętych do niewoli z armii austriackiej i niemieckiej, artykuł ten nosił tytuł *Do swoich*. W sprawach pomocy dla polskich jeńców wyjeżdżał L. G. w grudniu 1914 do Lwowa. Po zajęciu Warszawy przez wojska niemieckie w sierpniu 1915, kontynuował nadal pracę w Komitecie Obywatelskim m. st. Warszawy, polegającą na organizowaniu pomocy dla ubogiej ludności stolicy. W 1916 zajmował się zrujnowanymi przez działania wojenne maj. Kickiego, jeździł na inspekcje do Sobieszowa, kontrolował działalność RGO, a także opiniował nowe wydawnictwo cykliczne „Czytaj”, przeznaczone dla oświaty ludowej. W styczniu 1917 został mianowany członkiem Rady Stanu Król. Pol. Był początkowo sekretarzem komisji wojskowej, po ustąpieniu Józefa Piłsudskiego z tejże komisji, pełnił zastępczo od 2.07. 1917 obowiązki kierownika komisji, a od 2 sierpnia t. r. przejął całkowicie kierownictwo spraw wojskowych. Odpowiedzialność L. G. za te sprawy przypadła w trudnym okresie, gdy po rozwiązaniu przez władze niemieckie Legionów, należało ratować istnienie choćby zawiązka wojska polskiego. W okresie kierowania komisją przez L. G. powstał z jego inicjatywy komitet do opracowania ustawy i programu Szkoły Rycerskiej im. T. Kościuszki, a także rozwinięty został Uniwersytet Żołnierski. L. G. rozbudował działalność wydziału prawno-wojskowego, wydziału przemysłu wojskowego i wydziału opieki. W maju 1917 L. G. wygłosił w Radzie Stanu mowę, w której uzasadnił potrzebę utrzymania Rady jako załączka przyszłych samodzielnych rządów. W lipcu t. r. jako pełnomocnik Rady Stanu wyjeżdżał do Wiednia dla prowadzenia pertraktacji w sprawie Legionów. O jego pracy w departamencie wojskowym świadczą słowa adresu, wystosowanego, po jego odejściu z departamentu w marcu 1918 przez oficerów, z którymi współpracował: „Objąwszy urząd w chwili niezwykle ciężkiej, sprawował go z zaparciem się siebie, myśląc jedynie o Ojczyźnie i o podniesieniu, załamanej tak ciężko sprawy wojska narodowego”.

W sierpniu 1917 L. G. odkupił maj. Tułowice, należący niegdyś do stryja Konstantego Górskiego. Powierzchnia maj. wynosiła 1060 ha, w tym ziemi ornej było ponad 800 ha, a łąki i pastwiska wynosiły 252 ha. Maj. był zniszczony wskutek działań wojennych nad Bzurą, nie posiadał ani budynków gospodarczych ani inwentarza. L. G. zajmował się gospodarką w Tułowicach krótko, gdyż sprzedał je we wrześniu 1918. Z działalności w Radzie Stanu wycofał się w marcu 1918, mimo ogromnych nacisków, by nie opuszczał tej placówki. Zajął się m.in. publicystyką, drukując trzy broszury, poświęcone sprawom włościańskim. W lipcu 1919 wiceminister spraw zagranicznych Aleksander Skrzyński zaproponował L. G. objęcie stanowiska posła przy rządzie Aleksandra W. Kołczaka w Rosji. L. G. nie przyjął tej funkcji. W sierpniu t. r., aby uchronić Wolę Pękoszewską brata Antoniego przed parcelacją, odkupił od niego folwark Rędziny. W latach

dwudziestych aktywność L. G. zmalała wskutek narastającej choroby. W 1922 pomagał swemu bratankowi → Janowi w gospodarowaniu jego majątkiem w Kamienicy na Pomorzu. W tym okresie przez dłuższy czas przebywał w Konstancynie, gdzie zajmował się eksportem wódek z ramienia Państwowego Monopoli Spirytusowego, a także pracował w oddziale warszawskim ZZ.

Józef Weysenhoff pisząc o L. G. nazwał go „Donkiszotem bezinteresowności”. A Pia Górka tak charakteryzowała swego stryjka: „Od czasu, jak go pamiętam, był zawsze chudy, nerwowy, chory na żołądek. Niedomaganie zdrowia (gruźlica) krzyżowało wszystkie jego plany, unicestwiała projekty, z nadchodzącą starością zabarwiała myśli ciężkim pesymizmem. Mając wszystko, aby być szczęśliwym, spędzał życie bez słońca, wśród zawodów i trosk”. [...] „Patrzył na świat oczami idealisty, był patriotą, urodzonym romantykiem, typem na wskroś rycerskim”.

W ostatnich latach leczył otwartą gruźlicę w Zakopanem i Otwocku. Zmarł w Warszawie. Pochowany został na cmentarzu w Jeruzalu, parafii Woli Pękoszewskiej. Rodziny nie założył.

Dok.: PSB VIII. 449-450 (biogram L. G.); *Współcześni polscy działacze polityczni*. W. 1919; Pamiętniki Pii Górskiej; Pamiętnik Marii z Łubieńskich Górskiej. „Więści z Polski” 1931, nr 9. s. 17. „Warschauer Taffeln” 1918, nr 11. s. 6; Brzozowski. *Polacy na studiach*. 172, 178; Materiały rodzinne w posiadaniu Krzysztofa Górskiego z Genewy.

Stanisław Konarski

GÓRSKI ANTONI h. Boża Wola (13.06.1869-21.02.1938), wł. maj. Wola Pękoszewska w pow. skierniewickim i maj. Rędziny w pow. radomszczańskim. rolnik. Syn Jana (1827-1898) i Marii hr. Łubieńskiej (1838-1926). Ur. w Woli Pękoszewskiej.

A. G. ukończył III Gimn. w Krakowie, zdając maturę w 1888. Studia rozpoczął w UJ, ale po jednym semestrze przeniósł się do Wyższej Szkoły Rolniczej w Berlinie (1890-1892). Był dzieckiem chorowitym, cierpiał zwłaszcza na dolegliwości przewodu pokarmowego. Dolegliwości występowały w okresie studiów w stopniu tak gwałtownym, że przechodził kilka operacji i były obawy o jego życie. Zapewne choroba stała się powodem nieukończenia studiów.

Pomagał ojcu w gospodarowaniu Wolą Pękoszewską, a po jego śmierci w 1898 przejął całą gospodarkę. Kontynuował także działalność społeczną ojca: od 1899 został kuratorem osady Studzieniec, Towarzystwa Osad Rolnych i Przytułków Rzemieślniczych i pełnił tę funkcję przez kilka lat.

Według opinii siostry Pii miał „wybitne zdolności do agronomii”. Faktem jest, że kilkanaście lat gospodarowania A. G. było dla Woli Pękoszewskiej nader korzystne. Unowocześnił gorzelnię powiększając znacznie jej wydajność tak, iż przynosiła duże dochody. Równocześnie wprowadził uprawę wysokoskrobiowych gatunków ziemniaków. przydatnych do przerobu w gorzelnii. Dzięki budowie w 1908 nowoczesnego tartaku. zamiast drewna Wola sprzedawała bez pośredników wyłącznie tarcicę. Dla ułatwienia wywozu płodów rolnych a przywożenia węgla i nawozów sztucznych wybudował A. G. własnym nakładem trakt z Woli Pękoszewskiej do Mszczonowa. W Woli była prowadzona obora. w której hodowano ok. 50 sztuk bydła podrasowanego nizinnego czarno-srokatego. Dobra Wola Pękoszewska liczyła ok. 2100 ha. w tym lasu 1290 ha. łąk 10 ha. a pola uprawne w poszczególnych folwarkach miały powierzchnię: w Woli Pękoszewskiej 330 ha. w Zawadach 300 ha. w Pękoszewie 100 ha, a w Nowinach 70 ha (dane z 1912). W dobrach funkcjonowały dwie gorzelnie, nowoczesna w Woli i staroświecka w Zawadach. Większość ziemi ornej było lichej jakości. Najgorszą glebę miał

folwark Zawady, a stosunkowo najlepszą folwark Nowiny. Głównym dochodem gospodarstwa był spirytus, dalej produkcja ziarna i mleka, odwożonego do Warszawy. Pszenicę i jęczmień obsiewano tylko na potrzeby dworu i na ordynarię. Dominowało żyto i kartofle. W 1912 A. G. dokupił korzystnie maj. Rędziny, liczący blisko 1300 ha, głównie terenów leśnych i wkrótce później przyległy doń folwark Pławidła o pow. 225 ha, w którym przeważały grunty orne. W 1913 A. G. kupił teren w okolicach Olkusza, gdzie zaczęto wydobywać marmur w trzech gatunkach. Wybuch I wojny światowej uniemożliwił tę inwestycję.

A. G. był znany jako wybitny działacz społeczny. Mieszkania dla służby w Woli Pękoszewskiej wyróżniały się w całej okolicy, a wciąż budowano nowe obszerniejsze i o lepszym standardzie higienicznym. Własnym kosztem utrzymywał ochronkę w Woli oraz dwie szkoły podstawowe w Woli i we wsi Zawady. W szkołach tych uczono po polsku, co było możliwe dzięki temu, że A. G. przysyłał stale łapówki żandarmom rosyjskim ze Skierniewic, a naczelnikowi pow. Światłowskiemu przekazywał w ciągu całego roku prezenty: zwierzynę, ryby, wina, cygara itp. Jednym z oryginalnych zwyczajów były wprowadzone przez A. G. dni rozdawania jałmużny. Co piątek do Woli przybywali ze wszystkich stron żebracy i dostawali poczęstunek i po 10 kopiejek każdy. W inny dzień tygodnia przychodzili Żydzi, którzy nie dostawali poczęstunku, a tylko herbatę (ze względu na koszer) i 15 kopiejek. Różnica 5 kopiejek miała być wyrównaniem za brak poczęstunku, jednakże wywołała opinię, że A. G. faworyzuje Żydów.

W 1905 roku A. G. został wybrany przez powiat na prawyborcę gubernialnego, a później, również z wyboru, był przez kilka lat sędzią gminnym. O ile znakomicie dawał sobie radę w roli mediatora, to wymierzanie kary, choćby najśluszniejszej, było przeciwnie jego naturze. Zdarzało się nieraz, że po wymierzeniu kary, A. G. dawał sprawcy pokryjому odpowiednią sumę na zapłacenie grzywny.

Dwór w Woli Pękoszewskiej był ośrodkiem kultury polskiej, porównywanym do Radziejowic Krasieńskich czy Guzowa Sobańskich. Tętnił życiem towarzyskim, zawsze pełen gości z Warszawy czy Krakowa. Jednym z częstszych gości był sąsiad Woli Pękoszewskiej, malarz Józef Chełmoński. Stąd liczne jego obrazy wisiały we dworze w Woli, a zwłaszcza w rezydencji warszawskiej A. G., odziedziczonej po stryju Ludwiku Górskim. Ulubionym poetą Górskiego był Jan Kochanowski, którego liczne wiersze cytował z pamięci. Szczególnym uwielbieniem darzył prozę Henryka Sienkiewicza, który również bywał gościem w Woli Pękoszewskiej. W jednym z salonów dworskich była bogata biblioteka.

Wybuch I wojny światowej zastał A. G. wraz z żoną w Berlinie w drodze do Vichy. Zdecydowali się wrócić do kraju. W czasie ofensywy niemieckiej w jesieni 1914, gdy front zbliżył się do Woli, wyjechali do Warszawy i powrócili na wieś po zajęciu Warszawy przez Niemców w sierpniu 1915. Zastali znaczne straty, spowodowane działaniami wojennymi. Dotyczyły zwłaszcza terenów leśnych, skąd żołnierze wycinali masowo drzewa na opał i budowę okopów. Inwentarz żywy był zdziesiątkowany, a urządzenia w gorzelnii zniszczone. Jesienią 1915 A. G. został członkiem Wydziału Wykonawczego Komitetu Obywatelskiego Gubernii Warszawskiej i z ramienia tegoż komitetu został ponownie wybrany sędzią gminnym. W okresie I wojny światowej dwór w Woli Pękoszewskiej stał się z inicjatywy A. G. ośrodkiem pomocy dla wygłodniałej Warszawy. Wysyłano tam całe transporty z żywnością rozdawaną bezpłatnie, a także przygarniano na lato niedożywione warszawskie dzieci.

W okresie powojennym gospodarstwo w Woli Pękoszewskiej zaczęło podupadać. Zniszczenia wojenne, niefortunny z powodu inflacji termin sprzedaży Rędzin bratu Ludwikowi, a przede wszystkim narastający kryzys gospodarczy, doprowadziły Wolę Pękoszewską na skraj katastrofy: groziła jej licytacja. W 1931 A. G. przepisał majątek na synów Andrzeja i Zygmunta, a sam wraz z żoną, w dość trudnych warunkach materialnych mieszkał bądź w Warszawie, bądź w Woli Pękoszewskiej. Zm. w Woli Pękoszewskiej i pochowany został na cmentarzu w Jeruzalu.

A. G. był człowiekiem wielkiej dobroci. Sam będąc gołębiego serca zbyt ufał ludziom. Siostra A. G. Pia pisała o nim w swym pamiętniku, że był „żywy, miły, wesoły, obdarzony tą dobrocią, która do końca będzie zjednywać mu serca”. Był niezmiernie gościnnie. Często zapraszał do stołu ludzi, którzy w innych domach siadali do obiadu razem z rządcą, lub w oficynie. Miał nadzwyczajny dar naśladowania ludzi i ich głosów. Miał ładną pełną twarz, ciemny krótki zarost i czarne iskrzące się oczy, którymi wciąż mrugał słuchając. Chodził szybko, drobnymi krokami.

Dn. 18.09.1906 poślubił Annę z Szembeków (1880-1966). Ślub odbył się w kościele Dominikanów we Lwowie.

Dzieci: 1) → Andrzej (1911-1977); 2) → Zygmunt (1909-1976); 3) Jerzy (1915-1978), inż. mechanik, ożeniony z Krystyną Starowieyską (ur. 1921), artystą plastykiem; 4) Maria Pia (1908-1946), niepokalanka.

Dok.: *Polska w czasie wielkiej wojny (1914-1918)*, t. 2. *Historia społeczna*. W. 1932 217; *Józef Chelmoński w świetle korespondencji*. Opracował Jan Wegner, W. 1953, 123; *Księga adresowa przemysłu fabrycznego w Królestwie Polskim na rok 1911*; *Rocznik Towarzystwa Osad Rolnych na rok 1899*; *Dziennik Marii z Łubieńskich Górskiej* (BN. rkps nr II 9777); *Pamiętnik Władysława Matlakowskiego* (Ossolineum: rkps nr 14500/II, t. 2. 14-25; *Pamiętnik Pii Górskiej* (mps w posiadaniu Krzysztofa Górskiego); *Inf. i materiały w posiadaniu Krzysztofa Górskiego z Genewy*.

Stanisław Konarski

GÓRSKA ANNA z SZEMBEKÓW h. własnego (23.03.1880-08.02.1966), wł. maj. Pruchnik k. Przeworska, córka Zygmunta. wł. dóbr Poręba i Alwernia w pow. chrzanowskim. i Klementyny z hr. Dzieduszyckich h. Sas.

Dzieciństwo spędziła w Porębie, a po sprzedaży tego maj. od 1886 mieszkała w maj. stryja Adama w Lewadzie na Podolu k. Kamieńca. W dwa lata później przeniosiła się wraz z matką do Krakowa, gdzie pani Szembekowa prowadziła towarzyski salon intelektualny. Dużo podróżowała. razem z matką. po Europie.

Po ślubie z → Antonim Górskim. w 1906 zamieszkała wraz z mężem w Woli Pękoszewskiej. Pomagała mu w gospodarstwie i prowadziła ogród. W początku lat trzydziestych. gdy gospodarka podupadła, wstawiała o 5 rano. by dopilnować udoju. Również okres II wojny światowej spędziła w Woli Pękoszewskiej przyjmując w gościnę bliższą i dalszą rodzinę. A. G. musiała opuścić Wolę Pękoszewską na początku 1945. zamieszkała wtedy z synem Andrzejem i siostrą męża Pią G. w Skierniewicach w niezwykle prymitywnych warunkach. Od 1950 mieszkała u syna Jerzego w Sopocie, gdzie zmarła i została pochowana.

Dok.: *Dziennik Marii Górskiej z Łubieńskich*, rkps 9777 BN; Ossolineum, rkps 14500/II. t. 2: *Pamiętnik Pii Górskiej*. masz. w posiadaniu Krzysztofa Górskiego; *Inf. Krystyny Górskiej (synowej)*.

Stanisław Konarski

GROCHOLSKA WANDA ANTONINA Z BOHDANOWICZÓW (1870-21.12.1933), wł. maj. Podberezie (pow. łucki) i Humienniki (pow. radomyski). Córka Kazimierza (1845-1915), wł. Humiennik. i Marii Olizar (1849-1928). wł. Pohoryły (pow. mohylowski). Ur. w Humiennikach.

Nauki pobierała w domu. W 1888 poślubiła Mariana Kajetana Grocholskiego (1860-13.06.1899), wł. Podberezia. Do śmierci męża mieszkała w Snitkowie na Podolu. Od 1899 przeniosła się do Podberezia. Uratowała ten zrujnowany po sekwestrze (1863-1876) maj, i spłaciła rodzinę męża sprzedając posagowy maj. Pohoryłę. Wykazała ogromną energię gospodarując samodzielnie w Podbereziu. Zbudowała nowe budynki gospodarcze, postawiła (1905) piękny nowy dwór oraz założyła duży park (proj. przez arch. Zygmunta Wilkońskiego) i wielki sad owocowy.

W latach I wojny mieszkała w Żytomierzu oraz w Humiennikach, które oddziedziczyła po śmierci ojca w 1916. Po ewakuacji z Żytomierza zamieszkała razem z matką w Rabie Wyżnej (1919-1921), następnie dzierżawiła od Leona Zwolińskiego mały fol. pod Poznaniem, prowadząc głównie ogrodnictwo. W 1924 powróciła do córki, Marii Czerwińskiej, do Podberezia. Przez dziewięć lat prowadziła z dużą energią gospodarstwo domowe Podberezia, pomagając w wychowaniu wnuków.

Zm. w Podbereziu. Pochowana została na cmentarzu parafialnym w Nieświczu w pow. łuckim.

Córki Wandy i Kajetana Grocholskich: 1) Maria (1890-1946) za → Zygmuntem Czerwińskim; 2) Irena (1892-1983), za Stanisławem Kownackim.

Wanda Grocholska

Julian Czerwiński

GRODZIŃSKI WŁADYSŁAW h. Paprzyca (15.04.1823-28.03.1908), wł. maj. Zakrzew i Jaszowice w pow. radomskim. bankowic. Syn Walentego Witalisa (1791-1865), wł. maj. Dąbrowice i Dębowa Góra w pow. skierniewickim, i Magdaleny z Pomian Łubieńskich. Ur. w Muchnicach pod Kutnem.

W ósmym roku życia zaczął naukę w Łęczycy, potem w Piotrkowie, skąd został przeniesiony do Warszawy. Język wykładowy był polski, po rosyjsku uczono tylko historii i statystyki. Mając lat siedemnaście ukończył osiem klas i trzyletni kurs prawa. Przez cały okres nauki był wyróżniany nagrodami. Za protekcją krewnego Henryka Łubieńskiego dostał się do Banku Polskiego w Warszawie. W 1852 opuścił Bank w stopniu młodszego sekretarza i przeniósł się do Dąbrowic jako dzierżawca swego ojca. W 1856 kupił maj. Zakrzew od Suskich za 66.000 rb., a w parę lat później maj. Jaszowice. W l. 1856-1880 zam. w Zakrzewie, a od 1880 do 1908 w Radomiu przy pl. Sobornym w domu TKZ. Po paru latach pobytu w Radomskim W. G. był tak ceniony i szanowany, że w 1862 został wybrany radcą, a od 1889 prezesem Dyrekcji Szczegółowej Radomskiego TKZ: funkcję tę piastował do śmierci. W. G. piastował też wiele innych godności; m.in. w 1863 był członkiem obieralnej Rady Powiatowej Radomskiej; był prezesem Komitetu Wystawowego Wystawy Przemysłowo Rolniczej w Radomiu w 1899. następnie przewodniczącym Sekcji Administracyjnej i Sekcji Pracy Kobiet tej wystawy; od 1896 prezesem, a od 1901 członkiem honorowym Tow. Śpiewaczego „Lutnia”, od 1903

Władysław Grodziński

prezesem Tow. Wzajemnego Kredytu. Ponadto był jednym z założycieli Resursy Radomskiej w 1867. W l. 1875-1891 był wybierany do Komitetu Resursy, w l. 1885-1891 został zastępcą prezesa, którym był z urzędu Rosjanin — gubernator.

Między dokumentami i papierami rodzinnymi, które zginęły w czasie Powstania Warszawskiego, znajdowały się przemówienia inauguracyjne na zebraniach wyborczych do I i II Dumy, na których przewodniczył. Przemówienia odzwierciedlały stan umysłów i myśli politycznej jaka panowała w Królestwie po wydaniu przez cara ukazu tworzącego Dumę. Po przeniesieniu się do Radomia. Zakrzew liczący z Jaszowicami 100 włók (1500 ha) W. G. oddał w administrację synom. Młodzi i niedoświadczeni zadłużyli majątek i Zakrzew został sprzedany w 1898, a Jaszowice przejął → Feliks, dzięki posagowi żony.

W. G. zm. w Radomiu i tam został pochowany.

Przy kościele Bernardynów w Radomiu, w ogrodzeniu kościoła. jest wmurowana tablica kamienna poświęcona W. G.

W 1855 ożenił się z Lucyną Kamocką h. Jelita, córką Ignacego i Pauliny Kurzewskiej z Węgrzynowic w pow. rawskim.

Dzieci: 1) Bronisław (1856-1902). żonaty z Amelią Różniecką; 2) Gustaw (1857-1918), inż. dróg żelaznych, żonaty z Wandą Rudzką; 3) Ignacy (1859-1930), żonaty z Marią Grodzińską; 4) → Feliks (1860-1923); 5) Czesław (1865-1928), kasjer TKZ, żonaty z Wacławą Pobóg-Olszewską; 6) Natalia (1867-1941), za Józefem Pyrowiczem, inż. dróg i mostów; 7) Władysław (ur. 1870); 8) → Michał (1873-1934).

Elżbieta Ślaska. Michał Ślaski

GRODZIŃSKI FELIKS h. Paprzyca (5.1861-11.2.1923), wł. maj. Jaszowice (pow. radomski), rolnik. Syn → Władysława (1823-1908), wł. Zakrzewa i Jaszowic, i Lucyny z Kamockich h. Jelita (1834-1914).

F. G. w młodości interesował się mechaniką, ale uważając, że posiadanie ziemi nakłada obowiązki, wybrał studia rolnicze. ukończył Wydz. Maszynoznawstwa Instytutu Rolniczego w Puławach. Gospodarował w maj. Jaszowice. W tych ciężkich dla rolnictwa czasach wiele majątków zostało rozparcelowanych. F. G. dzięki wytrwałej pracy i skrajnej oszczędności utrzymał Jaszowice, sprzedając tylko odleglejsze, gorsze pola i część lasu. Podkreślał, że nowoczesne maszyny rolnicze (pługi dwuskibowe, kultywatory sprzężnowe, brony żelazne) i sztuczne nawozy spowodowały rewolucję w rolnictwie, wybitnie podnosząc plony. Utrzymywał kierunek zbożowy upraw i osiągał wysokie plony. Jakiś czas uprawiał chmiel, który kupowali kupcy czescy. Hodował z zamiłowaniem konie półk-rwi arabskiej. W 1900 zorganizował półprzemysłową produkcję masła wysokiej jakości, eksportowanego za pośrednictwem Związku Mleczarskiego do Niemiec.

F. G. był wieloletnim Radcą TKZ. Był również sędzią pokoju, wybieranym przez kolejne 18 lat. Była to uciążliwa praca, gdyż musiał co tydzień dojeżdżać na całodzienne sesje do Przytyka, odległego o 7 km.

Podczas I wojny światowej, w czasie bitwy niemiecko-rosyjskiej w 1915, cała wieś Jaszowice oraz wszystkie zabudowania dworskie zostały całkowicie zburzone i spalone. Ocalał tylko zabytkowy dwór i spichrz. F. G. do czasu odbudowy, pogorzalców umieścił we dworze, a rodzinę swoją w Radomiu. Na skutek poniesionych strat w czasie wojny musiał część Jaszowic sprzedać.

F. G. zm. w Radomiu i tam został pochowany w grobie rodzinnym.

Żoną F. G. była → Bronisława z Arkuszewskich h. Jastrzębiec (1868-1932). (ślub w 1887). Dzieci: 1) Irena (1888-1943). W l. 1904-1918, uczyła dzieci oraz dorosłych analfabetów ze wsi Jaszowice w tajnej szkole polskiej zał. przez matkę; 2) Felicja (1890-1977), żona → Jana Śląskiego; 3) Jerzy (1891-1963). Studiował chemię na Polit. we Lwowie. Po śmierci ojca wraz z matką, a potem sam, gospodarował w maj. Jaszowice do 1941, kiedy to Jaszowice zostały przejęte na tzw. Liegenschaft. J. G. ostrzeżony przez sąsiadów chłopów, uciekł przed aresztowaniem. Zabytkowy dwór modrzewiowy w Jaszowicach szczęśliwie ocalał. W 1945, po przejęciu maj. na reformę rolną, dwór został rozebrany, a uzyskany materiał sprzedany; 4) Łucja Maria (1897-1949), abs. kursów ogrodniczych w W-wie, żona → Stanisława Zdziarskiego, inż. rolnika, wł. maj. Łęgonice (pow. rawski); 5) Teresa (1899-1920), abs. Szkoły Ogrodniczej w Warszawie, sanitariuszka 4 p. p. Legionów, zamordowana przez bolszewików z cofającej się armii Budiennego w okolicy Hrubieszowa dn. 1.09.1920. Odznaczona Krzyżem *Virtuti Militari* za bohaterską pomoc niesioną rannym, z narażeniem własnego życia, w trakcie bitwy o Hrubieszów w dn. 22.08.1920. 6) Anula (1913-1915).

Dok.: Felicja Śląska. „Moi rodzice”. (masz.)

Feliks Grodziński (1920)

Halina Śląska

GRODZIŃSKA BRONISŁAWA Z ARKUSZEWSKICH (18.8.1868–8.08.1932), współwł. maj. Jaszowice w pow. radomskim. Córka Ignacego Maksymiliana Arkuszewskiego h. Jastrzębiec (1830-1891) i Joanny z Wężyków Rudzkich (1841-1919). Ur. w maj. rodziców Radostowie (pow. opatowski).

Ukończyła szkołę prywatną Henryki Czarnockiej w Warszawie, otrzymując coroczne nagrody za dobrą naukę. W 1887 wyszła za mąż za → Feliksa Grodzińskiego. Miała wysokie pojęcie o obowiązkach społecznych i patriotycznych i w tym duchu wychowała pięcioro dzieci, wpajając im głębokie zasady religijne i wymagając zawsze prawdy w słowie i czynie. W 1904 zorganizowała tajną szkołę polską dla dzieci i starszych analfabetów ze wsi Jaszowice i okolicy. Lekcje odbywały się we dworze. Uczono religii, polskiego, matematyki, a także wygłaszano pogadanki na różne tematy. Uczniowie otrzymywali książki i zeszyty bezpłatnie. W nauczaniu pomagały jej starsze córki, a zwłaszcza Irena, która całym sercem poświęciła się tej pracy. W niedzielę schodzono się do dworu na głośne czytanie autorów polskich, zwłaszcza Sienkiewicza. Szkoła przetrwała do 1918. B. G. odwiedzała chorych ze służby oraz na wsi, niosąc im pomoc i le-

karstwa. W czasie wojny japońskiej, na prośby rodzin, pisywała listy do żołnierzy na froncie.

B. G. była założycielką radomskiego Koła Ziemianek i przez szereg lat jego przewodniczącą. Zainicjowała kierowanie młodzieży, której był nadmiar w okolicznych wsiach, do pracy rzemieślniczej. Przed I wojną światową, pod jej przewodnictwem, powstały dwa polskie ośrodki rzemieślnicze: czapnictwa w Białobrzegach i krawiectwa w Przytyku. Koło Ziemianek otaczało opieką oba te ośrodki i zachęcało młodzież do specjalizacji w rzemiośle.

Po śmierci męża, jako współwł. maj. Jaszowice, wraz z synem Jerzym, zarządzała gospodarstwem. Z tego okresu zachowały liczne jej listy do córki Felicji Slaskiej, w których opisuje gospodarzkę Jaszowic i omawia różne ówczesne problemy dotyczące kraju.

Zmarła w Jaszowicach, została pochowana w grobie rodzinnym w Radomiu.

Dzieci: →Feliks Grodziński.

Dok.: Felicja Slaska, Moi rodzice. (masz.); Wanda Kuczyńska. „Biografia ś. p. Bronisławy z Arkuszewskich Grodzińskiej”. (masz.); Wspomnienia rodzinne.

Halina Slaska

GRODZIŃSKI MICHAŁ h. Paprzyca (29.09.1873-25.05.1934), współwł. maj. Oblas Gaczkowice w pow. radomskim. prawnik i rolnik. Syn →Władysława i Lucyny z Kamockich. Ur. w Zakrzewie.

Szkołę średnią ukończył w Radomiu, a prawo na UW. po czym odbył w Warszawie praktykę prawniczą. Odслужиł wojsko w armii carskiej i został podchorążym. Następnie osiedlił się w Radomiu i otworzył tam kancelarię adwokacką. Był dobrym adwokatem, szybko zdobył klientelę, ale zawodu tego nie lubił. Pełnił równocześnie funkcję sekretarza Radomskiego Tow. Rolniczego. W 1911, przeniósł się do Oblasu maj. żony i objął gospodarstwo. Kancelarię adwokacką prowadził jednak nadal aż do wybuchu wojny w 1914, dojeżdżając dwa razy w tygodniu do Radomia. Maj. Oblas, którego areal wynosił ok. 800 ha (w tym 2/3 lasu i 1/3 gruntów rolnych), jako dawny fol. leśny klucza Łaziska (kupiony przez teścia M. G. od ordynata na Opinogórze Adama hr. Krasieńskiego), nie posiadał dworu. MG. zamieszkał więc z rodziną w leśniczówce i rozpoczął organizowanie gospodarstwa od podstaw.

W 1914, otrzymał powołanie do wojska z przydziałem do twierdzy Modlin. Po kapitulacji twierdzy modlińskiej dostał się w 1915 do niewoli niemieckiej i został osadzony w obozie oficerskim w Ellwangen w Wirtembergii, a potem w Nysie na Śląsku. W wyniku starań żony popartych przez hr. Juliusza Tarnowskiego, prezesa Radomskiego Tow. Rolniczego, został jesienią 1916 zwolniony z niewoli niemieckiej i otrzymał zgodę na wjazd na teren okupacji austriackiej, pod którą znajdował się wtedy pow. radomski. Powrócił z bardzo nadwyrężonym zdrowiem, do całkowicie zrujnowanego przez wojnę maj. Spalony dwór-leśniczówka, pola zryte okopami, wycięte zagajniki. brak inwentarza żywego. Powoli, umiejętnością, wielką pracą, oszczędnością i zaparciem się siebie doprowadził maj. Oblas do wysokiej kultury, nie sprzedając ani piędzi ziemi. Między innymi założył nowe stawy rybne i zaadaptował na dwór budynek administracyjny. W 1920 zgłosił się na ochotnika do wojska, gdzie został audytorem sądu wojskowego.

M. G. pełnił też liczne funkcje społeczne, był mianowicie: członkiem Sejmiku Powiatowego w Radomiu (od 1919 r.), członkiem Rady Radomskiego Tow. Rolniczego, prezesem Banku Ziemiańskiego, prezesem Oddziału Radomskiego ZZ. Funkcje te wymagały częstych bytności w Radomiu (odległym o 18 km), gdzie dojeżdżał końmi kilka razy w tygodniu. W 1926 został wybrany radcą Dyrekcji Głównej TKZ i przeniósł się z żoną

do Warszawy, pozostawiając administrację maj. Oblas synowi. Wyrobił sobie tam uznanie i poważną pozycję, jako człowiek o dużej inteligencji, kulturze i etyce. Czasem był tylko krytykowany za bezkompromisowość. Zdrowie jego jednak coraz bardziej się pogarszało. Rozedma płuc i osłabienie serca utrudniały mu, a później (pomimo specjalnie zainstalowanej w gmachu TKZ windy), uniemożliwiały pracę. Jesienią 1933, zrezygnował więc ze stanowiska i wrócił do Oblasu, gdzie zm. Pochowany został w grobie rodzinnym w Przytyku.

Żoną M. G. była od 1899 Felicja z Helbichów (ur. 5.12.1880 w Konarach zm.19.05.1966 w Poznaniu), córka → Adama i Józefy z Pomian-Łubieńskich, współwł. maj. Oblas. wł. maj. Młódnice (pow. radomski). Naukę pobierała w domu, a po jej zakończeniu rok spędziła w Paryżu.

Po ślubie, mieszkała z rodziną w Radomiu, a po przejściu w 1911 od dzierżawcy maj. Oblas, włączyła się do jego zagospodarowywania, z wrodzoną jej energią i zmysłem organizacyjnym. Założyła wzorową mleczarnię, którą sama kierowała, sad. szparagarnię i zaczątki parku wokół nowego dworu. W czasie pobytu męża w wojsku i niewoli podczas pierwszej wojny światowej, prowadziła samodzielnie administrację maj. Oblas. Całe życie opiekowała się troskliwie chorym mężem i synem. Leczyła też pracowników i dbała o nich.

Po śmierci męża w 1934, półtora roku żałoby spędziła w Laskach, gdzie czytała niewidomym i przepisywała książki alfabetem Braille'a. W 1937 wyszła ponownie za mąż za Konrada Ostrowskiego, emerytowanego pracownika konsulatu polskiego we Francji. Zamieszkali w Nicei. Po 1939, kiedy ustała możliwość przekazywania pieniędzy do Francji przez córkę administrującą jej częścią lasów maj. Oblas, przebywali w domach opieki w Marsylii i Hyèrse, cierpiąc niedostatek, a nawet biedę. W 1947 wróciła do Polski (mąż zmarł w Paryżu). Nadal samodzielna i pełna energii zamieszkała w Tarnowie, gdzie pracowała w lalkarni założonej przez Episkopat dla pań — ziemianek. Uczyła też francuskiego. Ostatnie lata życia spędziła u córki w Poznaniu.

Pochowana została w Przytyku.

Dzieci: 1) → Adam (6.09.1900-27.04.1986); 2) Elżbieta (ur. 30.08.1901) za → Ludwikiem Slaskim.

Dok.: Adam Grodziński: Wspomnienia (rkps.), Elżbieta Slaska: Moje wspomnienia (rkps.), *Śp. Michał Grodziński*, „Gazeta Rolnicza”, nr 26, 29.06.1934; dokumenty rodzinne.

Felicja i Michał Grodzińscy – Oblas 1918

Elżbieta Slaska, Michał Slaski

GRODZIŃSKI ADAM h. Paprzyca (6.09.1900-27.04.1986), wł. maj. Młódnice i współwł. maj. Oblas Gaczkowice w pow. radomskim, mgr inż. rolnik, historyk. Syn → Michała i Felicji z Helbichów. Ur. w Konarach.

Dzieciństwo spędził w domu rodzinnym, gdzie pobierał też edukację wstępną. Wykształcenie średnie uzyskał, początkowo w Starej Wsi pod Celestynowem w szkole ks. Jana Gralewskiego, a po jej zamknięciu w 1914, w gimn. im. Jana Zamoyskiego w Warszawie. W 1917 rozchorował się ciężko na płuca i dla kuracji wyjechał do Zakopanego, gdzie zdał maturę jako ekstern w 1919. W 1920 wstąpił ochotniczo do wojska, otrzymując ze względu na stan zdrowia przydział do kancelarii. Wyższe studia rozpoczął na wydziale antropologii UW, jednak na życzenie rodziców po roku przeniósł się do SGGW, gdzie pod kierunkiem prof. Franciszka Staffa specjalizował się w hodowli ryb. Dyplom otrzymał 1.07.1925.

Po ukończeniu studiów dostał od rodziców, sąsiadujący z rodzinnym Oblasem, dosyć zaniedbany 100-hektarowy maj. Młódnice (odziedziczony przez jego matkę po ojcu → Adamie Helbichu). Wkrótce doprowadził tam gospodarstwo do kultury i wyremontował zabudowania. Od 1926, gdy jego ojciec zamieszkał w Warszawie, objął także gospodarstwo w Oblasie. Tu również przeprowadził inwestycje, zakładając chmielniki, powiększając sad i budując suszarnię chmielu. Gospodarując racjonalnie, prowadził między innymi hodowlę zarodową bydła nizinnego, koni półkrwi typu remontowego (dla wojska) oraz „tarpanów” (tarpany te dały cenioną obecnie w Państwowym Stadzie Koni tej rasy w Popielnie linię „Zazy” nr. VII) i podniósł dochodowość majątku. Przebudował też dwór w stylu „polskim”.

A. G. administrując maj. Oblas pełnił równocześnie różne funkcje społeczne. Był mianowicie: członkiem Rady Gminy Przytyk (jedną kadencję), wieloletnim członkiem Zarządu Spółdzielni Oszczędnościowej w Przytyku, członkiem zarządu Radomskiego Tow. Rolniczego, prezesem Powiatowej Spółki Melioracyjnej, członkiem Komisji Rewizyjnej Radomskiej Rolnej Spółki Akcyjnej, członkiem zarządu ZZ Ziemi Radomskiej. Publikował też w „Gazecie Rolniczej” artykuły na temat ekonomiki rolnej.

W sierpniu 1939 został powołany do Komisji Poborowej przyjmującej konie, uprzęż i wozy dla mobilizującej się armii. Zaś po wybuchu wojny był w komisji rozmieszczającej na terenie powiatu uciekinierów przed zbliżającym się frontem.

W czasie okupacji niemieckiej, z powodu złego stanu zdrowia nie brał czynnego udziału w ruchu oporu, wspomagał go jednak finansowo. W lutym 1941, wraz z żoną i trójką małych dzieci został wysiedlony przez okupanta z maj. Oblas (8 gmin pow. radomskiego zamieniono na poligon ćwiczebny lotnictwa i do końca wojny przebywał w różnych miejscowościach w ciężkich warunkach. Do Oblasu już nie wrócił, ponieważ maj. został w 1945 objęty reformą rolną.

A. G. osiedlił się z rodziną w Radomiu i pracował kolejno: w Powiatowym Urzędzie Ziemskim w Radomiu na stanowisku inspektora gospodarstw rybackich, w Krakowskiej Dyrekcji PNZ jako inspektor rybactwa.

Adam Grodziński

i chmielarstwa na woj. krakowskie, kieleckie i górnśląskie (do likwidacji PNZ w 1947 r.), jako kierownik gospodarstw rolnych i leśnych miasta Radomia, w Rejonowej Spółdzielni Ogrodniczo-Pszczelarskiej w Radomiu na stanowisku kier. działu planowania i statystyki, w Wojewódzkiej Centrali Nasiennej jako inspektor na woj. kieleckie oraz jako kierownik sklepu nasiennego. Około 1955 został wybrany likwidatorem Radomskiej Rolnej Spółki Akcyjnej, którą zlikwidował w latach sześćdziesiątych, korzystnie dla akcjonariuszy — dawnych ziemian. Następnie przeprowadził likwidację analogicznej spółki Opatowsko-Sandomierskiej w Ostrowcu. Przyznane honorarium przekazał na rzecz ociemniałych dzieci w Laskach. W 1961 z powodu pogarszającego się stanu zdrowia, przyznana mu została renta inwalidzka II grupy. A. G. był aktywnym działaczej społecznym i kulturalnym regionu radomskiego, członkiem Radomskiego Tow. Naukowego, Klubu Miłośników Radomia i Ziemi Radomskiej, PTTK oraz opiekunem społecznym zabytkowych cmentarzy radomskich. A. G. mając wolny czas powrócił do swoich dawnych zainteresowań: historii i genealogii — pisał wspomnienia, biografie i monografie. Prace te dotyczyły głównie Ziemi Radomskiej i Radomia. Część została wydana drukiem, a mianowicie: *Rodzina Jacka Malczewskiego i jego dzieciństwo spędzone w Radomiu* (Biul. Kwart. RTN, 7/1970, z. 1/2), *Romans poety* (Zygmunt Krasiński i Amelia Załuska), („Mówią Wieki” ., R. 14/1971), *Stan wsi i gospodarstw folwarcznych przed uwłaszczeniem włościan na podstawie lustracji dóbr Zameczek i Ostrów sporządzonych w 1861 r.* (Biul. Kwart. RTN, 17/1980, z. 4), W „Wojewódzkim Informatorze Kulturalnym” (wyd. Wojewódzka Biblioteka Publ. w Radomiu) zostały opublikowane opracowania: *Zamek w Solcu* (1979, nr 7), *Amelia Załuska z Łazisk* (1980/nr 8), *Roman Załuski* (1980/nr 10), *Cmentarze radomskie* (1980/nr 11), *Jeszcze o Polipityku Wieniawskim* (1981/nr 3), *Kiedy i gdzie Kochanowski brał ślub* (1981/nr 6), *Konary w życiu Kazimierza Asnyka* (1981/nr 10). W „Życiu Radomskim” opublikował artykuły: *Na drzewickim cmentarzu* (1981/nr 255), *Ród Ślepowron Kochanowskich na Ziemi Radomskiej* (1981/nr 244). W miesięczniku „Kontakt. Wojewódzki Informator Kulturalny” (wyd. Wojewódzki Dom Kultury w Radomiu) ukazały się opracowania: *Miasto Przytyk i wsie Podlodowskich* (1983/nr 7), *Adam Bogumił Helbich* (1983/ nr 11), *Bracia Jerzy i Witold Gombrowiczowie* (1984/nr 10), *Żołnierz, poeta, mason* (o Feliksie Gawdzickim, 1755-1836) (1986/nr 10). W 1988 w pracy zbiorowej p. red. Janiny Leskiewiczowej *Ziemianstwo Polskie 1920-1945*, (W. 1988) ukazało się opracowanie źródłowe A. G. pt. *Losy ziemian w powiecie radomskim*. Była to rozszerzona wersja pracy *Losy ziemian powiatu radomskiego w czasie wojny i okupacji (1939-1945)*, która ukazała się dwa lata wcześniej w „Zeszytach Naukowych Muzeum Wsi Radomskiej” (1986, s. 121-137). Ankiety wypełnione przez byłych ziemian, które stanowiły podstawę tych opracowań zostały przekazane przez autora do Wojew. Archiwum Państwowego w Radomiu. A. G. pozostawił w maszynopisie ok. 200 opracowań (życiorysy, monografie wsi) oraz własne „Wspomnienia” (ss. 270). Część ich złożył w Ossolineum we Wrocławiu, inne w Archiwum Państ. w Radomiu, pozostałe są w posiadaniu rodziny. W latach 1976-1981, na zlecenie RTN, przeprowadził dokumentację oraz rejestrację zabytkowych nagrobków (w oparciu o instrukcję Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie) na cmentarzach woj. radomskiego. Sporządził opisy dokumentacyjne nagrobków na 3 zabytkowych cmentarzach Radomia (rzym.-katolickim, prawosławnym i ewangelicko-augsburskim) oraz w 20 miejscowościach woj. radomskiego, łącznie 1029 nagrobków.

W uznaniu pracy i osiągnięć A. G. został wyróżniony odznaką honorową „Za zasługi dla województwa radomskiego” (w 1986). Otrzymał też dyplomy: „Za ofiarą działal-

ność na polu ochrony zabytków” i „Za zasługi dla rozwoju RTN i badania naukowe w regionie radomskim”.

A. G. zm. w Radomiu, pochowany w grobie rodzinnym w Przytyku.

A. G. oż. się w 1933 z Krystyną z Cywińskich h. Puchała (ur. 1909) z Piotrawina w woj. lubelskim, absolwentką trzyletniej Państwowej Szkoły Ogrodniczej w Vilvorde (Belgia).

Dzieci: 1) Juliusz (4.05.1934-31.03.1988), dziennikarz, publicysta, autor książek o tematyce współczesnej, współredaktor czasopisma „Warmia i Mazury”, oż. z Władysławą Łukomską, mgr inż. rolnikiem, ich córka Katarzyna (ur. 1961) jest zamężna za C. Digins'em (Anglikiem); 2) Maria (ur. 16.04.1936), absolwentka liceum handlowego, wieloletnia prac. księgowości na odpowiedzialnych stanowiskach, za Józefem Lipińskim, pedagogiem; 3) Wojciech (ur. 12.01.1941), absolwent socjologii UW, antykwariusz w Londynie, znawca dywanów wschodnich, oż. z Małgorzatą Motowską (na nim, jako bezdzietnym wygasa ród Grodzińskich h. Paprzyca z Grodna); 4) Anna (ur. 8.12.1949), absolwentka Studium Języków Obcych UW, redaktor w Wydawnictwie Ossolineum w Warszawie, zamężna za Andrzejem Haliaszem, prawnikiem.

Dok.: Adam Grodziński: Wspomnienia (rkps.), Helena Kisiel. *Adam Grodziński (1900-1986)*. ..*Biul. Kwart. RTN*”, 22/1985, z. 1-2; J. Twardowska. *Dokumentalista odchodzącego świata*. ..*Kontakt. Woj. Infor. Kulturalny*” (Radom), 1985/6; wspomnienia rodzinne.

Elżbieta Slaska, Michał Slaski, Halina Slaska

HELBICH ADAM h. Pikolar (1841-21.01.1918), wł. maj. Konary, Zadąbrów i Młódnice w pow. radomskim, rolnik. Syn dr Adama Bogumiła (1796-1881). lekarza i filantropa, absolwenta Szkoły Lekarskiej w Warszawie (1817), dr medycyny i chirurgii (1827), wł. Konar, i Anieli z Lesslów (1814-1856), córki Fryderyka, architekta. Ur. w Warszawie.

A. H. początkowo uczył się w domu. wykształcenie średnie zdobył w Warszawie, wyższe w Berlinie, a następnie w Taborze. gdzie specjalizował się w uprawie chmielu. Po ukończeniu studiów objął w 1864 gospodarstwo w Konarach, dzierżawione dotychczas przez brata jego matki. Stanisława Lessla. por. adiutanta z 1831, za którego administracji przeprowadzono kilka inwestycji, wykopano trzykilometrowy kanał i zbudowano tamę kierującą wodę na młyn. Obszar maj. Konary z fol. wynosił wówczas ok. 1200 ha.

A. H. prowadził gospodarstwo racjonalnie i postępowo, uzyskując dobre dochody. Oparte było na produkcji zbożowej. Oprócz tego rozwinął uprawę chmielu, hodowlę owiec merynosów, których stado podstawowe przekraczało 500 sztuk, i bydła szwajcarskiej rasy szwyc. Dochody dawał też młyn zbożowy „angielski”. W latach 1870 zbudował dwór według projektu Marconiego. Powiększył areal gospodarstwa dokupując sąsiedni maj. Młódnice. Na początku XX w. kupił dla dorastających dzieci maj. Oblas i Krzyszkowice w pow. radomskim oraz Chlewiska w pow. siedleckim. Konary uległy dużemu zniszczeniu w czasie pierwszej wojny światowej. W 1915 ze względu na teren przyfrontowy. A. H. został na rozkaz władz carskich wysiedlony z Konar wraz z całą ludnością. Po paru miesiącach powrócił do całkowicie zdewastowanego majątku i dworu. Mając 75 lat znalazł jednak jeszcze siły i energię, aby uruchomić gospodarstwo.

Darzony szacunkiem sąsiadów, którym imponowały jego uzdolnienia organizacyjne, A. H. znajdował czas na czynny udział w życiu społecznym i gospodarczym na terenie Radomia i powiatu. Był między innymi: członkiem Rady Gubernialnej Dobroczyńności, współzałożycielem w 1888 Tow. Chmielarskiego S-ki Akc., od 1899 prezesem Zarządu Spółdzielni Rolnej Radomskiej, przemianowanej w 1905 na Dział Handlowy Tow. Rol-

Adam Helbich

szkowice i Chlewiska, oż. 1° v. z Kamillą Przychodzką, 2° v. z Ireną Święcicką; 3) Felicja (1880-1966), za ➔Michałem Grodzińskim.

Dok.: PSB, IX, 353-354 (biogram ojca A. H.) Gerber; 281-282; Adam Grodziński, *Wspomnienia* (rkps.), Elżbieta Slaska, *Moje wspomnienia* (rkps.); J. Luboński, *Monografia historyczna miasta Radomia*, (Radom 1907); „Gazeta Radomska”, R. 17/1900.

Elżbieta Slaska, Michał Slaski

HEMPEL ANTONI h. włas. (1865-19.12.1923), wł. Wałowic (pow. kraśnicki). Syn Joachima (31.01.1821-11.08.1892), wł. Skorczyc (pow. janowski), i Emilii z Morchonowiczów (1836-30.01.1883). Ur. w Skorczycach.

Rodzeństwo: 1) Józef (1863-1891), doktor medycyny UJ, mąż Józefy z Wojewódzkich; 2) Leon (18.02.1864-17.05.1924), wł. Skorczyc, działacz rolniczy (➔ biogram w PSB, IX, 385); 3) Maria (1867-1929), żona Felicjana Lechnickiego, wł. Święcicy. Se-rebryszcza i innych dóbr w Chełmskiem; 4) Zofia (31.01.1869-13.08.1896), wł. Jeżowa (pow. lubelski), żona Henryka Nowakowskiego z Wołynia; 5) Jan (1870-17.01.1946); 6) Stanisław (15.01.1875-16.04.1922), wł. Nowin (pow. krasnostawski), działacz społeczny (➔ biogram w PSB, IX, 385, razem z biogramem brata, Leona).

A. H. w 1907 zawarł związek małżeński z Haliną z Krajewskich (1882-1978) ze Skoraczewa (pow. jarociński), z którą miał troje dzieci: 1) ➔Zdzisława; 2) ➔Teresę; 3) Halinę (14.11.1910-24.03.1993), żonę ➔Kazimierza Czarnockiego.

Dok.: Z. Bzowski, *Dzieje rodziny Hemplów*. W. 1987; PSB, IX, 377, 385; inskrypcje nagrobne z cm. w Popkowicach; inf. Janusza Kalinowskiego z Gdańska.

Tadeusz Epsztein

HEMPEL ZDZISŁAW h. włas. (1908-4.09.1939), współwł. Wałowic w pow. krańcickim. Syn → Antoniego (1865-1923) i Haliny z Krajewskich (1882-1978). Ur. w Wałowicach.

Z. H. po ukończeniu gimnazjum im. Adama Mickiewicza w Warszawie i zdaniu matury w 1926 r., rozpoczął studia rolnicze w Wyższej Szkole Rolniczej w Grignon pod Paryżem, gdzie w 1931 r. otrzymał dyplom inż. W międzyczasie odbył służbę wojskową w Szkole Podchorążych Rezerwy Kawalerii w Grudziądzu (1928-1929), a po jej ukończeniu został odkomenderowany na staż do 24 p. uł. zmechanizowanych w Kraśniku. W 1933 otrzymał nominację na stopień ppor. rezerwy kawalerii. Po ukończeniu służby wojskowej i studiów Z. H. osiadł w rodzinnym majątku Wałowice, przejmując jego administrację z rąk swojej matki. Wykorzystując wiedzę zdobytą na studiach zaprowadził w Wałowicach, m.in. racjonalną hodowlę krów, osiągając rekordową wydajność mleka. Dobre wyniki produkcji rolnej przyczyniły się do podniesienia dochodowości majątku.

Z. H. niedługo gospodarował w Wałowicach, już 15.07.1939 został zmobilizowany i otrzymał przydział do macierzystego 24 p. uł., wchodzącego w skład 10 Brygady Kawalerii Zmotoryzowanej pułk. Stanisława Maczka. Razem ze swoim pułkiem brał udział w bitwie pod Kasiną Wielką, gdzie zginął 4.09.1939. Za wybitne męstwo na polu walki pośmiertnie odznaczono go Krzyżem *Virtuti Militari* i awansowano do stopnia rtm. Z. H. został pochowany na cmentarzu parafialnym w Kasinie Wielkiej obok sześciu żołnierzy, którzy zginęli razem z nim.

Z. H. był żonaty z Iloną Łozińską, pasierbicą gen. Jana Mariana Hempla (1879-1932), miał z nią córkę Julitę za Carlem Scaringi. Wdowa po Z. H., Ilona wyszła powtórnie za mąż za Michała Rudowskiego h. Prus III z Klonówki w pow. starogardzkim.

Dok.: Z. Bzowski, *Dzieje rodziny Hemplów*, W. 1987: *Kawaleria polska*. 79; Radomyski. 52; inf. rodziny.

Janusz Kalinowski (T. E.)

HEMPEL TERESA h. wł. (ur. 15.11.1909), współwł. Wałowic w pow. krańcickim. Córka → Antoniego Hempla (1865-1923) i Haliny z Krajewskich (1882-1978). Ur. w Wałowicach.

Szkołę średnią skończyła w klasztorze ss. *Sacré Coeur* w Zbylitowskiej Górze pod Tarnowem, po czym była słuchaczką *cours superieurs* w Brukseli. Po śmierci ojca otrzymała w spadku fol. Zofiipole, należący do dóbr Wałowice. Była jednak jeszcze za mała, aby przejąć administrację maj. którą w jej imieniu prowadziła matka, Halina H. Pierwsze lata samodzielnego gospodarowania T. H. w Zofiipolu przypadły na okres okupacji, na czas wyjątkowo trudny do zarządzania maj., tym bardziej, że we wrześniu 1939 inwentarz żywy i martwy w Zofiipolu uległ poważnym zniszczeniom. Jednak przy pomocy sprężystego administratora Romana Dulińskiego gospodarstwo w szybkim tempie wróciło do dobrego stanu.

Przez cały czas okupacji T. H. przechowywała u siebie działaczy podziemia, m.in. mieszkali w Zofiipolu: Józef Stemler, Zygmunt Domański, Zofia Faszcz. Przygarniała również młodzież wyrzuconą z majątków w Zachodniej Polsce, dając jej możliwość pracy. W Zofiipolu znalazło także schronienie grono ziemian ze wschodnich terenów Polski, np. Teresa z Jeleńskich Zaleska, Bożena Domańska i inni. T. H. niosła pomoc wszędzie tam, gdzie widziała taką potrzebę. Gdy Niemcy w czasie łapanek zaaresztowali młodzież wiejską z Zofiipola i okolic, nie omieszkała osobiście interweniować w gestapo w Lublinie. Swoim uporem, odwagą i determinacją doprowadziła do uwolnienia uwięzionych. Dzięki takiemu postępowaniu T. H. otaczała sympatia okolicznej ludności i mi-

mo wielokrotnego nachodzenia maj. przez różne bandy właścicielka pozostała na stanowisku do lipca 1944 r. Po zajęciu Lubelszczyzny przez wojska sowieckie wyjechała do Warszawy. W czasie powstania pracowała jako sanitariuszka na Starym Mieście. Po kapitulacji uciekła z obozu w Pruszkowie, następnie pracowała w żłobku w Milanówku, a po wyjściu Niemców ze stolicy, w PCK w Warszawie. Po zakończeniu wojny została delegowana przez PCK do Niemiec i akredytowana przy UNRRA w Heidelbergu, Frankfurtu n/Menem i Arolsen. W 1947 roku wróciła do kraju i rozpoczęła pracę w Akademii Medycznej w Gdańsku. Aresztowana przez UB w 1948 pod fałszywym zarzutem pomocy osobom z podziemia w wyjazdach z Polski, została skazana na 4 1/2 roku więzienia, po rewizji wyrok obniżono do 2 lat. Po zwolnieniu z więzienia T. H. przeniosła się do Poznania, gdzie pracowała w Klinice Ortopedycznej u prof. Wiktora Degi.

W grudniu 1938 T. H. zaręczyła się z Tadeuszem Czarnockim (1913-1940), synem → Stefana Czarnockiego, wł. Lecieszyna (pow. nieświeski). Wybuch wojny uprzędził zawarcie małżeństwa. gdyż Tadeusz Cz. już w kwietniu 1939 został zmobilizowany, a następnie we wrześniu t. r. uwięziony przez Sowieców w obozie w Starobielsku, a na wiosnę 1940 zamordowany na terenie ZSRR. T. H. dochowała wierności narzeczonemu i nie wyszła za mąż.

Dok. Z. Bzowski, Dzieje rodziny Hemplów. W. 1987; *Lista Katyńska*. 270; inf. rodziny.

Janusz Kalinowski (T. E.)

HERNICZEK KAZIMIERZ FRANCISZEK h. Kotwicz (1853-13.07.1904), wł. maj. Potoczek w pow. ilżeckim, maj. Bronowice w pow. kozienickim, rolnik. Syn Stanisława i Heleny Prądyńskiej h. Grzymała. córki gen. Ignacego Prądyńskiego, wł. maj. Przepiórów w pow. opatowskim, i Emilii Rutkowskiej. Ur. w Potoczku.

Herniczowie wg tradycji rodzinnej mieli wywodzić się z Czech. Sz. Konarski uważa natomiast, że stanowili oni gałąź rodziny Kotwiczów.

K. H. sprzedał Potoczek (569 ha) Stanisławowi Kotowskiemu i w 1877 kupił dobra Bronowice z fol. Kajetanów, Łęki i Sarnów (1000 ha), które były kiedyś własnością Firlejów z Janowca. Dwór w Bronowicach zbudowany w końcu XVIII w. na fundamentach zameczku myśliwskiego spłonął w 1945 wraz z biblioteką i pamiątkami po Prądyńskich, Potkańskich i Herniczkach. K. H. gospodarował do śmierci w Bronowicach. Pochowany został w Górze Puławskiej jako dobrodziej tamtejszego kościoła.

Żoną K. H. była Maria Ludwika Ewa Łuniewska h. Łukosz (08.09.1859-08.01.1936), córka Henryka i Marii Potkańskiej.

Dzieci: 1) → Sylwester Ignacy (1881-1944); 2) → Jan Wacław (1884-1953); 3) Zofia Emilia Helena (12.05.1886-03.12.1966) żona → Michała Henryka Karola Jasińskiego; 4) Idalia Maria Stanisława Ewa (13.04.1888-27.10.1954), współwł. maj. Bronowice; 5) → Stanisław Gaudenty Feliks (12.02.1891-06.08.1944); 6) → Marian Ignacy Kazimierz (02.02.1894-11.06.1955), wł. maj. Bronowice.

Dok.: Sz. Konarski. *Herniczowie herbu Kotwicz*. 1959. msp.

Włodzimierz Jasiński (B. K.)

HERNICZEK SYLWESTER IGNACY h. Kotwicz, zwany Sylwiuszem (31.12.1881-06.08.1944), wł. maj. Sarnów w pow. kozienickim, rolnik. Syn → Kazimierza Franciszka i Marii Łuniewskiej.

S. I. H. pełnił funkcję sędziego gminnego w Gniewiszowie. Został rozstrzelany przez Niemców w czasie powstania warszawskiego.

Żonaty był z Zofią Adamowską h. Jastrzębiec, córką Henryka i Jadwigi Dowbór-Muśnickiej.

Dzieci: 1) Kazimierz (ur. 09.07.1909), inż. elektrotechnik, zamieszkały w Gliwicach; 2) Irena Maria (ur. 1918), żona Jana Szaniawskiego.

Dok.: *Spis obywateli*, 41.

J. Dowbór-Muśnicki (B. K.)

HERNICZEK JAN WACŁAW h. Kotwicz, pseud. „Kotwicz” (27.01.1884-20.08.1953), współwł. maj. Bronowice i Sarnów w pow. kozienickim, muzyk. Syn → Kazimierza Franciszka i Marii Łuniewskiej.

Po ukończeniu studiów mieszkał w Warszawie. Był inspektorem Banku Ziemiańskiego, następnie TKZ. Zmarł w Krakowie.

Pierwszą żoną J. W. H. była Helena Żukowska h. Prus III, córka Kazimierza i Zofii Sucheckiej h. Poraj; drugą, Karolina Łuniewska.

Dzieci: 1) Zofia 1° v. Janowa Kossowska, 2° v. Henrykowa Chrzanowska; 2) Krystyna, żona Witolda Cichowskiego h. Wąż; 3) Iryk Tomasz, (ur. 24.11.1921), uczestnik powstania warszawskiego. Ukończył studia na Uniw. w Louvain z tytułem inż. mechanika. Od 1950 mieszkał w Kongu Belgijskim pod nazwiskiem Kotwicz, obecnie mieszka w Belgii. Oż. z Elżbietą Legrand. Dzieci: a) Maria Helena (ur. 29.09.1952); b) Jan Karol (ur. 29.12.1955); c) Barbara (ur. 08.10.1957).

Dok.: *Spis obywateli*, 41.

(B. K.)

HERNICZEK STANISŁAW GAUDENTY FELIKS h. Kotwicz (12.02.1891-06.08.1944), wł. maj. Łęki (166 ha) i współwł. maj. Bronowice w pow. kozienickim, syn → Kazimierza Franciszka i Marii Łuniewskiej. Ur. w Bronowicach. Nieżonaty.

Zamordowany przez Niemców wraz z bratem Sylwestrem Ignacym w czasie powstania warszawskiego.

Dok.: *Spis ziemian. Woj. kieleckie*, 9.

(B. K.)

HERNICZEK MARIAN IGNACY KAZIMIERZ h. Kotwicz (02.02.1894-11.06.1955), współwł. maj. Bronowice w pow. puławskim. Syn → Kazimierza Franciszka i Marii Łuniewskiej.

Żonaty z Henryką Czarnocką, potomstwa nie zostawił. Zmarł w Warszawie i pochowany został na Powązkach.

Dok.: *Spis ziemian. Woj. kieleckie*, 9.

(B. K.)

JAGNIŃSKI ANDRZEJ (15.12.1904-30.04.1984), wł. maj. Zochcin w pow. opatowskim, rolnik, syn Konstantego i Julii z Łempickich. Ur. w maj. rodzinnym Garbaczu w pow. opatowskim.

A. J. ukończył w 1924 gimn. H. Sienkiewicza w Krakowie. W l. 1924-27 studiował rolnictwo na uniw. w Louvain uzyskując dyplom licencjé en sciences agronomiques. Służbę wojskową odbył w Szkole Podchorążych Rezerwy Kawalerii w Grudziądzu w 1928/29. Po odbyciu praktyki rolniczej w Stodołach w pow. opatowskim, maj. Eugeniusza Roguskiego, rozpoczął gospodarowanie w Zochcinie (612 ha). W 1935 odbył kurs oficerów łączności w Zegrzu.

A. J. walczył w kampanii wrześniowej w 10 p. s. k. Po zakończeniu walk przedostał się przez Węgry do Syrii i został wcielony do tworzących się tam polskich oddziałów

wojskowych. Jako żołnierz I Brygady Strzelców Karpackich odbył kampanię afrykańską (1940-1943), walczył pod Tobrukiem oraz kampanię włoską, gdzie uczestniczył w bitwie o Monte Cassino. Pod koniec wojny był kwatermistrzem I Brygady Strzelców Karpackich w stopniu rotm. (ze starszeństwem z 03.05.1943). Był odznaczony Krzyżem Walecznych i Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami.

W czasie okupacji niemieckiej żona A. J. — Anna Maria Antonina z Chłapowskich zarządzała gospodarstwem w Zochcinie. Była żołnierzem AK, pseud. „Dalia” i „Ozyrys”. Po wojnie mieszkała krótko w Krakowie prowadząc restaurację. W lecie 1945 wyjechała wraz z dziećmi do Włoch, gdzie przebywał jej mąż. W 1946 Jagnińscy przejechali do Anglii, osiedlając się na stałe w Londynie. Przez wiele lat A. J. ciężko pracował, jako robotnik w londyńskiej kolei podziemnej, później był tapicerem. W ostatnich latach przed przejściem na emeryturę pilotował wycieczki turystyczne po Europie. Po wielu latach ciężkiej pracy w Anglii doszedł do względnego dobrobytu. Dzieciom zapewnił wykształcenie. A. J. był działaczem Związku Karpatczyków III Dywizji Strzelców Konnych. W 1964 został awansowany na majora. Zmarł w Londynie i pochowany został wraz z żoną na cmentarzu Mortlake Hammersmith.

A. J. był żonaty (ślub 09.10.1934) z Anną Marią Antoniną Chłapowską (05.09.1912-31.05.1983) ur. w Łękach w pow. białskim, córką Maurycygo i Anny z Brunickich.

Dzieci: 1) Tomasz Roman, dziennikarz, zam. w USA; 2) Maria Anna, zamężna Olivier, zam w Londynie.

Dok.: Radomyski, 52, 95; *Kawaleria polska*, 80; *Spis ziemian. Woj. kieleckie*, 9; *Zeszyt ewidencyjny i inne materiały w Ministry of Defence, Hayes Middlesex, W. Brytania*, sygn. Polish 4271; inf. rodziny oraz Zdzisława Borzewskiego i ppłk. W. Maciejczyka.

Dezydery Chłapowski (B. K.)

JAGODZIŃSKA HALINA ZUZANNA Z DREYZÓW, pseudonim AK „Zuzanna” (09.09.1905-04.02.1985), wł. maj. Baby (pow. Ostrów Wlkp), córka Wojciecha i Zofii z Żniniewiczów. Ur. w Brzostowni (pow. Śrem).

Brat H. J., Jerzy Dreyza, uczestnik Powstania Wielkopolskiego, pozostał w wojsku i po ukończeniu podchorążówki był oficerem zawodowym do 1928, po czym zwolnił się z wojska i ukończył studia medyczne na UP. Po nagłej śmierci ojca w 1909 matka wysłała ją do Poznania wraz ze starszym bratem Jerzym, gdzie wychowywali się w gronie rodzinnym swojej babki Wandy Żniniewicz z Graffów oraz wujostwa Jana i Janiny Żniniewiczów. Oboje wujostwo byli lekarzami i czynnymi społecznikami na terenie miasta Poznania. Na kształtującą się świadomość H. J. i jej brata niewątpliwie wpływ miała też osobowość ich stryja, Józefa Dreyzy, współpracownika patrona Spółek Zarobkowych ks. Piotra Wawrzyniaka, członka Rady Ludowej, oddelegowanego następnie na Górny Śląsk, gdzie był wieloletnim działaczem niepodległościowym i gospodarczym oraz współorganizatorem powstań śląskich.

H. J. od 1915 roku należała do tajnej drużyny harcerskiej im. Emilii Plater w Poznaniu. Będąc harcerką tej drużyny w 1918/19 brała udział, jako siła pomocnicza Czerwonego Krzyża, w Powstaniu Wielkopolskim. Ukończyła gimn. im. Dąbrówki w Poznaniu oraz Kursy Rolnicze przy UP. Do rodzinnego maj. nie mogła już wrócić, ponieważ jej matka, po śmierci męża, nie radziła sobie z gospodarowaniem w trudnych warunkach wojennych i musiała maj. sprzedać. Przeniosła się też do Poznania i w 1921 roku wyszła ponownie za mąż, za dr med. Piotra Czerniawskiego.

H. J. 22.08.1925 wyszła za mąż za Stefana Idziego Lelesza, dzierżawcę maj. Dębowiec w pow. cieszyńskim. W 1928 zakupiła wraz z mężem maj. Baby w pow. Ostrów

Wlkp. Po śmierci męża (2.06.1931), H. J. prowadzi samodzielnie maj., obejmujący gorzelnię (o rocznym kontyngencie 18300 litrów spirytusu), 40 krów, 22 konie i 9 źrebaków, 17 jałowic, 13 cieląt, 39 świń i 12 owiec (w/g stanu z 1939).

Dn. 13.06.1937 H. J. wyszła ponownie za mąż za Józefa Jagodzińskiego (1904-1949), syna Leona.

Dn. 10 grudnia 1939 została wysiedlona przez władze niemieckie ze swojego maj. wraz z matką, ojczymem i synem do G. G. Przez okres okupacji przebywała z rodziną w maj. Trębaczew pod Nowym Miastem n/Pilicą. Od wiosny 1940 prowadziła akcję zapatrywania w żywność wojskowego Szpitala Ujazdowskiego w Warszawie oraz podejmuje działalność konspiracyjną na terenie Obwodu ZWZ Rawa Mazowiecka. Do jej obowiązków należało prowadzenie rozpoznania nieprzyjaciela, ukrywanie ludzi ściganych przez okupanta, doręczanie tajnych rozkazów i meldunków, kolportaż tajnej prasy oraz transport broni i amunicji do walczących oddziałów dywersyjnych. Szczególnym ułatwieniem w tej działalności była dobra znajomość języka niemieckiego. Od połowy 1944, jako ochotniczka wraz z synem zgłosiła się do walki partyzanckiej w 25 p. p. AK Ziemi Piotrkowskiej. Jako łączniczka dowódcy pułku pełniła jednocześnie funkcję sanitariuszki Naczelnego Lekarza 25 p. p.

H. J. brała udział w walkach partyzanckich 25 p. p. AK: 7.08.44 — bój z Wermachtem w Barkowicach-More n/Pilicą; 16.08.44 — bitwa pod Diabłą Górą; 27.08.44 — rozbrojenie niemieckiej kolonii Jawor; 26.09.44 — bitwa o Stefanów z oddziałami SS; 28.09.44 — odwetowa walka, uderzenie na posterunek żandarmerii Przysucha; 12.10.44 — bój o Widuch i wyjście z okrążenia; 27.10.44 — bitwa o Biały Ług z oddziałami SS; 29.10.1944 r. — walka i akcja na pociąg panc. Ruda Białaczewska; 30.10.44 — zasadzka pod Bulianowem, likwidacja oddziału „Kozaków”; 02.11.44 — bitwa k/Huty w lasach przysuskich; 05.11.44 — walka nocna Niebo-Piekło. (w/g relacji „Wichra” mgr Witolda Kucharskiego i Naczelnego Lekarza 25 p. p. dr Alfonsa Raitera).

H. J. została odznaczona Krzyżem Walecznych (1944), Srebrnym Krzyżem Zasługi (1944), Krzyżem Partyzanckim (1959) oraz Krzyżem Kawalerskim OOP (1983).

Po zakończeniu wojny nie mogła wrócić do swojego maj., ponieważ był on zajęty przez jednostkę Armii Czerwonej, a następnie został przejęty przez administrację państwową na mocy dekretu o reformie rolnej.

Mąż H. J., Józef jako ppor. rez. zmobilizowany w 1939 do 60 pp w Ostrowie Wlkp., cały okres wojny przebył w niewoli niemieckiej w Oflagu IIE Gross Born. Po wyzwoleniu wrócił do kraju i objął administrację klucza maj. poniemieckich w województwie szczecińskim. W lutym 1949 roku został zamordowany w więzieniu UB w Lipianach pow. Pyrzyce. H. J. z matką i ojczymem przeniosła się do Częstochowy, gdzie po Powstaniu Warszawskim z pozostałością Szpitala Maltańskiego i rodziną, przebywał jej brat, mjr dr Jerzy Dreyza. Zm. w Częstochowie i pochowana została na cmentarzu św. Rocha przez kapelana 25 p. p. AK ks. „Ksawerego” kpt. Mariana Skoczowskiego.

Syn H. J. i Stefana J. Lelesza, Jerzy Marian pseud. „Jur” (ur. 16.07.1926 w Cieszynie, zm. 26.09.1944), w czasie okupacji zgłosił się jako ochotnik do Samodzielnego Oddziału Partyzanckiego „Wicher” AK, a następnie walczył w 1 plutonie 1 kompanii 25 p. p. Poległ w bitwie o Stefanów, pośmiertnie odznaczony „Krzyżem Walecznych” oraz awansowany do stopnia starszego strzelca.

Dok.: H. Jagodzińska, *Przeciw pruskiemu zaborcy*, W. 1979; materiały i wspomnienia rodzinne.

Jerzy Dreyza

JASIEŃSKI MIECZYŚLAW AUGUSTYN h. Dołęga (3.8.1846-2.11.1913), wł. maj. Boksyce w pow. opatowskim. Syn Władysława (1821-1888) i Lucyny Baczyńskiej ze Śmiłowa, a wnuk Teodora (1776-1848) i Elżbiety Karskiej, prawnuk Mikołaja (1732-1827) i Agnieszki Kuczkowskiej.

Boksyce wraz z folwarkami Nagórzyce, Witosławice i Sławęcice odziedziczył M. J., który dzierżawił poza tym pobliskie Wierzbатовice i Milejowice. W czasie I wojny światowej Boksyce spalili Rosjanie.

M. J. odziedziczył po ojcu zamiłowanie do pracy społecznej. Lubiany i szanowany przez sąsiadów i włościan, bywał wzywany jako rozjemca w sprawach spornych. Współpracował z parafią Momińska. Gospodarował bardzo dobrze, z zamiłowaniem hodował konie. W późniejszym wieku, gdy ciężko chory nie wychodził z domu, kazał wprowadzać konie do dużego przedpokoju zw. „kamienną sienią” i osobiście prezentował je gościom.

Żonaty z Wandą Anielą Prawdzic-Rudzką (3.7.1857-1947), córką Adolfa i Wandy Kwaśniewskiej. Po śmierci matki chowała się u babki, a później w Dreźnie, gdzie zamieszkał ojciec. Nigdy nie przyzwyczaiła się do życia na wsi tęskniąc za intelektualną atmosferą Drezna. Była zdolną malarką.

Mieli cztery córki: 1) Emilia Lucyna (1883-1970), wł. Boksyce i Sławęcice (339 ha), za bar. Zdzisławem Horochem (1884-1945). W Boksykach wybudowała nowy dwór. Z. Horoch zm. 1945 w więzieniu w Ostrowcu, gdzie przewencyjnie zamknięto szereg ziemian w czasie wykonywania reformy rolnej. Ich dzieci: a) Tytus (1919-1945), zginął bez wieści w styczniu w czasie walk niemiecko-rosyjskich w lasach k. Przysuchy. Żonaty z córką gen. Fabrycego. Jadwigą mieli troje dzieci: Dorota Morawiecka (ur. 1939), polonistka, mieszka w W. Jej syn Piotr; Małgorzata Łankiewicz, prawnik, mieszka w W. Tomasz Eustachy, prawnik, mieszka w Poznaniu, jego córka Krystyna; b) Mieczysław (1921-1944). W 1939 był w podchorążówce. Dostał się do niewoli radzieckiej, w ramach wymiany jeńców znalazł się w niewoli niemieckiej i uniknął Katynia. Zbiegł z transportu niemieckiego i szybko włączył się do pracy podziemnej. Żołnierz AK w grupie „Osjana”. Kurier na trasie Kraków-Warszawa. Zginął w czasie akcji „Pawiak” na Powązkach 19.07.1944; c) Zofia Szembekowa (1922), wdowa po hr. Bogdanie Szembeku. Synowie: Stanisław (1944), wykształcenie wyższe handlowe, mieszka w Zabrze. Jego dzieci: Rafał, Artur i Karolina; Andrzej (ur. 1946), mieszka w Obornikach. Ma syna Bogdana; Piotr (ur. 1953), mieszka w Czarnkowie; 2) Natalia (1884-1970) za Zygmuntem Baczyńskim, wł. maj. Jankowice (532 ha) w pow. opatowskim. Syn Cyprian Zygmunt (ur. 1919), rolnik, żołnierz AK. Był w grupie konnej zwiadowczej pod dowództwem K. Wickenhagena. Żonaty z Kildą Grieger, mieszkającą w Smolicach. Ich dzieci: Teresa za Krzysztofem Jankinsen, Anglikiem, mieszkającą w Anglii; Krystyna Zielińska, inż. chemik, mieszka w Lesznie. Ma dwoje dzieci: Andrzej, gospodaruje na Śląsku; 3) Zofia (zm. w wieku 7 lat, 13.9.1886); 4) Maria Gabriela (25.6.1888-25.5.1958) za → Henrykiem Cichowskim. Wł. Witosławice i Nagórzyce, sprzedała je i kupiła maj. Raj w pow. iłżeckim. Dok.: Wł. Jasiński, Jasiński h. Dołęga; Materiały i informacje rodzinne; Wł. Bartoszewski, *1859 dni Warszawy*. K. 1984; PSB. X. 1(biogram Mieczysława Horocha); „Tyg. Pow” .. 1947, nr 9; „Stolica” 1957, nr 41, 1958, nr 30.

Irena Cichowska

JĘDRZEJOWICZ ADAM LUDWIK h. włas. (17.12.1847-4.05.1924), wł. Zaczernia (pow. rzeszowski), polityk galicyjski. Syn Jana Jakuba, wł. Zaczernia, i Tekli Marianny ze Straszewskich. Ur. w Zaczerniu.

Rodzeństwo: 1) Władysław, kawaler; 2) Maria za Antonim Popielem, bezdzietni.

Adam Ludwik Jędrzejowicz

Do początku XX w. oprócz Zaczernia do A. L. J. należały też inne maj.: Nowa Wieś i Trzebowniko (pow. rzeszowski). Dobra te przeszły następnie na własność Kazimierza Jędrzejowicza.

A. J. zm. w Krakowie i pochowany został w grobie rodzinnym w Zaczerniu.

A. J. poślubił dn. 6.02.1878 w Wiedniu Gabriele Tyszkiewiczową z Mierów h. wł. (ur. 16.04.1850 we Lwowie, zm. 1938 w Staromieście), wł. Staromieścia, Ruskiej Wsi, Drabinianki, Miłocina, Głogowa, Stykowa (pow. rzeszowski), córkę Feliksa (1820-1870) i Felicji hr. Starzeńskiej h. Lis (1830-1900), z którą miał syna → Jana Feliksa.

Dok.: PSB. XI. 238-239 (biogram A. J.); Bigo. 1886 i 1918; *Skorowidz dóbr; Spis ziemian. Woj. lwowskie, 35; J. Szymczak-Hoff, Życie towarzyskie i kulturalne Rzeszowa w dobie autonomii Galicji, Rzeszów 1993; inf. Stanisława Jędrzejowicza z Warszawy.*

Tadeusz Epsztajn

JĘDRZEJOWICZ JAN FELIKS h. włas. (23.01.1879-22.08.1942), wł. Staromieścia (pow. rzeszowski), Wilczej Woli (pow. kolbuszowski) i Czaplí (pow. samborski), rolnik. Syn → Adama Ludwika i Gabrieli z Mierów. Ur. w Zaczerniu (pow. rzeszowski).

J. J. ukończył studia w Wyższej Szkole Rolniczej w Berlinie (1899-1903). Służył w armii austriackiej, gdzie doszedł do rangi rotm., później przeszedł do WP. Był szambelanem na dworze wiedeńskim, prezesem Rady Powiatowej w Rzeszowie i członkiem Rady Wojewódzkiej we Lwowie. J. J. Zm. w Rzeszowie i został pochowany w Zaczerniu.

W kwietniu 1912 w Weryni (pow. kolbuszowski) poślubił Marię Tyszkiewicz (26.08.1888-1947), córkę Janusza i Natalii z Tarnowskich.

Dzieci: 1) Maria (ur. 25.02.1913 w Rzeszowie), żona Adama Łosia, s. Witolda, 2^ov. za Zdzisławem Nowakowskim; 2) Adam (ur. 1914 w Wiedniu); 3) → Stanisław; 4) Natalia (ur. 1918 w Krakowie), żona → Romana Gumińskiego; 5) → Jan; 6. Teresa (ur. 1924 w Krakowie, zm. 1949 w Szczecinie).

Dok.: *Skorowidz dóbr; Brzozowski, Polacy na studiach. 178; Spis ziemian. Woj. lwowskie. 35-36.*

Stanisław Jędrzejowicz (T. E.)

Jan Feliks Jędrzejowicz

JĘDRZEJOWICZ — FRANCIS ADAM FRANCISZEK h. włas. (ur. 4.10.1914), wł. maj. Zaczernie (pow. Rzeszów), prawnik i dyplomata, rotm. rez. kaw. Syn → Jana Feliksa i Marii z Tyszkiewiczów. Ur. w Wiedniu.

Wychowanek oo. benedyktynów w St. André (Belgia). W l. 1933-1934 uczył się w Szkole Podchorążych Rezerwy Kawalerii w Grudziądzu. W 1936 otrzymał promocję na stopień ppor. rezerwy kawalerii. Studia wyższe (prawo i nauki polityczne) odbył na

ULw. (1938). Następnie został przyjęty do MSZ i wysłany na praktykę do konsulatu RP do Strasburga, gdzie m.in. zajmował się polską emigracją zarobkową.

Po upadku Francji w 1940 wyjechał do Szkocji, gdzie służył w 1 Korp. WP, a następnie w 1 Dywizji Panczernej. Brał udział w całej kampanii od Caen do Wilhelmshaven w 10 Pułku Dragonów. Został mianowany adiutantem gen. K. Rudnickiego, dowódcy 1 Dyw. w Meppen (Niemcy), gdzie opiekował się uchodźcami polit. Po demobilizacji w 1948 założył własną agencję podróży w Londynie, którą prowadził przez 25 lat do emerytury. Nawiązując do tradycji rodzinnych pracuje w szeregu instytucji społecznych i charytatywnych. Również bierze czynny udział w kołach myśliwskich.

Ożeniony z Jean Reed w 1949. Mają trzy córki.

Dok.: Radomyski. 67. 97.

Jan Jędrzejowicz-Mier (T. E.)

JĘDRZEJOWICZ STANISŁAW MARIA h. włas. (ur. 5.04.1916), wł. Jasionki (pow. rzeszowski), rolnik. Syn → Jana Feliksa i Marii z Tyszkiewiczów. Ur. w Krakowie.

Uczył się początkowo w zakładzie oo. benedyktynów w St. André k. Bruges (Belgia). Świadectwo dojrzałości otrzymał 19.06.1934 w VII Państwowym Gimn. im. T. Kościuszki we Lwowie. W l. 1934-35 studiował w Wyższej Szkole Handlu Zagranicznego, a w l. 1935-1938 na Wyższych Kursach Ziemiańskich im. Jerzego Turnaua we Lwowie, gdzie obronił pracę dyplomową pt. „Wychów konia typu kawalerskiego”.

W czasie okupacji administrował własnym majątkiem, jednocześnie był żołnierzem AK, w l. 1941-1943 szefem „Uprawy” w Inspektoracie rzeszowskim. Po wejściu wojsk sowieckich był więziony przez UB (6 tygodni), a następnie wcielony do wojska uczestniczył w walkach nad Odrą i Nysą. Po wojnie pracował w przemyśle mięsny, do emerytury był głównym projektantem w Instytucie Przemysłu Mięsnego w Warszawie.

Dwór w Jasionce

S. J. jest autorem wielu prac badawczych i publikacji w dziedzinie przemysłu mięsnego.

S. J. był dwukrotnie żonaty, w 1939 z Ireną Bielską, a w 1957 z Jolantą Małecką. Z pierwszej żony córki: 1) Zofia (ur. 1940) i 2) Maria (ur. 1942); z drugiej żony córka, Magdalena (ur. 1962).

Stanisław Jędrzejowicz (T. E.)

JĘDRZEJOWICZ JAN GRZEGORZ FELIKS ANTONI pseud. AK „Grzegorz”, „Szach”, używa także nazwiska: Mier-Jędrzejowicz h. włas. (ur. 15.12.1919), wł. Dąbrowy (pow. rzeszowski), ekonomista, działacz społeczny. Syn → Jana Feliksa i Marii z Tyszkiewiczów. Ur. w Staromieściu (pow. rzeszowski).

J. J. był wychowankiem internatu oo. benedyktynów w St. André (Belgia) i Zakładu im. Abrahamowiczów we Lwowie. Maturę uzyskał w 1937 w VII gimnazjum we Lwowie. W 1938 odsługiwał wojsko w Szkole Podchorążych Artylerii we Włodzimierzu

Wołyńskim. Następnie rozpoczął studia w Akademii Handlu Zagranicznego we Lwowie (1939). Brał udział w kampanii wrześniowej w szeregach 10 PAC z Przemyśla i był ranny. Uniknął niewoli i wrócił w rodzinne strony i prowadził administrację maj. rodzinnych (Staromieście, Głogów i Zaczemie (pow. rzeszowski), a od 1943 maj. Dąbrowa. odziedziczonego po ciotce). Jednocześnie działał w podziemiu, był oficerem w Inspektoracie Rzeszów AK. później w Podokręgu Rzeszów. Pomagał organizować obserwację wyrzutni ćwiczebnych V-1 i V-2 w Bliźnie. Kierował działalnością konspiracyjną Straży Pożarnej w Rzeszowie i pomagał ratować ją w 1944 przed wywózką do Niemiec. Wykupował członków AK przed wywózką na roboty przymusowe do Niemiec. Wspierał finansowo i materialnie zawodowych wojskowych członków AK. Pomagał Żydom w getcie w Rzeszowie, m.in. dając możliwość wychodzenia na prace w ogrodach warzywnych. Pomagał ratować księgi religijne żydowskie od zniszczenia w czasie likwidacji bożnicy przez Niemców. Zatrudniał i pomagał wysiedleńcom z Poznańskiego.

Po wkroczeniu Sowietów zostawał zastępcą komendanta miasta Rzeszowa z ramienia AK z zadaniem utrzymania porządku i ochrony magazynów poniemieckich. Zagrożony aresztowaniem przez UB ukrywał się w Jarosławiu i dołączył do partyzantki nad Sanem, której celem była ochrona ludności przed bandami ukraińskimi. W czerwcu 1945 opuścił Polskę i przedostał się do II Korpusu gen. Andersa we Włoszech. Po zakończeniu wojny został w WP w Anglii do demobilizacji (1949). W l. 1949-53 studiował ekonomię na Uniw. w Londynie, następnie pracował w IBM w Anglii na różnych stanowiskach kierowniczych (1954-1984). Zajmował się również pracą społeczną. w parafii Southampton i Londynie, w Polskim Ośrodku Społeczno-Kulturalnym, w Kolbe House (dom opieki) i w Stronictwie Pracy. z którego ramienia był członkiem Rady Narodowej. J. J. jest także członkiem Polskiego Związku Kawalerów Maltańskich.

Dnia 12.01.1949 w Londynie J. J. zawarł związek małżeński z Zofią Anną z Dubanowiczów, córką Edwarda (1881-1943), prof. prawa ULw., posła na Sejm, i Magdaleny z Cieńskich, wł. Huty (pow. brodzki).

Dzieci: 1) Włodzimierz Antoni Krzysztof (ur. 30.10.1949 w Londynie), dr fizyki nuklearnej, członek Królewskiego Towarzystwa Astronomicznego, wykładowca w Imperial College of Science and Technology w Londynie, kawaler maltański; 2) Edward Michał Andrzej (ur. 15.05.1952 w Londynie), inż. i mgr administracji, dyrektor firmy telekomunikacyjnej, doradca Rządu Polskiego, kawaler maltański, żonaty z Krystyną z Bnińskich, z którą ma czworo dzieci; 3) Anna Katarzyna Maria (ur. 22.03.1955 w Londynie), dr medycyny, ordynariusz szpitala w Londynie, żona Simona Foster Cox.

Jan Jędrzejowicz (T. E.)

KARSKI MICHAŁ h. Jastrzębiec (22.01.1869-6.06.1928), wł. Włostowa i innych dóbr (pow. opatowski i sandomierski), rolnik, działacz społeczny. Syn Stanisława (1838-1890), ziemianina, i ks. Jadwigi Czetwertyńskiej (1838-1908). Ur. w Warszawie.

M. K. szkołę średnią ukończył w Warszawie w 1886, po czym uczęszczał na Wydział Handlowy Politechniki Ryskiej (1886-1888). W l. 1890-1893 studiował rolnictwo na Uniw. w Halle a. Saale.

M. K. osobiście zarządzał kluczem włostowskim składającym się z 7 fol. m.in. Włostów, Kurów, Ossolin, Pęczawice, Sternalice, Swojków w pow. sandomierskim oraz dobrami w Tudorowie i lasami pod Iwaniskami w pow. opatowskim o łącznej powierzchni przekraczającej 2400 ha. Maj. był głównie nastawiony na hodowlę i plantację buraka cukrowego. Ze względu na daleko zaawansowane uprzemysłowienie i rozwój hodowli,

dobra włostowskie zostały po 1918 decyzją rządową wyłączone spod parcelacji. We Włostowie znajdował się pałac neorenesansowy zbudowany według projektu Henryka Marconiego. Oprócz nieruchomości ziemskich M. K. posiadał czteropiętrową kamienicę w Warszawie przy ulicy Wiejskiej 19. Poza administrowaniem maj. ziemskim M. K. prowadził aktywną działalność na polu gospodarczym, społecznym i politycznym.

Od 1901 był M. K. delegatem, a następnie radcą Dyrekcji Głównej TKZ. Po śmierci żony w 1903 zajmował się wychowywaniem swych dzieci. W tym okresie założył we Włostowie ochronkę dla dzieci służby folwarcznej, schronisko dla starców, a także ambulatorium dla bezpłatnego leczenia okolicznej ludności. Około 1906 był współzałożycielem oddziału Polskiej Macierzy Szkolnej w Klimontowie. W l. 1908-1914 część roku spędzał w Rzymie, gdzie był informatorem sfer watykańskich o polskich sprawach polityczno-kościelnych. W 1910 został przez Piusa X mianowany tajnym szambelanem papieskim i corocznie przez tydzień pełnił w mundurze szambelańskim służbę w Watykanie, a także miał wstęp do papieża Piusa X, jak i do jego następcy Benedykta XV. W 1912 pojechał wraz z Zygmuntem Wielopolskim do Petersburga interweniując przeciwko oderwaniu Chełmszczyzny od Królestwa Polskiego. W tym samym czasie był współzałożycielem cukrowni „Włostów” tworzonej w ramach Częstocickiego Tow. Fabryk Cukru (istniejącej do dnia dzisiejszego). Wspomagał finansowo budowę szosy z Klimontowa do szosy głównej Opatów-Sandomierz, a także był głównym akcjonariuszem spółki budującej odnogę kolejową do cukrowni we Włostowie.

W okresie pierwszej wojny światowej znaczną część czasu spędzał w Warszawie. Był działaczem Stronnictwa Polityki Realnej, które w październiku 1915 weszło w skład Koła Międzypartyjnego. Od tej chwili do 1918 M. K. współpracował z Kołem. Po śmierci Juliusza Tarnowskiego (3.10.1917) został prezesem Zarządu Głównego Macierzy Szkolnej. W tym samym roku był współorganizatorem w Warszawie konwentu wszystkich biskupów polskich z trzech zaborów. W 1918 współpracował z Radą Regencyjną. W l. 1918-1928 przewodniczył Komitetowi Rodzicielskiemu Gimn. Św. Stanisława Kostki w Warszawie. W czasie wojny w salonie M. K. przy ul. Kredytowej odbywały się zebrania gromadzące znane osobistości życia politycznego i społecznego Warszawy. Z tego okresu datowała się przyjaźń M. K. z Achillesem Ratti, delegatem papieskim rezydującym w Warszawie, następnie nuncjuszem papieskim w Polsce, wybranym w 1922 papieżem, który przybrał imię Piusa XI. Wyrazem tej przyjaźni były odwiedziny Rattiego we Włostowie (1919). Dla upamiętnienia tej wizyty M. K. wznosił we Włostowie pomnik ku czci papieża Piusa XI. M. K. przyjaźnił się także z późniejszym premierem z czasów Rady Regencyjnej, Józefem Świeżyńskim, sąsiadem Włostowa, jak również z innym sąsiadem, Józefem Dowbór-Muśnickim, z Henrykiem Sienkiewiczem i późniejszym kardynałem Adamem Sapiehą.

Po 1918 M. K. odsunął się od polityki, zniechęcony tarciami pomiędzy różnymi stronnictwami. Włączył się natomiast do życia gospodarczego kraju, będąc współzałożycielem

Michał Karski

ciem w 1919 i członkiem zarządu, a od 1922 prezesem zarządu Tow. Ubezpieczeń „Omnium”, połączonego następnie z wileńskim tow. ubezpieczeń „Wilia”. Był członkiem zarządu polskiej filii „Riunione Adriatica di Sicurita” w Warszawie, a także od 1920 Warszawskiego Tow. Ubezpieczeń od Ognia. Był również wiceprezesem Rady Nadzorczej Banku dla Handlu i Przemysłu w Warszawie oraz wiceprzewodniczącym Rady Nadzorczej Tow. Ubezpieczeń „Piaśc”. W 1921 otrzymał order papieski Św. Grzegorza (komandoria z gwiazdą), a w 1923 został jako jeden z pierwszych po wojnie Polaków przyjęty do Zakonu Kawalerów Maltańskich. Był kawalerem honorowym i dewocyjnym tego zakonu, a także prezesem fundacji Piusa XI dla inwalidów. Odrzucił zaproponowane mu przez Józefa Piłsudskiego stanowisko ambasadora Rzeczypospolitej Polskiej przy Watykanie.

We Włostowie przechowywane było archiwum rodziny Karskich, w którym znajdowały się dokumenty od połowy XVI wieku. Biblioteka pałacowa założona w XVIII wieku przez Antoniego Karskiego (1746-1803) zawierała wiele cennych starodruków. Był również zbiór rycin polskich i obcych. Wnętrza pałacu zdobiły obrazy, m.in. pędzla Van Dycka, Lampiego i Bacciarellego. Pałac włostowski stanowił ważny ośrodek kulturalny oddziaływujący na bliższą i dalszą okolicę. Stefan Żeromski wspomina w dziennikach, że tu pisał fragmenty „Popiołów”.

M. K. w ostatnich latach życia nękany był licznymi chorobami. Leczył go m.in. osobisty lekarz Piusa XI. M. K. zm. we Włostowie i pochowany został na miejscowym cmentarzu.

M. K. oż. się 29. IV.1897 r. z Julią Górską h. Boża Wola (ur. 1876 r., zm. 30.06.1903 w Zakopanem), córką Konstantego z Motkowic (1827-1901), i Julii z ks. Golicynów (1840-1914).

M. K. miał dwoje dzieci: 1) Zofię (ur. 26.06.1898, zm. 8.11.1978 w Londynie), od 25.02.1922 żonę Michała Mycielskiego (ur.3.06.1894, zm. 17.09.1971 w Londynie), syna Ludwika i Elżbiety z Mycielskich; 2) → Szymona (1901-1974).

Dok.: PSB. XII. 133 (biogram M. K.); 134-135 (biogram Stanisława K., ojca M. K.); Archiwum rodzinne Karskich. Zb. prywatne; J. Karski. *Moje gniazdo rodzinne*. „Spotkania z Zabytkami” nr 5/1988 r.; M. Wójcik. *Zgromadzenie Sióstr Służek NMP*. Mariówka 1978 r.; *Warszawskie Towarzystwo Ubezpieczeń Książka Pamiątkowa 1870-1920*. Warszawa 1921; S. Dzierzbicki, *Pamiętnik z lat wojny 1915-1918*, W. 1983; SGKP. XIII. 719; *Almanach „Woreyd” 1926*; *Księga pamiątkowa „Arkonii”*, cz. III. 32; *Spis obywateli*. 50. J. Stemler. *Polska Macierz Szkolna, 1905-1925*. W. 1926, 42; S. Brzozowski, *Polacy na studiach*. 193; Zbiory polskie. II. 518; Materiały rodzinne w posiadaniu K. Górskiego z Genewy.

Juliusz Karski i Stanisław Konarski (T. E.)

KARSKI SZYMON MICHAŁ h. Jastrzębiec (28.12.1901-16.08.1974), wł. Włostowa i innych dóbr (pow. sandomierski i opatowski), rolnik, działacz ziemiański. Syn → Michała (1869-1920) i Julii z Górskich. Ur. w Warszawie.

S. K. po zdaniu egzaminów z zakresu szkoły powszechnej, do których przygotowywał się w domu, uczęszczał początkowo do gimn. św. Jacka w Krakowie, a następnie przeniósł się do gimn. filologicznego im. św. Stanisława Kostki w Warszawie, gdzie w czerwcu 1920 otrzymał świadectwo dojrzałości. Następnie w okresie od 1921 r. do 1924 studiował na Wydziale Prawno-Ekonomicznym UP, który ukończył 9.05.1924 z tytułem mgr nauk ekonomiczno-politycznych. S. K. już jako uczeń szkoły średniej brał udział w rozbrajaniu Niemców w 1918 w Warszawie. Bezpośrednio po zdaniu matury w 1920 wstąpił ochotniczo do 7 p. s. k. i walczył w bitwie z bolszewikami pod Brodnicą w randze wachmistrza. Został odznaczony odznaką Obywatelskiego Komitetu

Obrony Państwa (OKOP), zwaną „Stanęli w potrzebie”, a nadaną przez gen. Józefa Hallera oraz Medalem za Wojnę 1920.

S. K. po ojcu Michale odziedziczył klucz włostowski (pow. sandomierski) oraz dobra i lasy w pow. opatowskim, a także kamienicę w Warszawie. Otrzymał maj. S. K. nadal rozwijał. Obok gorzelni, młyna, prowadził jedno z największych w woj. kieleckim plantacje chmielu i buraków cukrowych. Jednocześnie posiadał zespół kilkunastu stawów rybnych, hodowlę tzw. remontów dla wojska oraz hodowlę krów holenderskich. Folwarki klucza włostowskiego połączone były koleją wąskotorową. Przed 1939 na polach maj. pracowały już dwa traktory. W ramach działań rodzinnych S. K. spłacił swoją siostrę Zofię Mycielską (1.000.000 złotych polskich w gotówce). Ponadto w 1932 kupił maj. wraz z zamkiem w Oporowie k. Kutna od pani Heleny Lasockiej z domu Orssetti. Inwestował także w nieruchomości miejskie, budując w Warszawie 3 domy i 12 garaży. Posiadał również udziały w zakładach przemysłowych. Był właścicielem 1/5 akcji Częstocickiego Tow. Fabryk Cukru (cukrownia „Włostów”) i dużej ilości akcji Tomaszowskich Fabryk Włókien Sztucznych.

Szymon Karski

W l. 1928-1939 S. K. działał w różnych organizacjach gospodarczych, społecznych i politycznych. Był prezesem ZZ pow. opatowskiego i sandomierskiego oraz woj. kieleckiego, członkiem zarządu Głównego ZZ w Warszawie, radcą TKZ z Okręgu Warszawskiego, radcą Kieleckiej Izby Rolniczej, członkiem Kolegium Odwoławczego Kieleckiej Izby Skarbowej, prezesem Komunalnej Kasy Oszczędnościowej w Opatowie, wiceprezesem Zarządu Opatowsko-Sandomierskiej Spółki Rolnej z siedzibą w Ostrowcu Świętokrzyskim, członkiem zarządu Częstocickiego Tow. Fabryk Cukru w Warszawie, członkiem Zarządu Banku Ziemiańskiego z ramienia BGK w Warszawie, członkiem zarządu Grupy Rolnej Warszawskiego Tow. Ubezpieczeń, członkiem Rady Nadzorczej Tow. Ubezpieczeniowych „Riunione Adriatica di Sicurtà” oraz „Omium” w Warszawie, członkiem (z wyboru włościan) Rady Gminnej w Lipniku (pow. Sandomierz) i Rady Gromadzkiej we Włostowie, przewodniczącym Koła Szkolnego Gimnazjum im. św. Stanisława w Warszawie i prezesem Stronnictwa Zachowawczego na woj. kieleckie.

Jako działacz katolicki uczestniczył w pracy Akcji Katolickiej oraz był członkiem Komitetu I Krajowego Kongresu Eucharystycznego w Polsce. Był kawalerem maltańskim (Bulla Maltańska z 1923) oraz Tajnym Szambelanem Ich Świątobliwości: Piusa XI, Piusa XII, Jana XXIII i Pawła VI. W okresie międzywojennym publikował liczne artykuły w pismach ogólnych i specjalistycznych na tematy rolniczo-ekonomiczne dotyczące głównie sytuacji materialnej ziemiaństwa i sposobu kredytowania uprzemysłowionych gospodarstw w okresie kryzysu rolnego. W maj. utrzymywał bezpłatny szpital i schronisko dla starców i emerytów (byłych pracowników dworskich). W 1929 S. K. gościł we Włostowie prezydenta RP Ignacego Mościckiego oraz przedstawicieli najwyższych władz państwowych, władz lokalnych i ludności z okazji odsłonięcia pomnika w 15 rocznicę bitwy pod Konarami stoczonej z Rosjanami przez I Brygadę Legionów pod dowództwem Józefa Piłsudskiego.

Po wybuchu wojny w 1939 S. K. zarządzał swoim majątkiem do kwietnia 1942, tj. do czasu przejścia go pod zarządek niemiecki (Liegenschaft). Było to spowodowane szeroką współpracą z ruchem oporu na Kielecczyźnie, kontaktami początkowo z oddziałem Hubala, potem Jędrusiów i oddziałami AK oraz zaopatrywaniem ich w żywność i paszę. Udało mu się uciec przed gestapo z Włostowa, ale został aresztowany we Lwowie.

Był więziony przez kilka miesięcy w więzieniu na Łąckiego, następnie w Krakowie w więzieniu św. Michała i Montelupich, w końcu w Radomiu. Po opuszczeniu więzienia osiadł w Warszawie, gdzie działał w ruchu podziemnym i brał udział w Powstaniu Warszawskim. Po tzw. „wyzwoleniu”, pozbawiony środków do życia przystępuje do pracy w jednostkach państwowych celem utrzymania 7-osobowej rodziny. W 1945 rozpoczyna pracę w Krakowie w bibliotece UJ. Następnie pod koniec 1945 przenosi się do Sopotu, gdzie organizuje i zostaje wicedyrektorem Państwowej Centrali Handlowej w Gdańsku. W 1946 jako obcoklasowy, niegodny do przebywania w strefie przygranicznej, zostaje wraz z rodziną wysiedlony z Wybrzeża i od 27.01.1947 pracuje w Warszawie jako wicedyrektor Centrali Materiałów Budowlanych ds. ekonomicznych i handlowych. W dniu 31.12.1949 ze względu na „przynależność klasową” musi miejsce pracy opuścić i stanowisko zwolnić. Od 1.02.1950 do 15.10.1956 pracuje jako zaopatrzeniowiec w Przedsiębiorstwach Robót Kolejowych i Łączności w Warszawie, a od 15.10.1956 przenosi się do Instytutu Techniki Budowlanej na stanowisko pracownika naukowego, gdzie z czasem zostaje adiunktem i kierownikiem Zakładu Ekonomiki Budownictwa. W 1968 przechodzi na emeryturę. Pracując społecznie był wieloletnim przewodniczącym Rady Zakładowej w Instytucie Techniki Budowlanej oraz wiceprzewodniczącym Tow. Przyjaźni Polsko-Szwajcarskiej. Zm. w Warszawie.

S. K. oż. 10.04.1926 z Elżbietą hr. Plater-Zyberk h. wł. (ur. w Konstancynie Podlaskim 7.12.1903, zm. w Warszawie 5.08.1972), córką Stanisława (1875-1911) i Elżbiety z Tyszkiewiczów (1882-1959), 1° v. hr. Plater-Zyberkowej, 2° v. hr. Jezierskiej.

Elżbieta Plater-Zyberk uczęszczała do szkoły średniej w Val-Notre Dame w Belgii. W wianie ślubnym wniosła udziały w 1/4 majątku leśnego Skotniki k. Końskich, (ok. 5000 ha), otrzymanego w spadku po swoim ojcu Stanisławie hr. Plater-Zyberku.

S. K. miał z Elżbietą z Plater-Zyberków sześcioro dzieci:

1) Michał (ur. 24.04.1927), dyplomowany absolwent Akademii Handlowej w Poznaniu z 1949, początkowo pracownik zaopatrzenia w budownictwie mieszkaniowym i łączności, a od 1958 zatrudniony w centrali handlu zagranicznego „Coopexim” i „Polcotex”, od 1.11.1990 na emeryturze. Oż. z Barbarą Dembińską, z której syn Krol (ur. 1955), absolwent „Collège Français” w Montrealu (1973). Od 1970 mieszka i pracuje w Montrealu (Kanada); 2) Borys (ur. i zm. 1928); 3) Juliusz (ur. 26.04.1931), mgr geologii UW z 1953, specjalność: geologia inżynierska i hydrogeologia, w l. 1953-1963, z-ca głównego geologa Ministerstwa Budownictwa, 1963-1990 kier. zespołu geologii inżynierskiej w „Biprodexie”, ekspert kilku stowarzyszeń naukowych i zawodowych oraz komisji międzyresortowych w zakresie geologii, od 1.11.1990 r. na emeryturze, reprezentacyjny zawodnik w piłce siatkowej, obecnie wiceprezes PTZ — Oddziału Warszawskiego. Odznaczony złotą odznaką „Zasłużony dla polskiej geologii”; 4) Henryk (ur. 14.12.1934), mgr ekonomii Wydziału Ogólno-Ekonomicznego SGPiS w Warszawie z 1956, wieloletni pracownik Centrali Handlu Zagranicznego „Metalexport”, od roku 1968 pracownik T. I. E. „Mundial SA”, obecnie na stanowisku prokurenta. Oż. z Marią Fałęcką, z której syn Rafał, (ur. 28.10.1969), student Wydziału Samochodowego PW; 5) Gabriela (ur. 14.07.1937), mgr chemii UW z 1960, od zakończenia studiów pracow-

Pałac we Włostowie

nik naukowo-dydaktyczny, a następnie specjalista na Wydziale Chemii UW. Reprezentantka Polski w koszykówce — mistrz sportu, żona Józefa Zakrzewskiego, ich syn Krzysztof (ur. 25.06.1964), mgr prawa UW z 1989. wicedyrektor departamentu w Ministerstwie Przekształceń Własnościowych; 6) Elżbieta (ur. 18.09.1940), mgr filologii romańskiej z 1962 r. w l. 1971-1977 lektor PW, tłumacz literatury z języka francuskiego. członek Stowarzyszenia Pisarzy i Tłumaczy Polskich. od 10.11.1962 r. żona Jana Macieja Radziwiłła (ur. 5.02.1930). ich dzieci: a) Michał (ur. 19.06.1963), mgr Wydziału Lingwistyki Stosowanej UW z 1988 i absolwent Instytutu Nauk Politycznych w Paryżu z 1990; b) Dominik (ur. 1.11.1964), mgr Wydziału Lingwistyki Stosowanej UW z 1992, pracownik Banckers Trest w Warszawie.

Dok.: Archiwum rodzinne Karskich. zb. prywatne; M. R. Markowski. *Sfery przemysłowe i ziemiańskie w woj. kieleckim 1918-1939*. Kielce 1990; K. Radziwiłł. „Mój pamiętnik. Od feudalizmu do socjalizmu (1898-1969)”. (msp.) w BN: J. Karski. *Moje gniazdo rodzinne. ...Spotkania z Zabytkami*”. Nr 5/1988.; Dokumentacja historyczna pałacu Karskich we Włostowie. oprac. Zbigniew Lentowicz. P. K. Z. Kielce w 1977 roku.

Juliusz Karski (T. E.)

KARŚNICKI-FUNDAMENT ANTONI h. Jastrzębiec II (19.04.1894-1939), wł. maj. Łukomierz (pow. Wieluń). Syn Ignacego i Zofii z Karczewskich h. Samson. Ur. w Siemkowicach.

Po latach nauki domowej, podobnie jak brat Ksawery uczył się w Gimn. im. W. Górskiego w Warszawie. Studiował na SGGW w Warszawie. Nie ukończył studiów. W 1920 w czasie wojny polsko-bolszewickiej zgłosił się jako ochotnik do wojska i został wcielony do 4 P. Uł. Zaniemeńskich. Był odznaczony Krzyżem Walecznych i uzyskał awans na podoficera. Po wojnie 1920 przeniesiono go jako oficera rezerwy do 15 P. Uł. Poznańskich. Gospodarując w maj. Łukomierz, poza uprawą zbóż, rozwijał z powodzeniem hodowlę koni półkrwi angielskiej i hodowlę krów rasy holenderskiej. Za dostarczane na potrzeby wojska konie remontowe wyróżniany był nagrodami i odznaczeniami. Po wybuchu wojny nie doczekawszy się karty mobilizacyjnej z macierzystego 15 p. uł., dołączył do małego 22 osobowego oddziału Legii Akademickiej. Pod jego dowództwem oddział ten 8.09.1939 walczył z Niemcami nacierającymi na Łódź, w pobliżu Brzezin. Wszyscy polegli i zostali pochowani we wspólnej mogile na miejscowym cmentarzu.

Dokumenty znalezione przy A. K. przekazano jego matce Zofii, przebywającej w Semkowicach w październiku 1939.

A. K. nie był żonaty.

Dok.: Zaroszye, Wykaz, 45;

Teresa Karśnicka-Kozłowska (D. Rz.)

KARŚNICKA MARIA WANDA z ORZECHOWSKICH h. Oksza (23.06.1905-1943), wł. maj. Karszew (pow. Koło). Córka Antoniego, wł. Karszewa, i Marii z Łubieńskich. Ur. w maj. rodzinnym Karszew.

Ukończyła gimn. im. E. Plater w Warszawie. Po ślubie (1922) z ➔ Ksawerym Karśnickim, przejęła na własność rodzinny maj. Karszew. Mieszkała w nim i gospodarowała razem z mężem. Czynnie uczestniczyła w różnego typu pracach społecznych. Była członkinią Związku Ziemianek i prezeską Koła Gospodyń Wiejskich w Karszewie. Pisywała czasem do „Ziemianki Polskiej”. Była honorowym członkiem komitetu budowy i ofiarodawcą na rzecz szkoły powszechnej w Wiesiołowie. Wiosną 1939 Karśniccy przekazali na FON znaczne sumy pieniędzy, biżuterię i różne kosztowności (m.in. sygnety rodowe).

Po wybuchu wojny, gdy mąż zgłosił się ochotniczo do wojska i zginął, M. K. zarządziła majątkiem przy pomocy administratora. Mimo kontroli wyznaczonego przez Niemców Treuhändera udało się jej ocalić reprezentacyjne konie hodowlane, które zostały przesłane z Karszewa do Siemkovic. Dn. 8.12. 1939 M. K. z matką i dziećmi musiała opuścić maj. Przesiedlona przez Niemców do GG, znalazła się z najbliższą rodziną w Gorlicach w woj. krakowskim, w bardzo trudnych warunkach. Mając zaledwie 38 lat zmarła z powodu choroby nowotworowej. Pochowana została na cmentarzu w Gorlicach w grobowcu rodziny Miłkowskich.

Dok.: Zaroszye, Wykaz, 9;

Teresa Karśnicka-Kozłowska (D. Rz.)

KARŚNICKI-FUNDAMENT KSAWERY FRANCISZEK h. Jastrzębiec II (12.04.1896-1939), współwł. Siemkovic (pow. Wieluń) rolnik. Syn Ignacego (zm. 1937) i Zofii z Karczewskich h. Samson (zm. 1951), wł. maj. Siemkowice. Ur. w Siemkowicach.

Wykształcenie podstawowe zapewniło mu nauczanie domowe; średnie zdobył w Gimn. im. W. Górskiego w Warszawie. Studiów wyższych, które rozpoczął w SGGW w Warszawie nie ukończył. W 1920 był ochotnikiem w 4 P. Uł. Zaniemeńskich, później oficerem rezerwy 15 P. Uł. Poznańskich. W 1920 został odznaczony Krzyżem Walecznych i awansowany na podoficera.

Po ślubie (22.06.1922) z ➔ Marią Wandą Orzechowską objął gospodarstwo jej maj. posagowego Karszewa (pow. kolski), liczącego ok. 600 ha ziemi pszenno-buraczanej, wysokiej klasy, z klasycystycznym, XIX-wiecznym pałacykiem i parkiem. Jako współwłaściciel zarządzał równocześnie maj. swoich rodziców, Siemkowicami, gdzie było około 400 ha gruntów ornych średniej klasy z przewagą lasów i dwór mieszkalny stojący na miejscu dawnego obronnego zameczku, otoczonego fosą. W obu maj. Karśnickich uprawiano pszenicę, rzepak, buraki, buraki cukrowe; hodowano także konie półkrwi angielskiej i krowy rasy holenderskiej. Oba maj. nie były w okresie międzywojennym parcelowane i nie podlegały działom rodzinnym. Do ważniejszych inwestycji dokonanych w tym czasie należało: skanalizowanie dworu i wybudowanie dużej żrebięciami w Kar-

szewie, stodoły w Siemkowicach, pełne wyposażenie maj. w maszyny rolnicze, nabycie samochodu osobowego marki vauxhall.

K. F. K. był prezesem oddziału powiatowego Zw. Hodowców Koni. Za konie remontowe dla wojska odbierał wysokie nagrody i odznaczenia (m.in. złoty medal za ogiera „Habdark” na Targach Poznańskich). Jako honorowy prezes Ochotniczej Straży Pożarnej organizował różne imprezy strażackie. Przewodniczył społecznemu komitetowi budowy szkoły w Wiesiołowie i przeznaczał na ten cel znaczne fundusze. Tak jak przed wojną i w momencie wybuchu wojny dwór pomagał w różny sposób miejscowej ludności: pomagał też licznym uciekinierom przed Niemcami.

K. F. K. 2.09.1939 zgłosił się do dowództwa macierzystego 15 p. uł. w Poznaniu. Odprawiony do domu, przyłączył się do pierwszego napotkanego oddziału. Zaginął w czasie działań wojennych, ale okoliczności i data jego śmierci nie są znane. Mimo podjętych przez żonę poszukiwań w l. 1940-42 przy pomocy Czerwonego Krzyża, nie udało się sprawy wyjaśnić. W okresie powojennym w związku z przeprowadzoną reformą rolną maj. Karszew i Siemkowice zostały rozparcelowane. Zofia Karśnicka, matka K. F. K. przebywała w Siemkowicach przez wszystkie lata okupacji niemieckiej, a także po wojnie, do czasu swojej śmierci, mieszkając w oficynie swojego dawnego maj. Po wojnie osieroconymi dziećmi K. F. K. opiekowała się ich babka Orzechowska. Po powstaniu, w czasie którego została zburzona należąca do niej kamienica w Warszawie, zamieszkała na stałe w Częstochowie, gdzie utrzymywała się z wnuczkami z prowadzenia stancji dla uczennic.

Dzieci: 1) Antoni (1924-1991), ukończył prawo na UJ, pracował jako administrator majątku PNZ w okolicach Drawska Pom., później jako radca prawny w Gliwicach i Katowicach; 2) Teresa (ur. 1927), absolwentka Wydz. Rolniczego SGGW. w l. 1952-1991 pracowała w Bibl. Gł. PG; 3) Łucja (ur. 1928), absolwentka Wydz. Lekarskiego UŁ, lekarz-stomatolog; 4) Maria (ur. 1932), ukończyła studia ekonomiczne w Częstochowie, sekretarz oddz. PTZ.

Teresa Karśnicka-Kozłowska (D. Rz.)

KIEŁBASIŃSKI APOLINARY (17.04.1893-18.09.1968), wł. maj. Świniokierz Dworski (pow. Rawa Maz.), inż. leśnik. Syn Romualda (1859-1909), wł. Świniokrza. ławnika Sądu Gminnego w Boguszycach, członka Komitetu Budowy Kościoła w Żelechlinku, i Amelii z Kornackich (1862-1957). córki Józefa i Joanny z Prackich. Ur. w Świniokrzku.

Początkowo uczył się w szkole Antoniego Łaguny w Warszawie. W l. 1909-1913 uczęszczał do gimn. rosyjskiego w Petersburgu, które ukończył ze złotym medalem. Po roku studiów w Cesarskiej Wojskowej Akademii Medycznej na wydziale lekarskim. nie chcąc odslugiwać nauki przez 12 lat w wojsku rosyjskim, przeniósł się na wydział mechaniczny Politechniki Petersburskiej, skąd na jesieni 1916 powołano go do wojska jako podchorążego. Po powrocie do kraju na jesieni 1918 wstąpił ochotniczo do 2 Dyw. Piechoty Legionów (2 Bat. Saperów), walcząc przez następne 2 lata głównie na Wileńszczyźnie i Białorusi. Dwukrotnie był odznaczony Krzyżem Walecznych. Służbę wojskową opuścił w stopniu por. W 1923 ukończył studia na wydziale leśnym SGGW. Otrzymał w posiadanie przy urządzaniu lasów na Polesiu pracował w trudnych warunkach i po przebyciu ciężkiej choroby stawów w 1927 przejął prowadzenie maj. Świniokrza z rąk matki.

W maj. Świniokierz Dworski (52 ha) największą rolę odgrywały ogrody warzywne, zajmujące prawie połowę arealu ziemi uprawnej. Wśród warzyw pierwsze miejsce przypadło cebuli, którą uprawiano w cyklu trzyletnim (siewka-dymka-cebula). Tradycja ta-

Apolinary Kielbasiński

kiej uprawy przyniesiona została z miasta Przybyszewa n. Pilicą, skąd pochodzili dziadkowie A. K. ze strony matki. A. K. unowocześnił uprawę, zmodernizował suszarnię do dymki i piwnicę do przechowywania cebuli w kłatkach. Cebula zbywana była głównie na rynku łódzkim. A. K. znany był w okolicy ze swej tolerancji i ofiarności na cele publiczne. Gdy zamieszkali w sąsiednim Świniokrzku Włociańskim koloniści niemieccy wystąpili o pozwolenie założenia szkoły elementarnej z rodzinnym językiem wykładowym. A. K. poparł ich starania w urzędzie powiatowym i szkoła taka powstała. Finansował również częściowo prace badawcze nad rozwojem filmu kolorowego wg patentów Jana Szczepanika zwanego „polskim Edisonem”.

Po ogłoszeniu w 1944 r. Dekretu PKWN o Reformie Rolnej A. K. przeprowadził w Świniokrzku, którego pow. wynosiła wówczas 56 ha, fikcyjny podział maj. na 3 części: Apolinary Kielbasiński 29 ha, jego brat Wacław Kielbasiński-Kempiński — 7 ha i ich matka Amelia — 20 ha. Podział ten został uznany przez Pełnomocnika Rządu d. s. Reformy Rolnej na gm. Budziszewice i Żelechlinek, Jana Dolińskiego, dalekiego kuzyna A. K. Po krótkim okresie spokoju rozpoczęły się szyskany władz. Ponieważ A. K. cieszył się miernym wśród okolicznej ludności i liczonego się z jego opinią, władze sądziły, że jest on odpowiedzialny za opór chłopów przeciwko kolektywizacji. A. K. kilkakrotnie był wzywany do prokuratora, a raz przez 8 dni więziony przez UB w Rawie a maj. Świniokierz opisano w oszczerzym artykule zamieszczonym w „Trybunie Wolności”. Pomimo szyskan maj. rozwijał się. A. K. zintensyfikował uprawę cebuli zbywanej teraz przez punkty skupu głównie na rynkach zagranicznych w Wlk. Brytanii i ZSRR. Wielkość produkcji eksportowej oceniano na 3 wagony rocznie, drugie tyle szło na rynek krajowy. A. K. wprowadził na większą skalę uprawę pomidorów odmiany „lukullus” i założył średniej wielkości pasiekę (40 pni). W marcu 1968 K. sprzedał maj. Świniokierz Dworski, wówczas największe gospodarstwo w pow. rawskim. Zm. w Józefowie k. Otwocka i tam został pochowany.

A. K. oż. w 1949 z wdową po mjr. art. Tadeuszu Skalskim (poległ 3.09.1939 pod Bydgoszczą), Heleną Skalską z Liszewów (6.03.1907-6.01.1994), wywiezioną z rodziną w 1940 do Kazachstanu i repatriowaną w 1946. miał z nią syna, Jana (6.05.1950-21.04.1991), mgr inż. elektronika, współwł. firmy „Cyfronex” (urządzenia i systemy mikro-komputerowe do poligrafii); Jan K. z Marleną z Pahlów, córką współwł. fabryki pasty do butów „Dobrolin”, pozostawił dwóch synów: a) Kamila (ur. 1981) i b) Konrada (ur. 1982). A. K. wspólnie z żoną wychował także osieroczone w Kazachstanie dziecko, Janusza Pawłowskiego, z czasem cenionego lekarza weterynarii.

Dok. S. Pazyra, *Najstarszy opis Mazowsza Jędrzeja Święcickiego*, W. 1974; S. Rosłonec, *Przybyszew, W. 1933: Spis ziemian*, Woj. warszawskie; Z. Skalska, *Kielbasiński ma swoje powody*, „Trybuna Wolności”, 1954, nr 17, s. 7; Materiały do genealogii i historii domu Kielbasińskich, Warszawa 1975-1980, mps. w posiadaniu rodziny.

Bohdan Kempijski

KIERSNOWSKI TADEUSZ h. Pobóg (22.10.1896-5.04.1971), współwł. maj. Podwyrzyski w pow. lidzkim. Syn Ryszarda Konrada i Heleny Czarnockiej z Lecieszyna. wł. maj. Czermierówka pod Nowogródkiem. Ur. w Czermierówce.

Ukończył szkołę handlową w Mińsku, potem uczęszczał na wydział ekonomiczny Instytutu Handlowego w Moskwie. W l. 1915 — 1916 należał tam do Organizacji Młodzieży Narodowej i do tajnej organizacji wojskowej kierowanej przez Rudolfa Dreszera. W 1916 został wcielony do armii rosyjskiej, w 1917 przeszedł do I Korpusu Wschodniego i był uczestnikiem marszu 3 dywizji gen. W. Iwaszkiewicza do Bobrujska. W 1919 pracował w ekspozyturze werbunkowej dywizji litewsko-białoruskiej w Warszawie, w l. 1920-1921 jako ochotnik brał udział w wojnie. Za walkę z Litwinami o Wilno został odznaczony krzyżem *Virtuti Militari* V kl. oraz Krzyżem Zasług Wojsk Litwy Środkowej. W 1919 wstąpił na wydział prawa nowootwartego USB, który ukończył w 1923. W tym okresie był czterokrotnie wybierany prezesem Rady Młodzieży Akademickiej. W 1924 poślubił Annę Rymszankę, wł. maj. Podweryszki. Administrację tego maj. powierzył swemu bratu, Gustawowi, który był fachowym rolnikiem, a sam otworzył w Wilnie kancelarię adwokacką, którą prowadził do 1939. Od 1937 był prodziekanem Rady Adwokackiej, także członkiem Rady Miejskiej Wilna oraz działaczem Stronnictwa Narodowego. Jednocześnie współuczestniczył w odbudowie i rozwijaniu maj. zdewastowanego w czasie wojny. W miejsce spalonego przez Niemców dworu został wzniesiony nowy dom mieszkalny, a także zbudowano nowe czworaki i szereg budynków gospodarskich. Dzięki zmeliorowaniu łąk została rozwinięta hodowla bydła i w spółce z sąsiadującymi maj., Bolcienikami i Trybańcami, urządzono wytwórnię serów „szwajcarskich”, sprzedawanych do Wilna, Warszawy i Katowic. Te i inne inwestycje T. K. wspierał dochodami z praktyki adwokackiej. Udzielał też często porad prawnych, oczywiście bezpłatnie, mieszkańcom okolicznych wsi, o czym pamięć przetrwała jeszcze pół wieku później.

Tadeusz Kiersnowski

Po wybuchu wojny i najeździe sowieckim mieszkał wraz z rodziną w Wilnie. W okresie okupacji miasta przez Litwinów (10.1939-06.1940) był jednym z organizatorów i sekretarzem Komitetu Polskiego reprezentującego kontakt z Rządem RP na emigracji. Po ponownym zajęciu Wilna przez bolszewików został 12.07.1940 aresztowany i pozostawał w więzieniu na Łukiszkach do 23.06.1941, gdy w przedeniu wkroczenia Niemców został wywieziony do Rosji. Tam początkowo był więziony w Gorkim (Niznym Nowogorodzie), następnie pracował jako robotnik w kołchozie, a po utworzeniu ambasady polskiej w Kujbyszewie i sztabu Armii Polskiej w Buzuluku, dotarł tam i pełnił obowiązki delegata opieki społecznej w Czkałowie (Orenburgu), wyszukując Polaków pozostających w tym rejonie oraz podążających do tworzącej się armii i udzielał im w miarę możliwości pomocy. W lutym 1942 został powołany przez Prezydenta RP w skład Rady Narodowej formowanej w Londynie jako przedstawiciel ziemi wileńskiej. Wkrótce wyjechał z ZSRR i przez Persję, Bliski Wschód i morzem dookoła Afryki dotarł w sierpniu do Anglii. W latach 1942-1945 pełnił obowiązki członka Rady Narodowej wielokrotnie występując na jej forum, głównie w sprawach dotyczących polityki wschodniej. Na zlecenie Rządu przygotował już w 1942 obszerny memoriał o sytuacji ludności, nie tylko polskiej, w ZSRR, będący jednym z najwcześniejszych opracowań te-

Dwór w Podweryszkach Tadeusza Kiersnowskiego

go tematu. Był też członkiem, a okresowo prezesem Rady Związku Ziem Północno-Wschodnich oraz działał w innych polskich organizacjach społecznych związanych przede wszystkim ze sprawą Kresów Wschodnich, z utratą których nigdy się nie pogodził. Po wycofaniu się z działalności publicznej był pracownikiem klubu „Ognisko Polskie”. Od 1960 corocznie odwiedzał Polskę. Zmarł w Londynie.

Żona T. K. Anna, (ur. 25.12.1902 w Podweryszkach), córka Romana Rymczy i Antoniny z Bernowiczów, naukę początkową pobierała w domu, do szkoły średniej uczęszczała w Mińsku, a po 1920 w Chełmnie, gdzie znalazła się uchodząc przed najazdem sowieckim. W 1923 rozpoczęła studia na wydz. rolniczym UP i odbywała praktykę na rolniczej stacji doświadczalnej w Bieniakoniach. Po zamążpójściu mieszkała w Podweryszkach i w Wilnie, po wojnie we Wrocławiu, gdzie pracowała w banku. W 1969 wyjechała do męża i córki mieszkających w Londynie i tam zmarła w 1978.

Dzieci: 1) Ryszard, (ur. w 1925). naukę podstawową pobierał w domu w Podweryszkach, do szkoły średniej uczęszczał w Wilnie. maturę zdał w 1943 przed Tajną Komisją Egzaminacyjną. W l. 1943-1945 był żołnierzem AK w okręgu nowogródzkim, po wojnie studiował historię na UJ, od 1949 mieszka w Warszawie, jest prof. w Instytucie Historii PAN. Oż. w 1949 z Teresą Kretkowską. archeologiem, ma syna Huberta. geologa. oż. z Felicją Serwatowską. i córkę Małgorzatę, zamężną za Jerzym Brykczyńskim: 2) Halina. (ur. w 1929), uczyła się w Podweryszkach i w Wilnie, po wojnie ukończyła wydział chemii na Polit. Wrocławskiej, pracowała w Warszawie w Państwowej Wytwórni Papierów Wartościowych. W 1959 poślubiła Edwarda Chudzyńskiego (1921-1990), poetę i dramaturga na emigracji, odtąd mieszka w Londynie, gdzie doktoryzowała się z nauk chemicznych, pracuje na Uniw. Londyńskim.

Ryszard Kiersnowski

KINIORSKA HELENA STANISŁAWA Z JASIEŃSKICH h. Dołęga, (8.1.1879-16.5.1954), współwł. maj. Suchodębie w pow. kutnowskim. Ur. w Bidzinach. Córka Augusta i Zofii z Osniałowskich. Siostra → Marii Bielińskiej.

Gimn. Sacré Coeur kończyła we Lwowie.

W 1899 wyszła za mąż za dr Felicjana Niegolewskiego i zamieszkała z mężem w Poznaniu. Należała do wielu towarzystw oświatowych i charytatywnych, pracując w nich z pełnym zaangażowaniem. Jako członek tow. „Warta” uczyła potajemnie dzieci języka polskiego i historii polskiej. W tow. dobroczynnym zajmowała się biednymi poleconymi jej opiece. Z jej inicjatywy powstało w Poznaniu tow. „Znicz” mające na celu popieranie przemysłu krajowego, tak pod względem artystycznym jak i praktycznym.

W czasie I wojny światowej 1914-1918 zajmowała się losem Polaków internowanych i uchodźców. W czasie powstania grudniowego 1918 w Poznaniu rozdawała żywność żołnierzom w czasie walk. Została odznaczona „Krzyżem Zasługi Obywatelskiej”. Należała wraz z mężem do Ligi Polskiej. Po śmierci męża w 1918 ukończyła kurs sanitarny i wyjechała do Lwowa pociągiem sanitarnym. Za pracę w szpitalu we Lwowie została odznaczona odznaką Lwowa „Orleń”. Wysłana ze szpitala do Łucka zachorowała na tyfus plamisty. Po wyzdrowieniu pracowała nadal jako siostra Czerwonego Krzyża. Została odznaczona Krzyżem Walecznych.

W maju 1923 wyszła za mąż za → Mariana Kiniorskiego i zamieszkała w maj. Suchodębie. Działała w Kole Ziemianek i w Kole Gospodyń.

W 1939 dom w Suchodębii zostaje zamieniony na szpital dla żołnierzy i ludności cywilnej. Po zlikwidowaniu go przez Niemców, H. K. opiekowała się szpitalem w Kutnie. aż do momentu kiedy zagrożona aresztowaniem musiała wyjechać. Okupację spędziła w W. W czasie powstania w oddziale „Harnasie” organizowała opiekę sanitarną i dowóz żywności. Ostatnie lata życia spędziła w Szczecinie, prowadząc czytelnię parafialną. Tam zmarła i została pochowana.

Dok.: Książka rodzinna Niegolewskich, 454-456; S. Kozicki, *Historia Ligi Narodowej*, Londyn 1964; Informacje rodziny.

Stanisława Ciepłowska

KINIORSKI MARIAN pseud. „Rusticus” (01.12.1868-23.05.1943), wł. maj. Pokrzywnica w ziemi sandomierskiej, a następnie Suchodębia w pow. kutnowskim, rolnik, poseł do IV Dumy, senator RP. Syn Kazimierza i Joanny z Kosseckich.

M. K. był dwukrotnie żonaty: z Zofią z Sosnowskich Raczkowską (ślub w 1900), a po jej śmierci oż. w 1923 z → Heleną Stanisławą z Jasieńskich Niegolewską.

Dok.: PSB. XII, 462-464 (biogram M. K.).

(red.)

KONARSKI JAN h. Gryf (01.12.1879-19.11.1942), wł. maj. Jeleniów w pow. opatowskim, rolnik. Syn → Szymona (1850-1918) i Joanny Kosseckiej h. Rawicz (1850-1896), 1° v. Kazimierzowej Kiniorskiej. Ur. w Jeleniowie.

Po ukończeniu Wyższej Szkoły Rolniczej w Dublinach, administrował maj. Jeleniów należącym do przyrodniej siostry Władysławy z Kiniorskich Świeżyńskiej. W 1907 odkupił Jeleniów liczący 800 ha. w tym 250 ha lasów. Maj. posiadał młyn wodny, duży sad oraz dobrze prowadzoną hodowlę bydła. Oprócz tego J. K. administrował maj. Garbacz i Zochcin w pow. opatowskim, które były własnością rodziny Jągnińskich. J. K. był wybitnym rolnikiem i działaczem społecznym, prezesem Sandomiersko-Opatowskiego ZZ. Od 1924 był członkiem Rady Nadzorczej ZZ w Warszawie.

Od 22.02.1941 Jeleniów znalazł się pod przymusowym zarządem niemieckich władz okupacyjnych. J. K. z żoną zamieszkał w oficynie, a w końcu roku został zmuszony do opuszczenia maj. i zamieszkał w Kuninie u Wincentego Reklewskiego. Tam też zmarł. Pochowany został w Nowej Słupi.

W 1911 poślubił Zofię Karczewską h. Jasińczyk (1888-1974), córkę Kazimierza, wł. maj. Wielgie pod Radomiem, i Wandy Rutkowskiej. Dzieci nie miał.

Dok.: Jaxa Konarscy. Mat. do historii rodziny. Zebrał i opr. Szymon Konarski. (Mps); Inf. siostrzenicy Anny Pierożyńskiej i bratanka Stanisława Konarskiego.

Barbara Konarska

KOREWA ONUFRY (1860-01.05.1912), wł. maj. Poniewieżyk w pow. kowieńskim i kopalń na Uralu, rolnik. Syn Onufrego (1804-1862, ur. w Jurgiszkach w pow trockim) i Konstancji z Ciszkiewiczów (zm. w 1904). Ur. w Poniewieżyku.

O. K. był najmłodszym synem z osiemnaścioro rodzeństwa, wszyscy ur. w maj. rodzinnym; troje zmarło w dzieciństwie; dożyli wieku dojrzałego: 1) Konstanty (1831-1855), ukończył prawo w Petersburgu, zmarł kawalerem. 2) Bogusława; 3) Antonina; 4) Klet (1837-1863), ukończył Instytut Leśnictwa w Petersburgu w 1856. Jako pierwszy

Onufry Korewa

powstaniec rozstrzelany w Kownie. Kawaler; 5) Paweł (1840-1.03.1906). powstaniec 1863, zesłany na Syberię z prawem obrania dowolnego miejsca zamieszkania. Był człowiekiem o wielkiej inicjatywie, parokrotnie dochodził do ogromnej fortuny. Ostatecznie nabył tereny na Uralu w guberni permskiej. Kamienskoje, gdzie odkrył duże pokłady azbestu, szmaragdu i małe ilości diamentów, złota i platyny (osiem kopalni). Po kilkunastu latach otrzymał zezwolenie na przyjazd do Europy, najpierw co 5 lat, a następnie co roku. Zm. na Uralu, pozostawiając braciom w spadku ogromny majątek. Żonaty był z Marią z Łappów, bezdzietny; 6) Seweryn (1843-1910). powstaniec 1863. W bitwie został ranny w prawe ramię, miał roztrzaskaną kość. Długie lata więziony był przez Moskali, będąc w więzieniu odkrył w sobie zdolności rzeźbiarskie. Założył fabrykę dachówek azbestowo-cementowych „Korewit”. Żonaty z Wandą z Szwoynickich, miał 4-ro dzieci: Halinę, Rozalię, Marię i Brunona; 7) Teresa; 8) ➔

Tadeusz (1846-1913); 9) Józefa; 10) ➔ Ignacy (1855-1925); 11) Anna; 12) Maria; 13) Konstancja; 14) Ludwika. Dzieci wychowywała i przez 20 lat zarządzała maj., matka O. K. Konstancja.

O. K. po studiach rolniczych w Rydze i po odbyciu praktyki odziedziczył Poniewieżyk (1300 ha). Przejęte w początku lat 80 gospodarstwo rodzinne, rozbudował i zmodernizował. Postawił młyn wodno-turbinowy i zbudował zapórę na izece Niewiaży. W połowie lat 80 zbudował fabrykę wyrobów ceramicznych, pierwszą w krajach nadbałtyckich. W fabryce wytwarzane były przede wszystkim dachówki w 4 rodzajach, drewny, płytki posadzkowe i cegła fasadowa, specjalna do remontu obiektów gotyckich m.in. cegła ta posłużyła do remontu kościoła św. Anny w Wilnie. Wszystkie budynki we dworze i w fol. zostały przebudowane i pokryte dachówką. Dom mieszkalny — modrzewiowy z XVIII w. — został przebudowany i zmodernizowany, wprowadzone zostały wodociągi i kanalizacja. Również zabytkowy spichrz został wyremontowany.

Dwór w maj. Poniewieżyk

O. K. zmarł w Wilnie i pochowany został w grobowcu rodzinnym w Poniewieżyku.

W 1897 O. K. zawarł związek małżeński z Anną z Gieysztorów (zm. 1952 w Poznaniu), z którą miał siedmioro dzieci.

Żona O. K., Anna, po śmierci męża zarządzała maj. w najgorszych latach I wojny światowej. Gdy cała rodzina wyjechała na Ural, pozostała z dwojgiem małych dzieci na miejscu, ratując z narażeniem życia nie tylko swój maj., ale i sąsiadów. Należała do POW i odznaczona została medalem Niepodległości RP. W 1922 podzieliła maj. pomiędzy siedmioro dzieci, pozostawiając 1/8 część sobie. Zanim najmłodsze dzieci nie ukończyły gimn. mieszkała w Kownie i pracowała społecznie. W 1930 wyjechała do rodzinnego maj. drugiego męża Mariana Babiańskiego, skąd w 1941 została wywieziona na Syberię do kraju altańskiego — Bijsk. Mąż zmarł w 1942, a Anna Korewa-Babiańska w 1947 powróciła do Polski i zamieszkała u synów. Zmarła i została pochowana w Poznaniu na cmentarzu przy ul. Bluszczowej.

Dzieci: 1) Zygmunt (1898-1945), rolnik; 2) Witold (1899-1976), prof. mechanik Polit. Łódzkiej; 3) Czesław (1900-1943), rolnik; 4) Felicja-Lidka, pseud. AK „Kira” (1903-1968); 5) Jarosław (1905-1979), rolnik; 6) Bohdan (ur. 1909), inż. budownictwa; 7) Paweł (ur. 1910), ekonomista.

Dok.: „Świat” 1912. nr 25; Materiały rodzinne

Bohdan Korewa

KOREWA TADEUSZ (1846-1913), wł. maj. Zacisze w pow. kowieńskim, inż., powstaniec 1863. Syn Onufrego i Konstancji z Ciszkieviczów.

Absolwent Instytutu Komunikacji w Petersburgu, po ukończeniu studiów został zatrudniony jako inż. przy budowie kolei Transsyberyjskiej; w początkach XX w. powrócił do kraju i osiadł w zakupionym maj. Zacisze. Był spadkobiercą kopalń na Uralu.

Żonaty z siostrzenicą, Zofią z Gasztowttów, miał troje dzieci: Antoninę, Jana-Janusza, Krystynę.

Bohdan Korewa

KOREWA IGNACY (1855-1925), wł. maj. Rutka (pow. Olita), dr med. Syn Onufrego i Konstancji z Ciszkieviczów. Ur. w Poniewieżyku (pow. kowieński).

Ukończył medycynę w Petersburgu. Długie lata był lekarzem powiatowym w Norowczacie gub. pemeńskiej. Po śmierci Pawła K. otrzymał pełnomocnictwo od pozostałych braci i pojechał na Ural administrować kopalniami. W 1922 wrócił na Litwę i osiadł w nabytym maj. Rutka.

Z żoną Marią z Pawłowiczów miał ośmioro dzieci: Ignacego, Marię, Józefa, Teodora, Jadwigę, Kłeta, Onufrego i Tadeusza.

Bohdan Korewa

KRAJEWSKI WACŁAW KAROL (11.1884-09.1939), wł. maj. Waśniewo w powiecie mławskim. Syn Walentego (1855-1900), wł. Krusza i Waśniewa, i Teofili z Purzyckich (zm. 1907). Ur. w Kruszu.

Przedwczesna śmierć obu rodziców uniemożliwiła W. K. zdobywanie dalszego wykształcenia poza nauczaniem w warunkach domowych. Już jako kilkunastoletni chłopiec musiał brać udział w prowadzeniu gospodarstwa, był najstarszym z rodzeństwa, miał 2 siostry i 3 braci. Trudną sytuację materialną rodziny pogorszył pożar, który w 1905 zniszczył w Kruszu wszystkie zabudowania gospodarcze z inwentarzem i drewniany dwór. W. K. brał udział w organizowaniu plebiscytu na Mazurach i Warmii, był członkiem Stronnictwa Narodowo-Demokratycznego. W podziale rodzinnym otrzymał 163 hektarowy maj. Waśniewo. Aresztowany przez Niemców 23.09.1939 zaginął bez wieści. Mimo poszukiwań rodzinie nie udało się dowiedzieć o okolicznościach jego śmierci i miejscu pochowania. Maj. skonfiskowano.

Z małżeństwa zawartego z Heleną z Szemplińskich miał 3 córki: Janinę, Kamillę i Józefę, które ukończyły studia wyższe (polonistykę, medycynę i farmację).

Janina Gadowa

KRZECZUNOWICZ WALERIAN h. wł. (1869-22.01.1946), wł. maj. Jaryczów Nowy, Kamienopol i Prusy w pow. lwowskim. Syn Komela (4.02.1815-21.01.1881) i Izabelli z Suchodolskich (1842-1916). pochodził z ormiańskiej rodziny szlacheckiej. Był bratem Aleksandra, wł. Bołszowiec.

Nauki pobierał w domu, a we Lwowie studiował prawo, podobnie jak inni męscy członkowie tej rodziny. Wyjeżdżał do Włoch, które dobrze poznał.

W 1893 W. K. poślubił Ilonę Fricke de Sövenyhàza (1874-30.04.1917), córkę emerytowanego oficera austriackiego, który kupił maj. na Węgrzech i dostał węgierskie szlachectwo. W. K. odziedziczył po ojcu maj.: Jaryczów Nowy, Kamienopol i Prusy. W. K. był marszałkiem pow. lwowskiego, t. j. prezesem Lwowskiej Rady Powiatowej. W l. 1913-1914 posłował do sejmu. W sierpniu 1914 wyjechał z rodziną do Wiednia, gdzie dzieci chodziły do zaimprovizowanych polskich szkół. Gdy wrócił w 1915 zastał dwór w Jaryczowie wraz z cenną biblioteką i zbiorami sztuki spalone, podobnie jak zabudowania gospodarskie. Sprzedał wtedy całą ziemię orną i zatrzymał tylko las i łąki. Po stracie żony w 1917 zamieszkał we Lwowie. Gospodarstwem zajmowały się córki Izabella i Helena, potem syn → Leon.

W 1939 przedostał się jesienią przez zieloną granicę do GG i zamieszkał u córki Izabelli Sroczyńskiej w Gorajowicach k. Jasła. Prowadził tam księgowość. W 1945 wraz z córką przeniósł się do Krakowa, gdzie w następnym roku zmarł.

Dzieci: 1. Maria („Dzidzia”) (1895-po 08.1945). w czasie wojny wolontariuszka, sanitariuszka, a potem kurierka, znana postać w krakowskim okręgu AK. „prawa ręka” gen. Bora-Komorowskiego. Kilkakrotnie szła jako kurierka na Węgry i do Rzymu, zginęła gdzieś na Bałkanach. Po raz ostatni widziana w Belgradzie w sierpniu 1945. Po-

śmiertnie odznaczona Krzyżem Virtuti Militari; 2) Izabella (28.09.1899-25.05.1957), od 1917 prowadziła gospodarstwo w Jaryczowie i opiekowała się młodszym rodzeństwem. W 1923 poślubiła Mariana Nowinę Sroczyńskiego z Gorajowic k. Jasła. Od tego czasu mieszkała w Gorajowicach i prowadziła dom zawsze otwarty dla rodziny i przyjaciół. Marian Sroczyński, syn Tadeusza Adama, marszałka pow. jasielskiego, był zapalonym podróżnikiem, m.in. był w Chinach, w Ameryce Południowej. Posiadał bogaty zbiór pamiątek z odwiedzanych krajów. Nie był pozbawiony fantazji. Anegdotka rodzinna mówi, że potrafił przed polowaniem, w nocy budzić gościa, by mu powiedzieć: „śpij szybko — zaraz wstajemy”. Po drugiej wojnie światowej został w Anglii, gdzie pracował w British Museum. Mimo namowy żony nie chciał wrócić do komunistycznej Polski. Zmarł w Londynie. Po ewakuacji Jasła, wraz z ojcem, siostrą Heleną i jej dziećmi, Iza trafiła do Rabki, skąd po przejściu frontu przeniosła się do Krakowa. Pracowała w Bibl. Polit. Krakowskiej.

Walerian Krzeczunowicz

Zmarła w Krakowie. Pochowana na Cmentarzu Rakowickim; 3) → Leon (7.09.1901-19.03.1943). Pośmiertnie odznaczony Krzyżem Virtuti Militari. Poślubił 8.01.1931 Wandę Czaykowską, córkę Romana i Cecylii z Żarskich. Mieli dwoje dzieci: a) Helena Ilona, poślubiła w 1955 Philipa Graven, profesora prawa na Uniw. w Genewie, mają czworo dzieci: Anne, Ilone, Sophie i Laurent; b) Kornel Jerzy, ukończył wyższe studia w Londynie. Z Sarą Bowman ma trzech synów: Stefana, Aleksandra i Dominika; 4) Helena (4.02.1905-1.04.1984), ukończyła Wyższe Kursy Ziemiańskie we Lwowie, a potem studiowała w Paryżu (Sorbona), poślubiła 26.06.1930 Karola Rudnickiego (ur. 1.10.1898 w Żydaczowie — zm. 1940 w Charkowie) i od tego czasu do 1939 mieszkała w Białokrynicy k. Krzemieńca, gdzie stacjonował macierzysty pułk jej męża. W czasie wojny organizowała służby sanitarne AK. Po wojnie przeniosła się z córkami do Krakowa, gdzie ukończyła filologię romańską na UJ pisząc pracę o twórczości Alfreda de Vigny; uczyła francuskiego w gimn. im. Kochanowskiego w Krakowie, a po jego zlikwidowaniu pracowała w Państwowym Zakładzie Higieny, jej córki: a) Izabella (ur. 28.04.1931), ukończyła Wyższą Szkołę Ekonomiczną w Krakowie i szkołę pielęgniarstwa ze specjalnością położnictwa w Anglii w St. Mary's Hospital, od 1958 mieszka w Londynie, poślubiła tam Andrzeja Czerniajewa i ma dwóch synów: Piotra (ur. 1971) i Pawła (ur. 1974); b) Regina (ur. 19.08.1934) ukończyła w Krakowie wydz. kompozycji, teorii i dyrygentury Akademii Muzycznej, gdzie pracuje jako nauczyciel akademicki, poślubiła Władysława Chłopickiego, z którym ma trzech synów: Władysława (ur.1962), Macieja i Stefana (ur. 1965). Mąż Heleny, Karol Rudnicki, syn Zygmunta, starosty Trembowli, i Stefanii z Marynowskich był młodszym bratem Klemensa R., generała. Ukończył gimn. w Trembowli, w czasie pierwszej wojny światowej służył jako podchorąży w 41 p. p. austriackiej, od 1919 był ppor. 6 p. ul. Z tym pułkiem uczestniczył w kampanii rosyjskiej. Został odznaczony za szarżę pod Zaslawiem. W okresie międzywojennym służył w 12 P. Uł. Podolskich (Białokrynica koło Krzemieńca), a w czasie kampanii wrześniowej walczył w randze mjr. jako zastępca dowódcy 27 p. ul. Wzięty do niewoli

sowieckiej, więziony w Starobielsku, następnie został zamordowany po 28.03.1940; 5) Jerzy (1907-09.1992), ukończył we Lwowie gimn. i Wydział Prawa ULw oraz Szkołę Oficerów Rezerwy Kawalerii w Grudziądzu; następnie Akademię Handlową w Antwerpii, w l. 1933-1935 odbył studia doktoranckie uwieńczone dyplomem na Uniw. w Genewie. Rozprawa jego na temat kryzysu wypłat międzynarodowych zyskała uznanie. Rozpoczął wtedy pracę w dyplomacji kolejno na placówkach w Bernie, przy Watykanie i w Pradze czeskiej. W 1939 wraz z kadrą obrony Lwowa dostał się do Rumunii, skąd, dzięki poparciu krewnych węgierskich, do Budapesztu, gdzie pracował w biurze gen. Stefana Dembińskiego, przedstawiciela internowanego polskiego wojska, przy węgierskim rządzie. Przedostawszy się do Anglii był tam oficerem łącznikowym w lotnictwie, a w 1943 znów w służbie dyplomatycznej w Algierze i Paryżu do 1945. W 1952 został zaangażowany przez twórców uniwersytetu w Addis Abebie (jezuitów kanadyjskich) do zorganizowania tam wydziału prawnego. Został profesorem oraz długoletnim dziekanem tegoż wydziału. Opublikował wiele prac na temat prawa etiopskiego i na inne tematy. Otrzymał za to w 1972 „Złoty Medal za Wybitne Zasługi” od J. Ces. Mości Kanclerza i Proktora Uniwersytetu Haile Selassie I. W Afryce przebywał przez 30 lat. Uczestniczył w wielu kongresach międzynarodowych. Ostatnie lata spędził we Francji, w Collonges, w pobliżu szwajcarskiej granicy. Odznaczał się wielkim poczuciem humoru i był nieprzeciętnie dowcipny. Dn. 07.11.1953 J. K. poślubił wdowę po bracie Leonie, Wandę z Czaykowskich (1913 - 04.12.1984 w Genewie).

Dok.: K. Krzeczunowicz, *Historia jednego rodu*. Londyn 1973; *Kawaleria polska*, 74; T. Bór-Komorowski, *Armia podziemna*, Londyn 1985, 22 in.; inf. rodziny.

Michał Żółtowski

LAMEZAN-SALINS IRENA MARTYNA hr. z WOLAŃSKICH (11.11.1871-14.02.1929), wł. maj. Gniłowody, Uwsie (800 ha) w pow. podhajeckim, Świrz z Świrzykiem i Kopaniem (1200 ha) w pow. przemysłańskim oraz Krymidów i Tryhubowa w pow. stanisławowskim. Córka Władysława hr. Wolańskiego h. Przyjaciół (1837-1891), wł. maj. Rzepińce, Pomorce, Przedmieście i Żyznomierz w pow. buczackim oraz Krymidów w pow. stanisławowskim, pośta na sejmy galicyjskie, prezesa rady powiatowej buczackiej, szambelana austr., kaw. hon. maltańskiego, i Wandy Malczewskiej h. Tamawa (zm. 1881 Menton). Ur. w Rzepińcach.

Rodzeństwo przyrodnie (z 2 małżeństwa ojca z Anną hr. Dzieduszycką h. Sas (1860-1944): 1) →Franciszek Maurycy (1884-1932); 2) →Władysław Maurycy (1886-1940?).

Dzieciństwo i wczesną młodość I. L. S. spędziła częściowo w Rzepińcach, częściowo zaś we Lwowie. W domu rodzinnym otrzymała staranne wykształcenie. Szczególny nacisk był położony na języki obce. Osierocona wcześniej przez matkę, w wieku lat 18 straciła ojca w dramatycznych okolicznościach. Władysław W. zmarł bowiem nagle na serce we Lwowie w czasie balu, którego był gospodarzem. Bal ten wydał on dla dorastającej córki, która właśnie „wchodziła w życie”.

I.L.S. zaślubiła 09.07.1892 w kaplicy dworskiej w Rzepińcach Aleksandra hr. Pinińskiego h. Jastrzębiec (2.06.1864-16.05.1902), wł. maj. Suszczyn i Ostalce z Teofilówką w pow. trembowelskim i Zielona z Pajówką w pow. skałackim. W 1902 Aleksander P. przygotowywał do druku tomik swych wierszy, ale — cierpiący na wrodzoną wadę serca — zmarł, zanim zdążył rzecz doprowadzić do skutku. Tomik ten, jako wydanie pośmiertne, ukazał się drukiem dopiero w 1903. (A. Piniński. *Poezye*, Kraków 1903.) Zgodnie z intencją autora, cały nakład został przekazany na własność Przytuliska Brata Alberta.

Wdowa po Aleksandrze hr. Pinińskim wyszła ponownie za mąż 11.08.1903 we Lwowie za Roberta Franciszka hr. Lamezan Salins (14.08.1869-29.11.1930), późniejszego gen. bryg. kawalerii austr., a od 5.12.1918 — polskiej, komandora franc. Legii Honorowej i kaw. krzyża *Virtuti Militari* V kl. Potomek starej francuskiej rodziny (Pierwszym znanym z imienia przedstawicielem rodziny był Armand de Lamezan, cytowany w 1222), która w okresie Wielkiej Rewolucji wymigrowała do Austrii, Robert L. S. przybył do Galicji jako por. austr. sztabu gen. i tu pozostał już na zawsze. Będąc oficerem austr., w kontaktach z Polakami posługiwał się wyłącznie językiem polskim, a gdy w 1918 „wybuchła” Polska, stała się ona dla niego nową, przybraną ojczyzną, którą pokochał całym sercem. W tym procesie pełnej polonizacji Austriaka pochodzenia francuskiego, istotną rolę odegrał głęboki patriotyzm żony.

Irena Lamezan-Salins z hr. Wolańskich

W latach 1907-1912 I. L. S. przebywała wraz z dziećmi w Paryżu, towarzysząc mężowi, który w tym czasie pełnił tu funkcję austr. *attaché militaire*. Po powrocie z Francji i zwolnieniu się z wojska, Robert L. S. osiadł wraz z żoną w jej majątku Świrz. Tamtejszy zamek z przełomu XVI i XVII w., mocno zaniedbany, potrzebował troskliwych gospodarzy. Takimi okazali się Robertowie L. S. Odbudowali oni zrujnowane skrzydło zamku, przeprowadzili remont całości, ze smakiem urządzili wnętrza, częściowo stylowymi meblami i portretami rodzinnymi, sprowadzonymi z Austrii. Prace te ukończone zostały na krótko przed 1914.

Z wybuchem I Wojny Światowej Robert L. S. ponownie wstąpił do wojska austr. i wyruszył na front, walcząc w Karpatach. Od listopada 1918 służył już w WP. W czasie inwazji bolszewickiej w 1920, w najcięższych chwilach wojny, dowodził frontem pułkowym i 6 Armia. W czasie wojny, począwszy od 1914, I. L. S. wiele czasu i energii poświęcała pracy charytatywnej, działając w różnych komitetach opieki nad wdowami i sierotami wojennymi.

Wkrótce po 1920, gdy wreszcie pokój nastał w Małopolsce Wschodniej, Robertowie L. S. osiedli w zrujnowanym Świrzu. Okresami mieszkali także we Lwowie, gdzie mieli mieszkanie. Z podziwu godną determinacją, dużym nakładem kosztów przystąpili do restauracji, a częściowo i rekonstrukcji zamku świrskiego. Los bowiem zrządził, że obiekt ten, odremontowany i na nowo urządzone na krótko przed wojną, już w pierwszych jej tygodniach (2.09.1914) został spalony i podpalony przez wkraczające do Galicji wojska rosyjskie. Ogień strawił cały budynek. Zniszczeniu uległa większość mebli, część obrazów, a przede wszystkim cenna biblioteka. Odbudowa trwała wiele lat. po śmierci L. S. prace restauracyjne prowadziła nadal ich córka Irena. W połowie lat trzydziestych odbudowa z ruin całego zamku była ukończona. Większość jego wnętrza była też na nowo urządzona i ozdobiona w znacznym stopniu stylowymi meblami.

Po przejściu w stan spoczynku, R. L. S. prowadził ożywioną działalność społeczną, m.in. pełnił funkcje prezesa ZZ pow. przemysłańskiego, prezesa Syndykatu Zbożowego, prezesa Małopolskiego Klubu Automobilowego i Małopolskiego Klubu Jazdy.

W związku z pogarszającym się stanem zdrowia I. L. S. coraz częściej musiała przebywać we Lwowie. Pod koniec życia cierpiała bowiem na postępujący artretyzm deformujący, będący następstwem przebytej w 1918 ciężkiej grypy, zwanej wówczas „hiszpanką”. Ostatnie lata spędziła na wózku inwalidzkim. Zmarła we Lwowie, pochowana została w Świrzu. Charakteryzowały ją pogodne usposobienie, żywa inteligencja i poczucie humoru, które nie opuszczały jej do końca. Robert L. S., złamany śmiercią żony, przeżył swą towarzyszkę życia o niespełna 2 lata. Zmarł we Lwowie, pochowany jest w Świrzu obok żony.

Irena z Wolańskich 1° v. Aleksandrowa Pinińska. 2^ov. Robertowa Lamezan Salins miała troje dzieci: z pierwszego małżeństwa 1) Władysław Leonard (1893-1945); 2) Mieczysław Michał (1895-1945 ?), a z drugiego miała córkę, Irenę Pelagię Marię (1904-1968).
Dok.: *Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Gräflichen Häuser (1931)*; *Borkowski. Almanach; Aftanazy, Materiały*. VII: Marian Rosco Bogdanowicz, *Wspomnienia*; A. Suchcitz, *Generalowie wojny polsko-sockieckiej 1919-1920*, Białystok 1993; materiały i wspomnienia rodziny; Fot. w posiadaniu autora.

Jerzy Wolański

MADEYSKI JAN WALERY h. Poraj (1.07.1874-12.02.1953), wł. maj. Parchacz i Sielca (pow. sokalski), rolnik, leśnik. Syn Marcelego (1822-1886), adwokata, i Walerii Heleny z Jabłkowskich (1840-1915). Ur. we Lwowie.

Ukończył gimn. benedyktynów w Melk w Dolnej Saksonii. Agronomię w l. 1894-1897 studiował w Halle an der Saale i leśnictwo w Tharandt k. Drezna w l. 1896-1897. Był oficerem rezerwy w wojsku austriackim (1893). Po przeprowadzeniu działów rodzinnych J. M. objął w 1897 zarząd maj. Parchacz, liczącego 3500 ha. W l. dwudziestych do J. M. należało jeszcze w Parchaczu i Sielcu ponad 2000 ha. J. M. odbudował maj. po zniszczeniach wojennych z l. 1914-20. Przeprowadził meliorację, założył gospodarstwo rybne, stworzył kultury torfowe.

Od 1897 J. M. był członkiem Rady Pow. Sokalskiej, a od 1914 jej prezesem. W 1915 został powołany do służby wojskowej w charakterze naczelnego referenta rolniczego w armii austro-węgierskiej. W lutym 1918 podał się do dymisji. W 1919 już jako rotmistrz WP pełnił funkcję referenta rolniczego i oficera łącznikowego Dowództwa Frontu Litewsko-Białoruskiego przy Zarządzie Cywilnym Ziem Wschodnich, następnie był oficerem łącznikowym Naczelnego Dowództwa dla 1, 4 i 7 armii. W 1920 mianowany został szefem referatu rolnego Dowództwa Okręgu Gen. Lwów. W 1921 przeniesiony do rezerwy 14 P. Uł. Jazłowieckich w stopniu mjr.

We wrześniu 1939 został pozbawiony maj. przez władze radzieckie. Osiadł wtedy w Krakowie i zajął się spisywaniem wspomnień osobistych i opisem swego maj.

Był dwukrotnie żonaty. Pierwszą żoną od 29.01.1899 była Maria hr. Drohojowska h. Korczak (ur. 25. XI.1876 w Cieszacinie, zm. 18.07.1944), c. Bolesława (1848-1916), wł. maj. Cieszacin i Piórkowiec, i Bronisławy z Terleckich (1849-1941).

Dzieci: 1) Maria Łosiowa (ur. 1899 w Parchaczu); 2) Jan (ur. 1902 w Parchaczu); 3) Andrzej (ur. 1906 w Parchaczu).

Drugą żoną J. M. była Janina Kolbe (ur. 1902 w Żydaczowie). Po rozejściu się z J. M. po r. 1945 wyszła ponownie za mąż za Jana Wątorskiego, prof. i rektora Politechniki Krakowskiej.

Dok.: Historia rodziny Madeyskich h. Poraj w posiadaniu Andrzeja Madeyskiego oraz maszynopis wspomnień i opisu maj. Parchacz sporządzone przez Jana Madeyskiego; Brzozowski, *Polacy na studiach*, 195, 201.

Barbara Konarska

MAZARAKI ALEKSANDER h. Newlin (18.10.1887-14.03.1986), wł. maj. Żelazna (pow. skierniewicki) i Żeromin (pow. łódzki), rolnik, ekonomista. Ur. w Żelaznej. Syn Aleksandra Kazimierza (1852-1919) i Leonii Wojciechowskiej.

Uczył się w gimn. E. Rontalera w Warszawie. Po strajku szkolnym 1905 wyjechał na naukę do Vevey w Szwajcarii. W 1906 wrócił do Warszawy gdzie ukończył gimn. Wróblewskiego. W 1907-1909 studiował w Akademii Rolniczej w Bonn i uzyskał tytuł agronoma dyplomowanego. Następnie wstąpił na wydział ekonomiczny Uniwersytetu w Cambridge. Z powodu trwałej choroby ojca wrócił w 1912 do domu i objął zarząd maj. ojca Żelazną (694 ha), oraz zarząd maj. matki Żeromin (909 ha), a poza tym dzierżawione gospodarstwo stawowe Łyszkowice koło Łowicza. W 1916 A. M. zelektryfikował gospodarstwo w Żelaznej. Powiększył znacznie produkcję ziemniaka i przerób własnej krochmalni, prowadząc równocześnie dokładną selekcję sadzeniaków ziemniaka pod fachowym nadzorem dr. Jadwigi Lekczyńskiej. W Żerominie zdrenował ok. 300 ha pól i zmeliorował ok. 100 ha łąk. W 1917 zbudował mieszkania dla pracowników gospodarstwa. Gospodarstwo stawowe w Łyszkowicach powiększył z 40 ha do 120 ha. Wprowadził pierwszy w kraju nowość w postaci osobnych tarlisk dla narybku karpia. Po 1930 założył także hodowlę sandaczy i sieji.

A. M. pełnił szereg funkcji społecznych. W czasie I wojny światowej był radnym gminy Dębowa Góra i przewodniczącym spółdzielni spożywców w Żelaznej. Od 1919 był przewodniczącym Rady Szkolnej dla szkół wiejskich pow. skierniewickiego. Był członkiem sejmiku powiatowego w Skierniewicach i przewodniczącym skierniewickiego Tow. Rolniczego. W 1919 został przedstawicielem Min. Aprowizacji w delegacji polskiej na Kongres Wersalski. W 1920 był współorganizatorem ochotniczego szwadronu ułańskiego I P. Uł. Krechowieckich i brał udział w walce z bolszewikami, m.in. w bitwie pod Komarowem. Po zakończeniu działań wojennych był członkiem polskiej delegacji w Paryżu, przygotowującej uzasadnienie dla włączenia Śląska do Polski.

A. M. działał również w organizacjach ziemiańskich. W 1914 został wybrany radcą Dyrekcji Szczegółowej Warszawskiej, a w 1930 został radcą Komitetu TKZ. Od 1937 był wiceprezesem Komitetu, a od 1938 pełnił obowiązki jego prezesa aż do 1950 tj. do całkowitej likwidacji TKZ należał do Związku Producentów Ryb, a od 1929 do Związku Organizacji Rybackich, którego prezesem był w l. 1933-1945. W l. 1923-1945 był członkiem Rady Banku Przemysłowego w Warszawie. Był współzałożycielem i akcjonariuszem Polskiego Radia. W 1922 wspólnie z Kleniewskim założył nad morzem ośrodek czasowo-kąpielowy „Towarzystwo Hel-Kąpiele Morskie”, który istniał do 1934.

A. M. w czasie II wojny światowej udzielał pomocy wysiedlanej przez Niemców ludności. Mimo że w Żelaznej rezydował sztab niemiecki remontu samochodów, przebywało tu i otrzymywało wyżywienie około 150 osób, w tym około 50 dzieci z Zamojszczyzny, które umieszczono w szkole podstawowej w Żelaznej. Schronienie znalazła tu także Maria Rodziewiczówna, gdzie zmarła i została pochowana. Żona A. M. ukrywała Żydów w ogrodzie, za co była aresztowana, ale udało się ją wykupić.

A. M. po zabraniu jego maj. w 1945 na rzecz reformy rolnej podjął pracę jako adiunkt w Zakładzie Organizacji Gospodarstw Rolnych SGGW. W 1948 zorganizował spółdzielnię „Sprzęt Rybacki” z 14 oddziałami na terenie całego kraju. Był prezesem jej Rady, a potem prezesem Zarządu. Przepracował w spółdzielni 25 lat aż do przejścia na emeryturę w wieku 80 lat. Za osiągnięcia zawodowe i pracę społeczną został odznaczony w 1932 złotym Krzyżem Zasługi, a w 1962 Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski.

A. M. jest autorem kilku opracowań pozostających w rękopisach: „Towarzystwo Kredytowe Ziemskie w Warszawie, 1825-1950”, Archiwum PAN, sygn. 132: „Maria Rodziewiczówna — Fragmenty z życia i pracy społecznej”, Muzeum Literatury w Warszawie: „Fragmenty z życia w związku z pracą w rolnictwie”. Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Wrocław; „W służbie państwowej w okresie Kongresu Wersalskiego”, Instytut Historii PAN w Warszawie; „Zasłużeni bliżej mi znani w Polsce”. Archiwum PAN, sygn. 132: „Pół życia w Warszawie”. Archiwum Państwowe-Warszawa; „O rybnictwie słodkowodnym w Polsce”. Archiwum PAN, sygn. 132: „Dzieje Skierniewic i okolicy”. Archiwum PAN, sygn. 132.

A. M. był zamiłowanym sportowcem. Od czasów szkolnych aż do późnej starości grał w tenisa. Był w czasach studenckich jednym z założycieli klubu tenisowego w Agri-koli, a także Automobilklubu w Warszawie.

A. M. był żonaty z Marią Kornelią Pilecką (1896-17.12.1965), z którą miał jednego syna Antoniego (ur. 1929 w Żelaznej), mgr. chemii, żonatego z Krystyną Dzieźbicką, mgr. matem.

Dok.: Informacje syna Antoniego M.; krótki zyciorys opracowany przez A. Olszańską; Spuścizna A. M. w Archiwum PAN w Warszawie, sygn. 132.

Antoni Arkuszewski

PIASECKI ANTONI h. Janina (17.01.1867-18.12.1937), wł. Popkowic (pow. janowski), rolnik. syn Adama (ur. w Popkowicach 26.09.1831, zm. w Radomiu 25.10.1910) i Pauliny z Konarskich (ur. 25.01.1838 w Malicach, zm. 31.03.1930 w Warszawie). Ur. w Popkowicach.

Ojciec A. P. studiował rolnictwo i prawo w Moskwie. Z Pauliną Konarską, c. Konstantego i Aleksandry Jasieńskiej oż. 24.01.1857 w Malicach (pow. sandomierski). Następnie gospodarował w maj. Tułkowice (pow. sandomierski). Brał udział w Powstaniu Styczniowym. Ze względu na konieczność zapłacenia kontrybucji po powstaniu, musiał sprzedać Tułkowice i osiaść w Radomiu, gdzie otworzył kancelarię notarialną.

Rodzeństwo A. P.: 1) Bohdan (4.02.1864-4.02.1900), adwokat w Warszawie, oż. z Wandą Gregorowicz ze Sławna (pow. pułtuski). Ich dzieci: a) Zofia (1884-przed 1939) za Stanisławem Bukowieckim (zm. 1942); b) Stanisław (ur. 1898 w Warszawie, zm. 1968 w Anglii), oż. z Olgą von Rosenthal, ich dzieci: Anna i Tadeusz; 2) Tadeusz (ur. 1872 w Szydłowcu, zm. 1933 w Warszawie), dyrektor Banku Spółek Zarobkowych w Warszawie, oż. z wdową po bracie Bohdanie, Wandą z Gregorowiczów, miał z nią syna Macieja.

A. P. po ukończeniu rolnictwa w Puławach, w l. osiemdziesiątych XIX w. otrzymał od swojego stryja Antoniego maj. Popkowice o pow. ok. 1800 mg., w tym 750 mg. zajmowały lasy. W dobrach stosowano płodozmian 12-polowy, łąki były zirygowane, lasy urządzone z porębami 90-letnimi, obfitowały w zwierzynę, nad którą rozciągnięto opiekę. Istniało gospodarstwo rybne — hodowla karpia, w stawach zasilanych przez rzeczkę Urzędówkę. A. P. otrzymane dobra uprzemysłowił i unowocześnił; przed I wojną światową w Popkowicach działał już duży browar znany z dobrego piwa, krochmalnia i młyn. Podczas wojny, w lipcu 1915, na terenie maj. rozegrała się bitwa, w wyniku której spłonęła większość budynków gospodarczych oraz stary dwór modrzewiowy wraz z przechowywanymi w nim pamiątkami rodzinnymi. Po wojnie A. P. z wielkim wysiłkiem odbudował majątek, na miejscu spalonych zabudowań postawił nowe, murowane. Rozbudował i skanalizował dwór tzw. nowy, rozwinął hodowlę krów, owiec i koni (remontów). Ok. 1930 obszar maj. Popkowice wynosił ok. 1000 ha.

A. P. pracował również społecznie. W początkach XX w. w dzierzawionym przez siebie folwarku Wilkołaz, należącym do Ordynacji Zamoyskiej, zorganizował kółko rolnicze, zaś w gminie Popkowic, Urzędowie, pełnił funkcję sędziego gminnego. Dzięki jego staraniom w Popkowicach utworzono pocztę i mleczarnię. A. P. zmarł w Warszawie, został pochowany w Popkowicach.

A. P. oż. 2.06.1895 z Jadwigą Marią Zarzycką (ur. 7.09.1876, zm. 26.06.1963 w Warszawie), c. Henryka, wł. Nasławic (pow. sandomierski), i Pauliny z Łempickich z Gierczyc (pow. opatowski). Ich dzieci: 1) Maria (ur. 1.05.1896 w Popkowicach, zm. 21.04.1993 w Warszawie) 1° v. 27.08.1921 za Stefanem Franciszkiem Wąsowskim, dr med., ppłk. WP w 1939, zamordowanym w 1940 w Katyniu, 2° v. 10.10.1968 za Kazimierzem Konarskim (ur. 27.05.1886 w Jeleniowie Świętokrzyskim, zm. 3.11.1972 w Warszawie), dyrektorem Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie; 2) → Adam; 3) Jadwiga Paulina (ur. 1905 w Popkowicach), wł. Popkowic, żona Pawła Galińskiego; 4) Wanda (ur. 13.08.1910 w Popkowicach, zm. 21.07.1987 w Warszawie), od 16.07.1936 żona Zdzisława Dmochowskiego (zm. 1.07.1957 w Warszawie), wł. Polubicz (pow. włodawski), ich syn Włodzimierz (ur. 2.09.1937), oż. z Anną Dągowską.

Dok.: *Spis obywateli*. 94; SGKP (Popkowice); *Zestawienie ilości koni*; KAP, W. 1930, 583; *Lista katyńska*. 200; *Lista członków Tow. Rol.*, 55; *Rocz. Sąd.* na rok 1875. 116. Inf. Marii Wąsowskiej-Konarskiej z Warszawy.

Tadeusz Epsztajn

PIASECKI ADAM h. Janina (10.03.1898-16.07.1938), wł. Popkowic (pow. janowski). Syn → Antoniego (1867-1937) i Jadwigi z Zarzyckich. Ur. w Popkowicach.

Studia rolnicze i prawnicze odbył na UJ. Jako ochotnik służył w WP w czasie wojny w 1920. W l. 1928-1930 był posłem na Sejm RP z listy BBWR. Był także dyrektorem biura Senatu RP. Po śmierci ojca odziedziczył maj. rodzinny Popkowice. A. P. rodziny nie założył. A. P. był kawalerem krzyża komandorskiego i krzyża oficerskiego Orderu Polonia Restituta, a za 1920 otrzymał Krzyż Walecznych.

Dok.: Inf. Marii Wąsowskiej-Konarskiej.

Tadeusz Epsztajn

PRZESMYCKI TADEUSZ h. Paprzyca (8.12.1898-1974), wł. maj. Sarnaki (pow. Łosice). Syn Aleksandra i Marii z Wysokińskich (1870-1946) h. Szeliga. Ur. się w maj. Łyniew (pow. włodawski).

Ukończył prawo na UW w 1926. W l. 1917-1918 był w POW. W 1939 powołany został do wojska. w l. 1944-45 był w WP, walczył pod Kołobrzegiem i Berlinem.

Maj. Sarnaki odziedziczył po swoim ojcu zmarłym w 1926. Maj. obejmował 82 ha. ponadto wokół dworu był park i zabudowania gospodarcze. Główne kierunki gospodarki to: rolnictwo, hodowla, gospodarka leśna. Po reformie rolnej opuścił maj. Od 1947 mieszkał w Gdańsku, często zmieniając trudno zdobywaną pracę. Zm. w Gdańsku.

Ślub z Melanią z Ostrowskich (ur. 1910) odbył się w grudniu 1933. Ukończyła ona polonistykę na UW w 1933. Była nauczycielką w V gmin. w Gdańsku-Oliwie, obecnie na emeryturze.

Dzieci: 1) Krystyna Aleksandra Przesmycka-Tokarczyk (ur. 1934 w Sarnakach), lekarz medycyny w Gdańsku; 2) Krzysztof (ur. 1945 w Sarnakach), lekarz chirurg w Gdańsku.

Dok.: wspomnienia córki Krystyny Przesmyckiej-Tokarczyk; *Katalog zabytków (...)*, t. X, z. 6, fig. 6; *Spis ziemian. Woj. lubelskie*. 17.

Krystyna Przesmycka-Tokarczyk (S. G.)

RADZIWIŁŁ MICHAŁ KAROL MARIA JÓZEF ks. h. Trąby odm. (19.04.1907-04.06.1974), wł. maj. Nagłowice (pow. jędrzejowski), prawnik i ekonomista. Syn ks. Karola Ferdynanda (13.03.1874-26.10.1906) i Marii Józefy z hr. Zamoyskich h. Jelita (1887-1961). Ur. w Warszawie.

M. R. po śmierci swego ojca w 1906. był częściowo wychowywany przez dziadków, ks. Pelagię i Ferdynanda Radziwiłłów, spędzając długie okresy w Ołyce na Wołyniu, w Antoninie w Poznańskim, w Rzymie i Berlinie, a także u dziadków Andrzeja i Karoliny Zamoyskich w Podzamczu i Lubowli. W l. 1920-1926 uczył się w szkole oo. benedyktynów w Ampleforth w Anglii, przebywając tam w internacie. Po ukończeniu szkoły studiował prawo na UP.

W latach 1929-1944 mieszkał wraz z rodziną w odziedziczonych Nagłowicach w pow. jędrzejowski, zarządzając dużym (5400 ha) kluczem rolno-leśnym z paru zakładami przemysłowymi i stawami rybnymi. Uprawiał konną jazdę i często polował. Poza pracą zawodową rozwijał działalność społeczną w samorządzie powiatowym i w ZZ. W Nagłowicach zmodernizował domy mieszkalne robotników i założył ochronkę dla wiejskich dzieci; w pracach tych uczestniczyła jego żona.

W czasie II wojny światowej, zaprzysiężony przez władze AK pełnił różne funkcje związane z walką z Niemcami, był działaczem organizacji ziemiańskiej „Uprawa”, wspierał materialnie oddziały AK, ukrywał we dworze i w maj. osoby poszukiwane przez Niemców. Podobnie jak we wszystkich dworach polskich, z których właściciele nie zostali przez Niemców usunięci, w Nagłowicach przebywało kilkanaście osób wysiedlonych z zachodniej Polski i po powstaniu w Warszawie. W 1944 wszyscy mieszkańcy dworu w Nagłowicach zostali przez Niemców wypędzeni. Rodzina Radziwiłłów zamieszkała w Krakowie, a po wojnie, w maju 1946 opuściła nielegalnie Polskę. Po spędzeniu roku w Paryżu zamieszkała w Afryce Południowej. Początkowo angażował się w przedsiębiorstwach eksploatacji i przeróbki minerałów — azbestu, manganu, zaś w l. 1948-1960, nabywszy małą posiadłość w Rivonii pod Johannesburgiem, prowadził wraz z żoną chów drobiu. W 1960 rodzina Radziwiłłów przeniósła się do Anglii, zamieszkując w Londynie. M. R. zajmował się handlem między Anglią a Polską i nieruchomościami w Londynie.

M. R. był dwukrotnie żonaty. Dnia 20.07.1929 oż. z Aldoną Chłapowską (1907-1963), c. Tadeusza i Zofii Zdzieńskiej, z niej synowie: 1) Karol (ur. 18.11.1931 w Nagłowicach); 2) Antoni (ur. 17.01.1935 w Krakowie), inż. chemik, mąż od 14.01.1965 Róży Czartoryskiej (ur. 1928). c. Włodzimierza i Zofii Tyszkiewicz.

Po zgonie pierwszej żony M. R. poślubił 1.08.1964 Elżbietę Potocką (ur. 1932), córkę Ignacego i Jadwigi Dembińskiej. M. R. zmarł po kilkuletniej chorobie na wyspie Ibizie na Morzu Śródziemnym.

Dok.: M. Radziwiłł, *One of the Radziwills*, London 1971; MBGiHP, II. 28; inf. Antoniego Radziwiłła.

Dezydery Chłapowski

RUDOWSKI TADEUSZ h. Prus II (24.08.1870-17.08.1945), wł. maj. Rumoka (pow. mławski), inż. rolnik. Syn Szymona i Katarzyny z Kalksteinów. Ur. w Rumoce.

Rodzeństwo: → Michał R.

T. R. ukończył w Warszawie prywatne gimn. Jana Pankiewicza. Po maturze rodzice wysłali go na studia rolnicze, początkowo do Puław, potem na UJ, który chlubnie ukończył w 1894 jako jeden z pierwszych absolwentów Studium Rolniczego UJ. Po studiach objął gospodarstwo w rodzinnym maj. Rumoka. Prowadząc je dokonał wielu nowych in-

westyjii, zmierzających do uprzemysłowienia maj. posiadającego na ogół słabe ziemie żytnio-kartoflane, sporo łąk, dużą podmokłą olszynę, z której drzewo na opał udawało się pozyskiwać tylko zimą w czasie b. silnych mrozów. Jedną z większych inwestycji było uruchomienie w 1920 gorzelni, nieczynnej od roku 1864, kiedy po powstaniu władze rosyjskie cofnęły koncesję na produkcję alkoholu. Inwestycja ta podniosła opłacalność gospodarstwa, nie tylko samej Rumoki, ale i ogromnie dopomogła okolicznym gospodarzom, którzy znaleźli możliwość zbytu swoich plonów na miejscu. Z inicjatywy T. R. i decyzją mławskiego sejmiku została uregulowana rzeka Mławka. Stworzyło to możliwość wykorzystania olszyny leżącej wzdłuż rzeki i pozwoliło na zagospodarowanie podmokłych łąk na gospodarstwo rybne. W Rumocce na 20 ha dawnych nieużytków T. R. założył

Tadeusz Rudowski

wzorową hodowlę karp i linów. Obejmując maj. rodzinny, obciążony dużymi zobowiązaniami w stosunku do liczego rodzeństwa, T. R. zmuszony był, dla pozbycia się długów, wyciąć prawie cały las. Dopiero po oczyszczeniu hipoteki maj., także przy pomocy posagu żony, rozpoczęto sadzenie nowego lasu, który prawie co roku zwiększał swoją powierzchnię o kilka hektarów, w oparciu o sadzonki sosen i modrzewi pochodzących z własnej szkółki.

W czasie I wojny światowej T. R. był prezesem powiatowego RGO, które organizowało pomoc ofiarom wojny, nie tylko na terenie powiatu, ale włączało się także do akcji ogólnopolskich, jak np. pomoc wygłodzonym dzieciom Warszawy, którym organizowano wakacje na wsi. T. R. był jednym z organizatorów szkoły średniej w Mławie; zorganizował także Syndykat Rolniczy, który stworzył racjonalne podstawy obrotu płodami rolnymi, chroniąc małe gospodarstwa rolne przed wyzyskiem handlarzy żydowskich, którzy na przednówku skupywali od biedoty chłopskiej po zaniżonych cenach produkty rolne.

T. R. był członkiem Stronnictwa Narodowego i gorącym zwolennikiem Romana Dmowskiego, mimo to nie uchylał się od wspomagania ogólnopolskich akcji organizowanych przez sanację w l. trzydziestych, a mających na celu zbieranie funduszy na dożbrojenie armii polskiej, m.in. T. R. ofiarował 6.000 zł na pożyczkę przeciwlotniczą.

Żoną T. R. była Maria z Choynowskich z Łomżyńskiego, miał z nią: 1) Anieł (6.11.1904-30.03.1992), za Krasnodębskim; 2) Marię (24.08.1905-21.12.1987), za Jaroszewskim; 3) Jadwigę (11.1906-31.12.1955); 4) Jana (14.01.1910-11.12.1983), od 1935 wł. maj. Koszelewy (pow. działdowski); 5) Wandę (ur. 21.11.1912), za Milewskim; 6) Juliana (15.08.1919-12.1940), absolwenta szkoły w Rydzynie, uczestnika kampanii wrześniowej, więźnia obozu Mauthausen-Gusen, gdzie został zamordowany.

Dok.: *Dzieje studiów*, 218; R. Juskiewicz, *Mławskie Mazowsze w walce*, W. 1960, 33.

Wanda Milewska (T. E.)

RUDOWSKI MICHAŁ h. Prus II (1876-16.02.1919), wł. Grzebska i Bogurzyna w pow. mławskim. Syn Szymona i Katarzyny Kalkstein z Klonówki. Ur. w Rumocce.

Rodzeństwo: 1) Julian. inż.; 2) Stanisława Jaroszevska; 3) Maria Jaroszevska; 4) Kazimiera Biernacka; 5) Jadwiga Bojanowska; 6) Katarzyna; 7) → Tadeusz; 8) Izabella Bahuszewicz; 9) Zygmunt; 10) Leon; 11) Szymon (ur. 13.01.1875 w Rumocce, zm.

Dwór w Bogurzynie

(ok. 480 ha, w tym 180 ha łąk). a w 1913 Bogurzyn (ok. 420 ha) od Nostitz-Jackowskiego. Oba maj. nie były uprzemysłowione. Gospodarstwa były skierowane na uprawę i hodowlę inwentarza żywego. W Bogurzynie dość duży obszar zajmowała uprawa buraka cukrowego dla cukrowni w Ciechanowie. W latach dwudziestych i trzydziestych cukrownia utrzymywała skład buraków na terenie Bogurzyna. Dostarczano tu buraki z samego Bogurzyna i okolicznych maj. oraz z drobnych gospodarstw rolnych. M. R. działał w ZZ pow. mławskiego oraz Związku Plantatorów Buraka Cukrowego. Przed śmiercią M. R. w testamencie zapisał maj. Bogurzyn swojej żonie, a maj. Grzebsk swym sześcioru dzieciom.

M. R. był oż. z Bronisława Moniką Mieczkowską z Nieciszewa, córką Stanisława Maksymiliana i Heleny z Donimirskich, a siostrą → Edwarda, → Stanisława i → Władysława Mieczkowskich. W 1923 Bronisława Rudowska wyszła ponownie za mąż za Feliksa Lassotę, który do swej śmierci (1938) gospodarował w Bogurzynie i w Grzebsku. W l. dwudziestych i trzydziestych w Bogurzynie była rozwinięta uprawa rzepaku, maku i nasion marchwi, buraka cukrowego oraz białej koniczyny.

Michał Rudowski

W 1932 Szymon R. przejął gospodarstwo w Grzebsku, a po śmierci Feliksa Lassoty pomagał bardzo czynnie matce w zarządzaniu Bogurzynem. Dwór w Bogurzynie był jednym z ładniejszych w pow. mławskim. Umiejscowiony przed bardzo dużym dziedzińcem ozdobionym klombem i pięknymi skupiskami dużych i starych drzew (świerki, kasztany, klony i bardzo wysoka brzoza) oraz foremnymi krzewami. Na tyłach dworu znajdował się park, ogród warzywny i owocowy. Z dziedzińcem sąsiadowało bardzo obszerne podwórze z dość solidnymi budynkami inwentarzowymi, dwoma dużymi stodołami, spichrzem, wozownią, kuźnią. Wszystkie te obiekty zajmowały 6 ha powierzchni. Władze okupacyjne przebudowały dwór, dodając jednopiętrowe nadbudówki na jego skrzydłach. Stracił on swój ładny charakter i stał się prawie kamienicą. Władza ludowa, po przejęciu Grzebska przeznaczyła go na gospodarstwo hodowlane. W Bogurzynie, częściowo rozparcelowanym, w obszernym dworze otworzono szkołę dla młodzieży wiejskiej.

Dzieci M. R.: 1) Leonard, adwokat; 2) Szymon, inż. rolnik mąż Janiny Szlązkiewicz; 3) Helena, ekonomistka; 4) Zofia Szałowska; 5) Józef, ekonomista; 6) Bronisława Blauth.
Dok.: Inf. rodziny.

(T. E.)

RUDOWSKI WACŁAW IGNACY WŁADYSŁAW h. Prus II (24.09.1883-16.01.1965), wł. maj. Klonówka w pow. starogardzkim. Syn Szymona i Katarzyny z Kalksteinów. Ur. w rodzinnym maj. Rumoka. (pow. Mława).

Rodzeństwo: →Michał R.

Szkołę średnią skończył otrzymawszy maturę w Warszawie w 1903. W tym samym roku rozpoczął studia na wydziale mechanicznym PW. W 1904 odbył letnią praktykę w Zakładach Kotlarskich i Mechanicznych „W. Fitzner i K. Gamper S. A.” w Sosnowcu. Po strajkach szkolnych i zamknięciu uczelni W. R. przeniósł się na wydział budowy maszyn Polit. w Darmstadt. W 1908 odbył praktykę w fabryce Wyrobów Metalowych „Rohn, Zieliński i S-ka” w Warszawie. W 1910 W. R. ukończył Polit. jako dyplomowany inż. mechanik i został zaangażowany przez Sosnowieckie Fabryki Rur i Żelaza i stamtąd wysłany na Węgry dla praktycznego poznania spawania elektrycznego i autogenicznego. Po powrocie z Węgier uruchomił oddziały obydwu rodzajów spawania i prowadził je przez prawie dwa lata w Sosnowcu.

W 1911 W. R. odziedziczył Klonówkę, do której przeniósł się następnego roku po opuszczeniu Sosnowca. Klonówka liczyła wówczas ok. 1250 ha (po reformie rolnej pozostało ok. 400 ha). Od 200 lat była w rękach rodziny Kalksteinów h. Kos. Ostatni wł. Klonówki, bezdzietny Michał Kalkstein (zm. 1911) z Izabellą z Bożewskich (zm. 1909) zapisali w 1889 maj. swojemu siostrzeńcowi W. R. (Michał Kalkstein był bratem Katarzyny, matki W. R.) U progu niepodległości Polski w 1920 Klonówka była jedynym dużym obiektem rolnym, jaki ostał się w polskich rękach w powiecie starogardzkim. Dnia 29.01.1920 na granicy Klonówki, na moście nad rzeką Węgiermucą, W. R. wraz z sześciolatnim synem Michałem witali konno wkraczający na Pomorze I Pułk Ułanów Krechowieckich armii gen. Hallera.

W okresie międzywojennym W. R. prowadził aktywną działalność społeczną i pełnił funkcje: sędziego pokoju, zastępcy dyrektora Państwowego Stada Ogierów w Starogardzie; przez długie lata działał w kółkach rolniczych, w ZZ, związkach hodowców koni, bydła, owiec. Utrzymywał bliskie stosunki z kadrą 2 Pułku Szwoleżerów Rokitniańskich, który od 1926 stacjonował w Starogardzie (był członkiem Koła Pułkowego).

W Klonówce W. R. wybudował nowoczesną płatkarnię i tartak. W 1936 W. R. zaangażował się w budowę nowoczesnej rzeźni miejskiej w Gdyni u podnóża Kępy Oksywskiej. Sprowadził tu najnowocześniejsze wówczas maszyny z Danii. Został zastępcą dyrektora do spraw technicznych i pełnił tę funkcję do września 1939. Już w pierwszym tygodniu września 1939 gestapo poszukiwało W. R. i jego synów w Klonówce. Nie zastając żadnego z nich w domu, nakazali żonie wraz z córką Hanną opuścić dwór w ciągu 3 godzin. W czasie okupacji W. R. mieszkał w Warszawie i pracował dorywczo w fabryce Miłobęckiego. Z Powstania Warszawskiego W. R. wraz z żoną oraz synem Michałem i synową wydostali się przez obóz w Pruszkowie, skąd zostają wywiezieni do Konięcopolu. Wreszcie znajdują schronienie u brata W. R., Leona w Częstochowie. Przez dalszych parę miesięcy oboje Waclawostwo wraz z rodziną syna Michała mieszkali we wsi Michałowice (powiat Miechów), a następnie krótko w Krakowie. Już w kwietniu 1945 W. R. wraz z żoną powrócili do Gdyni, gdzie W. R. objął z powrotem swoją pracę w rzeźni

Waclaw Rudowski

Dwór w maj. Klonówka

miejskiej. Pozostał tutaj do 28.02.1950. Przez następne dwa lata pracował jeszcze w przemyśle drzewnym w Sopocie i w „Arce” w Gdyni. Po owdowieniu przez kilka lat mieszkał z rodziną swojej córki Hanny, a następnie najmłodszego syna Andrzeja w Gdańsku, gdzie zmarł, pochowany jest wraz z żoną na cmentarzu Srebrzysko w Gdańsku-Wrzeszczu.

W. R. był żonaty od 1909 (ślub w Warszawie) z Janiną Eugenią Stryjewską h. Tarnawa (zm. 1958).

Dzieci: 1) Wacław (zmarł jako niemowlę); 2) Michał (10.10.1913-21.08.1993), absolwent Wydz. Rolniczo-Leśnego UP (1933-1939), oż. (2.02.1943) z Iloną z Łozińskich I^o v. za ►Zdzisławem Hemplem, ich syn Hubert (ur. 1948); 3) Hanna (ur. 1918) za Lesławem Jabłonowskim, ich syn Piotr; 4) Andrzej (ur. 1922),; oż. z Elżbietą Sigel (Szwajcarka), ich dzieci: a) Marek; b) Katarzyna.

Dok.: PSB. XXXIII. 3-5 (biogram Szymona R. (1875-1941).

Hubert Rudowski (T. E.)

RYMSZA WACŁAW h. Gozdawa (ok. 1860-1923), wł. maj. Hurynowszczyzna w pow. nieświeskim. Syn Romualda, wł. maj. Hurynowszczyzna, i Heleny z Rymszów, wł. maj. Gojcieniszki i Podweryszki w pow. lidzkim. Ur. w Hurynowszczyźnie.

Rodzeństwo: 1) Adam (zm. 1922). studiował medycynę w Dorpacie, następnie osiadł w Wilnie. gdzie był współzałożycielem i współwłaścicielem znanej kliniki położniczej. Był członkiem Rady Miejskiej Wilna. działając głównie na polu lecznictwa i szkolnictwa. Oż. z Marią Mogielnicką z Polesia. zmarł bezdzietnie. Został pochowany na cmentarzu Rymszów w Podweryszkach. 2) ►Edward; 3) ►Maria; 4) ►Roman; 5) Zofia.

Szkołę średnią ukończył w Słucku. następnie studiował medycynę na uniwersytecie w Dorpacie, specjalizując się w okulistyce. Po ukończeniu studiów osiadł w Hurynowszczyźnie, gdzie gospodarował oraz leczył okoliczną ludność, przeważnie za darmo. W tym celu wybudował tam małą lecznicę okulistyczną oraz szpitalik na kilka łóżek. Działalność ta zjednała mu mił i przyjaźń w okolicy, dzięki czemu dwukrotnie uniknął śmierci z rąk band grasujących tam w latach 1917-1919. został bowiem ostrzeżony przez nieznaną przyjaźń o szykujących się napadach. Razem ze swym sąsiadem i przyjacielem, ►Stefanem Czarnockim z Lecieszyna kierował bankiem spółdzielczym w Klec-

ku. Był zamiłowanym myśliwym. Umarł bezżennie, został pochowany na cmentarzu Rymszów w Sokolatyeczach.

Helena Gintowt-Ożyńska, Zofia Sienkiewiczowa

RYMSZA EDWARD h. Gozdawa (29.12.1863-19.07.1937), wł. maj. Gojcieniszki w pow. lidzkim. Syn Romualda, wł. maj. Hurynowszczyzna w pow. nieświeskim i Heleny z Rymszów, wł. maj. Gojcieniszki i Podweryszki. Ur. w Hurynowszczyźnie.

Rodzeństwo: ▶▶Wacław R.

Szkołę średnią ukończył w Słucku, a studia matematyczne na uniwersytecie w Dorpacie. Następnie kształcił się w Petersburgu w Instytucie Komunikacji. Przez następne dziesięć lat pracował jako inżynier przy budowie kolei na Kaukazie gromadząc środki na należyte zagospodarowanie majątku. Po powrocie osiadł w Gojcieniszkach (960 ha), gdzie przeprowadził renowację dworu — obronnego zameczku wzniesionego w latach 1611-1613 przez Piotra Nonharda, horodniczego wileńskiego. W uchronionym od ruiny i doprowadzonym do stanu użyteczności dworze rodzina zamieszkiwała do 1939. W Gojcieniszkach gospodarował do śmierci z przerwami na ucieczki wojenne w 1915-1918 i w 1920. Udzielał się też w pracy społecznej, był ławnikiem w sądzie ziemskim. Wraz z bratem Romanem przyczynił się do założenia kooperatywy spożywców w miasteczku Bieniakonie oraz do utworzenia tamże rolniczej stacji doświadczalnej. Z przekonań politycznych był bliski endecji.

W 1910 ożenił się z Janiną Łowieniecką. Miał dwie córki: 1) Helenę za Janem Gintowt-Ożyńskim; 2) Zofię za Napoleonem Sienkiewiczem. Został pochowany w Gojcieniszkach przy rodzinnej kaplicy wzniesionej w 1633, kryjącej groby poprzednich właścicieli.

Dok.: KAP. 1025; Aftanazy. *Materialy*. IV.

Helena Gintowt-Ożyńska, Zofia Sienkiewiczowa

RYMSZA MARIA h. Gozdawa (1865-ok. 1950). wł. maj. Sokolatyecze w pow. nieświeskim i folw. Rymszyszki w pow. lidzkim. Córka Romualda, wł. maj. Hurynowszczyzna, i Heleny z Rymszów, wł. maj. Gojcieniszki i Podweryszki w pow. lidzkim. Ur. w Hurynowszczyźnie.

Rodzeństwo: ▶▶Wacław R.

Kształciła się w domu oraz w Krakowie na kursach dla pańienek. Osiadła w leśnym folwarku Rymszyszki wydzielonym z gruntów majątku. Podweryszki, gdzie bracia Roman i Edward wzniesli dla niej dom mieszkalny i zabudowania oraz nadali rodzinną nazwę tej siedzibie. Miała zawsze duże zainteresowanie pracą społeczną, a zwłaszcza oświatą ludową. W czasie I wojny światowej pracowała w szkolnictwie w Mińsku. W latach następnych, po śmierci brata Romana, gospodarowała w Podweryszkach, a po śmierci drugiego brata, Wacława (1923) osiadła w Hurynowszczyźnie, gdzie gospodarowała do czasu objęcia tego majątku przez bratanek Kazimierza Rymszę, syna Romana. Wtedy przeniosła się do własnego folwarku Sokolatyecze, wyodrębnionego na skutek działań rodzinnych z majątku Hurynowszczyzna. Ufundowała tam szkołę podstawową dla dzieci okolicznej ludności. Po wybuchu II wojny w 1939 musiała uchodzić z Sokolatyecz i przeniosła się do rodziny do Wilna, a w czasie okupacji niemieckiej do Gojcieniszek, których nie chciała już opuścić i gdzie zmarła.

Helena Gintowt-Ożyńska, Zofia Sienkiewiczowa

RYMSZA ROMAN h. Gozdawa (1867-1919). wł. maj. Podweryszki w pow. lidzkim. Syn Romualda, wł. maj. Hurynowszczyzna w pow. nieświeskim, i Heleny z Rymszów, wł. maj. Gojcieniszki i Podweryszki w pow. lidzkim. Ur. w Hurynowszczyźnie.

Rodzeństwo: ➔Wacław R.

Rodzina Rymszów pochodzi z woj. nowogródzkiego. Pierwszym znanym jej przedstawicielem był bojar nowogródzki Olechno Rymszycz żyjący na przełomie XV

Roman Rymsza z rodziną — Rymszynki 1918

i XVI w., którego dobra Penczyn leżały nad Serweczem. dopływem Niemna. Jego wnukiem lub prawnukiem był Andrzej Rymsza, wybitny poeta doby batoriańskiej. Penczyn i sąsiadujące z nim Tracewicze pozostawały w rękach Rymszów do 1833, gdy uległy konfiskacie w następstwie udziału Adama, dziada Romana, w przygotowywaniu wyprawy Zaliwskiego. W posiadaniu Rymszów została Hurynowszczyzna pod Kleckiem oraz Gojcieniszki i Podweryszki na pograniczu powiatów lidzkiego i wileńskiego, tworzące w XVIII w. wraz z sąsiednimi Bolcienikami klucz majątków Puttkamerów, od których jako dobra posażne przeszły w końcu XVIII w. w ręce Osten-Sackenów, a ok. 1835. znów jako posag, w ręce Rymszów.

R. R. dzieciństwo spędził w Hurynowszczyźnie, szkołę średnią ukończył w Słucku, a studia matematyczne na uniwersytecie w Dorpacie. Następnie objął maj. Podweryszki liczący wraz z folwarkiem Miedziny i innymi przyległościami ok. 1000 ha. w tym połowę zajmowały lasy. Obok gos-

podarzenia w maj. zajmował się działalnością społeczną. Wraz z bratem ➔Edwardem przyczynił się do założenia w sąsiednim miasteczku Bieniakonie kooperatywy spożywców, stanowiącej przez cały okres międzywojenny ważną dla okolicy placówkę handlową. W 1912 obaj bracia Rymszowie współdziałali z Wawrzyńcem Puttkamerem, wł. maj. Bolcieniki, przy utworzeniu w Bieniakoniach rolniczej stacji doświadczalnej, która kierowana przez prof. Wacława Łastowskiego przetrwała do 1939. W czasie pierwszej wojny światowej R. R. przebywał wraz z rodziną w Mińsku, gdzie wykładał matematykę w gimn. Po powrocie w 1918 do Podweryszek zastał dwór spalony przez Niemców i zrujnowane gospodarstwo. Wraz z wejściem wojsk polskich w 1919 oddał się tworzeniu organizacji samorządowych, lecz wkrótce zaraził się tyfusem i zmarł. Został pochowany na rodzinnym cmentarzu w Podweryszkach.

W 1902 R. R. poślubił Antoninę Bernowiczówną (zm. 1963), córkę Jerzego i Teresy z Wendorffów, wł. maj. Zubki w pow. nieświeskim. W 1920 wdowa po R. R., Antonina Rymszyna, wraz z dziećmi musiała uciekać przed najazdem bolszewickim i oparła się w Chełmnie, gdzie w l. 1920-1922 kierowała internatem przy gimn. utworzonym dla uchodźców z Kresów. Następnie wróciła do Podweryszek i mieszkała tam do dnia 17.09.1939,

gdy wobec najazdu sowieckiego wraz z rodziną wyjechała do Wilna. Powróciła raz jeszcze w czasie okupacji niemieckiej w l. 1941-1944, a po ponownym zajęciu kraju przez wojska sowieckie w lipcu 1944 schroniła się znów w Wilnie i w 1945 w ramach tzw. repatriacji (recte: ekspatriacji) wyjechała z córką i wnuczką do Wrocławia i tam zmarła.

Dzieci: 1) Anna (ur. w 1902 w Podweryszkach) w 1924 poślubiła → Tadeusza Kiersnowskiego; 2) Kazimierz (ur. w 1904 w Podweryszkach, zm. 1970), ukończył Akademię Rolniczą w Dublinach i osiadł w maj. Hurynowszczyzna, który otrzymał w ramach działów rodzinnych. W 1933 ożenił się z Wilhelminą Jasińską. W 1939 brał udział w kampanii wrześniowej, a od 1941 mieszkał w Podweryszkach, był oficerem AK i uczestniczył m.in. w walkach o Wilno w lipcu 1944. Po wojnie pracował na Śląsku w przemyśle Iniarskim, następnie w PGR pod Krakowem.

Dok.: PSB. XXXIII. 532-533 (biogram Andrzeja Rymszy).

Ryszard Kiersnowski

SERWATOWSKI TEODOR ALFRED h. Jastrzębiec (1835-1918). Wł. maj. Bucniów i Nastasów (pow. tamopolski); Jezierzan (pow. buczacki); Berehów Górnych, Nasicznego i Caryńskiego (pow. leski) oraz Rajterowic (pow. samborski), inż. i rolnik. Był synem Wojciecha S. (1799-1882) i Sabiny z Podolskich z Przytyku.

Ukończył z odznaczeniem Akademię Inżynierii Wojskowej w Brucku w Dolnej Austrii. Po odbyciu kampanii austriacko-włoskiej w 1859 przeszedł do rezerwy i zajął się gospodarstwem w Bucniowie, który przejął od ojca. W swych dobrach T. S. rozwinął hodowlę koni półkrwi i szlachetnych koni pełnej krwi. Zbudował dwa młyny przemysłowe o napędzie turbino-wodnym i gorzelnię parową. Uruchomił też kamieniołomy w Bucniowie. Następnie dokupił maj. Jezierzany i Nastasów. W działach po matce otrzymał maj. leśne Berehy Górne, Nasiczne i Caryńskie. Ogółem przed I wojną światową posiadał około 7.600 ha, w tym 3.070 ha ziemi ornej i 4.560 ha lasu. Wiele świadczył na potrzeby społeczne. Ufundował kościół w Bucniowie, ukończony w 1880, a także cerkiew grecko-katolicką w Nastasowie. Było to przejawem szczególnej troski T. S. o zachowanie pokojowego współżycia ludności polskiej i ukraińskiej na Podolu. W uznaniu zasług T. S. dla kościoła papież Leon XIII nadał mu krzyż komandorski z gwiazdą Orderu św. Grzegorza. W l. 1879-1886 T.S. był posłem do rady Państwa w Wiedniu. W 1903 odziedziczył po bracie Macieju Zenonie (1833-1903) dobra Rajterowice.

W 1872 oż. z Henryką Stefanią Skarbk-Kruszewską (1850-1888), córką Henryka i Elżbiety z Osmólskich. Teodor i Henryka S. pozostawili sześćcioro dzieci, z których rodziców przeżyło tylko dwoje: 1) → Władysław; 2) Felicja (1888-1982), za Jerzym Dzie duszyckim, która gospodarowała na otrzymanych w posagu dobrach Rajterowice i Caryńskie (2.600 ha).

Dok.: ZK. XXV. 100.

Magdalena i Jan Serwatowscy (W. R.)

SERWATOWSKI WŁADYSŁAW JÓZEF IGNACY h. Jastrzębiec (4.07.1873-po 1940) wł. dóbr Bucniów, Seredyńki i Nastasów (pow. tamopolski) oraz Berehy Górne i Nasiczne (pow. lwowski), prawnik, rolnik. Ur. w Bucniowie jako syn właścicieli tego maj. → Teodora Alfreda i Henryki Stefanii ze Skarbków-Kruszewskich.

Ukończył szkołę średnią oo. jezuitów w Karlsburgu k. Wiednia, a maturę zdał w Akademii Tereziańskiej w Wiedniu. Następnie służył w austriackim 2 p. uł. i skończył szkołę oficerską we Lwowie w 1895. Studia prawnicze rozpoczął na U. Lw., a ukończył w Wiedniu. Następnie studiował przez dwa lata (do 1898) na Hochschule für Bodenkul-

tur w Wiedniu. Około 1898 zaczął gospodarować w maj. Rajterowice (pow. Sambor), należącym do stryja Macieja Zenona S. Rozwinął tu produkcję koców i samodziałów, które znajdowały szeroki zbył w Galicji. W tym czasie należał do Krajowego Związku Przemysłu, Tow. Kółek Rolniczych, Tow. Parcelacyjnego i Związku Stowarzyszeń Zarobkowych i Gospodarczych. Był też członkiem Wydziału Banku Melioracyjnego we Lwowie. Na polu gospodarczym współpracował, m.in. z Tadeuszem Cieńskim, Stanisławem Głębińskim i Aleksandrem Skarbkiem. Około 1900 przeniósł się na Podole galicyjskie, gdzie przejął od ojca maj. Jezierzany i Hrehorów (pow. Buczaczy). W 1906 kupił od Siemieńskich-Lewickich klucz Złotniki (pow. Podhajce). W 1911 został wybrany z ramienia galicyjskich konserwatystów posłem do parlamentu austriackiego z okręgu Wiśniowczyk-Podhajce. Wobec wybuchu wojny kadencja parlamentu została przedłużona do 1918. W 1914 W. S. wziął udział w utworzeniu Naczelnego Komitetu Narodowego. Wraz z wybuchem wojny został powołany do wojska. Był komendantem uzupełnień na Węgrzech, a następnie w Dobromilu k. Chyrowa. W miarę upływu czasu coraz bardziej dostrzegał niebezpieczeństwo niemieckiego przywództwa w bloku państw centralnych. Dn. 15.09.1918 wziął udział w posiedzeniu w Wiedniu, podczas którego powołano do życia komisję likwidacyjną polsko-austriacką. Uchwała ta zbiegła się w czasie z przyjazdem do Warszawy Stanisława Głębińskiego i objęciem przezeń teki ministra spraw zagranicznych w rządzie Józefa Świeżyńskiego. Z upoważnienia Głębińskiego W. S. miał prowadzić rozmowy w imieniu Polski z przedstawicielami Austrii. Z chwilą powstania Polskiej Komisji Likwidacyjnej (28.10.1918) W. S. pracował w niej aż do formalnego przejścia jej kompetencji przez rząd w Warszawie w dn. 27.03.1919. Po ustąpieniu Austriaków ze Lwowa 1.11.1918 W. S. został wybrany do Komitetu Zastępczego, a podczas obrony Lwowa przed Ukraińcami służył w Milicji Obywatelskiej. W Polsce niepodległej przeszedł do rezerwy w 14 Pułku Ułanów Jazłowieckich. Na mocy dekretu Naczelnika Państwa o wyborach do Sejmu, W. S. wszedł do Sejmu Ustawodawczego jako poseł z terenów objętych wojną. W Sejmie Ustawodawczym należał do Klubu Pracy Konstytucyjnej. Jako poseł i członek Galicyjskiego Tow. Gospodarczego wystąpił w Sejmie z wnioskiem o przyznanie Galicji Wschodniej specjalnych kredytów na odbudowę zniszczeń wojennych. Wniosek został przyjęty. Wraz z upływem kadencji Sejmu Ustawodawczego W. S. zakończył działalność polityczną i zajął się odbudową zniszczonych maj. Po śmierci ojca w 1918 odziedziczył Bucniów, Seredynki i Nastasów oraz Berehy Górne i Nasiczne. Przez parcelację części swych dóbr uzyskał środki na odbudowę, która do 1939 była w zasadzie ukończona. W swoich dobrach W. S. hodował konie, bydło i trzodę chlewną, uprawiał pszenicę, rośliny oleiste i przemysłowe, a także eksploatował gorzelnie i młyny. W Jezierzanach istniała do 1929/30 fabryka nawozów fosforowych „Fosfor”. W. S. był współzałożycielem Syndykatu Zbożowego we Lwowie oraz inicjatorem, wraz ze Szczęsnym Cieńskim, Syndykatu Kolonizacyjnego Peruwiańskiego, który otrzymał od rządu Peru koncesję na obszarze 1.000.000 ha nad rzeką Ucayali. Do wyjazdu pierwszych kolonistów nie doszło przed 1939. W. S. był członkiem i radcą Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie. W 1921 odznaczony został krzyżem oficerskim Polonia Restituta. Po wkroczeniu Armii Czerwonej do Galicji Wschodniej w 1939 W. S. został aresztowany przez NKWD w dn. 11.04.1940, po czym wszelki ślad po nim zaginął.

W 1902 W. S. oż. z Wandą z ks. Puzynów z Kozielska (1881-3.04.1942). Została ona aresztowana i wywieziona wraz z najmłodszą córką Wandą do Kazachstanu w parę dni po uwięzieniu W. S. Zmarła w Urdarze. S. pozostawili pięcioro dzieci: 1) Jadwigę (ur.

1905), za Józefem Dwernickim; 2) Władysława (1907-1967), dzierżawcę Bucniowa, Złotnik, Seredynki i Nastasowa, oż. z Felicją Gniewosz; 3) Marię (1908-1967), za Zbigniewem Plucińskim, zmarłą wraz z mężem w Argentynie; 4) Jana (ur. 1912), oż. z Magdaleną Dzieduszycką; 5) Wandę (ur. 1916), za Janem Sołtysikiem.

Dok.: *Parlament Rzeczypospolitej Polski 1919-1921*, zeszyt 3; S. Dzierzbicki. *Pamiętnik z lat wojny 1915-1918*. W. 1983. 374; „Rolnik” 1867-1937. Lwów 1937, 38, 138; ZK. XXV. 97; Brzozowski. *Studia*. 165.

Magdalena i Jan Serwatowscy (W. R.)

SIUDOWSKI KONRAD (13.05.1884-23.09.1958), wł. maj. Przydatki (pow. brodnicki), rolnik, ppłk rezerwy, działacz społeczny i gospodarczy, senator RP. Syn Waleriana (zm. 1920), wł. maj. Świerczynki k. Torunia, a następnie maj. Przydatki, i Marii z Szalińskich. Ur. w Świerczynkach.

Uczęszczał do gimnazjum w Pelpinie, Chełmie i Brodnicy. W czasie nauki gimnazjalnej należał do tajnych organizacji młodzieży. Od 1.10.1906 do 1.10.1907 służył w armii niemieckiej. Następnie studiował przyrodę, ekonomię, filozofię i rolnictwo na uniwersytecie w Halle (1908-1913), uzyskując w 1911 doktorat za pracę pt. „Stosunki ekonomiczno-rolnicze na ziemi chełmińskiej” („Die Landwirtschaftlichen Betriebsverhältnisse im Kulmer Lande”). Po studiach wrócił do maj. rodzinnego Przydatki (207 ha), wykupionego przez ojca od Niemców w końcu XIX w. W maj. znajdował się zabytkowy dwór i piękny park.

Podczas wojny światowej od 2.08.1914 był oficerem w armii niemieckiej na froncie zachodnim; od 1.04.1917 do końca wojny — oficerem-instruktorem w „Polnische Wehrmacht” w W. Po wybuchu rewolucji listopadowej w 1918 w Niemczech, wrócił na Pomorze, werbował i uzbrajał ochotników oraz przeprowadzał ich przez granicę do wojska polskiego. 27.06.1919 zgłosił się do armii polskiej (Dywizji Pomorskiej), gdzie do 1.02.1920, w stopniu porucznika był, m.in. organizatorem „Straży Obywatelskiej” w powiecie brodnickim, następnie do 15.06.1920 dowódcą taborów w Dywizji Pomorskiej, potem do listopada t. r. służył w stopniu ppłk w DOG Pomorze. Po śmierci ojca, zwolniony z wojska na własną prośbę, wrócił do zdewastowanego wojną maj. rodzinnego. Jako wykształcony rolnik i fachowiec rozwinął i udoskonalił dzieło ojca: rządząc Przydatkami do września 1939, uczynił z maj. wzorowe gospodarstwo z nastawieniem hodowlanym.

K. S. prowadził rozległą działalność społeczną. W pierwszych latach niepodległości organizował i był prezesem Związku Powstańców i Wojaków w okręgach Brodnica, Lubawa i do 1925 Działdowo. Utworzył i był przez 4 lata prezesem stowarzyszenia rolniczego Producentów Rolni w powiecie brodnickim. Brał udział w pracach Sejmiku Powiatowego (zastępował m.in. starostę powiatu brodnickiego w czynnościach podczas urlopów), Pomorskiego Sejmiku Wojewódzkiego, Pomorskiej Izby Rolniczej, gdzie pełnił obowiązki członka zarządu i wiceprezesa. Poza tym był prezesem Federacji Polskich Związków Obrony Ojczyzny, Związku Rezerwistów Okręgu Pomorskiego, przewodniczącym Pomorskiego Wydziału Wojewódzkiego, Związku Powiatów Pomorskich, Rady Nadzorczej Wojewódzkiej Kasy Oszczędności w Toruniu. Komisji do Spraw Finansowo-Rolnych w Toruniu, Komisji Oszczędnościowej dla Samorządów przy UWP, Komisji Samorządowej Wojewódzkiej Rady BBWR, Zarządu Spółdzielni Mleczarskiej w Brodnicy, Zarządu Centralnej Kasy Spółek Rolniczych w Toruniu oraz członkiem Prezydium Zakładu Głównego tej Kasy w Warszawie. Ponadto był członkiem Zarządu Rewizyjnego Samorządu Terytorialnego Rzeczypospolitej w Warszawie, Wojewódzkiego Komitetu WF i PW w Toruniu, Pomorskiej Izby Wojewódzkiej, Wyższej Komisji Dyscyplinarnej dla pracowników samorządowych, Rady Związku Jajczarsko-Mleczarskiego

i Rady Związku Powiatów Rzeczypospolitej w Warszawie. W listopadzie 1930 odznaczony został Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, w 1933 Komendancką Odznaką PW i WF, ponadto posiadał Złoty Krzyż Zasługi i Medal Niepodległości. We wrześniu 1935 na Wojewódzkim Kolegium Wyborczym w Toruniu wybrany został senatorem Rzeczypospolitej. Aresztowany przez hitlerowców w kwietniu 1940, więziony był najpierw w Tiwoli, a następnie przebywał do maja 1945 w obozach koncentracyjnych Oranienburg-Sachsenhausen i Mauthausen-Gusen. Po wyzwoleniu zamieszkał w 1945 w Toruniu, gdzie był założycielem, dyrektorem, następnie kierownikiem działu produkcji nasiennej w Centrali Nasiennictwa Ogrodniczego i Szkółkarstwa. Równocześnie był rzeczoznawcą sądowym w Toruniu. W 1958 przeszedł na emeryturę. Zmarł w Toruniu i pochowany został w grobowcu rodzinnym na cmentarzu parafialnym w Brodnicy.

W 1920 oż. z Heleną z Petów (1894-1983). Przed uzyskaniem niepodległości działała ona w polskich organizacjach kobiecych. Współpracowała także z Pow. Radą Ludową w Brodnicy.

Dzieci: 1) Aleksandra (ur. 22.02.1922 w Przydatkach). Do 1938 uczęszczała do gimn. humanistycznego w Brodnicy. W 1939 uczyła się w Liceum Gospodarczym ss. urszulanek w Pniewach. W l. 1939-1945 dwukrotnie wysiedlana przez Niemców pracowała w zakładzie ogrodniczym w Brodnicy. Po 1945 mieszkała w Toruniu i pracowała w bankowości. Od 1949 mieszkała w Warszawie i pracowała w budownictwie, spółdzielczości i w Związku Plantatorów. Do domu rodzinnego nie mogła wrócić, gdyż maj. wywłaszczono, ziemie częściowo rozparcelowano, z części utworzono PGR. Ukończyła kurs księgowości, stenografii i pisania na maszynie YMCA oraz 2-letni kurs stacjonarny kwalifikacyjny rachunkowości Stowarzyszenia Księgowych w Polsce. W 1950 zawarła związek małżeński z Jerzym Nazarewskim. Mieszka w Warszawie; 2) Bogdan, pseud. „Marcin” (ur. 14.02.1921 w Przydatkach). Do 1939 uczęszczał do gimn. w Brodnicy. W październiku 1939 aresztowany przez gestapo, uciekł w styczniu 1940 do Warszawy. Maturę zdał na tajnych kompletach, równocześnie pracując. W 1942 oż. z Janiną Ceglińską, z którą po paru latach rozszedł się. W czasie okupacji uczestniczył w ruchu oporu w Warszawie, a następnie walczył w powstaniu warszawskim. Po jego upadku, jako jeńiec wojenny, został osadzony w obozie na terenie Niemiec. W 1947 wrócił do Polski. Pracował w zakładach zbożowych w Szczecinie i w Warszawie a następnie podjął pracę dziennikarską. Równocześnie ukończył 2-letnie studia dziennikarskie na UW. W 1974 oż. ponownie z Krystyną Maćkus. Był odznaczony wieloma orderami. Dziećmi z pierwszego małżeństwa są: a) Danuta Wilary, dekorator, mieszka w Warszawie; b) Marek, ukończył pomaturalne studium geodezyjne, pracuje jako przewodnik po Warszawie; c) Małgorzata Dąbrowska, urzędniczka, mieszka w Warszawie; 3) Zbigniew (ur. 09.01.1925 w Przydatkach). Do 1939 uczęszczał do gimn. humanistycznego w Brodnicy. W l. 1940-1945 dwukrotnie wysiedlany przez Niemców, pracował w gospodarstwach rolnych pod zarządem niem. Od 1945 mieszkał w Toruniu, gdzie uczęszczał do liceum elektrycznego. Po maturze studiował na Polit. Szczecińskiej uzyskując dypl. inż. elektryka. W 1952 oż. z Krystyną Zeliską i rozpoczął pracę w przedsiębiorstwie państwowym Elektromontaż w Poznaniu. Został odznaczony Złotym i Srebrnym Krzyżem Zasługi i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Ma dwie córki: a) Elżbieta Lewandowska, lekarz stomatolog, mieszka w Warszawie; b) Ewa Rutkowska, mgr biologii, pracowała w Zakładzie Genetyki Uniw. w Poznaniu. Po wyjściu za mąż, przeniósł się na prowincję i pracuje w szkole w Górze (Poznańskie) jako nauczycielka biologii. Ma troje dzieci: 4) Teresa (ur. 05.09.1929 w Przydatkach). W l. 1936-1939 uczęszczała do szkoły podsta-

wowej w Brodnicy. W l. 1939-1945 przebywała w okolicach Brodnicy. Po 1945 zamieszkała z rodziną w Toruniu, gdzie uczęszczała do szkoły średniej. W l. 1950-1955 studiowała etnografię na UP i UJ w Krakowie. W 1954 wyszła za mąż za Olgierda Myzyka. Od 1956 pracowała w Bibl. Uniw. w Toruniu. Po przejściu na emeryturę w 1988 wyjechała do dzieci, które mieszkają w Toronto. Ma troje dzieci: a) Jacek (ur. 26.12.1954 w Toruniu), mgr inż. elektroniki. W 1980 wyjechał do Kanady, gdzie prowadzi własną firmę konsultacyjną „Versatile Digital”; b) Grażyna (ur. 26.09.1958 w Toruniu), mgr mikrobiologii Uniw. w Toruniu. W 1983 wyjechała do Francji, a w 1984 do Kanady, gdzie ukończyła wyższe studia mikrobiologiczne w Ottawie. W 1989 przeniósła się do Montrealu. Od 1992 jest menagerem w IMS Canada odpowiedzialnym za analizę rynku farmaceutycznego. W 1983 wyszła za mąż, ma dwóch synów; c) Barbara (ur. 26.09.1958 w Toruniu), mgr geografii Uniw. w Toruniu. W 1988 wyjechała do Kanady. W 1985 wyszła za mąż za Kazimierza Ruszkowskiego, ma dwie córki.

Dok.: K. Przybyszewski; K. Sundowski, w: S. Bilski: *Słownik biograficzny regionu brodnickiego*, Brodnica 1991, 95-96. *Album Skorowidz Senatu i Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej oraz Sejmu Śląskiego, Kadencja 1935-1940*, Kraków 1936, 241; S. Bilski, *Zarys historii Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącego w Brodnicy 1873-1973*, Brodnica 1973, 104; S. Bizan, *Powiat i miasto Brodnica w walkach o niepodległość w latach 1914-1920*, Brodnica 1939, II, 173; *Ruch niepodległościowy na Pomorzu*, Toruń 1935, 32, 39, 95; „Pomorski Dziennik Wojewódzki”, 22. VI.1929, nr 21, poz. 150, 1. II.1930, nr 3, poz. 20, 1. XI.1932, nr 22, poz. 352, 15. I.1934, nr 2, poz. 13; *Sprawozdanie Pomorskiej Izby Rolniczej, 1923-1924*, 3 oraz dalsze lata; *Sprawozdanie administracyjne Starostwa Brodnickiego za rok 1920 i za rok 1921 (powiat Brodnica)*, Brodnica (b. r.), 3-5 oraz dalsze lata; „Rocznik Oficerski” 1923, W. 1923, 1035, 1044; „Dzień Pomorski”, 17. IX.1935, nr 215, s. 1; „Dzień Pomorza”, 31. VIII.1937, nr 200, s. 7, 1. IV.1938, nr 75; „Ilustrowany Kurier Polski”, 25. IX.1958, nr 228, s. 5, 26. IX.1958, 229, s.5; „Życie Warszawy” 9. VIII.1983; Informacje rodziny.

Kazimierz Przybyszewski

SLASKI JULIUSZ JOACHIM h. Grzymała (21.06.1836-21.11.1916), wł. maj. Zbrodźce w pow. stopnickim oraz Broniszów, Ciuślice i Turnawiec w pow. pińczowskim, rolnik. Syn Aleksandra (1800-1884), kapitana 9 p. p., uczestnika powstania 1831. wł. maj. Borzykowa i Zbrodźce w pow. stopnickim, i Pauliny Dąbskiej h. Godzięba (1804-1880). Ur. w Borzykowej.

Wywodził się z linii Śląskich ze Śląsów Leszczów w ziemi ciechanowskiej, osiadłej w Małopolsce na początku XVII w., której wielu członków walczyło w wojnach XVII i XVIII wieku oraz we wszystkich powstaniach.

J. J. S. ukończył szkołę realną w Kielcach, a następnie w 1854 Instytut Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa w Marymoncie (zachowały się jego notatki z wykładów). Absolwentem tej uczelni był również jego brat Mieczysław (1835-1880), późniejszy wł. maj. Łagiewniki w pow. stopnickim. Po odbyciu przewidzianej studiami praktyki rolnej w dobrach Gnojno (pow. stopnicki), przejął od ojca maj. Zbrodźce. W 1859 kupił od Ludwika Gawrońskiej maj. Broniszów, całkowicie zdevastowany wieloletnimi dzierżawami i huraganem, który w 1858 zniszczył doszczętnie budynki, drzewostan i zasiewy. J. J. S. był pionierem postępowego rolnictwa. Wykonując „umiłowany przez siebie zawód rolnika, narzuciwszy sobie spartański tryb życia”, wykorzystywał do nowoczesnego gospodarowania wiadomości zdobyte w Marymoncie. Jeszcze przed urzędowym uwłaszcze-

Juliusz Slaski

niem chłopów, w 1863 zniósł w Broniszowie pańszczyznę oraz dokonał scalenia i oddzielenia gruntów chłopskich od folwarcznych. Zawarł też z chłopami umowę, oddając im część pól wzamian za zrzeczenie się przez nich serwitutów i prawa wypasu. Te posunięcia umożliwiły prawidłowy rozwój gospodarki, zarówno wsi, jak i majątku, a także wpłynęły na dobre stosunki wsi ze dworem. Występujące po uwłaszczeniu trudności z pozyskaniem pracowników folwarcznych rozwiązał, zatrudniając tzw. półordynariuszy, którzy za połowę świadczeń pracowali w maj. 3 dni w tygodniu, mając pozostałe dni na pracę we własnych gospodarstwach. Po uregulowaniu spraw własnościowych doprowadził stopniowo maj. do kultury. Zbudował dwór, do którego przeprowadził się z rodziną ze Zbrodziej, budynki gospodarcze i mieszkania dla pracowników. Wprowadził nowatorski w tamtych czasach system płodozmienny (początkowo dalsze pola obsiewał wieloletnią esparcetą i dopiero stopniowo je zagospodarowywał). W 1871 zawarł z cukrownią „Łubna” w Kazimierzy Wielkiej wieloletni kontrakt na dostawę buraków cukrowych, otrzymując wysoką zaliczkę. W 1865 sprzedał maj. Zbrodziejce, a w 1891 kupił pobliskie maj. Ciuślice i Turnawiec (ok. 280 ha).

Znajdował również czas na pracę społeczną. W 1863 brał czynny udział w powstańczej administracji cywilnej kraju. W latach 1867-1875 był radcą ubezpieczeń na pow. pińczowski, w 1869, na polecenie prezesa Trybunału Cywilnego w Kielcach został sędzią pokoju przy sądzie w Skalbmierzu, a od 1876 był ławnikiem sądu granicznego. Był również wieloletnim korespondentem „Gazety Rolniczej”. Gospodarując w Broniszowie przez ponad pół wieku zyskał szacunek i zaufanie zarówno sąsiadów ziemian, jak i właścicieli gospodarstw chłopskich. W latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku, wybrany był wójtem. J. J. S. zm. w Broniszowie i pochowany został w grobie rodzinnym w Kazimierzy Małej.

J. J. S. był dwukrotnie żonaty, pierwszą żoną była (ślub 1858) Julia Gawrońska h. Rawicz (1837-1872), córka Wilhelma, wł. maj. Słupiec w pow. tarnowskim, i Ludwika z Majewskich. Dzieci z tego małżeństwa: 1) Jarosław Stanisław (1859-1903), inż. chemik, wł. firmy budowy cukrowni w Kijowie, oż. z Marią Jaworską (1868-1906). ich dzieci: a) Zygmunt (1890-1935); b) Zofia (1898-1964), bankowiec, łączniczka AK w Powstaniu Warszawskim; 2) Maria Fryderyka (1862-1923), zamężna za Kazimierzem Podlodowskim (1855-1944), wł. maj. Szczotkowiec w pow. pińczowskim; 3) Aleksandra (1865-1941), zamężna 1° v. za Stanisławem Jabłońskim, 2° v. za Edwardem Gutkowskim; 4) Kazimierz (1867-1924), wł. maj. Boszczynek w pow. pińczowskim, oż. z Sabiną Włodek (1872-1952), która po jego śmierci gospodarowała w Boszczyнку z córką Marią Katarzyną do 1945. ich dzieci: a) Gabriela (1897-1983), zamężna za Józefem Tatomirem (1894-1962), dzierżawcą (do 1945) maj. Młodzawy z ordynacji Wielopolskich w Chrobrzu; b) Paweł (1901-1942), oż. z Marią Łanuch, ich dzieci: Kazimierz (ur. 1929), lekarz med., Marian (ur. 1930), rolnik, Zofia (ur. 1933); c) Paulina (1902-1903); d) Maria Katarzyna (ur. 15.04.1906), zamężna za Władysławem Radwanem (1900-1968), wł. części maj. Rawalowice w pow. proszowskim, o pow. poniżej 50 ha, gdzie po opuszczeniu Boszczyńka mieszka od 1945 r.; 5) Juliusz (1869-1937), wł. maj. Skorczów w pow. pińczowskim, oż. z Klementyną Koźmińską (1875-1945), ich dzieci: a) Maria (1897-1963), po 1945 r. prac. Bibl. Czartoryskich w Krakowie; b) → Stanisław (1898-1971); c) Jarosław (1905-1951).

Drugą żoną J. J. S. była od 1877 Helena Woynarowska h. Strzemię (9.02.1856-5.03.1927), córka Jakuba, wł. maj. Glinik Górny w pow. jasielskim, i Matyldy z Lgoczych. Dzieci z tego małżeństwa: 1) Lucjan (1880-1886); 2) Paulina Cyrilla (1881-1882);

3) → Władysław Jakub; 4) Zofia (17.12.1890-28.03.1950), wł. maj. Ruszcza Płaszczyna w pow. sandomierskim, zamężna 1° v. za Franciszkiem Ludwikiem Rupniewskim (26.06.1882-6.07.1928). wł. maj. Janowice w pow. sandomierskim. 2° v. za Protym Koscickim (11.09.1886-7.08.1953). maj. Janowice i Ruszcza Płaszczyna były w jej władaniu do reformy rolnej; 5) → Jan Stanisław; 6) → Ludwik.

Dok.: „Tyg. Ilustr.”. 1916. nr 51 (biogram pośmiertny J. J. S.): M. Strzemski, *Instytut Agronomiczny w Marymoncie (1816-1862)*, Puławy 1980; Jan Slaski. *Opowieść biograficzna*. T. 1. (1893-1919) (mps.); Ludwik Slaski. *Kraj lat dziecięcych* (mps.); archiwum rodzinne; wspomnienia rodzinne.

Halina Slaska, Michał Slaski

SLASKI WŁADYSŁAW JAKUB h. Grzymała (8.07.1884-21.11.1946). wł. maj. Ciuślice (pow. pińczowski). inż. rolnik. Syn → Juliusza Joachima i Heleny z Woynarowskich. Ur. w Broniszowie (pow. pińczowski).

W l. 1894-1902 W. S. uczył się w gimn. św. Anny w Krakowie, później studiował rolnictwo na Akademii Rolniczej w Dublanach w l. 1902-1905 (?-1906). uzyskując tytuł inż. Następnie objął maj. Ciuślice o pow. 170 ha, zakupiony przez ojca w 1891, gdzie do 1945 prowadził produkcję zbóż konsumpcyjnych i nasiennych, buraków cukrowych dla cukrowni „Łubna” w Kazimierzy Wielkiej oraz wysoko postawioną uprawę nasiennych buraków cukrowych dla firmy K. Buszczyński i Synowie. W Ciuślicach była również obora wysokomlecznych krów rasy nizinnej czarno-białej.

W. S. pełnił wiele funkcji społecznych, był: członkiem (od 1908) Rady Głównej CTR (w W.), prezesem Zarządu Związku Kółek Rolniczych, członkiem i prezesem Zarządu ZZ Oddz. w Pińczowie, prezesem Okręgowego Tow. Rolniczego w Pińczowie, członkiem Rady OTOiKR w Kazimierzy Wielkiej, prezesem Zarządu Rolniczego Zakładu Doświadczalnego w Sielcu k/Skalbmierza, prezesem koła porad sąsiedzkich, radnym gromadzkim.

W czasie okupacji W. S. był członkiem konspiracyjnego pow. zarządu ZZ. W l. 1939-1945 w Ciuślicach prowadzone były komplety tajnego nauczania w zakresie szkoły średniej, w których uczestniczyło łącznie kilkanaście osób: dzieci właściciela, wysiedleni i synowie gospodarzy z Ciuślic. Odbywały się egzaminy na końcu każdego roku oraz w 1943 i 1944 egzaminy maturalne. W. S. wspomagał ruch oporu, udzielając w razie potrzeby schronienia członkom tajnych organizacji; świadczył pomoc finansową paramilitarnej organizacji „Uprawa” oraz dla profesorów UJ. Udzielał też pomocy, w postaci żywności, odzieży i zasiłków pieniężnych ludności żydowskiej ukrywającej się w pobliskich lasach.

Na początku marca 1945 W. S. został aresztowany i osadzony w więzieniu w Pińczowie, skąd wyszedł po 3 miesiącach. Od 01.06.1945 do śmierci pracował jako dyrektor Instytutu Naukowego Organizacji i Kierownictwa w Krakowie oraz był pierwszym wojennym redaktorem czasopisma „Przegląd Organizacji”.

Zm. w Krakowie. pochowany został w grobie rodzinnym w Stradowie (pow. pińczowski).

W. S. poślubił Bogumiłę Marię Zofię Bernardę z Chełkowskich h. Wczele (1903-1937), córkę Józefa i Marii z Donimirskich (ślub w 1924 r.). Po jej przedwczesnej śmierci wychowywał troje nieletnich dzieci: 1) Adam Józef (ur. 1925). abs. Wydz. Roln. UJ, prac. PZU i Hodowli Buraka Pastewnego (dawniej firma Buszczyński), oż. z Heleną Czechel-Nowosielecką (ur. 1923), mgr fil. romańskiej, ich dzieci: a) Marcin Tadeusz (ur. 1953), dr fizyki, prac. nauk. Polit. Krak., oż. z Martą Sławik; b) Andrzej Władysław (ur. 1954), mgr inż. sanitarny, oż. z Grażyną Bodek; c) Rafał Józef (ur. 1960). inż. zootechnik; 2) Maria Teresa (ur. 1926). abs. Akad. Handlowej w Krakowie, prac. PTTK jako zastępca kier. w schroniskach na Rysiance i Lipowskiej oraz na Turbaczu, kier. domu

wczasowego KIK w Makowie Podh., mąż Krzysztof Konopka h. Nowina, rozw., ich syn: Piotr Krzysztof (ur. 1959), mgr Akad. Wych. Fiz. w Krakowie, alpinista, oż. z Elżbietą Marcinkiewicz; 3) Krzysztof Ignacy (1930-1991), techn. rybactwa, prac. Centrali Rybnej i PZU, oż. z Anną Popławską h. Jastrzębiec (ur. 1938), ich syn: Mateusz Dominik (ur. 1972), stud. Polit. Krak.

Dok.: *Związek Ziemiaków. Sprawozdanie z działalności w 1919/1920 r. (i in. lata); „Przegląd Organizacji”* 1. 1945 i 1946; Archiwum rodzinne.

Adam Slaski

SLASKI JAN STANISŁAW h. Grzymała (18.06.1893-24.06.1984), wł. maj. Broniszów (pow. pińczowski), inż. rolnik. Syn → Juliusza Joachima (1836-1916) i Heleny z Woynarowskich (1856-1927). Ur. w Broniszowie.

J. S. w l. 1903-1905 uczęszczał do szkoły realnej Dietla w Sosnowcu, a po jej zamknięciu na skutek strajku szkolnego, do polskiej szkoły handlowej w Kielcach, gdzie w 1910 zdał egzamin maturalny. W l. 1910-1913 studiował w Studium Rolniczym UJ. które ukończył z oceną „cum laude”, uzyskując dyplom inż. rolnika.

Od 1913 odbywał praktykę rolną pod kierunkiem ojca, a po jego śmierci objął maj. rodzinny Broniszów (254 ha). Mając do spłacenia licznemu rodzeństwu 7/9 wartości maj. zintensyfikował nierentowną wówczas gospodarke rolną, zakładając wytwórnię serów edamskich i topionych (działała do 1945), a w 1920 szkółkę drzew i krzewów owocowych, która w następnych latach została rozszerzona o dział roślin ozdobnych (na 70 ha) i produkcję podkładek. Posiadała też własną wytwórnię środków ochrony i aparatury do opryskiwania i opylania roślin. W l. trzydziestych była znana jako jedna z największych szkółek w kraju. W 1928 J. S. zawiązał spółkę z Bronisławem Gałczyńskim (1882-1933), zamiłowanym ogrodnikiem i prekursorem nowych idei przebudowy zacofanego ogrodnictwa polskiego. W spółce pod firmą „Bronisław Gałczyński i Jan Slaski”

Jan Slaski

J. S. prowadził produkcję materiału szkółkarskiego w Broniszowie, a Gałczyński kierował ekspozyturą handlową w Piasecznie k/W-wy i rozwijał kontakty zagraniczne szkółki. Szkółki w Broniszowie, jako pierwsze w Polsce, rozpoczęły produkcję 2-letnich niskopiennych drzewek owocowych, których wysadzanie propagowali J. S. i B. Gałczyński, opierając się na doświadczeniach krajów zachodnich. Nasiona do produkcji podkładek oraz same podkładki były sprowadzane z zimniejszych rejonów Europy, a także ze St. Zjedn. i z azjatyckiej części ZSRR. Rozpoczęto też produkcję owocowych drzewek karłowatych na podkładkach wegetatywnych otrzymywanych ze znanej stacji sadowniczej w East Malling (Anglia). Była to swojego rodzaju rewolucja w zacofanym sadownictwie polskim, gdzie dotąd wysadzano drzewka wysokopienne. Drzewka karłowe na podkładkach wegetatywnych wprowadzono masowo do produkcji dopiero w latach osiemdziesiątych. W 1939 szkółki w Broniszowie posiadały mateczniki zimoodpornych podkładek drzew owocowych o różnych rodowodach, a matecznik roślin ozdobnych obejmował bogatą kolekcję drzew i krzewów rzadkich; prowadzono też dział bylin i roślin cebulkowych. Od 1929 corocznie był wydawany katalog, który oprócz szczegółowego

opisu produkowanych roślin zawierał także dział informacji pomologicznych i wskazówki dla zakładających sady.

W 1936 J. S. uzyskał stopień dr nauk rolniczych w Studium rolniczym UJ w Krakowie, przedstawiając pracę pt.: „Obserwacje nad wpływem części nadziemnej pochodzącej ze szczepienia, na ukorzenie jabłoni”. Promotorem był prof. Kazimierz Rouppert.

Od 1917 J. S. publikował artykuły o tematyce rolniczej i ogrodniczej w specjalistycznych czasopismach, jak: „Kwartalnik Rolniczy”, „Gazeta Rolnicza”, „Hasło Rolniczo-Ogrodnicze”, „Ogrodnik”, „Przegląd Ogrodniczy” i in. W 1936 (marzec-wrzesień) redagował tygodniowy dodatek ogrodniczy „Ogród i Sad” w dzienniku „Czas”. Jako inspektor ogrodniczy, na teren całego kraju, w organizacji „Rodzina Kolejowa” rozwijał działalność popularyzowania sadownictwa, m.in. przez publikację serii popularnych podręczników, jak: *Podstawowe wytyczne dla zakładających sady. Projektowanie sadu, Zakładanie sadu, Pielęgnowanie sadu* (W. 1936). *Formowanie i przycinanie drzew owocowych, Sadownictwo kartowe* (W. 1937) oraz *Plantacje jagodowe* (W. 1939). W 1. 1938-1939 wydawał miesięcznik „Sad i Owoce”, w którym publikował liczne artykuły, wskazówki ogrodnicze i recenzje, pod własnym nazwiskiem i pod pseudonimami. W okresie przed II wojną światową J. S. współpracował z wieloma organizacjami rolniczymi i ogrodniczymi. Przez 27 lat kierował Spółką Hodowli Nasion „Selecta” w Kazimierzy Wielkiej (1918-1922 — jako czł. zarządu, 1922-1945 — jako przewodniczący zarządu), należał do Tow. Rolniczego w Kazimierzy Wielkiej, współpracował z Izbą Rolniczą w Kielcach, jako członek Komisji Pomologicznej, z Izbą Rolniczą w Krakowie, jako przewodniczący Związku Szkółkarzy, był sekretarzem i czł. Rady Nadzorczej Spółdzielni „Rolnik” w Kazimierzy Wielkiej, czł. Komitetu Organizacyjnego i czł. zwyczajnym Związku Rolników z Wyższym Wykształceniem, doradcą Koła Porad Sąsiedzkich, czł. powiatowej Komisji dla spraw finansowo-rolnych, czł.-założycielem (w 1918) Tow. „Planta”, Spółki Produkcji Roślin Leczniczych w W., sekretarzem i czł. zarządu Związku Producentów Nasion Buraka Cukrowego w W., głównym inspektorem ogrodniczym Stowarzyszenia Kolejarzy „Rodzina Kolejowa”, delegatem Warszawskiego TKZ na pow. pińczowski, czł. ZZ w Pińczowie. Od 1922 był rolniczym korespondentem GUS, w 1936 otrzymał medal „Za chlubne wyniki pracy”.

W okresie II wojny światowej J. S. prowadził nadal szkółki i gospodarstwo rolne w Broniszowie, wspierał ruch oporu udzielając pomocy miejscowym oddziałom AK i BCh, m.in. przez finansowanie zakupu broni od Niemców, ukrywał, jako pracowników, członków AK „spalonych” na innym terenie. Jesienią 1944, przez kilka tygodni stacjonował w Broniszowie kpt. Roman Zawarczyński (pseud. „Sewer”), dowódca P. P. Ziemi Pińczowskiej 106 Dywizji Piechoty AK, wraz ze swym sztabem. J. S. świadczył finansową pomoc profesorom UJ, opłacał świadczenia na rzecz paramilitarnej organizacji „Uprawa”. W Broniszowie, na utrzymaniu maj., przebywało wielu wysiedlonych z terenów włączonych do Rzeszy, a także do ZSRR.

W 1945 maj. Broniszów został częściowo rozparcelowany, a teren szkółek przejęty przez przedsiębiorstwo państwowe. W krótkim czasie przedsiębiorstwo to doprowadziło do zniszczenia szkółek i unikatowych, na skalę kraju, przez wiele lat kompletowanych, mateczników roślin. J. S. zamieszkał z rodziną w Krakowie. Na zlecenie prof. T. Marchlewskiego i prof. S. Kulczyńskiego, rektora tworzonego UW., opracował projekt wydz. rolniczo-ogrodniczego. („Szkic projektu organizacji Wydziałów Rolniczego i Ogrodniczego przy Uniwersytecie Wrocławskim”, mps., s. 57).

Jesienią 1945 na podstawie umowy z rektorem UP, zatwierdzonej przez Min. Oświaty, J. S. objął kierownictwo katedry ogrodnictwa na Wydz. Rolniczo-Leśnym UP, jako zastępca profesora. W dn. 12.07.1946 habilitował się na podstawie pracy pt.: „Wyniki piętnastoletnich obserwacji i badań zimoodporności europejskich, amerykańskich i azjatyckich gatunków i odmian drzew owocowych za okres 1930-1945”. Obserwacje te były przeprowadzane na materiale roślinnym zgromadzonym w szkółkach i sadzie doświadczalnym w Broniszowie. W l. 1945-1949 J. S. kierował katedrą ogrodnictwa i organizował Sekcję Ogrodniczą przy Wydz. Rolniczo-Leśnym UP, dla której też opracował program studiów i zajęć dydaktycznych. Zorganizował jej bazę doświadczalną, tak laboratoryjną jak i terenową, zakładając sady doświadczalne w maj. uniwersyteckim Przybrodza k/Poznania (45 ha) i na Sołaczu w Poznaniu (4 ha). W 1949 Min. Oświaty nie zatwierdziło uchwały Rady Wydz. Rolniczo-Leśnego UP o habilitacji J. S. i mimo wyników jego pracy naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej na UP, rozwiązało z nim stosunek pracy z dn. 31.12.1949, bez podania uzasadnienia.

W okresie pracy na UP, J. S. wydał *Szkółkarstwo polskie*, t. I-II (Poznań 1949, 1950), pierwszy tego typu podręcznik akademicki w Polsce. Jako członek Rady Naukowej dla Zagadnień Ziemi Odzyskanych przy Min. Roln. i Reform Rolnych, opublikował kilka prac o stanie sadownictwa i szkółkarstwa na Ziemiach Odzyskanych i o ich możliwościach rozwoju. W 1946 J. S. został powołany do Rady Naukowej i Zarządu Arboretum w Kórniku. Po latach, w uznaniu pracy na UP, na specjalnej sesji w 1977, J. S. wręczono medal wybity z okazji 50-lecia akademickich studiów rolniczo-leśnych w Poznaniu, a 30.9.1983 otrzymał tytuł „doctor honoris causa” AR w Poznaniu.

Po opuszczeniu Poznania J. S. kontynuował prace badawcze nad nowoczesnymi metodami rozmnażania wegetatywnego, m.in. trudno mnożących się drzew i krzewów owocowych, ozdobnych i bylin, w małej szkółce, założonej w Krakowie i prowadzonej nadal pod firmą „Bronisław Gałczyński i Jan Słaski”. J. S. prowadził też zlecone wykłady i ćwiczenia ze szkółkarstwa sadowniczego i ozdobnego (do 1983) na AR w Krakowie. Szkółki były też miejscem realizacji prac magisterskich i praktyk studenckich obu AR — w Krakowie i Poznaniu.

W tym okresie J. S. wydał podręcznik akademicki *Szkółkarstwo sadownicze* (W. 1959, wyd. 2, W. 1964) oraz *Szkółkarstwo. Podręcznik dla techników ogrodniczych* (W. 1970, wyd. 2, W. 1974). Podręcznik szkółkarstwa ozdobnego, opracowany przez J. S., następnie uaktualniony i poszerzony przez prof. B. Sękowskiego, został wydany już po śmierci J. S. pt.: *Szkółkarstwo szczegółowe drzew i krzewów ozdobnych i użytkowych* (Poznań 1987). J. S. publikował artykuły i recenzje w czasopismach ogrodniczych oraz opracowywał hasła z dziedziny sadownictwa do *Słownika Encyklopedycznego Terminologii Biologicznej*, pod red. prof. Z. Moczarskiego. Opracowanie *Ze wspomnień sadownika*, cz. 1 (1922-1944), zostało opublikowane w: „Hasło Ogrodnicze” w l. 1978-1979, a cz. 2 (1945-1950) pozostała w mps. J. S. pozostawił też w mps. wspomnienia pt.: „Opowieść biograficzna”, t. I (1893-1919), t. II (1919-1981), i „Autobiografia” oraz in. prace. Bibliografia prac J. S. obejmuje ponad 250 pozycji (książki, artykuły, recenzje). J. S. był członkiem PTPN (Komisja Nauk Rolniczych i Leśnych i Komisja Biologiczna), Pol. Tow. Przyrodników im. Kopernika, Pol. Tow. Botanicznego, Rady Naukowej Inst. Sadownictwa, Krakowskiego Tow. Ogrodniczego (od 1965 r. jako czł. honorowy), Pol. Tow. Miłośników Róż, Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Ogrodnictwa NOT (od 1966 r. jako cz. honorowy). Był członkiem towarzystw zagranicznych: International Society for Horticultural Science, American Society for Horticultural Science (Washington)

— jako szósty Polak, Northern Nut Growers Association (Boston), Rosa Club (Bratysława). J. S. otrzymał odznaczenia: Zasłużony Pracownik Rolnictwa (1972), Złoty Krzyż Zasługi (1974), Krzyż Kawalerski Odrodzenia Polski (1983), brązowy, srebrny i złoty medal Tow. Ogrodniczego w Krakowie „za wybitne zasługi położone dla rozwoju ogrodnictwa” (1968).

J. S. zm. w Krakowie i został pochowany w grobie rodzinnym na Salwatorze.

J. S. poślubił 24.06.1919 Felicję Jadwigę Grodzińską h. Paprzyca (15.03.1890-2.05.1977), córkę →Feliksa i →Bronisławy z Arkuszewskich, inż. mgr Studium Rolniczego UJ (dyplom „cum laude” w 1912), która prowadziła w Broniszowie ogród warzywny, sad i pasiekę.

Dzieci: 1) →Juliusz; 2) Teresa (29.06.1921-6.03.1933), uczennica Szkoły Pracy Harcerskiej w „Dworku Cisowym” w Sromowcach Wyżnych, zm. tragicznie; 3) Bronisława Maria (ur. 21.03.1923), abs. Wydz. Ogrodniczego; 4) Halina Anna (ur. 26.07.1924), mgr ekonomii, prac. nauk. BJ; 5) Krystyna Joanna (ur. 17.09.1928), mgr inż. ogrodnictwa, z-ca kier., a od 1984 kierownik firmy „Szkółki Bronisław Gałczyński i Jan Slaski” w Krakowie, mąż Jerzy Jan Wiśniewski h. Trzaska (1.01.1928-30.10.1983), prof. dr habil. historii, ich dzieci: a) Bogumiła Maria (ur. 13.05.1952), mgr fizyki, mąż Wojciech Słoniowski, inż. mechanik; b) Jan Wojśław (ur. 23.03.1955), mgr inż. geofizyki oż. z Marią Paluch, mgr inż. geofizyki; c) Anna Bronisława (ur. 13.05.1956), mgr inż. ogrodnictwa, z-ca kier. „Szkółek Bronisław Gałczyński i Jan Slaski” w Krakowie, mąż Radosław Guzek, mgr inż. automatyk; d) Wojciech Wiesław (ur. 25.11.1957), bibliograf, publicysta, taternik jaskiniowy; e) Dobrosława Teresa (ur. 13.02.1962), lekarz, mąż Jacek Reschke, mgr inż. elektryk.

Dok.: Pierwsza wersja niniejszego biogramu J. S. ukazała się drukiem w: *Ziemiaństwo polskie 1920-1945*. 197-202; *Bibliografia prac prof. dr Jana Slaskiego za lata 1911-1987*. Oprac. Z. Steczowicz-Sajdera, Halina Slaska. (W:) Jan Slaski, Bolesław Sękowski. *Szkołkarstwo szczegółowe drzew i krzewów ozdobnych oraz użytkowych*, Poznań 1988; *Biographical Dictionary of Botanists represented in the Hunt Institute Portrait Collection, Univ. of Pittsburg* (fot., biogr., bibliogr. do 1973); J. Chelkowska. „Opis zakładu szkółkarsko-sadowniczego «Bronisław Gałczyński i Jan Slaski» w Broniszowie”. Praca dypl. rkps. 1937; Z. Krzywański. *Prof. dr Jan Slaski doktorem honoris causa Akademii Rolniczej w Poznaniu*. „Ogrodnictwo”. R. 21/1984, nr 4; Z. Rebandel. *Prof. dr Jan Slaski, doktor honoris causa Akademii Rolniczej w Poznaniu*. „Sad Nowoczesny”, 1984, nr 5; W. Rogowski. *Inż. dr Jan Slaski współtwórca i realizator programu sadownictwa polskiego. W dziesięciolecie powstania współpracy Bronisława Gałczyńskiego i Jana Slaskiego (1928-1938)*. „Sad i Owoce”. t. I/1938, nr 2; B. Sękowski. *Prof. Jan Slaski — nestor ogrodnictwa polskiego*. „Ogrodnictwo”, R. 22/1985, nr 2; S. Zaliwski. *Bronisław Gałczyński i Jan Slaski. Szkółki w Broniszowie*. „Sad i Owoce”, t. I/1938, nr 2.

Halina Slaska

SLASKI JULIUSZ h. Grzymała pseud. „Jan Zaleski”. „Hubert Grzymała” (15.04.1920-15.07.1990). wł. maj. Czarnocin (pow. pińczowski), antropolog, dziennikarz, alpinista. Syn →Jana Stanisława (1893-1984) i Felicji Jadwigi z Grodzińskich h. Paprzyca (1890-1977). Ur. w Broniszowie.

W l. 1929-1933 uczył się w Szkole Pracy Harcerskiej „Dworek Cisowy” w Sromowcach Wyżnych n/Dunajcem, założonej przez Olgę Małkowską. W szkole tej wychowywano dzieci w duchu praw harcerskich, wyrabiając w nich samodzielność, zaradność i umiłowanie przyrody. Uczniowie „Dworku Cisowego” wraz z druhami zwiedzali kraj (wileńskie, lwowskie) podróżując własnym wagonem, ofiarowanym szkole przez prezydenta I. Mościckiego. J. S. był następnie uczniem gimn. im. św. Stanisława Kostki w Kielcach, gdzie w 1937 zdał egzamin maturalny. W l. 1937-1939 studiował prawo na

UW i dziennikarstwo w Wyższej Szkole Dziennikarskiej w W. W 1938 dla J. S. został kupiony przez Jana Stanisława S. maj. Czarnocin (112 ha).

We wrześniu 1939 przedostał się na Węgry. Pracował w PCK w Budapeszcie, uczył na kursy jęz. węgierskiego w Tow. Polsko-Węgierskim i brał czynny udział w życiu emigracji polskiej. W marcu 1940 został przerzucony do Armii Polskiej we

Juliusz Słaski (1947)

Francji. Po krótkim przeszkoleniu w Bressuire. brał udział w walkach, jako zwiadowca na motocyklu w 2 grupie rekonesansu polskiego. Ranny 16.06.1940 w bitwie w Port-sur Saône, przebywał na leczeniu w szpitalu w Besançon. Został odznaczony „Croix de guerre avec palme” i wymieniony w rozkazie Armii Nr 527 C jako „bardzo odważny kawalerzysta” („cavalier très courageux”). W listopadzie 1940 przedostał się, z niezaleczoną jeszcze raną, do francuskiej strefy nieokupowanej. W l. 1941-1943 kontynuował studia prawnicze na U. w Grenoble: w lipcu 1943 uzyskał dyplom „licencié en droit”. W l. 1942/43 równorzędnie studiował handel. Po wkroczeniu Niemców, na rozkaz polskich władz, wraz z grupą innych studentów, uciekł z Francji. Po przekroczeniu granicy hiszpańskiej został aresztowany, a następnie był przetrzymywany w więzieniu w Figueras i w obozie koncentracyjnym w Miranda del Ebro (11.1943-01.1944). Po zwolnieniu, na skutek sta-

rań PCK, przepłynął w transporcie wojskowym z Gibraltaru do Anglii i tam został skierowany do I Korpusu WP w Kinghorn k/Edynburga. Starał się o przydział do lotnictwa, ale z powodu słabego wzroku, został odrzucony. W sierpniu 1944 był odkomenderowany na uniwersytet, a w styczniu 1947 przeniesiony do rezerwy. Studiował w Balliol College w Oxfordzie politykę, ekonomię, antropologię i antropologię społeczną (etnografię) z wykładami z filozofii. W lipcu 1947 złożył egzaminy dyplomowe, uzyskując tytuł BA (Bachelor of Arts). Następnie pracował jako asystent naukowy (research assistant) na Wydz. Antropologii U. w Londynie. W 1950 wraz z grupą naukowców różnych dziedzin, brał udział w kilkutygodniowej wyprawie badawczej w Tunisie. W l. 1950-1953 pracował w International African Institute w Londynie, opracowywał noty recenzyjne do kwartalnika naukowego „African Abstracts” wyd. przez ten Instytut. W polskiej prasie emigracyjnej („Wiadomości”, „Dziennik Polski” i „Dziennik Żołnierza”), publikował liczne artykuły, reportaże i informacje prasowe, przeważnie na tematy polskie, oraz sprawozdania sportowe. Był członkiem Związku Dziennikarzy R. P. w Londynie. W 1953 (VIII-X) był też asystentem programowym w Polskiej Sekcji BBC.

W listopadzie 1953 wyruszył, na jachcie „Princess Waimai”, na wyprawę zorganizowaną przez dr B. M. Cwilonga, naukowca fizyka i żeglarza polskiego pochodzenia, który w planowanej podróży naokoło świata zamierzał badać magnetyzm ziemi na oceanach. J. S., jak większość 8 osobowej załogi jachtu, dopłynął tylko do Wysp Kanaryjskich, skąd w czerwcu 1954 powrócił do Londynu.

W lipcu 1954 rozpoczął pracę dziennikarską, pod pseud. „Jan Zaleski”, w rozgłośni radia „Głos Ameryki” w Monachium, gdzie był etatowym pracownikiem do przejścia na emeryturę w 1974, a następnie, do listopada 1989 był korespondentem europejskim rozgłośni. W 1964 był na kilkumiesięcznym stażu europejskich pracowników rozgłośni

„Głos Ameryki” w Stanach Zjednoczonych. Jako etnograf interesował się tam, m.in. życiem Indian. Od 1974 był również korespondentem rozgłośni „Radio Wolna Europa” w Monachium, gdzie występował pod pseud. „Hubert Grzymała”. Z ramienia rozgłośni „Głosu Ameryki”) był sprawozdawcą z obchodów Milenium Polski w Rzymie (1966 r.), z olimpiad w Rzymie (1960 r.) i w Monachium (1972 r.), z olimpiady zimowej w Grenoble (1968 r.), a także z wielu innych obchodów kulturalnych i imprez sportowych. W rozgłośni RWE był jednym z redaktorów i współautorem programów: „Panorama dnia”, „Panorama tygodnia”, „Komentarz kulturalny”, „Punkty widzenia”, „Fakty i wydarzenia”, „Przegląd prasy”, „Przegląd sportowy” i in. W opracowywanych przez niego audycjach zawsze ważne miejsce zajmowały sprawy Polski i emigracji polskiej. Jako zamiłowany dziennikarz docierał do wielu osób znaczących w kulturze polskiej, by uzyskać wywiad dla rozgłośni radiowych.

Uprawiał różne dyscypliny sportowe, ale przede wszystkim był zamiłowanym narcizem i alpinistą, członkiem organizacji alpinistycznych. W Alpach dokonał setek wejść, tak latem jak i zimą, m.in. na prawie wszystkie czterotysięczniki alpejskie. Wspiął się też w innych górach świata, w Afryce: na Kilimandżaro (wyższy szczyt Uhru Peak — 6010 m), w Wysokim Atlasie: na Toubkal (4185 m), Ras n'Ouanoukrim (4083 m), Timesguida (4089 m), Akioud (4030 m); w Etiopii: na Ras Dashan (4550 m) i Buahit (4437 m); w Azji: w Himalajach (Kala Patter — 5545 m i Island Peak — 6100 m); w Iranie: na Demawand (5671 m); w Turcji: na Ararat (5165 m); w Ameryce, w Meksyku: na Popocatepetl (5452 m), Iztaccihuatl (5286 m) i Pico de Orizaba (5700 m); w Ekwadorze: na Illiniza Sur (5263 m), Cotopaxi (6005 m) i Chimborazo (6310 m); w Chile próba wejścia na Aconcagua (7055 m) zakończyła się niepowodzeniem z powodu załamania się pogody.

Zginął tragicznie w Alpach, przy zejściu ze szczytu Monviso (3841 m) k/Crissolo. we Włoszech, gdzie wspiął się wraz z grupą współtowarzyszy z Alpenverein z Monachium. Pochowany został w grobie rodzinnym na cmentarzu na Salwatorze w Krakowie. Dok.: „Tyg. Powsz.”, nr 33/19.08.1990 (Nekrolog); (Wzmianki w książkach): *The Balliol College Register*. Oxford 1953; Z. Jabłoński. *Gabinet figur woskowych*, Berlin 1985 (+fot.); M. Zdziarska-Zaleska, *Plomienne czasy. Dzieje rodziny polskiej w czasie II wojny światowej*. Paryż 1985; (Publikacje prasowe, ukł. chronolog.): Juliusz Slaski. „Gazeta Wyborcza”, nr 164/17.07.1990; W. Wiśniewski, *Odszedł Hubert Grzymała*, „Gazeta Wyborcza” nr 167/20.07.1990; *Śmierć Juliusza Slaskiego*. „Nowy Dziennik” (New York), nr 4944/20.07.1990; W. Wiśniewski, *Tragiczna śmierć Juliusza Slaskiego*. „Czas Krakowski”, nr 79/20-22.07.1990; W. Wiśniewski, *Juliusz Slaski, znany słuchaczom RWE jako Hubert Grzymała. Nie zdążył wrócić do kraju....* „Dziennik Polski” nr 169/23.07.1990; (Przyjaciele i koledzy redakcyjni z Wolnej Europy): Juliusz Slaski — „Julek”. „Życie Warszawy”, nr 170/24.07.1990; Pogrzeb Juliusza Slaskiego, PAP. 28.07.1990; (W. Wiśniewski), *Znaliśmy wszyscy jego głos*. „Czas Krakowski”. nr 87/31.07.1990 + fot.; W. Wiśniewski, *Mikrofon i góry. Juliusz Slaski znany był w kraju tylko z głosu*. „Przegląd Tygodniowy”, nr 31/5.08.1990; A. Menhard, *Zginął w Alpach Juliusz Slaski*. „Dziennik Polski” (Londyn) z 6.08.1990; W. Wiśniewski: *Juliusz Slaski — dziennikarz i alpinista (1920-1990)*. „Optymista” 1991/nr 10; (Audycje RWE): A. Menhard, *Był klasycznym wprost wzorem dziennikarza*. „Panorama dnia”. 16.07.1990; *Julek — audycja poświęcona pamięci Huberta Grzymały*, 28.07.1990.

Halina Slaska

SLASKI LUDWIK h. Grzymała pseud. AK „Juliusz” (11.07.1898-24.01.1976). wł. maj. Turnawiec w pow. pińczowskim, inż. rolnik. Syn → Juliusza Joachima i Heleny z Woynarowskich. Ur. w Broniszowie.

Dzieciństwo spędził w rodzinnym maj. Broniszów w pow. pińczowskim. Po ukończeniu szkoły handlowej w Kielcach i zdaniu matury, jesienią 1916 rozpoczął studia w Wyższej Szkole Rolniczej w Warszawie. W listopadzie 1918 przerwał naukę i wstąpił

ochotniczo jako szeregowy do organizującego się w Dębicy 9 p. ul. W barwach tego pułku, w l. 1918-1920 wziął udział w walkach z Ukraińcami i wojnie polsko-sowieckiej, awansując kolejno przez wszystkie stopnie podoficerskie. Był dwukrotnie ranny. Został odznaczony: Krzyżem Walecznych, „Gwiazdą Przemyśla”, „Orlętami” i medalem „Polska Swemu Obrońcy”, a po zakończeniu wojny w styczniu 1921 został mianowany ppor. kawalerii i przeniesiony do rezerwy. W 1921 L. S. skończył studia rolnicze i objął przypadający w działach rodzinnych maj. Turnawiec, który był poprzednio fol. Broniszowa i przystosował go do nowych warunków i potrzeb. Wybudował stylowy dwór według projektu arch. Szaniora, który został otoczony ładnie zaplanowanym ogrodem kwiatowym i parkiem. Równocześnie zmodyfikował gospodarstwo zakładając oborę zarodową i nowoczesny sad handlowy, a w 1928 powiększył je o wydzierżawiony od sąsiada Jana Rafała Bukowskiego maj. Michałowice. Oba te majątki, niezależnie od innych zajęć prowadził wzorowo do stycznia 1945.

Pracę poza własnym warsztatem rolnym, rozpoczął L. S. od działalności społecznej, zostając w 1930 prezesem OTOiKR w Kazimierzy Wielkiej. W 1932 powołano go na sekretarza Biura Wojewódzkiego Komitetu do Spraw Finansowo-Rolnych w Kielcach, a od 1933 na dyrektora Kieleckiej Izby Rolniczej, którą zorganizował od podstaw i którą kierował do wybuchu wojny w 1939, mając duże osiągnięcia. m.in. w zakresie upowszechniania wiedzy fachowo-rolniczej, pracy spółdzielczej i obywatelskiej.

W okresie międzywojennym przechodził przeszkolenia wojskowe i był awansowany kolejno na por., a następnie na rotm. rezerwy w swoim macierzystym 9 p. ul. W 1939 został zmobilizowany i mianowany komendantem Obrony Przeciwlotniczej Okręgu Kieleckiego. We wrześniu 1939 ewakuował się ze zbiornicą przeciwlotniczą na wschód. Tam w Ośrodku Zapasowym Podolskiej Brygady Kawalerii w Stanisławowie wyznaczono go dowódcą 4 szwadronu marszowego, na czele którego przekroczył granicę z Węgrami, gdzie został internowany. W listopadzie 1940, dzięki staraniom żony, uzyskał zwolnienie z obozu dla internowanych i powrócił do okupowanej przez Niemców Polski. Tu prowadził gospodarstwo w Turnawcu i równocześnie włączył się do konspiracyjnej organizacji ZWZ, a potem AK, przyjmując pseud. „Juliusz”. Pełnił funkcję kwatermistrza 120 p. p. 106 DP AK, a przejściowo organizował 9 p. ul. Przez Komendanta AK został awansowany na majora rezerwy i odznaczony Krzyżem Walecznych, Złotym Krzyżem Zasługi z Mieczami, a później Krzyżem AK. Ukrywał również w swoim domu poszukiwanych przez Niemców oficerów: ppłk. Zygmunta Piwnickiego (ok. 2 lata), płk. Przemysława Kraczkiewicza, przysłanego przez AK na wypoczynek i komendanta więzienia wojskowego na Montelupich w Krakowie Garlickiego, który pod zmienionym nazwiskiem (Kotliński) pracował w Turnawcu przez całą okupację jako pisarz. Ponadto w ramach akcji „Uprawa” prowadził wśród ziemian zbiórkę pieniędzy na rzecz AK.

Po przymusowym opuszczeniu Turnawca w 1945. L. S. przystąpił zaraz do pracy w zniszczonym przez wojnę rolnictwie, początkowo w Rawiczu jako kierownik Powiatowego Biura Rolnego. W styczniu 1946 przeszedł do PNZ, obejmując tam stanowisko dyrektora Działu Rolnego w Zarządzie Centralnym w Poznaniu, gdzie wkrótce zamieszkał na stałe z rodziną. Po dwóch latach intensywnej pracy przy organizowaniu państwowego sektora rolnego, w okresie przygotowywania politycznego procesu dyrektora generalnego PNZ Witolda Maringe’a, został w kwietniu 1948 zwolniony z pracy, a w listopadzie włączony do tego procesu i aresztowany. Na podstawie sfingowanych zarzutów otrzymał wyrok 10 lat pozbawienia wolności. Przebywał w więzieniach w Poznaniu, w Warszawie na Mokotowie, we Wronkach oraz w kopalni „Andaluja” na Śląsku.

Dzięki amnestii został zwolniony po siedmiu i pół latach w maju 1956 i uniewinniony w wyniku rewizji nadzwyczajnej wniesionej przez pierwszego prezesa Sądu Najwyższego. Otrzymał również odszkodowanie za poniesione straty materialne i krzywdy moralne.

Z długich lat odosobnienia w ciężkich więzieniach wrócił z mocno nadwerżonym zdrowiem, ale nadal pełen energii i chęci działania w swoim umiłowanym rolniczym zawodzie. Po krótkim wypoczynku, już w październiku 1956 objął stanowisko projektanta, a potem weryfikatora w Biurze Projektów Organizacji Gospodarstw Rolnych w Poznaniu, gdzie pracował do przejścia na emeryturę we wrześniu 1970. Na zakończenie tej pracy otrzymał Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski. Na emeryturze zajął się pisaniem. Pozostawił ponad 1000 stron maszynopisów wspomnień poświęconych stronom rodzinnym i kronice ze swojego ciekawego życia. Część z tych prac została złożona w Ossolineum, a niektóre fragmenty ukazały się drukiem: L. Slaski i B. Thugutt, *Losy ziemian powiatu pińczowskiego w okresie okupacji 1939-1945*, w: *Ziemiaństwo polskie 1920-1945* (W. 1988); L. Slaski. *Lata wykreślone z życia. Proces polityczny i więzienia w PRL* (Kr. 1992).

L. S. zmarł po ciężkiej chorobie w Poznaniu i został pochowany na Powązkach w Warszawie.

Żona (ślub 1922) L. S. Elżbieta z Grodzińskich pseud. „Paprzyca” (ur. 30.08.1901 w Konarach w pow. radomskim), córka Michała i Felicji z Helbichów, po wstępnym przygotowaniu w domu, naukę pobierała w l. 1911-1914 w Zakładzie Sióstr Niepokalank w Szymanowie, a następnie na pensji Cecylii Zyberk-Plater w Warszawie, którą ukończyła w 1918 r. Ponadto w latach 1919-1920 uczęszczała na Kursy im. Baranieckiego (wydział przyrodniczy) w Krakowie. Po zawarciu małżeństwa pomagała mężowi w prowadzeniu gospodarstwa w Turnawcu, szczególnie sadu handlowego i ogrodu, którymi samodzielnie zarządzała, włączając się w czasie jego licznych nieobecności, do administracji całym majątkiem. Po śmierci swego ojca w 1934, administrowała również gospodarstwem leśnym maj. Oblas w pow. radomskim, w części odziedziczonym po ojcu, a w części stanowiącym własność jej matki, która po ponownym zamążpójściu wyjechała do Francji. Ze względu na częste tam dojazdy wybudowała leśniczówkę we własnym rewirze leśnym nazwanym Grzymałowem. Podczas okupacji niemieckiej była inicjatorką i organizatorką tajnego nauczania, początkowo dla własnych dzieci i dzieci sąsiadów Turnawca Włodzimierzostwa Dobrzańskich, wł. maj. Budziszowice, które następnie bardzo się rozszerzyło obejmując łącznie 42 uczniów, z czego 6 zdało maturę w Turnawcu. W 1942 r. wstąpiła do AK i po zaprzysiężeniu przyjęła pseud. „Paprzyca”. Była w swoim rejonie organizatorką punktów opatrunkowych i aptecznych oraz współdziałała w organizacji szkolenia pielęgniarek. Została odznaczona Krzyżem AK i Medalem Wojska. Wysyłała też co miesiąc kilkunastu oficerom paczki żywnościowe do oflagów. W okresie uwięzienia męża zmuszona była podjąć pracę zarobkową. Pracowała w ciężkich warunkach w spółdzielni ogrodniczej, dojeżdżając przez kilka lat z Poznania do Środy Wlkp. Po śmierci męża, zawsze pełna energii, napisała wspomnienia ze swego życia i sporządziła liczne opracowania o rodzinie i przodkach.

Elżbieta i Ludwik Slascy (1942)

Dzieci: 1) Michał pseud. „Grzymała” (ur. 24.10.1923), mgr inż. rolnik UJ, żołnierz 3 p. ul. w zwiadzie konnym Sztabu 106 D. P. AK, do 1945 pomagał w prowadzeniu maj. Turnawiec, przez 43 lata organizator ubezpieczeń upraw rolnych, gł. specj. i naczelnik w Centrali PZU, odznaczony Krzyżem AK, Medalem Wojska, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski i in.; oż. z Kazimierą Gontarzówną (ur. 12.10.1924), mgr inż. rolnikiem SGGW, łączniczką AK, również wieloletnim specjalistą ubezpieczeń upraw w PZU, ich dzieci: a) Jan Jacek (ur. 10.09.1959), abs. SGGW, dr nauk rolniczych, prac. naukowy Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Radzikowie, oż. z Jolantą Słuchaczyńską (ur. 11.07.1962), psychologiem, mgr filozofii ATK, mają syna Jędrzeja Jana (ur. 16.09.1991); b) Katarzyna Maria (ur. 6.12.1964), mgr bibliotekoznawstwa UW, redaktor w „Wydawnictwie Andrzej Bonarski”; 2) Jacek (11.09.1927-15.11.1951), zginął w katastrofie samolotu LOT pod Łodzią, mgr ekonomii, doktorant archeologii, autor prac naukowych z archeologii, oż. z Zofią Grabkowską h. Jastrzębiec (ur. 1.08.1928), mgr ekonomii, ich dzieci: a) Ewa Maria (ur. 7.04.1950), abs. archeologii, prac. Urzędu Miejskiego w Gdyni na kierowniczym stanowisku; b) Marek Ludwik (ur. 12.08.1951), inż. technologii drewna, współwł. firmy budowlanej w Berlinie, oż. z Ewą Marią Bogucką h. Krzywda, mgr archeologii, mają syna Jacka Teodora (ur. 29.05.1976); 3) Barbara (ur. 8.06.1933), bankowiec, pracuje ponad 35 lat w bankach poznańskich na odpowiedzialnych stanowiskach, zamężna za Zygmuntem Janem Kanigowskim h. Lis (ur. 2.05.1932), mgr inż. melioracji wodnych.

Dok: *Ziemiaństwo polskie 1920-1945*, 120 i n.; *Kawaleria polska*, 62; L. Slaski; *Wspomnienia* (rkps.); E. Slaska, *Moje wspomnienia* (rkps.); *wspomnienia i dokumenty rodzinne*.

Michał Slaski

SLASKI STANISŁAW h. Grzymała, (24.02.1898-12.03.1971), wł. części maj. Skorczów (pow. pińczowski). Syn Juliusza (1869-1937) i Klementyny z Kościńskich h. Lubicz (1875-1945), a wnuk → Juliusza Joachima Slaskiego (1836-1916). Ur. w Rogowie (pow. pińczowski), maj. ks. Marii Ogińskiej. który ojciec jego dzierżawił w l. 1896-1905. Rodzeństwo: Maria (1897-1963) i Jarosław (1905-1951).

S. S. studiował rolnictwo w Szkole Rolniczej w Cieszynie (tytuł inż. rolnika uzyskał na podstawie ustawy z dn. 28.01.1948). Po ukończeniu studiów gospodarował w dzierżawionym maj. Kościelec (pow. pińczowski) o pow. 308 ha oraz wraz z ojcem w maj. Skorczów, o pow. 250 ha, który ojciec jego kupił w 1911. W 1938 po śmierci ojca, maj. Skorczów, został podzielony. S. S. otrzymał dwór wraz z zabudowaniami oraz poniżej 50 ha gruntu, na którym samodzielnie gospodarował. W czasie okupacji Niemcy ustanowili przymusowy zarząd maj., wówczas S. S. zamieszkał w Koszycach i pracował jako nauczyciel w tamtejszej szkole rolniczej. W 1945 powrócił do Skorczowa, ponieważ jego część majątku nie podlegała reformie rolnej i gospodarował tam do śmierci.

S. S. prowadził działalność społeczną na swoim terenie, cieszył się ogólnym zaufaniem i szacunkiem. M. in. jego starania i zabiegi przyczyniły się do wybudowania szosy przechodzącej przez Skorczów, a łączącej Kazimierzę Wielką z Proszowicami i w ten sposób z Krakowem. Był inicjatorem erygowania parafii w Skorczowie (dotychczasowa parafia Kazimierza Wielka była odległa o 6 km). Początkowo na ten cel oddał późnorenansową zabytkową kaplicę (z 1616). znajdującą się w ogrodzie dworskim oraz mieszkanie dla proboszcza we dworze. W latach pięćdziesiątych ofiarował ziemię pod budowę kościoła, plebanii i na cmentarz. W testamentie ofiarował dla wsi Skorczów plac przy szosie na którym wybudowano budynek — obecnie jest tam sklep spożywczy

i sala zebrań. Pozostawił też legaty dla wieloletnich pracowników — reszta ziemi przeszła na uposażenie parafii.

S. S. został odznaczony przez Papieża Komandorią Orderu św. Sylwestra. W czerwcu 1977 r. biskup kielecki odsłonił, wmurowaną w kruchcie skorczowskiego kościoła tablicę z napisem: PAMIĘCI WIERNEGO SYNA KOŚCIOŁA/ INŻ. STANISŁAWA SLASKIEGO/ KOMANDORA ORDERU ŚW. SYLWESTRA PAPIEŻA/ UR. W ROGOWIE 24. II.1892/ ZM. W SKORCZOWIE 12. III.1971/ OSTATNIEGO WŁAŚCICIELA MAJĄTKU SKORCZÓW/ KTÓRY OFIAROWANIEM SWEJ ZIEMI PRZYCZYNIŁ/ SIĘ DO POWSTANIA TUTEJSZEJ ŚWIĄTYNI/ I PARAFII/ PROBOSZCZ KS. WŁ. LATOS/ I WSPÓLPARAFIANIE ROK 1977/ SPRAWIEDLIWI ŻYJĄ NA WIEKI/ ZAPŁATA ICH U BOGA [Na tablicy pomyłka w roku urodzenia].

S. S. był kawalerem. S. S. zmarł w Skorczowie, został pochowany na miejscowym cmentarzu.

Dok.: *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*. III. z. 9, W. 1961. 87-88; Archiwum rodzinne. Wspomnienia rodzinne.
Halina Slaska

SLASKI KAZIMIERZ h. Grzymała (12.03.1847-26.07.1906), wł. Orłowa (pow. wąbrzeski), Wabcza i Łyńca w pow. chełmińskim oraz Jawt Wielkich w pow. Susz. Najstarszy syn Ludwika Romualda (1818-1898) i Heleny Biernawskiej. Ur. w Trzebczu.

Brat → Ludwika.

Do szkół uczęszczał w Chełmnie i należał tam do Towarzystwa Filomatów, tajnego związku młodzieży, mającego na celu podtrzymanie ducha polskiego, krzewienie literatury oraz znajomości dziejów ojczystych. Studia rolnicze odbył K. S. w Prószkowie (1867-1868).

K. S. podniósł znacznie gospodarkę Orłowa, dokupił Wabcz w 1886 i Łyniec w 1887 dla swego brata Stanisława. W 1902 z rąk niemieckich wykupił Jafty Wielkie. Były to czasy najostrzejszej walki narodowościowej w zaborze pruskim. to też gazety niemieckie nie szczędziły krytyki pisząc o tych transakcjach. K. S. był współzałożycielem cukrowni w Chełmży oraz jednym z inicjatorów budowy kolei Chełmża-Melno w 1900. We własnym maj. zbudował mleczarnię, której wyroby wysyłano do Berlina.

W okresie Kulturkampfu były k. Płużnicy (parafia Orłowa) zajścia stłumione przez wojsko, w wyniku których pewna liczba Polaków skazana została na kary pieniężne i więzienia. K. S. zapłacił grzywny za skazanych, jak również opiekował się rodzinami uwieczonych, łożąc duże sumy na odnowienie zniszczonego kościoła płużnickiego. W tym też czasie we dworze orłowskim ukrywali się księża, m.in. proboszcz z Płużnicy ks. Heliodor Łaszewski. K. S. kierował w okolicy ruchem narodowym, finansował akcję oporu przeciwko Niemczyźnie, służąc zawsze i wszędzie przykładem jak należy walczyć o utrzymanie polskości. Żona K. S., potajemnie uczyła dzieci wiejskie języka polskiego i prowadziła polską bibliotekę. K. S. parcelując w 1890 część gruntów Orłowa sprzedawał ziemię wyłącznie w ręce polskie.

K. S. był członkiem Tow. Naukowego w Toruniu oraz finansował Tow. Pomocy Naukowej dla Dziewcząt, w którym główną rolę pełniła jego siostra Jadwiga Slaska. K. S. zgromadził w Orłowie kolekcję mebli stylowych i bibliotekę. K. S. zm. w Orłowie, a pochowany został przy kościele parafialnym w Płużnicy. Był żonaty z Heleną Graeve, córką Aleksandra i Emilii z Koczorowskich, mieli dwóch synów: 1) → Witold; 2) → Jerzy.

Dok.: Wspomnienia Anieli z Dembińskich Borne, Katarzyny Slaskiej, Marii Wicherkiewiczowej, w: *Trzy pamiętniki pomorskie*. Gdańsk 1982: Materiały i wspomnienia rodzinne.

Maria Slaska (T. E.)

SLASKI WITOLD h. Grzymała (23.02.1877-06.01.1923), wł. maj. Wabcz i Łyńca w pow. chełmińskim. Syn → Kazimierza (1847-1906) i Heleny z Graevów. Ur. w maj. swego dziadka Aleksandra Graeve Karolewie (pow. leszczyński). Brat → Jerzego.

Do szkół uczęszczał w Chełmnie. Za przykładem ojca należał do Tow. Filomatów. Następnie uczęszczał na uniwersytety w Monachium, Lipsku i Heidelbergu, gdzie w 1905 uzyskał stopień doktora filozofii. W. S. był aktywnym członkiem kółek rolniczych, których z czasem został powiatowym prezesem. Należał do organizacji politycznej „Straż” oraz przyczynił się do rozwoju Tow. Naukowego w Toruniu, pełniąc funkcję sekretarza w l. 1918-1923.

Umarł po ciężkiej chorobie w Toruniu. Pochowany został w wabczyńskiej kaplicy grobowej kościoła parafialnego.

W. S. w 1908 oż. z Anną bar. Larisch, córką Adriana i Ludwiki z hr. Broel Platerów, z małżeństwa tego urodziła się córka Ludwika (04.08.1909-02.02.1950), późniejsza wł. Wabcza do 1945, która w 1932 poślubiła Tadeusza hr. Łosia h. Dąbrowa, rtm. 18 p. ul., syna Augusta i Marii z Zaleskich. Dzieci Ludwiki i Tadeusza Łosiów: 1) Maria (ur. 1933), za Zbigniewem Różyckim, zam. w Londynie; 2) Zofia (ur. 1935), za Krzysztofem Ryłke, zam. w Kanadzie; 3) Witold (ur. 1938), prawnik, zam. w Polsce.

Dok.: Wspomnienia Anieli z Dembińskich Borne. Katarzyny Śląskiej i Marii Wicherkiewiczowej w: *Trzy pamiętniki pomorskie*. Gdańsk 1982. Materiały i wspomnienia rodzinne.

Maria Śląska (T. E.)

SLASKI JERZY h. Grzymała (21.03.1881-09.06.1939), wł. maj. Orłowo w pow. wąbrzeskim, rolnik. Był synem → Kazimierza (1847-1906) i Heleny z Graevów (1854-1925). Miał brata → Witolda (1877-1923).

Do gimnazjum uczęszczał w Chełmnie. Zgodnie z tradycją rodzinną należał do Związku Filomatów, którego był w wyższych klasach wiceprezesem, a z czasem prezesem. Wmieszany w słynny proces toruński, który w 1901 rząd pruski wytoczył patriotycznej młodzieży filomackiej, skazany został na 3 tygodnie więzienia i wydalenie z gimnazjum, pociągające za sobą utratę nie tylko prawa do jednorocznej służby wojskowej, ale i możliwości składania jakichkolwiek egzaminów na wyższych uczelniach niemieckich. Odsiedziawszy karę więzienia w Wąbrzeźnie, J. S. jako hospitant studiował w Monachium i Berlinie, następnie wyjechał do Paryża. Służbę wojskową odbył jako prosty żołnierz, bez prawa do awansu w 5 pułku grenadierów pieszych w Gdańsku. Doznał tam wielu krzywd i upokorzeń. Na skutek starań ojca i na rozkaz kancelarii cesarskiej w Berlinie, został zwolniony z wojska, po półtorarocznej ciężkiej służbie. Opuścił koszary z poważnie nadszarpniętym zdrowiem, które leczył przez wiele lat, wyjeżdżając zagranicę na długomiesięczne kuracje. Nie tracąc czasu, między jednym a drugim wyjazdem na leczenie, odbywał praktyki gospodarcze w Poznaniu i na Pomorzu.

Po śmierci ojca J. S. objął Orłowo (440 ha ziemi ornej, 100 ha wody i 130 ha nieużytków), poświęcając się pracy na roli. Miał wielkie ambicje postawienia Orłowa na wysokim stopniu rozwoju. Założył w całym majątku kolejkę polną, zbudował nowe zabudowania gospodarcze, wprowadził wzorowy ład i porządek. Dbał również o sprawy socjalne robotników rolnych. Orłowo jako wzorowy majątek na Pomorzu był nawet zwiedzany przez wycieczki zagraniczne.

Podobnie jak jego przodkowie wiele czasu i energii poświęcał pracy społecznej. Był wybrany do Ziemstwa Kredytowego w Kwidzynie z większej własności, reprezentując południowe powiaty Prus Zachodnich. W czasie rewolucji niemieckiej i powstania wielkopolskiego był członkiem Polskiej Rady Ludowej w Wąbrzeźnie i delegatem na pier-

wszy Sejm zwołany do Poznania. Następnie przez kilka miesięcy pracował w polskim komisariacie w Gdańsku, jako delegat ministerstwa poznańskiego. Po przyłączeniu Pomorza do Polski bierze czynny udział w pracy powiatowej, będąc członkiem Wydziału i Sejmiku Powiatowego oraz zastępcą starosty.

Współpracował z organizacjami rolniczymi, został wybrany prezesem zarządu cukrowni chełmińskiej, powołał do życia Pomorski ZZ, którego przez kilka lat był prezesem (1927-1935). Został również obrany prezesem sądu obywatelskiego Pomorskiego ZZ. J. S. był kawalerem Orderu Polonia Restituta.

Po matce odziedziczył wielkie zamiłowanie do piękna, zgromadził w Orłowie zabytkowe meble i obrazy najprzedniejszych malarzy oraz kolekcję wschodnich dywanów. Wolne chwile spędzał na podróżach i wyprawach myśliwskich do Afryki, Cejlonu, Indii i Tunisu, w towarzystwie Stanisława Sierakowskiego, przyjaciela i kolegi gimnazjalnego, członka Towarzystwa Filomatów.

W lutym 1939 część Orłowa (315 ha) została na mocy ustawy o reformie rolnej przeznaczona na parcelację. Dla J. S. był to ogromny cios. Od tej też chwili zaczął niedomagać. Najpewniej też to zmartwienie przyczyniło się do jego przedwczesnej śmierci. Zmarł na atak paraliżu i został pochowany na cmentarzu w Płużnicy obok swego ojca.

W dn. 31.10.1911 roku zawarł związek małżeński z Katarzyną Mycielską h. Dołęga, córką Józefa (1855-1918) i Zofii z Taczanowskich (1863-1945) Mycielskich z Kobyłopolu k. Poznania.

Dzieci: 1) Kazimierz Ludwik Śląski (21.11.1912-14.06.1990), historyk, prof. Instytutu Historii PAN w Poznaniu, doktorat otrzymał na UMK, pracował kolejno: w Instytucie Zachodnim, Wojewódzkim Archiwum Państwowym, Archiwum PAN w Poznaniu, a od roku 1969 w Instytucie Historii PAN, opublikował około 200 prac naukowych z zakresu historii Pomorza i Skandynawii. Żonaty był z Anną Bystram (1916-1985), bezdzietny; 2) Stanisław Śląski (1914-1981), mgr ekonomii, absolwent kursów Turnaua we Lwowie, pracownik Banku Inwestycyjnego i NBP. Żonaty był z Ludmirą Poniecką, pozostawił syna Jerzego (ur. w 1954).

Dok.: *Zbiory polskie*. II. 32; A. Bukowski; *Waplewo*, Wrocław 1989, 74 i in.: *Trzy pamiętniki pomorskie*, Gdańsk 1982; K. Śląska, *Dzieje Orłowa*, Gdańsk 1982; Materiały rodzinne w posiadaniu autorki.

Maria Śląska (T. E.)

ŚLASKI LUDWIK MAURYCY h. Grzymała (1856-1906), wł. maj. Trzebcz w ziemi chełmińskiej. Syn Ludwika Romualda (1818-1898) i Heleny z Biernawskich. Brat → Kazimierza.

Do szkół uczęszczał w Chełmnie. Po zdaniu matury wstąpił na wydział prawny uniw. w Berlinie, a następnie studiował w Wrocławiu i Heidelbergu. Uniwersytet ukończył w stopniu doktora praw, zgodnie z wolą ojca, który przeznaczył go na prawnika. Zawód ten jednak nie odpowiadał L.S., toteż rodzice oddali go na praktykę gospodarczą do Bronisława Dębskiego w Królewstwie gdzie ojciec zamierzał nabyć mu posiadłość. Po nagłej śmierci Dionizego Śląskiego w 1883. najmłodszego brata L.S., któremu to ojciec przeznaczył maj. rodzinny, Trzebcz przekazany zostaje przez ojca L. S., sam zaś przenosi się do Torunia, by oddać się pracy społecznej. Za przykładem dziada i ojca. L. S. włączył się do pracy politycznej, już w I. osiemdziesiątych był posłem do sejmku niemieckiego, i brał czynny udział w pracach koła polskiego. Dom w Trzebczu gościł nieraz na czas dłuższy różnych przedstawicieli nauki i kultury, jak Marię z Mickiewiczów Gorecką, córkę poety, Henryka Sienkiewicza w 1899, który na Pomorzu pisał „Krzyżaków”, Kazimierza Nitschego (1904), prowadzącego badania nad dialektami

Prus Zachodnich, Józefa Wodzińskiego, Juliana Fałata. L. S. był aktywnym członkiem zarządu Tow. Naukowego w Toruniu, które reprezentował na jubileuszu 500 UJ w Krakowie w 1900. Wybrany skarbnikiem Towarzystwa Naukowego, pełnił tę funkcję do końca życia. Od 1898 wszedł do Zarządu Tow. Pomocy Naukowej, któremu zapisał legat imienia zmarłego synka Józefa.

L. S. zm. po długotrwałej chorobie w Konstancji nad Jeziorem Bodeńskim. Pochowany został w grobach rodzinnych w Trzebczu w dn. 6.12.1906.

L. S. był dwukrotnie żonaty, w 1885 zawarł ślub z Joanną Graeve z Borku, córką Aleksandra i Emilii z Koczorowskich, która w kilka miesięcy po ślubie umarła. W 1887 poślubił Marię Świacką z Bielicy na Białorusi, córkę Michała i Stanisławy z Wańkowiczów.

Dzieci: 1) Maria (1890-1964), za Stanisławem Drohojowskim z Czorsztyna; 2) Zofia (1894-1956), za Henrykiem Łubieńskim; 3) ▶Jan Stanisław Maria; 4) Anna (ur. 1899), za Konstantym Koschembarh Łyskowskim z Komorowa-Skrobaczyna (pow. brodnicki).

Dok.: Wspomnienia Anieli z Dembińskich Borne. Katarzyny Śląskiej i Marii Wicherkiewiczowej w: *Trzy pamiętniki pomorskie*. Gdańsk 1982; *Mowa pogrzebowa ks. Odrowskiego na pogrzebie Ludwika Śląskiego*; J. Milewski, *Wspomnienia o Mazowszu i mazowieckiej szlachcie*. Londyn 1988.

Maria i Ludwik Slasey

Maria Slaska (T. E.)

ŚLASKI JAN STANISŁAW MARIA h. Grzymała (7.12.1895-04.1940), wł. Trzebcza Szlacheckiego (pow. chełmiński), działacz społeczny i gospodarczy, poseł i senator RP. Syn ▶Ludwika Maurycego (1856-1906) i Marii ze Świackich (1865-1922).

Gimn. realne J. S. ukończył w Bydgoszczy. W 1914 zdał przyspieszoną maturę. Obowiązkową służbę wojskową odbył w armii niemieckiej. Od 02.02.1915 otrzymał przydział do 13 P. Uł. Hanowerskich. Szkołę podchorążych kawalerii ukończył w Döbritz k. Berlina 25.11.1915 r. w randze ppor. Walczył na frontach rosyjskim i francuskim. Brał udział w sławnym zagonie kawaleryjskim na Smorgonie.

Po zakończeniu wojny wstąpił do WP. Został odkomenderowany do Warszawy, a następnie do wojskowej organizacji na Pomorzu. W maju 1919 wstąpił do 2 P. Uł. Wielkopolskich (późniejszy 16 p. uł), gdzie otrzymał dowództwo szwadronu, którym dowodził do chwili odejścia z wojska. Walczył na froncie bolszewickim. Za wzorowe wykonanie zadania i powstrzymanie siłami swego nielicznego oddziału nacierających bolszewików nad Styrem w rejonie Szczurowic (26.07.1920), odznaczony został krzyżem *Virtuti Militari* 5 kl. (nr. 4317). Dzień 26 lipca na pamiątkę zwycięskiej bitwy został później obrany świętem 16 p. uł.

Po zakończeniu wojny J. S. postanowił poświęcić się pracy na roli w rodzinnym majątku. Trzebcz Szlachecki miał 930 ha, z tego 78 ha w 1939 zostało objęte reformą rolną i przeznaczone na parcelację. Po śmierci ojca Trzebcz został oddany w dzierżawę i przez 16 lat był systematycznie dewastowany przez dzierżawcę. J. S. z dużym nakładem pracy, z poświęceniem i wytrwałością w czasie kilku lat doprowadził Trzebcz do wysokiej kultury rolnej, kładąc duży nacisk na meliorację pól, uzupełnienie inwentarza. W budynkach gospodarczych przeprowadził niezbędne remonty — wszystko to spowodowało podniesienie dochodowości majątku. Po kilku latach uzyskiwał plony z uprawy buraków

cukrowych i pszenicy równie wysokie, jak wzorowe gospodarstwa rolne na Pomorzu. Prowadził oborę zarodową (100 krów) hodowlę owiec (900 sztuk), trzody chlewnej oraz koni na remonty do wojska. Założył selekcyjną hodowlę nasion pszenicy i buraków cukrowych. Do 1938 był członkiem zarządu cukrowni „Unisław”, a do wojny prezesem zarządu.

Poza pracą zawodową znajdował czas na pracę społeczną, polityczną i charytatywną. Sprawował wiele funkcji w obrębie powiatu i województwa. Był działaczem kółek rolniczych. Praca w kółkach rolniczych z młodzieżą wiejską była najbliższą jego sercu. Był członkiem Rady Komunalnej Kasy Oszczędności w Chełmie, członkiem powiatowej Rady Rolniczej, brał żywy udział w pracach wojewódzkich organizacji rolniczych. Jako kolator kościoła w Trzebczu wspomagał parafię, łożąc na remonty kościoła. W 1934 ufundował dzwon „Jan Ludwik”. Prowadził akcję katolicką przy parafii trzebskiej, a także wspierał liczne okoliczne klasztory. Na terenie swojej gminy i Unisławia pracował w Ochotniczej Straży Pożarnej, przysposobieniu wojskowym, jak również był protektorem „Sokoła”.

W l. 30 J. S. pełnił funkcję prezesa pomorskiego ZZ i wiceprezesa Naczelnej Rady Organizacji Ziemiańskich, jak również był radcą Pomorskiej Izby Rolniczej. Zgodnie z tradycją został jako czwarty z kolei parlamentarzystą w rodzinie Śląskich po Mateuszu (1778-1849) (pradziad J. S.), pośle ziemi chełmińskiej do Sejmu Księstwa Warszawskiego (1809), Ludwiku Romualdzie (1818-1898) (dziad J. S.), pośle powiatu chojnickiego do parlamentu niemieckiego (1871-1874), a w l. 1876-1884 członku w pruskiej Izbie Panów, Ludwiku Maurycym (1856-1906) (ojciec J. S.), pośle do parlamentu niemieckiego (od 1880). J. S. był posłem do Sejmu RP (1935-1938), a od 11. XI.1938 do wybuchu wojny był senatorem. Brał czynny udział w pracach komisji rolniczej i spraw zagranicznych. W Sejmie ostro występował przeciw polityce min. Poniatowskiego, tworzenia karłowatych 5-hektarowych gospodarstw rolnych, powstających z parcelacji majątków.

W lipcu 1939 J. S. został awansowany do stopnia mjr, a w sierpniu 1939 powołano go do wojska do Sztabu Generalnego w Warszawie, nie brał udziału w walkach. Dn. 18.09.1939 dostał się do niewoli sowieckiej pod Tarnopolem. Był więziony w Kamieńcu Podolskim, a następnie w Kozielsku. Został zamordowany w Katyniu.

J. S. był odznaczony: czterokrotnie Krzyżem Walecznych, Medalem Niepodległości, Złotym Krzyżem Zasługi oraz innymi odznaczeniami.

J. S. żonaty był z Marią Iwoną Horoch h. wł. (ur. 31.12.1912), córką Tadeusza i Marii z Jaxa-Dębickich.

Dzieci: 1) Jan Ludwik (ur. 28.07.1934 w Poznaniu), historyk literatury polskiej, prof. UW; 2) Iwona Maria (ur. 31.07.1935 w Trzebczu), zamężna za Krzysztofem Dąbrowskim, ukończyła studia magisterskie na Wydziale Historycznym UW w zakresie archeologii, obecnie emerytowany pracownik Instytutu Archeologii PAN; 3) Andrzej Mateusz (ur. 6.07.1938 w Toruniu), ukończył wydział elektryczny PW, pracownik PW, prezes warszawskiego oddziału PTZ.

Dok.: *Kawalerowie Virtuti Militari*. II. cz. 1; wspomnienia o Janie Śląskim Stefana Stablewskiego; materiały i wspomnienia rodzinne.

Jan Śląski

Maria Śląska (T. E.)

STADNICKI ADAM ZBIGNIEW LEON hr. (10.4.1882-10.3.1982), wł. Nawojowej i innych dóbr (pow. nowosądecki) oraz Vranowa (Czechosłowacja), poseł na sejm RP, prezes ZZ. Syn Edwarda Adama (1856-1885) i Heleny z ks. Sapiehów (1857-1947).

Jako 3 letnie dziecko stracił ojca i wychowywany był w domu rodzinnym matki w Krasiczynie u ks. Sapiehów. Szkołę średnią ukończył w Chyrowie, a wyższe studia leśnicze w Hochbodenschule w Monachium.

Po śmierci dziada Edwarda Piotra w 1902, w wyniku podziału dóbr rodzinnych, został spadkobiercą Nawojowej z przynależnymi jej lasami oraz zamków i lasów we Vranowie (ok. 2500 ha). W następnych latach dokupił jeszcze Szczawnicę wyposażając ją w nowe ujęcia źródeł, w pijalnię wód, w zakłady wodolecznicze i w najnowocześniejsze inhalatorium. W czasie I wojny światowej jako kawaler maltański brał czynny udział w służbie sanitarnej w tzw. pociągach maltańskich, za co otrzymał Krzyż i tytuł Kawalera Honorowego i Dewocyjnego Zakonu Maltańskiego. Po wojnie zadłużywszy się poważnie wykupił Rytro (ok. 5000 ha) i lasy ryterskie z rąk właścicieli Niemców, uważając, że ziemia polska powinna należeć do Polaków i być gospodarowana przez nich. Wielką wagę przykładał do właściwego prowadzenia gospodarki leśnej, polegającej na selekcyjnej trzebieży lasów, wpływającej korzystnie na zwiększenie przyrostu drzewostanu. Wybudował tartaki w Nawojowej i Ryrtrze, a przy tartaku w Nawojowej fabrykę sprzętów i mebli bukowych przeznaczonych głównie na eksport do Stanów Zjednoczonych oraz wytwórnię stolarki budowlanej.

Spółcznik i człowiek czynu prowadził rozległą działalność społeczną, patriotyczną i charytatywną. W latach 1918-1920, w trudnym położeniu Polski, ochotnikom wstępującym do wojska polskiego darowywał ziemię i drewno na budowę domów. W jego majątku były korzystne place, a długoletni pracownicy przechodzący na emeryturę otrzymywali działki i budulec. W wielu wypadkach zdolnym, lecz biednym uczniom opłacał wykształcenie i zapewniał utrzymanie. Ludności okolicznej przychodził z pomocą w wypadkach losowych. Troszcząc się o rozwój oświaty wybudował szkoły w Nawojowej, Łabowej, Maciejowej i w Ryrtrze. Był też fundatorem i dobrodziejem kościołów w Nawojowej, Szczawnicy, Ryrtrze i Łabowej.

W okresie międzywojennym czynny był jako członek i prezes Rady Powiatowej Nowosądeckiej, współtwórca i założyciel oraz prezes Składnicy Kółek Rolniczych, prezes ZZ (1919-1922), potem członek zarządu aż do 1939, poseł BBWR na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej (1928-1930), członek kuratorium Fundacji Kórnickiej, członek zarządu Związku Uzdrawisk Polskich, członek zarządu Państwowej Rady Ochrony Przyrody, członek Polskiego Tow. Leśnego. Jako czołowy leśnik polski, miłośnik lasów i przyrody, wydał szereg publikacji i artykułów z dziedziny gospodarki leśnej m.in. w piśmie „Leśnik Polski”.

W czasie okupacji hitlerowskiej cała rodzina Stadnickich działała w konspiracji i na polu charytatywnym. Żona Adama była prezeską RGO na powiat Nowy Sącz. Syn Józef, mimo kalectwa wniósł olbrzymi wkład w rozwój ruchu oporu na Sądecczyźnie. Był twórcą i komendantem placówki ZWZ-AK w Nawojowej, jednym z twórców organizacji „Uprawa” (późniejsza „Tarcza”) aprowizującej partyzantkę, oficerem łącznikowym i kierownikiem wywiadu w Komendzie Obwodu, wykonującym setki zadań specjalnych. Pomagało mu w tej pracy rodzeństwo: Andrzej, Paweł, Anna i Stefania. W Nawojowej zatrudniano, aby ich ratować, wielu ukrywających się ludzi: Polaków, Żydów, Rusinów-Łemków.

W 1945 po konfiskacie majątku i domu w Nawojowej Adam z żoną przenieśli się do Czechosłowacji, gdzie uzyskują sądowy zwrot zamku we Vranowie. Tam przebywali do

1948. Ponownie pozbawieni własności i domu mieszkali w Znojmie do początku 1953. W tym samym roku, wróciwszy do Polski, osiedlili się w Osoli (woj. wrocławskie). A. S. jeszcze przez wiele lat publikował artykuły z dziedziny leśnictwa w różnych fachowych czasopismach. Pracował również bezinteresownie przy oszacowywaniu drzewostanu okolicznych lasów i służył radami Dyrekcji Lasów Państwowych woj. wrocławskiego.

A. S. oż. 23.06.1910 ze Stefanią z ks. Woronieckich (14.09.1886-19.01.1963).

Dzieci: 1) Maria (ur. 6.3.1912), za Stefanem Świeżawskim (10.02.1907), prof. KUL; 2) Jadwiga (ur. 23.6.1913), za Adamem ks. Czartoryskim; 3) Helena (7.11.1914-15.2.1977), za Antonim Mańkowskim; 4) Anna (ur. 28.1.1916), za Stanisławem Gostkowskim; 5) Stefania (9.6.1917-10.7.1979), za Włodzimierzem Jasieńskim; 6) Józef (16.10.1919-13.10.1960), żonaty z Elżbietą z ks. Lubomirskich; 7) Andrzej (30.11.1920-4.1.1945); 8) Paweł (ur. 26.1.1925), żonaty z Teresą z Moszumańskich.

Dok.: M. Żółtowski, *Tarcza Rolanda*. Kraków 1989; Bigo, 1918. 110. 164; *Spis ziemian. Woj. krakowskie*, 40.

Paweł Stadnicki

SZRZEDZIŃSKI JÓZEF h. Leliwa (20.03.1893-15.03.1945), wł. maj. Turośń Kościelna (pow. białostocki). Syn Józefa (1853-1936) i Marii z Łukaszków.

Rodzeństwo: 1) Amelia (1878-1957); 2) Konstancja (1880-1940); 3) Felicja (1882-1921); 4) Adolfa (1884-1917); 5) Maria (1889-1959); 6) Jadwiga (1890-1959); 7) Józef (1893-1945); 8) Ryszard (1896-1960); 9) Pelagia (1900-1972).

Ukończył Szkołę Realną w Białymstoku. W 1918 wstąpił jako ochotnik do WP, został przydzielony do żandarmerii polowej I Dywizji Litewsko-Białoruskiej gen. Lucjana Żeligowskiego. Po skończonej wojnie polsko-bolszewickiej w 1921 został przeniesiony do rezerwy i powrócił do maj. swego ojca Józefa w Turośni Kościelnej. Maj. Turośń Kościelna o pow. 162 ha został kupiony przez Józefa, s. Michała w 1912 w Wileńskim Banku Ziemskim. W połowie lat 30-tych uległ on podziałom rodzinnym w wyniku czego J. S. otrzymał dwór murowany, oficynę, stawy rybne i 33 ha ziemi. Ponieważ dwór był w złym stanie technicznym i wymagał dużych nakładów na remont został niestety rozebrany, a z uzyskanej cegły pobudowano nowe budynki gospodarcze. Cała zaś 9-osobowa rodzina zamieszkała w oficynie. W 1946 oficynę rozebrano, a następnie wybudowano w 1949 nowy budynek mieszkalny obok wzniesionych przed wojną zabudowań gospodarczych. W okresie międzywojennym J. S. wspólnie ze swoim bratem Ryszardem i księdzem Józefem Wołejko wybudowali w Turośni Kościelnej z własnych środków szkołę powszechną, mleczarnię, pocztę, dom ludowy, remizę strażacką oraz posterunek policji wraz z mieszkaniami dla policjantów. W domu ludowym organizowano przedstawienia, odbywały się imprezy związane ze świętami państwowymi i kościelnymi. Turośń ze zwykłej wsi stała się ośrodkiem kultury i postępu rolniczego. J. S. był zamiłowanym ogrodnikiem. Uprawiał na skalę przemysłową warzywa, szczególnie ogórki, kapustę, posiadał 4-hektarowy sad jabłoniowy i dużą pasiekę. Szerzył oświatę rolniczą i weterynaryjną. Cieszył się w całej okolicy wielkim szacunkiem i poważaniem. Był zwolennikiem Józefa Piłsudskiego.

Józef Szrzedziński

Spokojne życie ziemianina przerwał najazd sowiecki we wrześniu 1939. Już w listopadzie tegoż roku J. S. został aresztowany przez NKWD, a maj. ogołoco z całego inwentarza żywego i martwego, nawet zabrano ule z pszczołami. Właściciel po kilkumiesięcznym pobycie w więzieniu białostockim został wywieziony w głąb ZSRR i słuch po nim na kilka lat zaginął. Dopiero na początku 1945 rodzina otrzymała od niego pierwszy list, w którym donosił, że jest chory i znajduje się w szpitalu w Melekesie. Wkrótce potem z tegoż szpitala nadeszła wiadomość o śmierci J. S. W 1966 rodzina dowiedziała się od Józefa Płońskiego mieszkającego w Chicago (USA), że w 1942 spotkał on J. S. na dworcu kolejowym w Irkucku. Obaj byli żołnierzami Armii gen. Władysława Andersa. Po krótkiej rozmowie rozstali się, ponieważ odjeżdżali w różnych kierunkach. Jak z tego wynika J. S. nie udało się wyjść z wojskiem gen. Andersa na Bliski Wschód i pozostał na zawsze na nieludzkiej ziemi.

W 1935 (5.05) J. S. zawarł związek małżeński z Józefą Mickielewicz (ur. 18.11.1908), pochodzącą z drobnej szlachty wileńskiej, spokrewnioną z Józefem Wołeko (1884-1971), proboszczem parafii turośnińskiej w latach 1921-1971. Po uwięzieniu J. S. w 1939, żona z dwojgiem małych dzieci ratowała się ucieczką przed wywózką na Sybir. Po 8-miesięcznym ukrywaniu się również została aresztowana przez NKWD i osadzona w Surażu, ale po złożeniu wysokiego okupu została uwolniona. Żyjąca jeszcze Józefa Szrzedzińska wierzy w cudowne wówczas ocalenie dzięki głębokiej wierze i żarliwej modlitwie do cudownego obrazu Przemienienia Pańskiego.

Dzieci: 1) Jan Stanisław (ur. 10.03.1936), oż. z Aliną Różą Romanek (ur. 9.04.1938), oboje ukończyli Wydział Farmaceutyczny Akademii Medycznej w Lublinie. Pracując w Akademii Medycznej w Białymstoku uzyskał w 1977 stopień naukowy doktora nauk farmaceutycznych. W latach 1980-81 był zastępcą przewodniczącego NSZZ „Solidarność” w Akademii Medycznej w Białymstoku. W latach 80-tych wybudował w Turośni Kościelnej w miejscu, gdzie stała oficyna, dom mieszkalny w stylu polskiego dworku. Od 1991 jest właścicielem apteki w Turośni Kościelnej. Ich córki: a) Ewa Beata (ur. 17.02.1964), lekarz stomatolog, zamężna za inżynierem elektronikiem Mirosławem Panasiukiem, mają 2 synów: Pawła i Krzysztofa; b) Agata Laura (ur. 30.08.1967), studentka prawa Filii UW w Białymstoku; 2) Tadeusz Józef (ur. 3.06.1939), rolnik mieszka wraz z matką Józefą Szrzedzińską w Turośni Kościelnej.

Dok.: *Spis ziemian. Woj. białostockie*, 21; materiały i wspomnienia rodzinne.

Jan Stanisław Szrzedziński (T. E.)

WINNICKI TOMASZ SYLWESTER h. Sas (30.12.1817-21.01.1908), wł. maj. Lścin i Niegosławice w pow. kieleckim. Syn Antoniego i Katarzyny ze Strusieńskich. Ur. w Pęczynie (pow. sandomierski). Miał dwie siostry: Ludwikę Katarzynę (ur. w Pęczynie) i Katarzynę (ur. 1820 tamże).

T. W. posiadał Lścin z fol.: Przyłek, Poręba-Jasionna oraz dzierżawił, a następnie kupił Niegosławice (480 ha). W Niegosławicach gospodarował aż do śmierci. Sprzedał natomiast Lścin i folwarki Przyłek i Poręba. Jesionę (58 ha) otrzymała w posagu córka Julia. Do 1862 był wójtem gminy Niegocice, Nawarzyce i Przyłek oraz Adamów w pow. kieleckim. W 1863 brał udział w powstaniu na Kielecczyźnie. Zmarł w Niegosławicach, pochowany został w rodzinnym grobowcu na cmentarzu parafialnym w Nawarzycach k. Niegosławic.

T. W. był dwukrotnie żonaty: z Pelagią Gadomską (miał z nią córkę Julię za Krzywoszewskim), a po jej śmierci z Marianną Palimaczyńską, z którą miał 5-cioro dzieci: 1) Edward (1854-1922), wyższy urzędnik gubernialny, wł. hotelu „Bristol” w Kielcach,

w l. 1902-? był prezydentem Kielc. Zmarł tragicznie w Niegosławicach, gdzie mieszkał po złożeniu urzędu w Kielcach. Pochowany w Nawarzacach; 2) Antoni (1859-1928). Ur. w Niegosławicach. Prawnik, był sędzią w Mińsku, później na Syberii, po powrocie do kraju został rejentem w Kielcach. Żona Jadwiga Kosińska (zm. w Kielcach 1961 i tam pochowana). Bezdzietny; 3) Ludomir (ur. w Niegosławicach w 1860, zm. tragicznie w 1922, pochowany w Nawarzacach), żonaty z Marią Konarzewską. Bezdzietny; 4) Ewa (ur. 1864 w Niegosławicach, zm. w Winiarach w 1915 n/Wisłą i tam pochowana). Wyszła za mąż za Mariana Kubickiego, dzierżawcę maj. Winiary; 5) ►►Bogdan Tomasz (1868-1944).

Zdzisław Winnicki (T. E.)

WINNICKI BOGDAN TOMASZ h. Sas (1868-1944), wł. maj. Kopernia w pow. pińczowskim, Małkowie w pow. miechowskim, Skrobaczów w pow. stopnickim. Syn Tomasza Sylwestra i Marianny Palimaczyńskiej. Ur. w Niegosławicach (pow. kielecki).

Ukończył gimn. w Pińczowie, służył w rosyjskiej kawalerii (dragoni) jako pchor. we Włodawie. Po wyjściu z wojska dzierżawił maj. Węchadłowo (pow. jędrzejowski), następnie nabył maj. Kopernia, a po jego sprzedaży maj. Małkowie. W 1912 sprzedał Małkowie i zakupił Skrobaczów wraz z fol.: Kuchary, Prusy i Folwarki — 1000 ha (ziemia, lasy, stawy). W lasach uruchomił tartak produkujący m.in. gotowe elementy domów wiejskich. W l. 1925-1926 las uległ podziałom poserwitutowym i częściowej parcelacji. W 1930 Skrobaczów obejmował 452 ha, od 1936 — 216 ha (głównie lasy). B.W. był także właścicielem kamienic wraz z domem willowym i posesją w Busku Zdroju. Był sędzią pokoju w Stopnicy. Należał do ZZ oraz BBWR. Otrzymał srebrny Krzyż Zasługi za „zasługi na polu podniesienia stanu sanitarno-porządkowego”. B. W. do śmierci gospodarował w Skrobaczowie. W 1945 spłonął całkowicie dwór skrobaczowski.

B. W. w 1896 oż. z Zofią Stojowską (zm. w 1955), c. Bolesława i Marii z Szatkowskich, wł. maj. Gidle (pow. Radomsko). Zofia W. ukończyła pensję urszulanek w Tarnowie. Miała siostrę Helenę za Emilem Buczwińskim, wł. maj. Zagość (204 ha) w pow. Pińczów. Zofia W. zmarła i została pochowana w Busku.

Bogdan i Zofia Winnicy mieli trzech synów: 1) Bolesław (1897-1949), ur. w Koperni. Ukończył gim. P. Chrzanowskiego w Warszawie oraz studia prawnicze w Warszawie i Wiedniu. Ochotnik w wojnie 1919-1920, jako por. kawalerii, dotarł w 1920 do Kijowa. Był adwokatem w Poznaniu, a po wojnie w Bytomiu. W 1939 jako kpt. audytor rez. został internowany na Węgrzech, gdzie przebywał do końca wojny. Żonaty z Edytą Amelią Truskolaską (zm. w Busku w 1945 i tam pochowana), a następnie z Jolantą Kiss (zm. w 1966).

pochowana w Balassagyarmat na Węgrzech). Bezdzietny. Zmarł w Bytomiu, pochowany w Busku; 2) Bogdan Alojzy (ur. w 1902 w Małkowicach). W 1923 ukończył Szkołę Rolniczą w Czernichowie. Gospodarował wraz z ojcem w Skrobaczowie, a następnie od 1926 do 1944 pracował w Urzędzie Ziemskim w Lublinie. Ze względu na stan zdrowia w wojsku nie służył. Zm. w Busku i tam pochowany.

Dwór w maj. Małkowie

Żonaty z Marią z Piwkowskich (zm. w 1945 w Busku i tamże pochowana). Bezdzienny; 3) Zygmunt Tomasz (1917-1984), ur. w Warszawie. Ukończył gimn. w Chyrowie (matura w Busku). Studiował dwa lata weterynarię w Warszawie, a następnie w l. 1937-38 ukończył Szkołę Podchor. Rez. Kawalerii w Grudziądzu. W 1939 służył w 103 rez. p. szwoleżerów w składzie Rez. Bryg. Kaw. „Wołkowysk”. Walczył w obronie Grodna i okolic. Internowany na Litwie (Birštonas-Birsztany). Od 1941 wraz z ojcem administrował Skrobaczowem oraz pracował jako pomocnik powiatowego lekarza wet. w Busku. Członek NSZ, a następnie AK w stopniu wachm. pchor. Po wojnie w 1945-46 z poboru służył 1,5 roku w WP (por. rez. kpt. w st. spocz.), po czym ukończył prawo i zootechnikę we Wrocławiu. Pracował głównie w PGR, ostatnio przed emeryturą jako dyrektor Liceum Rolniczego w Międzyborzu. Żonaty z Marią Dolata, zm. w Międzyborzu (pow. Syców) i tam pochowany. Miał dwóch synów: a) Zdzisław Julian (ur. 1949), dr nauk prawnych, czł. założyciel PTZ; b) Krzysztof (ur. 1951), mgr inż. mechanik, czł. PTZ.

Dok.: Dokumenty w posiadaniu rodziny; Radomyski, 81; Brzozowski. *Dzieje*. 167; *Spis ziemian. Woj. kielecki*. 4. 24; Kal. Sądowy 1927. 229.

Zdzisław Winnicki (T. E.)

WILSKI STANISŁAW h. Półkozic (05.02.1874-27.04.1942), wł. maj. Wilczkowice (pow. koziński), następnie maj. Wielgie i Bętlewo (pow. lipnowski), ekonomista. Syn Daniela, i Adeli Szadkowskiej. Ur. w Popowie k. Kalisza.

S. W. był bratem Jana, straconego na stokach Cytadeli Warszawskiej za działalność niepodległościową i Aleksandra, malarza, który wyemigrował do Belgii, gdzie zmarł w latach 20-tych XX w.

S. W. wyjechał do Belgii razem z bratem Janem. Ukończył studia handlowe w Antwerpii, a praktykę odbył w Londynie. Tam też poznał późniejszego prezydenta R. P. Ignacego Mościckiego. Po powrocie do kraju S. W. objął maj. Wilczkowice. Gospodarował razem z matką. Po zawarciu małżeństwa w 1906 sprzedał Wilczkowice i kupił maj. Wielgie i Bętlewo liczący 1158 ha. Gospodarował sprawnie i szczęśliwie, toteż w połowie lat 30-tych mógł kupić kolejny maj. Wielgie w pow. Rypin, przeznaczony dla syna Andrzeja. S. W. był lubiany przez swych pracowników, tak, iż wielu z nich przeszło z nim z Wilczkowic do Wielgiego. Był zapalonym myśliwym, brał udział w polowaniach na terenie całej Polski, a raz na cztery lata odbywały się w Wielgiem polowania. S. W. był czynny w kole ziemian, a także pełnił funkcję prezesa straży pożarnej w Wielgiem. Jesienią 1939 został usunięty przez władze niemieckie ze swego maj. a 10.04.1940 aresztowany i wywieziony do obozu w Sachsenhausen, a następnie do Mauthausen-Gusen i Dachau, gdzie zmarł, prawdopodobnie użyty do prób z cyklonem B.

S. W. oż. (1906) z Ireną Olszakowską, córką Jana, rejenta z Łaska k. Pabianic. Żona S. W. zm. 15.03.1944 na wsi w całkowitym opuszczeniu.

Dzieci: 1) Andrzej (ur. 1908), inż. rolnik, 2 lata gospodarował w maj. Wielgie. Zmobilizowany w sierpniu 1939 odbył kampanię wrześniową w stopniu ppor. Do końca wojny przebywał w Oflagu IIC w Woldenbergu. Po powrocie do kraju pracował w Instytucie Ochrony Roślin osiągając tyt. prof. dr hab. Żonaty z Anną Tołłoczko. Mają troje dzieci: 2) Jerzy (ur. 1910), inż. rolnik, kampanię wrześniową odbył w stopniu ppor., jeniec Oflagu II B w Gross-Born, wyemigrował do Nowej Zelandii; 3) Krystyna, zm. jako dziecko; 4) Teresa (ur. 08.11.1921), w 1942 aresztowana przez Niemców i wywieziona do Stutthofu. Po powrocie w 1945 wyszła za mąż za Jana Dudzika. Mają dwoje dzieci. Dok.: *Spis obywateli*, 137; *Spis ziemian. Woj. warszawskie*. 74; *Kawaleria polska*. 13; KAKP 1905. II. 104.

Teresa Dudzikowa (B. K.)

WILSKI ZBIGNIEW ALEKSANDER h. Półkozic (25.02.1900-11.01.1991), współwł. maj. Rogów w pow. Brzeziny, inż. rolnik, działacz organizacji rolniczych. Syn Ignacego i Zofii Sulikowskiej. Ur. w Rogowie.

Uczęszczał do gimn. Chrzanowskiego w Warszawie, a potem do gimn. im. M. Reja. Maturę zdał w 1917. Następnie rozpoczął studia w Wyższej Szkole Rolniczej w Warszawie, przekształconej następnie w SGGW. Równolegle studiował na wydziale prawa UW. Działał czynnie w organizacjach akademickich (m.in. w Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej), był też członkiem Sądu Międzyakademickiego. Studia przerwał w listopadzie 1918 wstępując do 9 p. ul. Ranny w nogę pod Gródkiem Jagiellońskim przebywał w Szpitalu Ujazdowskim w Warszawie, potem był słuchaczem Szkoły Oficerskiej Kawalerii w Starej Wsi. W lecie 1919 wyjeżdżał jako tłumacz z misją wojskową do Paryża po uzbrojenie i ekwipunek. W 1920 pracował w sekcji plebiscytowej M. S. Wojsk. i z tego tytułu jeździł na Śląsk. W sierpniu 1920 wrócił do 9 p. ul., brał udział w bitwie pod Komarowem i został odznaczony Krzyżem Walecznych.

W styczniu 1921 zwolniony z wojska w stopniu kaprała, wrócił do Warszawy i podjął studia na SGGW. Po ukończeniu studiów odbywał praktykę rolniczą w Skotnikach u Zygmunta Brudzińskiego i w Kozarzewie u Edwarda Jankowskiego. Dyplom inż. rolnika otrzymał 1.07.1925. W lipcu 1923 otrzymał od swego ojca plenipotencję do zarządzania maj. Rogów, Wielka Wola i Mała Wola. W rok później, po śmierci ojca został administratorem masy spadkowej i doprowadził ją bez strat do zakończenia w 1929 działów rodzinnych. W ich wyniku został wraz z młodszym bratem Stefanem, współwł. maj. Rogów, którym nadal kierował (brat, z zawodu bankowiec, mieszkał w mieście). Nadchodzący wówczas kryzys światowy i obciążenie Rogowa spłatami na rzecz rodzeństwa spowodowały zahamowanie koniecznych inwestycji i ogromne trudności, z których dzięki racjonalnym metodom gospodarki maj. został wyprowadzony w przededniu II wojny światowej.

W okresie międzywojennym Z. W. prowadził bardzo szeroką działalność społeczną w instytucjach związanych z rolnictwem i przemysłem spożywczym. Rozpoczynając w 1922 od funkcji członka rady gminnej, kolejno zajmował w Łodzi stanowiska członka zarządu wojewódzkiego CTR (potem Związek Organizacji i Kółek Rolniczych), członka rady nadzorczej Syndykatu Rolniczego, od 1933 do 1939 radcy Łódzkiej Izby Rolniczej, od 1934 do 1938 (?) jej prezesa, od 1935 do 1939 prezesa Giełdy Zbożowo-Towarowej, a od 1937 do 1939 także prezesa Giełdy Mięsnej. Był też okresowo w Warszawie członkiem władz centralnych Polskiego Zrzeszenia Spirytusowego, Centralnego Związku Organizacji i Kółek Rolniczych, a od 1936 przewodniczącym Głównej Targowiskowej Komisji Nadzorczej, powołanym przez ministra Przemysłu i Handlu. W 1938 kandydował do sejmu z listy BBWR. W 1932 odznaczony został Orderem Odrodzenia Polski, a w 1939 Złotym Krzyżem Zasługi. Kilkakrotnie wyjeżdżał za granicę: do Danii, Holandii, Niemiec, Czechosłowacji i na Węgry dla zapoznania się z organizacją rolnictwa i przemysłu rolnego.

Po wybuchu II wojny światowej zgłosił się w Ministerstwie Rolnictwa, aby objąć wyznaczone mu wcześniej stanowisko komisarza do spraw gospodarki mięsnej. Po ewakuacji ministerstwa i po apelu płk. Umiaostowskiego wyruszył z Warszawy na wschód, aby przyłączyć się do jakiegoś oddziału wojskowego. Po niepowodzeniu i kilkutygodniowej tułaczce wrócił do Rogowa i gospodarował tam do końca wojny. Współpracował w zakresie rolnictwa i spraw wsi z Delegaturą Rządu w Warszawie, a także był w kontakcie z miejscową komendą AK. W Rogowie udzielał gościny członkom dalszej rodziny i znajomym, przyjmował też licznych wysiedleńców i ludzi ukrywających się przed Niemcami.

W lutym 1945 po wywłaszczeniu majątku próbował podjąć pracę w Urzędzie Wojewódzkim w Łodzi, a w kwietniu wyjechał do Koszalina z ekipą organizującą administrację polską. Pracował tam, a także w Szczecinie, w Tymczasowym Zarządzie Państwowym, a jesienią 1945 został dyrektorem Zjednoczenia Gorzelni Rolniczych. Po roku został przeniesiony do Warszawy na stanowisko dyrektora naczelnego tego Zjednoczenia. Od początku 1947 przeszedł do pracy w Ministerstwie Aproprowizacji, a po jego likwidacji, m.in. w Centralnym Zarządzie Skupu i Kontraktacji do 1952 na stanowisku dyrektora departamentu. W tym czasie kilkakrotnie wyjeżdżał służbowo za granicę: do Francji, Anglii i Czechosłowacji, współpracował z FAO, był też przez pewien czas pełnomocnikiem rządu do spraw handlu cebulą. Zwolniony z pracy w administracji w ramach politycznej czystki, pracował potem w Centralnym Zarządzie Tuczki Przemysłowej, a od 1954 do 1965 w Biurze Projektów Przemysłu Mleczarskiego, gdzie wybrany został po 1956 na przewodniczącego Rady Zakładowej. W latach 1965-1969 był dyrektorem oddziału warszawskiego Tow. Naukowego Organizacji i Kierownictwa, a następnie przeszedł na emeryturę. W okresie powojennym został ponownie odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi.

Przez całe życie pasją jego było myślistwo. Od lat trzydziestych do końca życia był członkiem Otwockiego Koła Myśliwskiego im. św. Huberta, a przez pewien czas jego prezesem. Był też członkiem Rady Naczelnej PZŁ i Sądu Łowieckiego. Za zasługi w tej dziedzinie odznaczony był Złotem i honorowym członkostwem PZŁ. Zmarł w Warszawie.

Żoną Z. W. (ślub 03.06.1922) była Irena z Jagminów (17.06.1897-06.12.1977). córka Mariana i Zofii z Matulewiczów. Ur. w Ostrówku pod Warszawą, wychowywała się w majątku w Ludwikowie k. Zwoleń. Po ukończeniu w 1915 Szkoły Żeńskiej Jadwigi Kowalczykówny i Jadwigi Jawurkówny w Warszawie, podjęła w 1916 studia w Wyższej Szkole Rolniczej. Brała czynny udział w ruchu studenckim o zabarwieniu lewicowym, a w 1920 pełniła służbę w Straży Kresowej w okolicach Prużany. Po ślubie zrezygnowała z ubiegania się o dyplom i przeniosła się do Rogowa. Przez cały okres międzywojenny była czynna w organizacji Kół Gospodyń Wiejskich, organizowała koła w okolicznych wsiach, była przewodniczącą wojewódzkiej organizacji w Łodzi, a potem wiceprzewodniczącą tej organizacji na całą Polskę. Działała też w CTR, a przez dwie kadencje była radcą Łódzkiej Izby Rolniczej. Po wybuchu wojny ewakuowała się wraz z dziećmi do Warszawy i tam przeżyła oblężenie. Przez niemal cały okres okupacji mieszkała w Warszawie ze względu na edukację córek. Była też w Warszawie podczas powstania, w którym brały udział trzy starsze córki. Udało jej się uniknąć obozu w Pruszkowie i wrócić do Rogowa. Po opuszczeniu majątku mieszkała wraz z dziećmi w Łodzi, a od 1947 w Warszawie. Początkowo podejmowała jedynie prace dorywcze, zarabkowała tłumaczeniem z rosyjskiego. Od 1951 do 1974 pracowała jako laborantka w Zakładzie Ekologii PAN w Warszawie i w Dziekanowie Leśnym. Wraz z córką Zofią napisała książkę przyrodniczą dla młodzieży *Szkola w kwiatach*. Zmarła w Warszawie.

Dzieci: 1) Zofia (ur. w 1923), nauczycielka biologii, żona Adama Bukowczyka, prof. med.; 2) Jadwiga (ur. w 1924), prof. chemii na PŁ, żona Jeremiego Jeszki, inż. chemika; 3) Teresa (ur. w 1926), nauczycielka biologii; 4) Barbara (ur. w 1928), dr socjologii, pracownik Instytutu Polityki Naukowej i Szkolnictwa Wyższego, żona Piotra Duszyńskiego, inż. automatyka; 5) Zbigniew (ur. w 1934), prof. historii teatru w Instytucie Sztuki PAN, oż. z Małgorzatą Dunin-Wąsowicz, dr historii.

Dok.: Zaroszyca, Wykaz, 3.

Zbigniew Wilski

WOLAŃSKI FRANCISZEK MAURYCZY hr. h. Przyjaciół (20.03.1884-24.08.1932), wł. maj. Rzepińce, Pomorze i Inocentówka w pow. buczackim. Syn Władysława (1837-1891), wł. maj. Rzepińce, Pomorze, Żyznomierz, Przedmieście w pow. buczackim oraz Krymidów w pow. stanisławowskim, posła na sejmy galicyjskie, prezesa rady powiatowej buczackiej, szambelana austr., i Anny hr. Dzieduszyckiej h. Sas (1860-1944), a wnuk Franciszka z Rzepiniec, i Inocenty bar. Błażowskiej h. Sas. Ur. w Rzepińcach.

Rodzeństwo: 1) → Irena (1871-1929), 1° v. Alexandrowa hr. Pinińska, 2° v. Roberto-wa hr. Lamezan Salins (siostra przyrodnia); 2) → Władysław Maurycy (1886-1940).

F. W. dzieciństwo spędził częściowo w Rzepińcach, częściowo zaś we Lwowie. Wcześnie osierocony przez ojca, wychowywał się pod opieką matki. Z domu rodzinnego wyniósł głębokie przywiązanie do wartości chrześcijańskich. Ówczesnym zwyczajem wielu rodzin ziemiańskich, nauki pobierał w domu, gdzie otrzymał staranne wykształcenie. Po zdaniu matury w Gimn. im. Króla Jana III Sobieskiego w Krakowie w 1904, przez pewien okres czasu był alumnem lwowskiego seminarium duchownego, z którego jednak wkrótce wystąpił. W okresie poprzedzającym I wojnę światową próbował swych sił jako tłumacz literatury obcej, przeważnie treści religijnej, m.in. przełożył z języka duńskiego kilka powieści J. J. Jørgensena: *Kłamstwo życia a prawda życia*, *Jak trawa*, *Dzień ostateczny*, *Przypowieści*, *Z drogi*, (Poznań 1914). Był słabego zdrowia, kurował się w Szwajcarii, podejmując jednocześnie studia filozoficzne na uniwersytecie we Fryburgu. Tam też zastał go wybuch wojny w 1914. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości F. W. przerwał studia i powrócił do kraju. Tu zgłosił się jako ochotnik do WP, aby wziąć udział w walkach z Ukraińcami w 1918-19.

Franciszek Wolański

F. W. ożenił się 24.04.1920 we Lwowie ze swą kuzynką Natalią hr. Dzieduszycką h. Sas (1888-1978), córką Tomasza, wł. maj. Karolówka w pow. zaleszczyckim, czł. rady powiatowej zaleszczyckiej, i Dominiki Lachowskiej h. Pilawa. Ślubu udzielił zaprzyjaźniony z rodziną bp Władysław Bandurski, kapelan Legionów Polskich. W okresie walk z Ukraińcami, Natalia W., jako wolontariuszka pracowała w lazaretach, pielęgnując rannych żołnierzy. Po zakończeniu wojny polsko-bolszewickiej F. W. osiadł wraz z żoną w Rzepińcach, maj. będącym od kilku pokoleń w ręku rodziny. Tu zastał dwór zdewastowany i częściowo spalony, zgromadzone w nim zbiory i pamiątki rodzinne rozgrabione, a cały warsztat rolny zrujnowany. Nie mając odpowiedniego przygotowania do samodzielnego prowadzenia gospodarstwa rolnego, zwłaszcza w trudnych powojennych warunkach, zarząd maj. powierzył wykwalifikowanemu administratorowi. Pomimo ciężkiej sytuacji maj. i poważnych trudności, związanych z odbudową zrujnowanej gospodarki, właściciele Rzepiniec poświęcali wiele wysiłków i środków na cele społeczno-charytatywne, m.in. dwór w znacznym stopniu finansował działalność miejscowej ochronki ss. służebniczek NMP i udzielał jej stałej pomocy w naturze. Ochronka ta, fundacji Władysława i Anny Wolańskich z 1883, wychowywała kilka sierot, prowadziła akcję dożywiania dzieci w okresie zimowym (w 1921 było ich ponad 80), udzielała pomocy pielęgniarskiej miejscowej ludności itp.

Konserwatywny w poglądach, F. W. w życiu politycznym nie brał udziału. Od kilku lat chory na serce, zmarł nagle w Rzepińcach nie pozostawiając potomstwa. Pochowany jest w kaplicy dworskiej, położonej na terenie parku w Rzepińcach. W krypcie pod kaplicą od kilku pokoleń chowani byli członkowie rodziny Wolańskich.

W 1936 wdowa ofiarowała obszerny, dwukondygnacyjny dwór rzepliniecki Kurii Metropolitalnej we Lwowie na dom wypoczynkowy dla alumnów lwowskiego seminarium duchownego, poświęcony pamięci F. W., niegdyś alumna tegoż seminarium.

Na początku 1939 Natalia W. wyszła ponownie za mąż za Jana Dunin-Brzezińskiego h. Łabędź, wł. maj. Osieczany w pow. myślenickim. Związek ten nie trwał długo. Deportowany do ZSRR jesienią 1939, Jan D-B. zginął wkrótce z rąk NKWD. Lata wojenne Natalia D-B. spędziła częściowo w maj. Osieczany, częściowo zaś we Lwowie, gdzie od 1941 pracowała w szpitalu (przeszkolenie w zakresie pielęgniarstwa przeszła jeszcze w 1918 w okresie walk z Ukraińcami). Po wojnie osiadła w Mioszowie na Dolnym Śląsku. Tu przez długie lata pracowała jako pielęgniarka w sanatorium gruźliczym. Sumienność i oddanie z jakim pielęgnowała chorych zjednały jej szacunek i uznanie otoczenia. Natalia D-B. zmarła w Mioszowie i tam została pochowana.

Dok.: Borkowski, *Almanach; Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Gräflicher Häuser* (1931); *Ks. Pamiątkowa III Gimnazjum im. Króla Jana III Sobieskiego*, Kraków 1984; Aftanazy, *Materiały. VII*; Archiwum SS Służebniczek NMP w Starej Wsi, „Rzepińce — fundacja im. Władysława i Anny Wolańskich” (mps); Materiały i wspomnienia rodziny; fot. w posiadaniu autora.

Jerzy Wolański

WOLAŃSKI WŁADYSŁAW MAURYCZY hr. h. Przyjaciół (30.09.1886-1940), wł. maj. Duliby (471 ha), Żyznomierz (400 ha), Przedmieście (120 ha) i Pomorce Las (2000 ha) w pow. buczackim, inż. rolnik, działacz społeczny. Syn hr. Władysława (1837-1891), wł. maj. Rzepińce, Pomorce, Żyznomierz. Przedmieście w pow. buczackim oraz Krymidów w pow. stanisławowskim. posła na sejmy galicyjskie, prezesa rady powiatowej buczackiej, szambelana austr., hrabiego austr. (1886), i Anny hr. Dzieduszyckiej h. Sas (1860-1944). Ur. w Rzepińcach.

Władysław Wolański

Rodzeństwo: 1) → Irena (1871-1929), 1° v. Alexandrowa hr. Pinińska, 2° v. Robertowa hr. Lamezan Salins (siostra przyrodnia); 2) → Franciszek Maurycy (1884-1932).

Dzieciństwo i wczesną młodość spędził Wł. W. w domu rodzinnym w Rzepińcach, a częściowo także we Lwowie, dokąd matka z synami zazwyczaj wyjeżdżała na zimę. W domu też pobierał pierwsze nauki, zwłaszcza języków obcych. Szkołę średnią ukończył w Krakowie, zdając w 1906 maturę w klasycznym gimn. im. Króla Jana III Sobieskiego. Następnie odbył studia na Akademii Rolniczej w Bonn. Mając głębsze zainteresowania humanistyczne, jednocześnie odbył studia filozoficzne na tamtejszym uniwersytecie. Studia rolnicze przygotowały go do przejęcia administracji maj., które przypadły mu w dziale rodzinnym. Po przejściu przeszkolenia wojskowego

w Bruck an der Leitha (Dolna Austria), już jako ppor. Wł. W. rozpoczął w 1915 służbę w 1 p. ul. austr. Walczył na terenie Galicji, w Karpatach, na froncie serbskim. Zamiłowany fotograf, w styczniu 1916 uzyskał zezwolenie na posługiwanie się aparatem fotograficznym w czasie służby. Nie rozstawał się już z nim do końca wojny. Był autorem ok. 200 zdjęć będących interesującą dokumentacją wydarzeń wojennych, w których przyszło mu uczestniczyć. Zbiór ten przepadł w Grzymałowie w 1939. Z końcem 1918 jego p., złożony niemal wyłącznie z Polaków, samorzutnie przeszedł na służbę odradzającej się Polski, przekształcając się w 8 P. Ul. ks. Józefa Poniatowskiego. Służbę wojskową Wł. W. zakończył w 1921 w stopniu rtm. Po powrocie z WP, Wł. W. osiadł wraz z żoną w jej maj. Grzymałów, którym zaczął administrować. Wojna 1914-18, walki z Ukraińcami, wreszcie najazd bolszewików spowodowały tu ogromne spustoszenia: wszystkie budynki gospodarcze uległy zniszczeniu niemal do fundamentów, inwentarz był trzykrotnie rozgrabiony, a duży młyn parowy (zbudowany przez Leonarda Pinińskiego w 1864) wysadziły w powietrze cofające się w 1915 wojska rosyjskie. Z pożogi wojennej ocalał jedynie zamek z pocz. XVII w., ale straszliwie zdewastowany i pozbawiony dachu wymagał pilnie gruntownej restauracji, ukończono ją w 1927. Do tego czasu Wł. W. mieszkał w świeżo odbudowanym budynku administracyjnym na fol. Z wielką determinacją przystąpił Wł. W. do odbudowy maj. W ciągu kilkunastu lat wytrwałej pracy wzniesiono nowe budynki gospodarcze w ilości odpowiadającej potrzebom gospodarstwa. Wszystkie były murowane, kryte materiałami ogniotrwałymi. Maj. był zelektryfikowany i wyposażony w wodociągi. Uprzemysłowienie stanowiły: młyn handlowy o zdolności przemiałowej 2 wagonów zboża na dobę (jeden z największych w woj. tarnopolskim), młyn wodno-turbinowy oraz gorzelnia. Funkcjonujący tu przed I wojną światową browar, jak również cegielnia nie zostały odbudowane. W produkcji rolnej, obok pszenicy, główną rolę odgrywały rośliny okopowe, zwłaszcza buraki cukrowe. Przedmiotem szczególnej troski Wł. W. była obora rasy simentalskiej, nastawiona na kierunek mleczno-opasowy, osiągała ona znaczące wyniki. W 1937 obora grzymałowska otrzymała I nagrodę na wystawie opasów w Krakowie. Odbudowa zniszczonego warsztatu rolnego wymagała znacznych nakładów kapitału, którego brakowało. Zaciągane pożyczki, zawsze skrupulatnie spłacane, nie mogły w pełni rozwiązać problemu kapitału inwestycyjnego. Dla uzyskania niezbędnych środków trzeba było poświęcić fol. Eleonórkowa, który został całkowicie rozparcelowany. W dalszej kolejności parcelacją objęto jeszcze dwa maj., położone w pow. buczackim, Przedmieście (w całości) i Żyznomierz (częściowo). Pomimo trwającego wiele lat kryzysu gospodarczego, Wł. W. zdołał doprowadzić maj. Grzymałów do wysokiej kultury rolnej i znacznej dochodowości z zachowaniem czystej hipoteki i bez zadłużenia podatkowego. Administrował on również — pośrednio — maj., które posiadał w pow. buczackim. Na miejscu zatrudniał 2 rządców, którzy gospodarowali ściśle według jego dyrektyw. Działalność ich Wł. W. nadzorował, dojeżdżając co tydzień z odległego o 50 km Grzymałowa.

Jako dobry gospodarz i prawy człowiek, cieszył się zaufaniem sąsiadów i przyjaciół. Na ich prośbę kilka razy pełnił rolę arbitra w sądach polubownych, dotyczących spornych spraw majątkowych. Wiele podróżował. Zwiedził niemal całą Europę, a także kraje arabskie Afryki Płn. i Palestynę. W 1935 uczestniczył w „dziewiczym rejsie” m/s „Piłsudski” do USA. W życiu politycznym nie brał udziału, zniechęcony rozgrywkami między zwalczającymi się ugrupowaniami. W 1937 (?) odmówił zgody na wysunięcie jego kandydatury do Senatu RP. Mimo licznych obowiązków Wł. W. zawsze znajdował czas na pracę społeczną. Jeszcze przed wybuchem I wojny światowej, w wieku 27 lat, został

wybrany wiceprezesem rady powiatowej buczackiej. Wybór zatwierdzono w Wiedniu 11.09.1913. Po wojnie, gdy opuścił już szeregi WP, od marca 1921 do 5.12.1924 pełnił funkcje marszałka pow. buczackiego. Przez wiele lat był prezesem Woj. Oddz. Tow. Szkoły Ludowej w Tamopolu. Zaangażował się również w organizowanie pomocy dla ludzi pozostających bez pracy. Na tym polu wykazał wiele inicjatywy jako wieloletni czł. woj. Zarządu Obywatelskiego Komitetu Zimowej Pomocy Bezrobotnym w Tamopolu. Od 29.07.1935 był czł. Komisji Oszczędnościowo-Oddłużeniowej dla Związków Samorządowych przy tarnopolskim Urzędzie Wojewódzkim.

Również żona Wł. W., Julia, wiele czasu poświęcała pracy społecznej. W 1902, mając zaledwie 17 lat, ufundowała i wyposażała w Grzymałowie ochronkę ss. służebniczek NMP dla dzieci wiejskich, zwłaszcza dzieci pracowników maj. W okresie międzywojennym działalność tej placówki była stale wspierana przez dwór zarówno finansowo jak i w naturze. Corocznie Julia W. przekazywała ochronce po kilkanaście sztuk ciepłej odzieży dziecięcej z przeznaczeniem dla rodzin najuboższych. Odzież tę, wielkim nakładem pracy, sama szyła w miesiącach zimowych.

Z chwilą wybuchu wojny w 1939 Wł. i Julia W. postanowili urządzić w domu szpital dla rannych żołnierzy. Większość pokoi I piętra została w tym celu odpowiednio przygotowana i w miarę możliwości wyposażona. Zanim jednak zdążył przybyć pierwszy transport rannych, nadszedł dzień 17.09.1939. Aresztowany w Grzymałowie przez funkcjonariuszy NKWD 23.09.1939, Wł. W. został uwięziony w Skalacie. Miejscowi chłopcy zareagowali spontanicznie podjętą próbą interwencji na rzecz aresztowanego u nowych władz powiatowych, ale ich delegacja nie została nawet przyjęta. Po kilku tygodniach Wł. W. został przeniesiony do więzienia w Tamopolu, a następnie, na wiosnę 1940, wywieziony został do Kijowa. Chory na czerwonkę, zm. z wycieńczenia w tamtejszym więzieniu w kwietniu (?) t. r.

Dn. 30.08.1919 Wł. W. oż. we Lwowie z Julią hr. Pinińską h. Jastrzębiec, wł. maj. Grzymałów (ca 1000 ha) w pow. skałackim, córką Stanisława z Grzymałowa, posła do Rady Państwa we Wiedniu, prezesa rady powiatowej skałackiej, i Marii hr. Drohojowskiej h. Korczak.

Kilka godzin po aresztowaniu Wł. W., jego żona wraz z czworgiem dzieci otrzymała nakaz natychmiastowego opuszczenia domu. Schronienia udzieliły jej ss. służebniczki NMP w ochronce, w której spędziła ok. 6 tyg. z bezinteresowną pomocą żywnościową pospieszyli chłopcy. Ostrzeżona przez zyczliwego Ukraińca o grożących jej dalszych represjach, w poł. listopada 1939 Julia W. wyjechała z Grzymałowa do Lwowa w warunkach na wpół konspiracyjnych. W maju 1940 znalazła się na terenie G. G. Cały niemal okres okupacji spędziła w gościnie u kuzynki męża, Cecylii z Dzieduszyckich Doschot, w maj. Jasionów (ziemia sanocka). Tu przeżyła kilka napadów na dwór band nieokreślonego bliżej autoramentu. Od końca 1944 mieszkała wraz z córką i jej mężem początkowo w Krakowie, następnie w Zabrzu, a od 1954 w Warszawie, poświęcając swój czas rodzinie. Udzielała też lekcji języków obcych (znała ich cztery). Zmarła w Warszawie i tam została pochowana. Przez całe życie cechowała ją wielka skromność osobista i życzliwość dla otoczenia.

Dzieci: 1) hr. Anna Maria (ur. 27.09.1920), filolog klasyczny, emeryt. prof. UŁ, zamężna za Juliuszem Komornickim h. Nałęcz (ur. 1917), absolwentem wydz. prawa UJ i Akademii Handlowej w Krakowie. Oboje odznaczeni krzyżem kaw. Ord. Odrodzenia Polski. Mieszkają w Warszawie; 2) hr. Stanisław (ur. 25.06.1922, zm. 13.09.1986 w Warszawie i tam został pochowany), inż. NOT, znawca koni, zwłaszcza pełnej krwi

ang. W l. 1949-54 był kierownikiem Państwowej Stadniny Koni w Golejewku. Pomimo osiągnięć w pracy, jako „obcy klasowo” został usunięty ze stanowiska. Zamiłowany myśliwy, w 1960 przeszedł do pracy w PZŁ, z którym związał się na ponad 20 lat. W 1952 wziął ślub z Marią Bożeną Ingeborg Dörpa, ich syn hr. Andrzej Hubert Władysław (ur. 1953); 3) hr. Teresa (4.02.1925-30.04.1991), polonistka, od 1948 w zakonie pp. benedyktynek. Od 1972 była przeoryszą opactwa w Krzeszowie Kamiennogórskim. Zm. w Sokołowsku, pochowana jest w Krzeszowie Kamiennogórskim; 4) hr. Jerzy (ur. 14.09.1927), absolwent wydz. prawa UJ w Krakowie, ponad 30 lat pracował w resorcie handlu zagranicznego w Warszawie. Od 1992 na emeryturze, mieszka w Warszawie.

Dok.: *Spis ziemian. Woj. tarnopolskie*; Borkowski, *Almanach; Ks. pam. gimn. im. Kr. Jana III Sobieskiego*. Kraków 1984; K. Krzczunowicz, *Ułani Księcia Józefa*, Londyn 1960; *Aftanazy; Materiały*. VII: „Rolnik 1867-1937”. Lwów 1938; SGKP, II; Archiwum SS Służebniczek NMP w Starej Wsi. „Informacja o domu zgromadzenia SS Służebniczek NMP w Grzymałowie” (mps); Materiały i wspomnienia rodziny; Fot. w posiadaniu autora.

Jerzy Wolański

ZDZIARSKI KAZIMIERZ EMIL WIKTOR h. Gozdawa (29.02.1856-3.06.1926), wł. maj. Grotowice (pow. rawski) z lasem Choiny Mysiakowskie (pow. opoczyński) i maj. Łęgonice (pow. rawski). Syn Feliksa Jana i Józefy z Łabuńskich. Ur. w Grotowicach.

Rodzina Zdziarskich wywodzi się z plockiego. Jan Z., syn Mateusza i Ewy Bogdańskiej uciekł z domu do Legionu Dąbrowskiego. Po powrocie do kraju w 1807, chory, osiadł w Warszawie. Syn jego Feliks Z. oż. z Józefą Łabuńską, córką Franciszka (1777-1840), wł. Łęgonic. W 1851 Feliks Z. zakupił maj. Grotowice.

K. Z. ukończył gimn. w Warszawie, a następnie Instytut Komunikacji w Petersburgu. Po studiach pracował w Rosji przy budowie dróg oraz kolei transsyberyjskiej. Był także projektantem kanału od jeziora Onega do Morza Białego, zrealizowanego dopiero w latach trzydziestych jako tzw. Kanał Białomorski. W 1893 K. Z. przeniósł się do Królestwa Polskiego, gdzie budował szosy Dęblin-Łuków-Radzyń, Wizna-Osowiec i inne.

Po ślubie (1895) objął Grotowice (260 ha), ale pracował jako inż. W 1909 przeszedł na emeryturę państwową w randze generała majora inżynierii. Wówczas na dobre osiadł na wsi. W 1910 dokupił rodzinne niegdyś Łęgonice (230 ha) wraz z gorzelnią i rektyfikacją. Wspólnie z żoną zajmował się pracą społeczną. Prowadzili w Grotowicach elementarną szkołę wiejską, która ze względu na władze rosyjskie nazywała się ochronką (do 1914). W 1904 żona K. Z. zorganizowała Rawskie Koło Ziemianek i przez 35 lat była jego przewodniczącą. Organizowała szkolenia kobiet wiejskich, czytelnie i wypożyczalnie książek, naukę robót ręcznych; założyła kilka ochronek w powiecie rawskim oraz sklep materiałów blawatnych w Rawie. W 1916 z jej inicjatywy powstał Dom Sierot Wojennych w Rawie.

Po 1920 r. K. Z. był już schorowany i przekazał gospodarkę w Łęgonicach synowi → Stanisławowi, a następnie w Grotowicach córce → Annie. Zmarł w Łęgonicach, pochowany w grobie rodzinnym w Rzeczycy.

K. Z. w 1895 oż. z Kamillą Franciszką Arkuszewską h. Jastrzębiec (6.10.1867-7.11.1943), ur. w Krubkach (pow. Mińsk Mazowiecki), w maj. rodziców Teodozego i Natalii z Zagajewskich. Kamilla po śmierci K. Z. nadal zajmowała dwór w Grotowicach. W 1940 została usunięta przez władze niemieckie z maj. i przeniosła się do Warszawy, tam zm. i została pochowana na Powązkach.

Dzieci: 1) → Stanisław; 2) → Anna; 3) → Maria; 4) → Zbigniew 5) Janina (ur. 1901), żona Eugeniusza Wencla, mieszka w Londynie; 6) Tadeusz (1904-1939), inż. komunika-

cji, ppor. rez., zginął w kampanii 1939; 7) Kazimierz (1907-1971), prawnik, dyplomata, po 1945 na emigracji, zm. w Wenezueli.

Tadeusz Zdziarski (A. A.)

ZDZIARSKI STANISŁAW KAZIMIERZ h. Gozdawa (11.12.1895-17.03.1975), wł. maj. Łęgonice (pow. Rawa Mazowiecka), inż. rolnik. Syn Kazimierza i Kamilli z Arkuszewskich. Ur. w Warszawie.

W 1914 ukończył szkołę realną im. Staszica w Warszawie. Był harcerzem, kierował 16 drużyną im. Zawiszy Czarnego. Rozpoczął studia politechniczne, a następnie rolnicze w Warszawie, ale już w 1919 wstąpił do WP. W czasie walk z bolszewikami w 1919 był ranny i odznaczony krzyżem walecznych; brał udział w kampanii wojennej 1920. Potem ukończył studia w SGGW i przejął od ojca Łęgonice (230 ha). Zajmował się pracą społeczną i działalnością polityczną. Działał w kółkach rolniczych, był ławnikiem sądu w Nowym Mieście n. Pilicą, należał do Stronnictwa Narodowego. Od 1929 był radcą TKZ w Warszawie, a od 1933 jednym z jego dyrektorów. W 1939 już w listopadzie wstąpił do tajnej wojskowo-politycznej SZP. Delegowany przez naczelne dowództwo SZP udał się 2.01.1940 do kwatery mjr. Hubala-Dobrzańskiego z poleceniem rozwiązania oddziału, czego Hubal nie wykonał. S. Z. był od 1942 dowódcą batalionu AK okręgu Rawa Mazowiecka. W 1942 dostał od Delegatury Rządu zadanie zorganizowania zespołu nazwanego grupą „Ruda” dla przygotowania dokumentacji gospodarczej oraz koncepcji przejęcia i zagospodarowania terenów Dolnego Śląska. Dokumentację tę przekazał w 1945 wojewodzie wrocławskiemu. Nadal gospodarując podczas okupacji niemieckiej w Łęgonicach dawał schronienie i utrzymanie wielu rodzinom wojskowych oraz wysiedlonych z ziem zachodnich, wysyłając także wiele paczek żywnościowych do obozów koncentracyjnych. Latem 1944 zagrożony aresztowaniem musiał opuścić Łęgonice.

S. Z. po wojnie osiedlił się na Dolnym Śląsku w Trzebnicy, na 12 hektarowym gospodarstwie. Ściągnął na Śląsk współpracowników grupy „Ruda” oraz ukrywających się młodych akowców. Od 1947 pracował w przedsiębiorstwie eksploatacji kruszywa rzek. Po śmierci żony w 1949 przeniósł się do Warszawy, pracując nadal w eksploatacji kru-

Maria i Stanisław Zdziarscy

szywa. Gdy kierownictwu przedsiębiorstwa wytoczono proces polityczny S. Z. musiał opuścić dom i ukrywać się. Do jego mieszkania, w którym pozostawił dzieci z opiekunką wprowadzono kamie czteroosobową rodzinę. Dopiero po 1956 wrócił do normalnego życia. Był jednak nadal przez długi czas inwigilowany, a nawet czasowo aresztowany. Od 1956 pracował w zakładach INCO jako akwizytor wyrobów tych zakładów, także zajmował się zagadnieniami ekonomicznymi rolnictwa i publicystyką w tym zakresie. Opracował szereg koncepcji w sprawie organizacji produkcji rolniczej, podatku gruntowego i likwidacji obowiązujących wówczas dostaw obowiązkowych. Należał do Polskiego Tow. Ekonomicznego. Zmarł nagle w czasie zebrania PTE.

S. Z. był dwukrotnie żonaty. W styczniu 1920 oż. z Łucją Marią Grodzińską h. Paprzyca (1.11.1897-26.04.1949), ur. w Jaszowicach (pow. Radom), córką → Feliksa i Bronisławy z Arkuszewskich, wł. maj. Jaszowice (400 ha). W 1950 S. Z. oż. z Marią Jarocką. Dzieci miał tylko z pierwszą żoną: 1) Marian (1920-1944), student SGH, ppor. AK, członek Konfederacji Narodu, został wzięty do niewoli przez wojska sowieckie i już nie powrócił, był odznaczony Krzyżem Walecznych; 2) Zofia (ur. 1922), dr med. za Koschem, mieszka w Krakowie; 3) Jadwiga (ur. 1923), mgr inż. rolnik, żona Antoniego Arkuszewskiego, syna → Mariana A.; 4) Teresa (1926-1982), mgr anglistyki, za Jackowskim; 5) Bożena (1933-1956); 6) Tadeusz (ur. 1942), mgr ekonomii; 6) Maria (ur. i zm. 1944).

Tadeusz Zdziarski (A. A.)

ZDZIARSKA ANNA KAMILLA h. Gozdawa (26.01.1897-18.08.1989), wł. Grotowic (pow. rawski), inż. rolnik. Córka → Kazimierza i Kamilli z Arkuszewskich. Ur. w Grotowicach.

Ukończyła w 1914 siedmioklasową pensję w Klarysewie k. Warszawy. Następnie Kursy Przemysłowo-Rolnicze w Warszawie przekształcone potem w SGGW. W l. 1917-1919 pracowała w zarządzie maj. Łęgonice, potem przejęła od ojca Grotowice (ok. 260 ha). W 1926 dopełniła studia w SGGW i uzyskała dyplom inż. rolnika. Pracowała społecznie w Instytucie Organizacji Gospodarstwa Domowego w Warszawie, w Radzie Naczelnej Gospodarczego Wykształcenia Kobiet, w Związku Rolników z Wyższym Wykształceniem oraz jako korespondent GUS w zarządzie Stowarzyszenia Zjednoczonych Ziemianek w Warszawie.

W 1941 ostrzeżona, że ma być aresztowana przez gestapo opuściła Grotowice, które zostały przejęte na tzw. Liegenschaft. A. Z. przeniósł się do Warszawy, gdzie zakładała kuchnię dla biednych na ul. Królewskiej i Świętojańskiej. W czasie powstania pracowała w sekcji gospodarczej AK.

Po wojnie była adiunktem w kierowanej przez prof. Ryszarda Manteuffla Katedrze Ekonomiki i Organizacji Gospodarki Rolnej SGGW. Pracowała też społecznie w zarządzie Tow. Miłosierdzia św. Wincentego à Paulo, w Tow. Przyjaciół KUL i Tow. Przyjaciół Kazachstanu, za pośrednictwem tego ostatniego zaopatrywała Polonię z Kazachstanu w polskie czasopisma i książki. Posiadane środki pieniężne przekazywała na cele charytatywne, głównie na Zakład Opieki nad Niewidomymi w Laskach k. Warszawy. Głęboko przekonana, że podstawową komórkę społeczną stanowi rodzina oraz, że wychowanie młodzieży trzeba prowadzić przede wszystkim w rodzinie, A. Z. zorganizowała dwukrotnie, w 1980 i 1985 zjazdy licznej rodziny, w których brali udział jej siostrzeńcy i bratankowie z dziećmi i wnukami z kraju, jak i rozsiani we Francji, Włoszech i Hiszpanii. A. Z. zm. w Warszawie.

Tadeusz Zdziarski

ZDZIARSKA-ZALESKA MARIA (07.1898-13.07.1987), wł. gospodarstwa leśnego Choiny Mysiakowskie (pow. opoczyński), dr med., działaczka harcerska. Córka → Kazimierza i Kamilli z Arkuszewskich. Ur. w Grotowicach.

Ukończyła prywatną pensję w Klarysewie k. Warszawy. W czasie wojny rozpoczęła studia medyczne na UW. Od 1912 działała w harcerstwie, od 1915 była w drużynie instruktorskiej, następnie została członkiem władz naczelnych harcerstwa żeńskiego, Komendy Naczelnej i Głównej Kwatery Żeńskiej (1915-1918). W listopadzie 1918 rozpoczęła ochotniczą służbę jako sanitariuszka w wojskowym Szpitalu Ujazdowskim. Jeździła pociągiem sanitarnym do bronionego przed Ukraińcami Lwowa i była przydzielona do kolumny sanitarnej Dywizji Lwowskiej. W 1919 z 4 p. p. brała udział w walce z bolszewikami na stanowisku lekarza batalionu, a 1920 pracowała w szpitalu polowym k. Mozyrza, potem w szpitalu w Kijowie. Następnie zorganizowała w Rawskim ochotniczą kompanię sanitarną brygady jazdy, na czele której udała się do Hrubieszowa. Była w niewoli sowieckiej w Kowlu, skąd uciekła. Pod Mołodecznem była ranna. Została awansowana na ppor., odznaczona krzyżem *Virtuti Militari*, Krzyżem Walecznych i Krzyżem Niepodległości. W 1921 pracowała w komisjach plebiscytowych na Śląsku. Potem brała udział w walkach powstańczych w grupie „Północ” w izbie chorych w Gliwicach. Po powrocie do Warszawy ukończyła studia lekarskie. W 1924 odbyła praktykę w Paryżu i tu na stałe osiadła z rodziną.

Wojna 1939 zastała ją w Grotowicach. M. Z. zorganizowała samorzutnie trzy punkty sanitarne dla ludności w pow. rawskim. Od 15.09 była lekarzem w szpitalu wojennym w Rawie. W lutym 1940 mąż M. Z. z trzynastoletnim synem, Andrzejem, przedostał się przez Węgry do Francji. M. Z. przeniosła się do Warszawy, gdzie prowadziła sekretariat organizacji Służba Kobiet dla Obrony Kraju oraz szkolenie służby sanitarnej. W 1942 została lekarzem VII zgrupowania ZWZ. W listopadzie 1943 została odznaczona Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami i awansowana na por. AK. Dn. 27.04.1944 została aresztowana i uwięziona na Pawiaku. Wobec groźby rozstrzelania, dzięki łapówce 1000 dol. USA, została wysłana do obozu koncentracyjnego w Ravensbrück, gdzie przebywała do końca wojny. Po powrocie do Paryża zastała w domu męża, który wrócił po dwuletnim pobycie w obozie w Buchenwaldzie.

Za zasługi w pracy konspiracyjnej w kraju została awansowana przez Naczelnego Wodza gen. Andersa do stopnia kapitana służby zdrowia. Pracowała nadal społecznie, prowadziła polski dom wypoczynkowy w Dinard w Normandii. brała udział w zjazdach harcerstwa polskiego na emigracji. Do Polski powróciła na stałe w 1986. Zm. w Warszawie.

M. Z. była żoną (ślub 25.07.1925) Zygmunta Lubicz-Zaleskiego (ur. 27.09.1882 w Klonowcu, zm. we Francji 15.12.1967), historyka literatury, poety, syna Piotra i Zofii z Arkuszewskich.

Dzieci: 1) Andrzej (1926-1943); 2) Kazimierz (ur. 1927), fizyk, projektant pierwszego reaktora atomowego we Francji; 3) Roman (ur. 1932), inż. górnictwa, przemysłowiec; 4) Monika Ciechanowicz (ur. 1935), etnograf, wykładowca historii polskiej na Uniw. w Lille we Francji.

Dok.: 1. M. Zdziarska-Zaleska. *W Okopach. Pamiętnik lekarza batalionu*. W. 1934; 2. M. Zdziarska-Zaleska. *Plomienne czasy. Dzieje rodziny polskiej w czasie II wojny światowej*. Paryż 1985; 3. W. Błażejowski. *Z dziejów harcerstwa polskiego 1910-1939*. W. 1985; 4. K. Brożek. *Polska służba medyczna w Powstaniach Śląskich*. Opole 1973; 5. *Harcerki 1911-1939. Historia, program, wychowanie*. Warszawa 1990; 6. H. Czarnocka. *Wspomnienie o śp. dr Marii Zaleskiej*. „Dziennik Polski” (Londyn), 14.08.1987; Łoza, I. 832. 842.

Antoni Arkuszewski

ZDZIARSKI ZBIGNIEW h. Gozdawa (21.12.1899-18.01.1970), inż. rolnik. syn →Kazimierza i Kamilli z Arkuszewskich. Ur. w maj. rodziców Grotowicach w pow. rawskim.

W 1917 ukończył gimn. Konopczyńskiego w Warszawie, działał w harcerstwie i POW, w 1920 walczył w Mińskim Pułku Strzelców Dywizji Litewsko-Białoruskiej. Był ranny i dwukrotnie odznaczony Krzyżem Walecznych. Po wojnie za swoją działalność niepodległościową otrzymał Krzyż Niepodległości z Mieczami. Ukończył studia rolnicze w SGGW. Następnie administrował maj. Kruszów k. Łodzi i Lubiatów k. Piotrkowa. Potem, aż do 1945, dzierżawił maj. Lipna i duże gospodarstwo stawowe w Gostomi w pow. rawskim. Brał udział w kampanii wrześniowej 1939, po której wrócił do Lipnej. Po wojnie przeniósł się z rodziną do Warszawy. Pracował w PNZ, a następnie w Instytucie Hodowli i Aklimatyzacji Roślin. Po długiej chorobie zmarł w Warszawie.

Zbigniew Zdziarski

W 1940 oż. z Elżbietą (Halszką) Zofią Tańską (ur. 15.03.1918 w Kolczynie, maj. rodziców w pow. płockim), córką Henryka i Zofii z Oknińskich. Miał z nią dwóch synów: 1) Macieja Zbigniewa (8.07.1942-28.09.1972); 2) Antoniego Huberta (ur. 26.03.1946), abs. SGPiS i UW., oż. w 1973 z Wandą Elżbietą Rybińską. Mają syna Bartłomieja Kacpra (ur. 19.09.1976 w Warszawie).

Antoni Zdziarski

Indeks nazwisk

A

Adamowski 76
Anders 146
Arkuszewski 1 - 3, 21, 27, 67, 102, 121,
143 - 147
Asnyk 71

B

Babiański 95
Baczyński 8, 21, 79
Baehr 3 - 4
Bagieński 4 - 5
Baliński 24
Banaszek 21
Bandurski 139
Baranowski 14
Baron 21
Barthel de Weydenthal 5 - 7
Barthou 16
Bartillat de 17
Bernowicz 92, 110
Białosuknia 43
Biegański 19, 44
Bielak 25
Bieliński 7 - 9, 21, 54, 93
Bielski 81
Biernacki 105
Biernat 21
Biernawski 127, 129
Blauth 106
Bliziński 34
Błażowski 139
Bniński 82
Bobrzyński 46
Bochdan 10
Bodek 117
Bogdański 143
Bogucki 126
Bohdanowicz 25, 64
Bojanowski 41, 105
Bornus 23
Bożewski 107

Brandt 27
Branicki 33
Briand 16
Bringue 25
Brodowski 40
Bronikowski 15
Brudziński 137
Brunicki 77
Brzeski 10 - 11, 18
Brzeziński 140
Buczwiński 135
Budienny 67
Budzyński 11 - 12
Bukowiecki 102
Bukowski 124
Buszczyński 117
Bystram 129
Bystrzycki 31

C

Carter Warren Dawson 58
Cegliński 114
Chądyński 21
Chełkowski 13 - 15, 117
Chełmicki 10
Chełmoński 63
Chłapowski 15 - 19, 25 - 26, 59, 77, 104
Chłopicki 97
Chobrzyński 27
Choynowski 105
Chrapowicki 42
Chramiec 39
Chrzanowski 10, 28, 30, 35, 76, 135
Chudzyński 92
Cichowski 19 - 24, 76, 79
Ciechanowicz 147
Cielep 6
Cieński 82, 112
Cieplowski 7 - 9, 23, 28, 93
Ciszkievicz 94
Cox 82
Cwilong 122
Cywiński 72

Czarnecki 18, 76
Czarnecki 67, 73, 75, 90, 108
Czartoryski 104, 133
Czaykowski 97 - 98
Czeczal-Nowosielecki 117
Czerniajew 97
Czerniawski 77
Czerwiński 24 - 27, 65
Czetwertyński 3, 82

D

Daszewski 27 - 28
Dąbrowski 114, 131
Dąbski 39, 115
Dega 75
Dembiński 44, 58, 98, 104
Deskur 28 - 30
Dębicki Jaxa- 131
Dębski 7, 129
Diggins 72
Dmochowski 6, 103
Dmowski 55, 105
Dobiecki 23
Dobrowolski 1 - 2, 23
Dobrzański Hubal- 86, 125, 144
Dolata 136
Doliński 90
Domański 74
Donath 5
Donimirski 13 - 15, 54, 106, 117
Dörpa 143
Doruchowski 30 - 36
Doschot 142
Dowbór-Muśnicki 32, 76
Drażowski 103
Dreszer 91
Dreyza 77 - 78
Drohojowski 100, 130, 142
Drossel 27
Dubanowicz 82
Duch 38
Dudzik 136
Duliński 74
Dunajewski 46
Dunin 36 - 39
Dunin-Wąsowicz 37, 138
Duszyński 138
Dwernicki 113

Dworakowski 39 - 40
Działowski 34
Dzieduszycki 64, 98, 111, 113, 139 - 140,
142
Dzieźbicki 102

E

Eitner von 2
Epsztejn 30, 73, 80, 103

F

Fabrycy 79
Falkowski 2
Fałat 130
Faszcz 74
Fedorowicz 6
Firlej 75
Flandin 16
Fricke de Sövényhaza 96
Fritsch von 39

G

Gabriel 40, 42
Gadomski 134
Gadow 96
Gajewski 17
Galas 23
Galiński 103
Gałczyński 118
Garlicki 124
Gawdzicki 71
Gawiński 54
Gawroński 115 - 116
Gieysztor 95
Gintowt-Ożyński 109
Głąbiński 112
Głuchowski 9
Gniazdowski 106
Gniewosz 113
Goldstand 50
Golicyn 54, 58
Gołaski 59
Gontarz 126
Gorecki 42-43
Gorski 42-43
Gorzeński-Ostroróg 43
Gostkowski 133
Górecki 23, 129

Górski 30 - 33, 44-64, 84
Grabkowski 126
Graeve 127 - 128, 130
Graff 77
Gralewski 1, 8, 60, 70
Graven 97
Gregorowicz 102
Grieger 79
Grocholski 25, 64 - 65
Grodzieński 65
Grodziński 65- 73, 121, 125, 145
Gromnicki 14
Groycik 13
Grzymała 117, 121, 123
Gumiński 80
Gutkowski 116
Guzek 121

H

Haile Selassie I 98
Haliasz 72
Haller 85, 107
Haniewski 4
Helbich 69 - 72, 125
Hełczyński 16
Hempel 73 - 75, 108
Henke 11
Herniczek 21, 75 - 76
Heydel 14
Hogl 2
Hołty 23
Horoch 79, 131
Hulewicz 23
Hynke-Piotrowska 7

I

Iwaskiewicz 25, 91

J

Jabłkowski 36, 100
Jabłonka 57
Jabłonowski 108
Jabłoński 116
Jackowski 10, 145
Jaczyński 31
Jagmin 138
Jagniński 76 - 77, 93
Jagodziński 77 - 78

Jakubowski 6
Janasz 33, 40 - 41
Janczakowski 10
Jankins 79
Jankowski 23, 137
Janta-Potczyński 4
Jarocki 145
Jaroszewski 105
Jasieński 7 - 9, 22 - 23, 75, 79, 93, 102, 133
Jasiński 111
Jawornicki 27
Jaworski 116
Jawurek 138
Jeleński 74
Jełowicki 10
Jeszko 138
Jeziński 86
Jeżykiewicz 13
Jędrzejowicz 79 - 82
Jędrzejowicz-Mier 81
Jop 56

K

Kacała 21
Kajetan 75
Kalinowski 74 - 75
Kalkstein 17 - 18, 104 - 105, 107
Kamieński 23
Kamocki 66, 68
Kanigowski 126
Karczewski 87 - 88, 94
Karnkowski 59
Karski 10, 79, 82 - 87
Karwat 23
Karśnicki 87 - 89
Karśnicki-Kozłowski 88 - 89
Kempiński 90
Kiciński 27
Kicki 61
Kiełbasiński 89 - 90
Kiełbasiński-Kempiński 90
Kiełczewski Skarbek- 4
Kierski 23
Kiersnowski 90 - 92, 111
Kiniorski 7, 93
Kiss 135
Kleczkowski 3

Kleniewski 101
 Kochanowski 63, 71
 Koczorowski 127, 130
 Kolbe 100
 Kołczak 61
 Komar 47, 50 - 51
 Komierowski 32, 59
 Komornicki 142
 Komorowski Bór- 96
 Konarski 20, 46 - 47, 50, 52, 54 - 55, 57 -
 59, 62, 64, 75, 93 - 94,
 Konarzewski 135
 Königsmark 59
 Konopczyński 6, 47, 50
 Konopka 13, 118
 Konopnicki 39
 Korewa 13, 94 - 96
 Kornacki 89
 Korytowski 11
 Kosch 145
 Koschembarh 130
 Kosicki 117
 Kosiński 42 - 43, 135
 Kossakowski 54 - 55, 57
 Kossecki 20, 29, 93
 Kossowski 76
 Kosteczka 3
 Kostrzewski 12
 Kościński 116, 126
 Kotarski 23
 Kotkowski 20 - 22
 Kotliński 124
 Kotowski 75
 Kotwicz 73, 75 - 76
 Kowalczyk 22, 138
 Kownacki 65
 Koziebrodzki 10
 Kozłowski 88
 Kraczkiewicz 124
 Krajewski 73 - 74, 96
 Kramarski 21
 Krasieński 44 - 45, 48, 63, 68, 71
 Krasnodębski 105
 Kraus 14
 Kretkowski 92
 Krępski 44
 Kronenberg 55
 Kruk 31
 Kruszewski Skarbek- 111
 Krzak 40
 Krzeczunowicz 96 - 98
 Krzywoszewski 134
 Krzywoszyński 3
 Kubicki 135
 Kucharski 78
 Kuczkowski 79
 Kuhnke 2
 Kulczycki 28
 Kulczyński 119
 Kumanowski 32
 Kurzewski 66
 Kwaśniewski 79
 Kwilecki 10

L

Lachert 34
 Lachowski 139
 Lamezan-Salins 98 - 100, 139 - 140
 Larisch 128
 Lasocki 17, 85
 Lassota 106
 Latos 127
 Laura 50
 Lechnicki 73
 Ledóchowski 37
 Legrand 76
 Lekczyński 101
 Lelesz 77 - 78
 Leni-Younga de 14
 Leskiewicz 71
 Lessel 72
 Lester 55
 Leszcz 115
 Leszczyński 19 - 20, 22
 Leśniewski 43
 Lewandowski 114
 Lewiński 51
 Lgocki 116
 Lipczyński 20
 Lipiński 72
 Lisowski 33
 Liszew 90
 Lorek 56
 Lubomirski 60, 133
 Lutomski 11

Ł

Łabuński 143
Łaguna 89
Łankiewicz 79
Łanuch 116
Łappo 94
Łastowski 110
Łaszewski 127
Łeśniński 14
Łempicki 23, 76, 103
Łosiński 61
Łowieniecki 109
Łoziński 74, 108
Łoś 80, 100, 128
Łubieński 23, 60, 62, 65, 69, 73, 88, 130
Łukaszuko 133
Łukomski 72
Łuniewski 11, 73, 75 - 76
Łyskowski 130

M

Maczek 74
Maćkus 114
Madej 21
Madeyski 100
Majewski 116
Makowiecki 26
Malczewski 71, 98
Małkowski 121
Mannerheim 58
Manteuffel 145
Mańkowski 3, 133
Marchlewski 119
Marcinkiewicz 118
Marconi 83
Maringe 34, 124
Markowski 57
Markuszewski 52
Marynowski 97
Matulewicz 138
Mazaraki 101 - 102
Mężyński 46, 52
Michalski 29
Mickielewicz 134
Mickiewicz 129
Mieczkowski 13, 106
Mielżyński 17
Mier 80 - 81

Mikułowski-Pomorski 50
Milewski 73, 105
Milicki 11
Miłkowski 88
Miłobęcki 107
Mirski 52
Mittelstaedt 13
Mniszek 24, 26
Moczarski 40
Mogielnicki 108
Mojski 6
Mokiejewski 73
Moraczewski 10
Morawiecki 79
Morawski 13, 19
Morchonowicz 73
Moszumański 133
Mościcki 85, 121, 136
Motowski 72
Mroziński 21
Mycielski 84 - 85, 129
Myzyk 115

N

Naugebauer 14
Nazarewski 114
Necklaws 35
Niegolewski 14, 93
Nielubowicz 39
Nitsche 129
Nonhard 109
Nostitz-Jackowski 36, 106
Nowakowski 73, 80
Nowosielecki Czeczcel- 117

O

Ogiński 126
Okniński 144, 147
Olbrycht 6 - 7
Olivier 77
Olizar 64
Olszakowski 136
Olszewski 23, 66
Olszowski 41
Opalski 73
Opieliński 27, 73
Orda 28
Orgelbrand 40

Orsetti 22, 85
Orzechowski 88 - 89
Orzeszko 3
Osmólski 111
Osouski 16
Ossoliński 44 - 45
Ossowski 11
Ostaszewski 34
Ostrowski 31, 69, 103
Ośniałowski 7, 21
Ożegalski 15
Ożyński Gintowt- 109

P

Paderewski 13, 16, 43, 48, 53
Pahla 90
Palimącyński 134 - 135
Paluch 121
Panasiuk 134
Pankiewicz 104
Pawłowicz 96
Pawłowski 90
Pągowski 11
Pet 114
Piasecki 102 - 103
Pilecki 102
Piłsudski 5, 12 - 13, 48, 61, 85, 133
Piniński 98 - 100, 139 - 142
Piotrowski 27, 73
Piwkowski 136
Piwnicki 124
Plater Broel- 128
Plater Zyberk- 86, 125
Pluciński 113
Płoński 134
Pniewski 56
Podczaski 5
Podgórski 23
Podhorski 57
Podlodowski 71, 116
Podolski 111
Poniatowski 131
Poniecki 129
Poniński 15, 18
Popiel 56, 79
Popławski 28, 118
Potkański 75
Potocki 104

Potulicki 16
Potworowski 34
Prabucki 11
Pracki 89
Prahucki 11
Prądyński 75
Pruszyński 36
Przesmycki 21, 103
Przybylski 41
Przybyszewski 115
Przychodzki 73
Przyłuski 14
Psarski 15
Purzycki 96
Puttkamer 110
Puzyna 112
Pyrowicz 66

R

Raczkowski 93
Radwan 116
Radziwiłł 24, 87, 104
Radziwiłła 24
Raiter 78
Rakowiecki 6
Ramlau 23
Reed 81
Reklewski 21, 94
Rembowski 32
Reschke 121
Richthofen von 34
Rodziewicz 101 - 102
Rogaliński 10
Roguski 76
Romanek 134
Ronikier 61
Rontaler 101
Rosenthal 102
Rosiński 12
Rościszewski 4
Rouppert 119
Rozwadowski 21
Różański 5
Różycki 128
Rudnicki 81, 97
Rudowski 74, 104 - 108
Rudzki 67, 79
Rupniewski 117

Ruszkowski 115
Rutkowski 75, 94, 114
Rybiński 147
Rylke 128
Rymsza 91 - 92, 108 - 110

S

Sacken Osten- 110
Sapieha 5 - 6, 132
Sauvé de 34
Scaringi 74
Sezaniecki 18, 23
Serwatowski 92, 111 - 113
Seyda 27
Sękowski 120
Siemieński-Lewicki 112
Sienkiewicz 45, 60, 63, 109, 129
Sierakowski 129
Sigel 108
Sikora 3
Sikorski 36, 38
Siudowski 113 - 115
Skalski 90
Skarbak 112
Skarzyński 9
Skarzyński 16
Skoczowski 78
Skoropadski 25
Skrzydlewski Watta- 11
Skrzyński 61
Skwarczyński 22
Slaski 13, 66 - 69, 72 - 73, 115 - 131
Sławik 117
Słoniowski 121
Słuchaczyński 126
Sokołowski 5
Sobański 63
Sołtysik 113
Sovenyhaza de 96
Sporycz 39
Sroczyński 96 - 97
Stadnicki 132 - 133
Staff 70
Starowieyski 64
Starzeński 47, 51, 80
Stasiński 22
Stec 34
Stefański 57

Steinert 21
Stemler 74
Stępień 21
Stojowski 135
Straszewski 79
Stroynowski 54
Strusieński 134
Stryjeński 58
Stryjewski 108
Strzeszewski 34
Sucheckci 76
Suchodolski 96
Sulik 3
Sulikowski 137
Suski 65
Swiatłowski 63
Swieżawski 133
Szadkowski 136
Szaliński 113
Szałowski 106
Szaniawski 76
Szaniar 124
Szatkowski 135
Szczepanik 90
Szembek 64, 79
Szempliński 24, 96
Szlązkiewicz 106
Szołdrski 19
Szpakowski 39
Szredziński 133 - 134
Szujski 46
Szuwajew 32
Szwoynicki 94
Szymański 51

Ś

Świacki 130
Świerzyński 112
Świeżyński 93
Święcicki 39-40, 73

T

Taczanowski 129
Tański 144, 147
Tarnowski 68, 80
Tatomir 116
Terlecki 100
Thugutt 125

Tokarczyk 103
Tołoczko 136
Tournier 25
Truskolaski 135
Tuchaczewski 32
Tukałło 13
Turno 50
Turowicz 40
Tymieniecki 23
Tyrawski 1
Tyszkiewicz 4, 12, 80 - 81, 86, 104

U

Umiastowski 137
Urbanowski 13

V

Vagneret 39
Vasquez-Pines von Löwenthal 58

W

Wałęsa 4
Wańkiewicz 3, 40, 130
Waśniewski 24
Wawrzyniak 77
Wąsowski 103
Wątorski 100
Wencel 144
Wendorff 110
Weyssenhoff 54, 62
Węsierski 10 - 11, 43
Wężyk 67
Wężyk Osin- 13
Wickenhagen 21, 79
Wielopolski 45, 58
Wielowieyski 29
Wiercieński 39
Wilary 114
Wilkoński 65
Wilski 136 - 138
Winnicki 134 - 136
Wiśniewski 121
Witalis 65
Witos 16

Włast 39
Włodek 116
Wodziński 130
Wojciechowski 27, 101
Wojewódzki 73
Wolański 98, 100, 139 - 143
Wołejko 133 - 134
Woroniecki 33, 133
Woynarowski 116 - 118, 123
Wójtowicz 57
Wrotnowski 61
Wróblewski 101
Wysokiński 103

Z

Zaborowski 42
Zagajewski 143
Zakrzewski 32, 87
Zaleski 21, 74, 121 - 122, 128, 146 - 147
Zalewski 14
Zaliwski 110
Załuski 71
Zamoyski 104
Zaremba 29
Zarębski 1 - 2
Zarski 97
Zarzycki 103
Zawarczyński 119
Zdziarski 67, 143 - 147
Zdzieński 104
Zeliski 114
Zieliński 79

Ż

Żabko-Potopowicz 45
Żak 23
Żeleński 14
Żmigrodzki 23
Żniniewicz 77
Żółtowski 98
Żukowski 76
Żurawski 43
Życzkowski 14
Żylicz 23

Wykaz ilustracji

Jan Arkuszewski	1
Leszek Arkuszewski	2
Antoni Bieliński	7
August Jan Bieliński	8
Maria Bielińska	8
Wiktor Budzyński	12
Mieczysław Cichowski	20
Dwór w maj. Raj Henryka Cichowskiego	22
Zygmunt Czerwiński	25
Maria Czerwińska	26
Pałac w Sancygniowie	28
Jerzy Doruchowski	35
Pałac w maj. Głębowice Józefa Dunina ze Skrzynna (1939)	36
Józef Dunin ze Skrzynna	37
Dwór w maj. Olganowo	41
Wanda Grocholska	65
Władysław Grodziński	66
Feliks Grodziński (1920)	67
Felicja i Michał Grodzińscy – Oblas 1918	69
Adam Grodziński	70
Adam Helbich	73
Jan Feliks Jędrzejowicz	80
Adam Ludwik Jędrzejowicz	80
Dwór w Jasionce	81
Michał Karski	83
Szymon Karski	85
Pałac we Włostowie	87
Apolinary Kielbasiński	90
Tadeusz Kiersnowski	91
Dwór w Podweryszkach Tadeusza Kiersnowskiego	92
Onufry Korewa	94
Dwór w maj. Poniewieżyk	95
Walerian Krzeczunowicz	97
Irena Lamezan-Salins z hr. Wolańskich	99
Tadeusz Rudowski	105
Dwór w Bogurzynie	106
Michał Rudowski	106
Wacław Rudowski	107
Dwór w maj. Klonówka	108
Roman Rymsha z rodziną — Rymszynki 1918	110
Juliusz Śląski	115
Jan Śląski	118
Juliusz Śląski (1947)	122

Elżbieta i Ludwik Slascy (1942)	125
Maria i Ludwik Slascy	130
Jan Slaski	131
Józef Szrzedziński	133
Dwór w maj. Małkowice	135
Franciszek Wolański	139
Władysław Wolański	140
Maria i Stanisław Zdziarscy	144
Zbigniew Zdziarski	147

SPROSTOWANIA I UZUPEŁNIENIA do części 1

Skróty: s. — strona; w. — wiersz; d. — dół; g. — góra; uzup. — uzupełnienie, zmiana tekst; fot. — fotografia.

ARKUSZEWSKI KAZIMIERZ JÓZEF

s. 2, w. 6 od d., *jest*: Jadwiga Chełkowska, *ma być*: Stefania Chełkowska.

ARKUSZEWSKI MARIAN ANTONI

s. 2, w. 2 od d., *jest*: (gm. Żółkiewka), *ma być*: (gm. Blotnica).

BAGNIEWSKI JULIUSZ CELESTYN

s. 4, w. 3 od d., *skreślić*: (?).

BAGNIEWSKI ADOLF

s. 6, w. 16 od d., *jest*: czworo, *ma być*: pięcioro;

uzup.: dzieci: młodsza córka Małgorzata (1921-1942) została rozstrzelana w obozie w Ravensbrück.

BAGNIEWSKI TADEUSZ

s. 7, w. 28 od d., *jest*: 1944, *ma być*: 1943.

BAGNIEWSKI LEON

s. 9, w. 14 od g., *uzup.*: Kuba, Anna, Zuzanna, zamieszkują w Londynie.

BREZA EDWARD

s. 24, w. 14 od g., *jest*: humoru, *ma być*: honoru.

BRZESKI ADOLF

s. 25, w. 18 od d., *skreślić*: Chwalibogowo.

BRZESKI WITOLD HENRYK

s. 27, w. 8 od g., *jest*: (ur. 1926), *ma być*: (ur. 1924).

BRZESKI LEON

s. 27, w. 16 od g., *jest*: Po I wojnie, *ma być*: Przed I wojną;

uzup.: O. B. jest kawalerem Orderu Polonia Restituta (11.11.1990).

BRZESKI HENRYK

s. 28, w. 9 od g., *jest*: 1883, *ma być*: 1893;

w. 12 od g., *skreślić*: W 1922.

CHŁAPOWSKI MIECZYŚLAW PIUS

s. 40, w. 10 od g., *skreślić*: poseł;

w. 18 od g., *skreślić*: Ukończył studia w Krakowie i Berlinie.

CHMIELEWSKI CZESŁAW

s. 43, w. 6 od d., *jest*: Płocku, *ma być*: Połocku;

s. 44, w. 1 od g., *uzup.*: i orderem św. Stanisława III kl. Po rozbrojeniu Korpusu Cz. Ch. został na jakiś czas skierowany do pracy wywiadowczej w Rosji;

w. 4 od g., *uzup.*: Wyróżnił się kilkakrotnie w walkach, szczególnie pod Łuckiem, Łaszczowem i Wołodarką, dwukrotnie ranny...;

w. 5 od g., *jest*: IV kl., *ma być*: V kl.;

w. 12 od g., *uzup.*: był czterokrotnie ranny. Został odznaczony krzyżem Virtuti Militari IV kl., czterokrotnie Krzyżem Walecznych oraz Medalem Wojska. Po leczeniu...;

w. 13 od g., *wykreślić*: rodziny;

w. 14 i 25 od g., *jest*: Golesz, *ma być*: Golesze;

w. 14 od g., *uzup.*: Pod koniec wojny administrował maj. Karolinów, należącym do rodziny jego żony Kamockich;

w. 17 od g., *uzup.*: udzielano gościny bezdomnym, m.in. ukrywano Żyda;

w. 25 od d., *jest*: (zm. 1910), *ma być*: (zm. 1910), wł. maj. Golesze;

w. 21 od d., *uzup.*: laureat Nagrody Państwowej, długoletni czł. Zarządu Głównego Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Przemysłu Hutniczego;

w. 19 i 20 od d., *jest*: w Gliwicach, *ma być*: w Zabrze.

GÓRSKA MARIA

s. 55, w. 17 od g., *jest:* 08.05, *ma być:* 05.05;
jest: (pow. wyrzyński), *ma być:* (pow. wyrzyński);
w. 25 od g., *uzup.:* uczyła się w gimn., Sacré Coeur w Polskiej Wsi (Pobiedziska w Poznańskim);
w. 29 od g., *jest:* (pow. kielecki), *ma być:* (pow. pińczowski);
w. 15 od d., *uzup.:* W l. 1948-1954 pracowała jako bibliotekarka w liceum Sacré Coeur w Polskiej Wsi;
w. 11 od d., *skreślić do końca, od:* Brała udział...;
uzup.: W stanie wojennym była współzałożycielką, prowadzonej społecznie apteki leków-darów, zajmowała się ich zdobywaniem i transportem z zagranicy. Przez ponad 10 lat, aż do śmierci organizowała konwoje ze Szwajcarii z pomocą materialną dla niższego seminarium i parafii ks. zmartwychwstańców w Poznaniu. Od 1954 mieszkała w Poznaniu i tam zm.

GUMIŃSCY

s. 57-59, *uzup.:* Gumińscy są h. Rola.

GUMIŃSKI JAN

s. 58, w. 22 od d., *jest:* 1883, *ma być:* 1938.

JAROCIŃSKI WITOLD

s. 61, w. 13 od g., *jest:* Ed'a, *ma być:* Ei'a.

JASIEŃSKI HENRYK MIECZYŚLAW ALEKSANDER

s. 64, w. 1 od g., *uzup.:* dzieci: z pierwszego małżeństwa, a) Michał i b) Aleksandra; z drugiego małżeństwa, a) Filip i b) Jakub; 4) Teresa, mgr chemii, zakonnica, przez 12 lat przełożona Zgromadzenia Sióstr Zmartwychwstańców w Rzymie.

JELEŃSKA MARIA

s. 65, w. 22 od g., *jest:* wł. maj. Tulatycze (pow. drohiczyński), *ma być:* wł. maj. Koźliszki na Litwie Kowieńskiej (pow. wilkomirski);
w. 23 od g., *uzup.:* Córka Pawła, wł. maj. Szeszolki na Litwie Kowieńskiej.

JELEŃSKI KAZIMIERZ

s. 68, w. 15 od d., *uzup.:* ma dwóch synów: a) Kazimierz (ur. 25.01.1970), student prawa; b) Piotr (ur. 6.11.1972), student ekonomii;
w. 10 od d., *uzup.:* żonaty z Barbarą Rogowską, ma dwoje dzieci: a) Andrzej (ur. 12.06.1978); b) Aleksandra (ur. 1.09.1981).

KALENKIEWICZ IGNACY

s. 70, w. 1 od g., *jest:* Pobjewo, *ma być:* Pobjew, (wg SGKP, XV, cz. 2, 464 i KAP, 130, nazwa wymienionego maj. brzmi: Pobjewo — *red.*);
w. 11 od g., *jest:* Zawadzka, *ma być:* Zasadzka.

KALENKIEWICZ TADEUSZ

s. 70, w. 15 od g., *jest:* (1900-1966), *ma być:* (1900-1974);
jest: Pobjewo, *ma być:* Pobjew;
(zob. uwagę *red.* w erracie do biogr. → Kalenkiewicza Ignacego);
po w. 16 od g., *uzup.:* T. K. był żołnierzem POW i brał udział w wojnie z bolszewikami, za którą otrzymał Krzyż Walecznych;
w. 24 od d., *uzup.:* T. K. po rozpoczęciu wojny zgłosił się do nowo utworzonego (15.09) 110 p. ul. W końcu września z częścią p. pod dowództwem mjr Henryka Dobrzańskiego dotarł pod Warszawę, ale w tym czasie stolica już skapitulowała;
w. 22 od d., *uzup.:* późniejszy żołnierz oddziału mjr Hubala, współtwórca cichociemnych...;
w. 20 od d., *uzup.:* i namówił rodzinę T. K. do wyjazdu w związku z wkroczeniem wojsk sowieckich;
w. 19 od d., *jest:* 1940, *ma być:* 1939;
skreślić: T. K. zaś w stronę Grodna. Po zakończeniu wojny przyłączył się do grupy wojsk... „Hubala”...;
w. 4 od d., *jest:* Adela, *ma być:* Ada;
w. 3 od d., *uzup.:* stamtąd Wanda K. przedostała się do Jugosławii, gdzie zm. w Nowym Sadzie i tam została pochowana.

KALINOWSKI JERZY

s. 71, w. 11 od g., *jest:* Jaworska, *ma być:* Jaworowska;

w. 13 od g., *uzup.*: J. K. po skończeniu gimn. w Warszawie studiował rolnictwo i uzyskał dyplom w Królewskiej Wyższej Szkole Agrotechnicznej w Bonn.;
w. 21 od d., *jest*: (1887-1953), *ma być*: (1887-1951);
w. 6 od d., *jest*: Kotera, *ma być*: Kotery.

KARSZO-SIEDLEWSKI ALEKSANDER

s. 73, w. 18 od d., *jest*: Olizarowskiej, *ma być*: Olizarowej;
w. 17 od d., *jest*: Hanna Szwankowska, *ma być*: Jadwiga Olizarowa.

KARSZO-SIEDLEWSKA FELICJA

s. 74, w. 19 od d., *jest*: Hanna Szwankowska, *ma być*: Jadwiga Olizarowa.

KOMECKI ZYGMUNT

s. 76, *autor biogr.*: Teresa Kretkowska-Kiersnowska.

KRASSOWSKI GRZMISŁAW

s. 78, w. 15 od d., *jest*: Grzymisław, *ma być*: Grzymisław;
w. 14 od d., *jest*: h. Słepowron, *ma być*: h. Jastrzębiec;
s. 79, w. 28 od d., *jest*: w Horadyszczu, *ma być*: w Horodyszczu;
podpis pod fot., *jest*: Grzymisław, *ma być*: Grzymisław.

KRETKOWSKI IGNACY ZYGMUNT WŁADYSŁAW

s. 80, w. 8 od g., *jest*: 1906 w Więclawicach, *ma być*: 1906 w Bogusławicach;
w. 11 od g., *jest*: posiadających, *ma być*: posiadającej;
w. 19 od g., *jest*: z zamkiem Władysławowem, *ma być*: z zamkiem w Wyszynie;
s. 81, w. 17 od g., *jest*: w Czarniewiczach, *ma być*: w Czerniewiczach.

KRETKOWSKI STANISŁAW

s. 84, w. 15 od g., *uzup.*: Następnie ukończył Szkołę Podchorążych Kawalerii w Grudziądzu (SPRK), po czym uczył się w Wyższej Szkole Rolniczej w Bydgoszczy;
(w wykazie abs. SPRK brak nazwiska S. K., por. *Radomyski*, 100);
w. 24 od g., *uzup.*: Zona S. K., Maria z Wodzińskich (ur. w 1912), córka Gabriela, wł. Zaborówka, i Róży Jezierskiej z Pobikrów na Podlasiu, dzieciństwo i wczesne lata nauki spędziła w domu rodzinnym. Następnie została oddana do klasztoru Sacré Coeur w Zbylitowskiej Górze, a później do klasztorów tegoż zgromadzenia w Ostendzie i w Ixelles pod Brukselą, gdzie ukończyła naukę szkolną. Po powrocie do kraju uczęszczała w Warszawie na kurs handlowy, po czym pomagała ojcu w Zaborówku prowadząc korespondencję i księgowość maj. Należała do Stowarzyszenia Młodych Ziemianek, którego celem było niesienie oświaty na wieś. Działała też społecznie organizując w Zaborówku Koło Żeńskiej Młodzieży Wiejskiej. Okres wojny 1939-1945 spędziła wraz z córką Elżbietą u rodziców w Zaborówku, który musiała opuścić po wejściu bolszewików. W 1945 wyszła ponownie za mąż za Kazimierza Głębockiego i zamieszkała z nim w Sopocie. Młodsze rodzeństwo Marii: Wanda, Włodzimierz i Stanisław Wodzińscy polegli w Powstaniu Warszawskim.

KRETKOWSKI STEFAN ZYGMUNT

s. 86, w. 1 od g., *jest*: 1976, *ma być*: 1977;
w. 3 od g., *jest*: 1987, *ma być*: 1988;
jest: Bożena, *ma być*: Bożena, 1° v. Orzeszkowska, 2° v. Marcyniukowa;
w. 4 i 5 od g., *jest*: objęła po nim przedsiębiorstwo w Pruszkowie, *ma być*: jest współniczką przedsiębiorstwa produkującego żaluzje w Pruszkowie.

KRETKOWSKA MARIA

s. 89, w. 8 od g., *jest*: pow. obornicki, *ma być*: pow. wrocławski;
w. 9 od g., *jest*: ze Swierczy, *ma być*: ze Świerczyna;
w. 9 od d., *jest*: w Switnikach, *ma być*: w Świątnikach.

ŁUNIEWSKI ADAM MIKOŁAJ

s. 98, w. 1 od d., *skreślić cały w*;
s. 99, w. 1 i 2 od g., *skreślić oba w*.

NIEGOLEWSKA WANDA

s. 112, w. 1 od g., *jest*: 1970, *ma być*: 9.02.1970;
w. 2 od g., *uzup.*: (1844-1908), uczestnik powstania 1863, w partii „Żuławy”, i Marii z Psarskich;
w. 6 od g., *jest*: (zm. 1912), *ma być*: (1839-1909);
w. 9 od d., *jest*: Andrzeja, *ma być*: Andrzej;

jest: Zygmunta, ma być: Zygmunt;
w. 7 od d., uzup.: W Zamartem k. Chojnic, laureat Nagrody Państwowej, obecnie na emeryturze; dwukrotnie żonaty, najpierw z Haliną Chełkowską, c. Józefa i Marii z Donimierskich ze Śmielowa, z którą miał córkę Wandę, poległą wraz z matką podczas nalotu na W. we wrześniu 1939; w 1940 oż. powtórnie z siostrą Haliny, Janiną Ch., ich dzieci:...;
w. 5 od d., jest: Zofia, ma być: Zofia Myck;
w. 4 od d., jest: y Rodriguez, ma być: de Rodriguez (ur. 1947);
w. 3 od d., uzup.: w Zamartem, oż. z Leokadią Trzeciak.

NIEGOLEWSKI ANDRZEJ

s. 113, w. 7 od g., jest: Szkołę średnią ukończył..., ma być: Ukończył Gimn. im. św. Marii Magdaleny.
w. 14 od g., jest: 1925, ma być: 1931;
jest: składającego się z dwóch folwarków, ma być: z folw;
w. 23 od g., jest: Jednak już w latach pięćdziesiątych..., ma być: W 1957;
w. 24 od g., uzup.: w Ministerstwie Żeglugi. Od 1966 był zatrudniony w Wyższej Szkole Rolniczej w Szczecinie na Wydziale Rybactwa Morskiego; od 1970 był dyrektorem Instytutu Eksploatacji Zasobów Morza, a także dziekanem Wydziału. Był, m.in...;
w. 25 od d., uzup.: Komitetu Badań Morza PAN, przewodniczącym Komisji Głównej do Spraw Badania i Wykorzystywania Zasobów Mórz i Oceanów Komitetu Nauki i Techniki;
w. 21 od d., uzup.: (... pow. Lipno, zm. 16.05.1990 w W.), córka Stanisława (zm. 1939), wł. Nowej Wsi;
w. 18 od d., jest: kpt. ż. w., ma być: mgr ekonomii, kpt. ż. w.;
w. 17 od d., uzup.: ich dzieci: a) Bożena (ur. 1955 w Szczecinie), psycholog; b) Maciej (ur. 1958 w Tomaszowie Maz.), ukończył Polit. Szczecińską; 2) Maria Rakowska;
w. 14 od d., jest: 4), ma być: 3);
w. 11 od d., uzup.: PSB, XXII, 759-760 (biogram Stanisław N., ojca A. N.).

OLSZOWSKI STEFAN ZYGMUNT

s. 116, w. 10 od d., jest: (ur. w 1905), ma być: (ur. 1903).

PAWŁOWSKA EMILIA

s. 119, w. 3 od g., jest: Zygmuntem, ma być: Zbigniewem.

PETROZOLIN JAN

s. 119, w. 15 od g., jest: Gutherów, ma być: Guntherów;
w. 22 od g., jest: Aleksandra II, ma być: Aleksandra III;
w. 26 od g., jest: Kokowice, ma być: Kukowicze;
w. 13 od d., uzup.: Wiktor (1907-1976), dr inż;
w. 11 od d., jest: dr historii, ma być: historyk;
wykreślić: mąż Andrzej Skowroński, ich;
w. 8 od d., uzup.; 2) Irena (ur. 1909 w Petersburgu, zm. 11.05.1988), zamężna z Marianem Wiśniewskim, prawnikiem, od wojny mieszkała w Warszawie, pracowała jako urzędniczka, ich córka Ewa (ur. 1938), anglistka, żona (od 1967) Macieja Bednarkiewicza, adwokata, posła na Sejm IX kadencji, od 1989 prezesa Naczelnej Rady Adwokackiej, syn Ewy i Macieja:...;
s. 120, w. 5 od g., uzup.: PSB, XXV, 691-692 (biogram Wiktora P.).

PIETRASZEWSKA MARIA

s. 120, w. 15 od d., jest: (1907-1977), ma być: (ur. 1907).

PŁOSKI EUGENIUSZ STANISŁAW

s. 123, w. 2 od d., jest: (1908-1988), ma być: (1908-1968);
s. 124, s. 6 od g., uzup.; Stanisławem Łosiem, żołnierzem AK, uczestnikiem powstania w W., ich dzieci zamieszkałe z matką w Brazylii: a) Ewa Maria (ur. 1947), inż. chemik; b) Andrzej Maria (ur. 1950), handlowiec, oż. z Verą Lucią Niero Krempel, mają troje dzieci; c) Jan Maria (ur. 1953), sędzia, oż. z Vivian Taccola Hernandez, mają troje dzieci; d) Maria Magdalena (ur. 1956), za inż. Paulo Cotowicz, prawnikiem polskich emigrantów z XIX w.

PUZYNA LEON ROMAN LONGINUS

s. 124, w. 17 od d., jest: Helena (ur. 1872), ma być: Helena (ur. 6.01.1880);
s. 125, w. 15 od g., jest: ur. w 1915, ma być: ur. 17.05.1915;
w. 16 od g., jest: zm. 30.09.1915 w Zaraszynie, ma być: zm. 30.09.1917 w Zarszynie.

RAMUŁT BALDWIN- FELIKS

s. 126, w. 7 od d., *uzup.*: Wyższej Szkoły Rolniczej (1913-1914);

s. 127, w. 27 od g., *jest*: Aleksander, *ma być*: Jan;

w. 28 od g., *uzup.*: oż. z Aleksandrą Stokowską.

REY STANISŁAW MARIA HUBERT

s. 130, w. 8 od g., *uzup.*: (1923-1968), ich córka Anna (ur. 18.03.1951), wyszła za Jeana Mesnet'a;

w. 10 od g., *skreślić*: córka Anna (ur. 18.03.1951), wyszła za Jeana Mesnet'a.

RUTKOWSKI MIECZYŚLAW

s. 142, w. 14 i 20 od d., *jest*: Kraszewo, *ma być*: Krasnów.

SOBAŃSKI SOBIEŚLAW STANISŁAW

s. 146, w. 7 od d., *uzup.*: Dzieci: 1) Władysław (ur. 25.08.1903 w Świdowej, zm. 14.12.1960 w Birmingham); 2) Edward (ur. 15.08.1905 Świdowej, zm. 22.09.1939 w Łomiankach), por. WP, we wrześniu 1939 dowódca 2 szwadronu 21 P. Uł. Nadwiślańskich, 13.09.1939 odznaczony krzyżem *Virtuti Militari*, zginął od bomby niemieckiej, zostawił córkę Teresę (ur. 1937); 3) Aleksander (ur. 2.08.1907 w Świdowej, zm. 13.02.1940 w Kowalewku), oż. z Aleksandrą Eckhardt, miał z nią syna Andrzeja (ur. 23.02.1938 w Gostyniu), oż. 20.11.1971 z Alicją Okseniuk (ur. 27.09.1949); 4) Juliusz pseud. AK „Jacek” (ur. 25.02.1909 w Świdowej, zm. 31.08.1979 w Zielonej Górze), ppor. AK, odznaczony Krzyżem AK i Medalem Wojska (dwukrotnie), oż. z Ireną Śliwińską (ur. 21.01.1917 w Sobolówce na Podolu), ich dzieci: a) Stanisław (ur. 26.01.1940 w W.), oż. z Alicją Rostkowską (ur. 17.03.1946), z którą ma 4 synów: Piotr (ur. 1969), Michał (ur. 1974), Paweł i Tomasz (bracia bliźniacy ur. 1980); b) Magdalena (ur. 3.06.1941 w W.), żona J. Szynkowskiego, ich syn Maciek (ur. 1961); c) Ewa (ur. 15.11.1942), w 1965 za Mędrzeckim, ich synowie: Marcin (ur. 1969) i Filip (ur. 1972); d) Jan (ur. 18.09.1946), oż. 1978 z Marią Arkuszewską (ur. 26.04.1953), ich dzieci: Magda (ur. 1979) i Adam (ur. 1981); e) Jolanta (ur. 10.02.1948), w 1969 za Ufen Noven, ich córki: Gabriela (ur. 1970) i Jolanta (ur. 1972); f) Anna (ur. 3.03.1950), jej dzieci: Ewa (ur. 1971), Barbara (ur. 1974), Kacper (ur. 1981); g) Krystyna (ur. 23.08.1953), ma syna Mikołaja; 5) Maria (ur. 24.12.1911 w Świdowej), nauczycielka, w okresie okupacji (1940-1944) prowadziła tajne nauczanie w Radości k. W.; 6) Jacek (ur. 1918 w Letniowcach, zm. 1920 w Kamieńcu Podolskim);

Dok. (*uzup.*): J. Wróblewski, *Armia „Łódź” 1939*, W. 1975, 403; *Kawaleria polska*, 86; dokumenty i inf. Marii Sobańskiej z Zielonej Góry.

SULIKOWSKI KAROL

s. 147, w. 3 od d., *jest*: Rusionowo, *ma być*: Rusinowo.

SZALEWICZ WŁADYSŁAW

s. 150, w. 19 od d., *jest*: Bernatowiczów, *ma być*: Bernowiczów;

w. 11 od d., *jest*: Bernatowicza, *ma być*: Bernowicza.

ŚLASKI ROMAN

s. 155, w. 3 od d., *jest*: Wyżnianka, *ma być*: Wyżnianka;

w. 2 od d., *jest*: Ejsmonttów, *ma być*: Eysymonttów;

s. 156, w. 3 od g., *uzup.*: w pow. kraśnickim; 4) Maria, zm. w czasie I wojny światowej; 5) Jadwiga (zm. 1992 w W.); 6) Zofia, zam. w Łodzi;

w. 15 od d., *uzup.*: Dzieci: 1) Zofia Kulpińska, zam. w W., jej córka Ewa, której dwoje dzieci: Jan i Maria; 2) Barbara, zam. w Lublinie.

WOJEWÓDZKA MARIA

s. 158, w. 11 od g., *skreślić*: (ur. 24.07.1925);

w. 12 od g., *uzup.*: Miała dwie córki bliźniaczki (ur. 24.07.1925).

WYSŁOUCH STANISŁAW

s. 165, w. 16 od g., *jest*: maj. Kurzyna, *ma być*: maj. Kruszyna.

ZASADZKA HALINA

s. 167, w. 4 od g., *uzup.*: W 1940 H. Z. z córką zostały wywiezione na Syberię, gdzie przebywały do 1946.

ŻÓRAWSKI JULIUSZ BRONISŁAW WIKTOR

s. 173, *pomyłkowo umieszczono tu fot.* Tadeusza Żórawskiego *zamiast* Juliusza Ż.

WYKAZ ILUSTRACJI

s. 187, w. 2 od g., *uzup.*: Zdjęcie na okładce: Zebranie Koła Wyszogrodzkiego Związku Ziemi w Grodkowie u Dziewanowskich (ok. 1935). Siedzą od lewej: 1) Stanisław Dziewanowski, s. Kazimierza, poległ w obronie Modlina w 1939; 2) Antoni Czaplicki z Osieka; 3) Antoni Stanikowski z Szast, więzień Dachau; 4) Kazimierz Bolechowski z Kucic; 5) Stanisław Sułowski, dyrektor banku; 6) Kazimierz Dziewanowski z Grodkowa, prezes Koła Wyszogrodzkiego ZZ, zamordowany w Dachau; 7) Stefan Gorski z Nadółk zamordowany w Mautausen-Gusen; 8) Zygmunt Cichowski z Pilichowa; 9) Stefan Gościcki, dyrektor stadniny w Łącku; 10) Antoni Szempliński z Worowic; stoją w drugim rzędzie od lewej: 1) Ludwik Wołowski z Baboszewa; 2) Adam Gorski z Malenina; 3) Januszewicz z Bulkowa; 4) Władysław Rutkowski z Krzykos; 5) NN; 6) Czesław Bejt z Leksyna; 7) Bronisław Przedpełski z Zochowa; 8) Chabowski z Piączyna, zamordowany w Dachau; na schodach ganku stoją od lewej i w głębi: 1) Plewiński, administrator maj. państwowego Mąkolin; 2) Stefan Mieczkowski z Dzierżanowa; 3) Ludwik Bernstein z Lasocina; 4) Leon Chabowski z Głowczyna, brat wł. Piączyna; 5) Ludwik Waśniewski z Tupadł, więzień Dachau; 6) NN; 7) Kazimierz Dziewanowski, s. Kazimierza z Grodkowa; 8) Ott, inspektor plantacji buraka cukrowego z cukrowni „Mała Wieś”; 9) Karol Grabowski z Setropia, zamordowany w Dachau; 10) Stefan Chyczewski z Pomierowa, zamordowany w Dachau; 11) NN; 12) Paweł Krzymowski z Blichowa; 13) Stanisław Kozłowski ze Zdziar; 14) Żółtowski z Chociszewa; 15) Tadeusz Dziewanowski, s. Kazimierza z Grodkowa; stoją na podwyższeniu w ostatnim rzędzie od lewej: 1) Jan Dziewanowski, s. Kazimierza z Grodkowa; 2) Tadeusz Korwin-Szymanowski z Nakwasina; 3) NN; 4) Mieczysław Rutkowski, s. Władysława z Krzykos; 5) Ludomir Sumiński z Badurk.

(Uzup. opracowano na podstawie inf. Piotra J. Chabowskiego, Stanisława Gorskiego i Janusza Kalinowskiego).
s. 190, w. 1 od d., *jest*: Juliusz Żórawski, *ma być*: Tadeusz Żórawski.

Wykaz życiorysów zamieszczonych w 1 i 2 części słownika

(uzup. — sprostowania i uzupełnienia do części 1.)

ANDRZEYKOWICZ BUTTOWT- HENRYK KONSTANTY (1)
ARKUSZEWSKA ZOFIA JULIA (1)
ARKUSZEWSKI LESZEK HENRYK GRZEGORZ (2)
ARKUSZEWSKI JAN TEOFIL (2)
ARKUSZEWSKI KAZIMIERZ JÓZEF (1, uzup.)
ARKUSZEWSKI MARIAN ANTONI (1, uzup.)
ARKUSZEWSKI MIECZYŚLAW GRZEGORZ (2)
ARKUSZEWSKI STANISŁAW (1)
BAEHR MARIAN (2)
BAGIEŃSKI WIKTOR WINCENTY (2)
BAGNIEWSKI ADOLF (1, uzup.)
BAGNIEWSKI ANDRZEJ (1)
BAGNIEWSKI DIONIZY (1)
BAGNIEWSKI JAN (1)
BAGNIEWSKI JERZY (1)
BAGNIEWSKI JULIUSZ (1)
BAGNIEWSKI JULIUSZ CELESTYN (1, uzup.)
BAGNIEWSKI LEON (1, uzup.)
BAGNIEWSKI MICHAŁ (1)
BAGNIEWSKI PIOTR (1)
BAGNIEWSKI STEFAN (1)
BAGNIEWSKI TADEUSZ (1, uzup.)
BARTHEL de WEYDENTHAL JAN MARIA (2)
BARTMAŃSKI ANDRZEJ (1)
BARTMAŃSKI KAZIMIERZ (1)
BARTMAŃSKI ROMAN FELIKS (1)
BIEDRZYCKI JAN (1)
BIELIŃSKA MARIA Z JASIEŃSKICH (2)
BIELIŃSKI ADAM (1)
BIELIŃSKI ADAM ANTONI (2)
BIELIŃSKI ANTONI (2)
BIELIŃSKI ANTONI PIOTR (1)
BIELIŃSKI AUGUST (1)
BIELIŃSKI AUGUST JAN (2)
BIŁOWICZ MARIA (1)
BISPING KAZIMIERZ (1)
BISPING MARIA (1)
BOCHDAN JÓZEF (2)
BOGUSZ WANDA (1)
BOGUSZ z Ziemblic EDWARD FRANCISZEK (1)

BOGUSZ z Ziemblic FRANCISZEK KSAWERY (1)
BOGUSZ z Ziemblic FRANCISZEK KSAWERY (1)
BOGUSZ z Ziemblic STEFANIA (1)
BOGUSZEWICZ MICHAŁ (1)
BOJANOWSKI JAN (1)
BOJANOWSKI MICHAŁ (1)
BOJANOWSKI MICHAŁ IGNACY (1)
BOJANOWSKI STANISŁAW (1)
BOJANOWSKI TADEUSZ (1)
BOJANOWSKI ZYGMUNT (1)
BREZA EDWARD FRYDERYK AUGUST MARIA LEON (1, uzup.)
BRZESKI ADOLF (1, uzup.)
BRZESKI EDWARD (1)
BRZESKI ERAZM (1)
BRZESKI ERAZM (2)
BRZESKI HENRYK (1, uzup.)
BRZESKI JAN (1)
BRZESKI JULIAN (2)
BRZESKI LEON (1, uzup.)
BRZESKI WITOLD HENRYK (1, uzup.)
BUDZYŃSKI WIKTOR (2)
BUKOWSKI JAN NEPOMUCEN (1)
BUKOWSKI JAN RAFAŁ (1)
BUKOWSKI KAROL (1)
BUKOWSKI TADEUSZ (1)
CHEŁCHOWSKI STANISŁAW (1)
CHEŁKOWSKI JÓZEF (2)
CHEŁKOWSKI MARIAN (2)
CHEŁKOWSKI MICHAŁ (2)
CHEŁKOWSKI WOJCIECH (2)
CHŁAPOWSKA ANNA (1)
CHŁAPOWSKA BRONISŁAWA (1)
CHŁAPOWSKA TEOFILA (1)
CHŁAPOWSKI ALFRED STEFAN FRANCISZEK (2)
CHŁAPOWSKI DEZYDERY ANDRZEJ (1)
CHŁAPOWSKI HENRYK STANISŁAW (1)
CHŁAPOWSKI JAN WACŁAW (1)
CHŁAPOWSKI KAROL PAWEŁ (2)
CHŁAPOWSKI KONSTANTY HUBERT (2)
CHŁAPOWSKI MAURYCY (1)
CHŁAPOWSKI MIECZYŚLAW PAWEŁ (2)
CHŁAPOWSKI MIECZYŚLAW PIUS (1, uzup.)
CHŁAPOWSKI STANISŁAW JAN (1)
CHŁAPOWSKI STANISŁAW LUDWIK (1)
CHŁAPOWSKI ZYGMUNT ANTONI FRANCISZEK (2)
CHŁAPOWSKI ZYGMUNT LUCJAN (1)

CHMIELEWSKI CZESŁAW (1, uzup.)
CICHOWSKI HENRYK (2)
CICHOWSKI HENRYK (2)
CICHOWSKI MIECZYŚLAW (2)
CICHOWSKI SEWERYN (2)
CICHOWSKI ZYGMUNT (2)
CISZEWSKI MIROŚLAW WŁODZIMIERZ EPIFANIUSZ (1)
CYWIŃSKI ANDRZEJ (1)
CYWIŃSKI STANISŁAW (1)
CYWIŃSKI STANISŁAW (1)
CZARNOCKI KAZIMIERZ (1)
CZARNOCKI STEFAN (1)
CZERWIŃSKA MARIA z GROCHOLSKICH (2)
CZERWIŃSKI KAZIMIERZ ALEKSANDER (2)
CZERWIŃSKI KAZIMIERZ IGNACY (2)
CZERWIŃSKI STANISŁAW (2)
CZERWIŃSKI ZYGMUNT JULIAN (2)
DASZEWSKI ALEKSANDER JÓZEF (2)
DASZEWSKI ANDRZEJ (2)
DESKUR ANDRZEJ (2)
DOMAŃSKI ZYGMUNT (1)
DORUCHOWSKI ADAM (2)
DORUCHOWSKI FELIKS (2)
DORUCHOWSKI JERZY FELIKS (2)
DORUCHOWSKI TADEUSZ (2)
DORUCHOWSKI TEODOR (2)
DÖRY JABBAHAZA HELENA (1)
DUNIN ZE SKRZYNNIA JÓZEF STANISŁAW LUDWIK (2)
DWORAKOWSKI TADEUSZ (2)
DZIEWANOWSKI IGNACY KAZIMIERZ (1)
DZIEWANOWSKI STANISŁAW (1)
DZIEWANOWSKI TADEUSZ (1)
FISZER TADEUSZ (1)
GABRIEL JERZY (2)
GORSKI STEFAN MICHAŁ (2)
GORZEŃSKI-OSTRORÓG ZBIGNIEW (2)
GÓRSKA ANNA z SZEMBEKÓW (2)
GÓRSKA MARIA (1, uzup.)
GÓRSKA ZOFIA (2)
GÓRSKI LUDWIK KAZIMIERZ ANTONI FRANCISZEK (2)
GÓRSKI PAWEŁ STANISŁAW SERGIUSZ SEBASTIAN (2)
GÓRSKI ANTONI (2)
GÓRSKI ANTONI (2)
GÓRSKI FRANCISZEK (2)
GÓRSKI JAN TADEUSZ (2)
GÓRSKI JÓZEF (2)

GÓRSKI LUDWIK (2)
GÓRSKI LUDWIK (2)
GÓRSKI PAWEŁ FRANCISZEK ANTONI (2)
GÓRSKI STANISŁAW (2)
GÓRSKI STANISŁAW LUDWIK (2)
GRABIANKA ANTONI (1)
GRABIANKA LUDWIK (1)
GRABIANKA MIKOŁAJ (1)
GRABIANKA SEWERYN (1)
GRABIANKA WŁADYSŁAW (1)
GROCHOLSKA WANDA ANTONINA (2)
GRODZIŃSKA BRONISŁAWA Z ARKUSZEWSKICH (2)
GRODZIŃSKI ADAM (2)
GRODZIŃSKI FELIKS (2)
GRODZIŃSKI MICHAŁ (2)
GRODZIŃSKI WŁADYSŁAW (2)
GUMIŃSKI JAN (1, uzup.)
GUMIŃSKI KAZIMIERZ (1)
GUMIŃSKI ROMAN (1)
GUMIŃSKI STEFAN (1)
HELBICH ADAM (2)
HEMPEL ANTONI (2)
HEMPEL TERESA (2)
HEMPEL ZDZISŁAW (2)
HERNICZEK JAN WACŁAW (2)
HERNICZEK KAZIMIERZ FRANCISZEK (2)
HERNICZEK MARIAN IGNACY KAZIMIERZ (2)
HERNICZEK STANISŁAW GAUDENTY FELIKS (2)
HERNICZEK SYLWESTER IGNACY (2)
JAGNIŃSKI ANDRZEJ (2)
JAGODZIŃSKA HALINA ZUZANNA (2)
JANOTA BZOWSKI ANTONI (1)
JANOTA BZOWSKI JÓZEF ANTONI DONAT (1)
JANOTA BZOWSKI TADEUSZ TOMASZ (1)
JANOWSKI BOLESŁAW (1)
JAROCIŃSKI WITOLD (1, uzup.)
JASIEŃSKI HENRYK MIECZYŚLAW ALEKSANDER (1, uzup.)
JASIEŃSKI JAN SZCZEPAN (1)
JASIEŃSKI MICHAŁ KAROL HENRYK (1)
JASIEŃSKI MIECZYŚLAW AUGUSTYN (2)
JASIEŃSKI WŁADYSŁAW JÓZEF IGNACY (1)
JELEŃSKA MARIA (1, uzup.)
JELEŃSKI JÓZEF (1)
JELEŃSKI KAZIMIERZ (1, uzup.)
JELEŃSKI OLGIERD (1)
JĘDRZEJOWICZ — FRANCIS ADAM FRANCISZEK (2)

JĘDRZEJOWICZ ADAM LUDWIK (2)
JĘDRZEJOWICZ JAN FELIKS (2)
JĘDRZEJOWICZ JAN GRZEGORZ FELIKS ANTONI (2)
JĘDRZEJOWICZ STANISŁAW MARIA (2)
KALENKIEWICZ IGNACY (1, uzup.)
KALENKIEWICZ TADEUSZ (1, uzup.)
KALINOWSKI JERZY (1, uzup.)
KARSKI MICHAŁ (2)
KARSKI SZYMON MICHAŁ (2)
KARSZO-SIEDLEWSKA FELICJA (1, uzup.)
KARSZO-SIEDLEWSKI ALEKSANDER (1, uzup.)
KARŚNICKA MARIA WANDA z ORZECZOWSKICH (2)
KARŚNICKI-FUNDAMENT KSAWERY FRANCISZEK (2)
KARŚNICKI-FUNDAMENT ANTONI (2)
KENTZER TADEUSZ (1)
KIEŁBASIŃSKI APOLINARIY (2)
KIERSNOWSKI TADEUSZ (2)
KINIORSKA HELENA STANISŁAWA Z JASIEŃSKICH (2)
KINIORSKI MARIAN (2)
KOMECKI ZYGMUNT (1, uzup.)
KONARSKI JAN (2)
KONARSKI SZYMON (1)
KOPEĆ TADEUSZ (1)
KOREWA IGNACY (2)
KOREWA ONUFRY (2)
KOREWA TADEUSZ (2)
KRAJEWSKI WACŁAW KAROL (2)
KRASSOWSKI GRZMISŁAW (1, uzup.)
KRETKOWSKA MARIA (1, uzup.)
KRETKOWSKI ANTONI ZYGMUNT (1)
KRETKOWSKI IGNACY ZYGMUNT WŁADYSŁAW (1, uzup.)
KRETKOWSKI JAN (1)
KRETKOWSKI LEON (1)
KRETKOWSKI MIECZYŚLAW (1)
KRETKOWSKI STANISŁAW (1, uzup.)
KRETKOWSKI STEFAN ZYGMUNT (1, uzup.)
KRETKOWSKI WŁADYSŁAW (1)
KRUSENSTERN KAROL (1)
KRZECZUNOWICZ LEON (1)
KRZECZUNOWICZ WALERIAN (2)
KUGLER BOLESŁAW (1)
KUGLER MIECZYŚLAW (1)
KUGLER TADEUSZ (1)
KUŁAKOWSKA STEFANIA (1)
KURNATOWSKI STANISŁAW (1)
KUSZELL KAZIMIERZ TEODOR (1)

KUSZELL RÓŻA MARIA (1)
KUSZELL WACŁAW KAZIMIERZ (1)
LAMEZAN-SALINS IRENA MARTYNA (2)
LEITGEBER CZESŁAW KAZIMIERZ (1)
ŁUNIEWSKI ADAM MIKOŁAJ (1, uzup.)
MADEYSKI JAN WALERY (2)
MAZARAKI ALEKSANDER (2)
MIECZKOWSKI EDWARD (1)
MIECZKOWSKI IGNACY (1)
MIECZKOWSKI JÓZEF (1)
MIECZKOWSKI STANISŁAW (1)
MIECZKOWSKI STEFAN (1)
MIECZKOWSKI WŁADYSŁAW (1)
MIECZKOWSKI WACŁAW (1)
MOSZYŃSKI AMBROŻY STANISŁAW (1)
MOSZYŃSKI EMILIAN PIOTR (1)
MOSZYŃSKI JAN (1)
MOSZYŃSKI JAN FLORIAN (1)
MOSZYŃSKI REMIGIUSZ JÓZEF (1)
NIEGOLEWSKA WANDA (1, uzup.)
NIEGOLEWSKI ANDRZEJ (1, uzup.)
NIEMIRA BOGDAN MACIEJ (1)
NIEMIRA ZOFIA (1)
OBERTYŃSKI na Obertynie JÓZEF HIPOLIT LEOPOLD (1)
OBERTYŃSKI na Obertynie KAZIMIERZ ADAM FELIKS (1)
OLSZOWSKI STEFAN ZYGMUNT (1, uzup.)
ORSETTI MARIA PAULINA (1)
OSUCHOWSKI ARKADIUSZ GUSTAW (1)
PAWŁOWSKA EMILIA (1, uzup.)
PAWŁOWSKA JANINA (1)
PETROZOLIN JAN (1, uzup.)
PIASECKI ADAM (2)
PIASECKI ANTONI (2)
PIETRASZEWSKA MARIA (1, uzup.)
PIETRASZEWSKI TADEUSZ (1)
PŁOSKA MARIA (1)
PŁOSKI EUGENIUSZ STANISŁAW (1, uzup.)
PŁOSKI KAZIMIERZ (1)
PŁOSKI WŁADYSŁAW (1)
PRUSZAK MACIEJ (1)
PRZESMYCKI TADEUSZ (2)
PUZYNA LEON ROMAN LONGINUS (1, uzup.)
PUZYNA STANISŁAW ROMAN MARIAN (1)
PUZYNA ZOFIA MARIA ANNA (1)
RADZIWIŁŁ MICHAŁ KAROL MARIA JÓZEF (2)
RAMUŁT BALDWIN- FELIKS (1, uzup.)

RESZKE (de Reszke, Di Reschi) JAN MIECZYŚLAW (1)
RESZKE (de Reszke) EDWARD AUGUST (1)
REY STANISŁAW MARIA HUBERT (1, uzup.)
ROBAKIEWICZ WŁADYSŁAW (1)
ROSSMANN LUDWIK WILHELM (1)
RÓŻYCKI HENRYK ERAZM (1)
RÓŻYCKI HENRYK JULIUSZ KONSTANTY (1)
RÓŻYCKI JERZY ERAZM SAMUEL (1)
RUBCZYŃSKI JÓZEF (1)
RUBCZYŃSKI ROCH ERNEST (1)
RUDOWSKI MICHAŁ (2)
RUDOWSKI TADEUSZ (2)
RUDOWSKI WACŁAW IGNACY WŁADYSŁAW (2)
RUDZIŃSKI ANDRZEJ (1)
RUDZIŃSKI EDWARD (1)
RUDZIŃSKI MARIAN (1)
RUDZIŃSKI OSKAR (1)
RUTKOWSKI MIECZYŚLAW (1, uzup.)
RUTKOWSKI WŁADYSŁAW (1)
RUTKOWSKI WALERIAN KAZIMIERZ (1)
RYMSZA EDWARD (2)
RYMSZA MARIA (2)
RYMSZA ROMAN (2)
RYMSZA WACŁAW (2)
SCZANIECKI JÓZEF MARIA MACIEJ (1)
SERWATOWSKI TEODOR ALFRED (2)
SERWATOWSKI WŁADYSŁAW JÓZEF IGNACY (2)
SIUDOWSKI KONRAD (2)
SKIRMUNT BOLESŁAW (1)
ŚLASKI JAN STANISŁAW (2)
ŚLASKI JAN STANISŁAW MARIA (2)
ŚLASKI JERZY (2)
ŚLASKI JULIUSZ (2)
ŚLASKI JULIUSZ JOACHIM (2)
ŚLASKI KAZIMIERZ (2)
ŚLASKI LUDWIK (2)
ŚLASKI LUDWIK MAURZYCY (2)
ŚLASKI STANISŁAW (2)
ŚLASKI WŁADYSŁAW JAKUB (2)
ŚLASKI WITOLD (2)
SMORCZEWSKI MAREK KAZIMIERZ ANTONI (1)
SMORCZEWSKI WŁADYSŁAW (1)
SOBAŃSKI SOBIESŁAW STANISŁAW (1, uzup.)
STADNICKI ADAM ZBIGNIEW LEON (2)
SULIKOWSKI ADAM STANISŁAW CZESŁAW (1)
SULIKOWSKI KAROL (1, uzup.)

SULIKOWSKI KAROL ALEKSANDER (1)
SZALEWICZ WŁADYSŁAW (1, uzup.)
SZCZEPKOWSKI ALEKSANDER MIKOŁAJ (1)
SZCZEPKOWSKI LUDWIK (1)
SZCZEPKOWSKI WŁADYSŁAW MAREK (1)
SZEMPLIŃSKA MARIA (1)
SZEMPLIŃSKI ANTONI (1)
SZRZEDZIŃSKI JÓZEF (2)
ŚLASKI ROMAN (1, uzup.)
UJEJSKI ROMAN (1)
WAŚNIEWSKI EDWARD (1)
WILSKI STANISŁAW (2)
WILSKI ZBIGNIEW ALEKSANDER (2)
WINNICKI BOGDAN TOMASZ (2)
WINNICKI TOMASZ SYLWESTER (2)
WOJEWÓDZKA MARIA (1, uzup.)
WOLAŃSKI FRANCISZEK MAURYCZY (2)
WOLAŃSKI WŁADYSŁAW MAURYCZY (2)
WOYNIŁŁOWICZ EDWARD (1)
WYSŁOUCH ANTONI (1)
WYSŁOUCH BERNARD (1)
WYSŁOUCH FRANCISZEK (1)
WYSŁOUCH SEWERYN (1)
WYSŁOUCH STANISŁAW (1, uzup.)
WYSŁOUCH WIKTOR (1)
WYSZYŃSKA ZOFIA (1)
ZASADZKA HALINA (1, uzup.)
ZDZIARSKA ANNA KAMILA (2)
ZDZIARSKA-ZALESKA MARIA (2)
ZDZIARSKI KAZIMIERZ EMIL WIKTOR (2)
ZDZIARSKI STANISŁAW KAZIMIERZ (2)
ZDZIARSKI ZBIGNIEW (2)
ŻAKOWSKA JADWIGA (1)
ŻAKOWSKI WIESŁAW (1)
ŻÓŁTOWSKA JANINA (1)
ŻÓŁTOWSKI ADAM (1)
ŻÓŁTOWSKI HENRYK (1)
ŻÓŁTOWSKI JAN (1)
ŻÓŁTOWSKI JERZY (1)
ŻÓŁTOWSKI JULIUSZ (1)
ŻÓŁTOWSKI MICHAŁ (1)
ŻÓRAWSKI (vel Jordan - Ż.) JULIUSZ BRONISŁAW WIKTOR (1, uzup.)